

પ્રકાશક

જો મોગીલાલ જ સાહેબરા,
અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ,
મ સ વિશ્વવિદ્યાલય,
વડોદરા

આવૃત્તિ પહેલી
પ્રત ૫૦૦

વિ સ ૨૦૦૧
ઈ સ ૧૯૫૩

મૂલ્ય પાંચ રૂપિયા

પ્રાપ્તિસ્થાન
પ્રાચ્ય વિજ્ઞાનમંદિર,
વડોદરા

મુદ્રક
રમણલાલ જી પટેલ, અવસ્થાપક,
તાપના પ્રેસ, રાજપુરા, વડોદરા.

આમુખ

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી મુલ્યત્વે સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પોથીઓ મેઝવી એમાંથી યોગ્ય પોથીનું પ્રકાશન વર્ષોથી ચાલી રહ્યું છે. 'ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝ' માં એવાં સો ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં છે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનો હસ્તલિખિત મંડાર પણ વિપુલ છે. એમાંથી યોગ્ય સાહિત્યનું પ્રકાશન પણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ હેતુ લક્ષમાં રાખી, વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલની યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે. એ યોજના અનુસાર આ પ્રથમ પુસ્તક વહાર પડે છે, અને એવું એક પુસ્તક દર વર્ષે વહાર પાડવાની આશા રાખાય છે.

આ પ્રકારના સંશોધનનો ઉપયોગ એકદમ પહેલી નજરે ચંદે નહિ પણ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ માપાની દૃષ્ટિએ તેમ જ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ આ પ્રકારનાં સંશોધનો પુષ્કળ પ્રકાશ પાડે છે અને માટે જ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તકના નિવેદનમાં ડૉ. સાંડેસરા લખે છે કે:—
“આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી પાડશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પણ ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.” પુસ્તક પાછળ જે શબ્દકોશ આપ્યો છે તે માપાની દૃષ્ટિએ અતિશય ઉપયોગી થઈ પડશે એમાં તો જરા પણ શંકા નથી. આશા છે કે આ પ્રકાશનનો ગુજરાતના વિદ્વાનો તેમ જ અન્ય ભાષાશાસ્ત્રીઓ યોગ્ય સત્કાર કરે.

અનુક્રમ

આમુલ્ય
નિવેદન	૧-૩
પ્રસ્તાવના	૪-૨૯
<p>જનું ગુજરાતી ગદ્ય-૪; 'વાલાવબોધ' એટલે શું ?-૭; 'પટ્ટિશતક પ્રકરણ' અને તેનો કર્તા-૯; 'પટ્ટિશતક'ના વાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ-૧૩; (૨) જિન- સાગરસૂરિ-૧૪; (૩) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય-૧૫; 'પટ્ટિ- શતક'ના અન્ય વાલાવબોધો-૨૨, હાથપ્રતો અને સંપાદન- ૨૪; અનુલેખ-૨૮.</p>					
પટ્ટિશતક પ્રકરણ-ત્રણ વાલાવબોધ સહિત	૧-૧૬૦
પરિશિષ્ટ ૧. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત					
જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન .					૧૬૧-૬૫
પરિશિષ્ટ ૨. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર. ..					૧૬૬
'પટ્ટિશતક' ની પ્રાકૃત ગાથાઓની સૂચિ	૧૬૭-૬૯
શબ્દકોશ	૧૭૦-૯૩

મુલ્યપૃષ્ઠ-ઉપયોગમા લેખાયેલી હસ્તપ્રતોમાથી ત્રણના પોટા

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	पक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	९	दीक्षादि वरावी	दीक्षा दिवरावी
८०	१८	नाणनी	जाणनी
८९	१६	आगी गमई	आंगीगमई
९५	४	आजारहितहूई	आजारहितहूई
१७५	१७	आंगीगमई	आगीगमई
"	"	ए. व.	ब. व.

નિવેદન

૧. ડોદરાના મ. સ. વિશ્વવિદ્યાલયની કાર્યગ્રાહક સભાએ (સીન્ડિકેટે) મંજૂર કરેલી યોજના અનુસાર, આ ‘ પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા ’ શરૂ થાય છે. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની અપ્રસિદ્ધ કૃતિઓની સમીક્ષિત વાચનાઓનું પ્રકાશન સામાન્ય રીતે ઇમાં થશે, પરન્તુ આ પહેલાં છપાઈ ગયેલી છતાં જેનાં શાસ્ત્રીય સંપાદનો ન થયાં હોય એવી વિશિષ્ટ રચનાઓની સમીક્ષિત વાચનાઓને તથા પ્રસિદ્ધ કે અપ્રસિદ્ધ રચનાઓમાંથી અભ્યાસની દૃષ્ટિએ કરેલા ‘ સમુચ્ચયોને પણ ઇમાં સ્થાન રહેશે. પ્રત્યેક સંપાદન સાથે પ્રસ્તાવના ઉપરાંત તે તે કૃતિમાં પ્રયોજાયેલા નોંધપાત્ર શબ્દોનો એક કોશ આપવામાં આવશે, જેમાં એ શબ્દો ઉપર વ્યુત્પત્તિ તેમ જ અર્થવિકાસની દૃષ્ટિએ સક્ષિપ્ત ટાંચણો અપાશે. જૂના ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના તુલનાત્મક અધ્યયનનાં ઉપયોગી થાય એ પ્રકારના સ્વાધ્યાયગ્રન્થોને પણ પ્રસંગોપાત્ત આ ગ્રન્થમાલામાં અવકાશ રહેશે.

વિક્રમના વારમા શતકમાં થયેલા, અપભ્રંશ વ્યાકરણકાર આચાર્ય હેમચન્દ્રના સમયથી માઢી ઓગણીસમા શતક સુધી જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં રચાયેલા સેંકડો ગ્રન્થો હજી અપ્રસિદ્ધ છે. એ વિપુલ સાહિત્ય-ભંડારમાંથી પસંદ કરેલી, જુદા જુદા સાહિત્યપ્રકારોની પ્રતિનિધિરૂપ ગદ્યપદ્યાત્મક કૃતિઓનું પ્રકાશન તે તે કૃતિરૂપે અગત્યનું હોય ઉપરાંત તે તે સાહિત્યપ્રકારના વિકાસના અધ્યયનમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

શક સ. ૬૯૯ (વિ. સં. ૮૩૪) માં ‘ કુવલયમાલા ’ નામે સુપ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત કથા રચનાર દાક્ષિણ્યાક ઉદ્યોતનસૂરિએ ગુર્જરોની ભાષાનો એક નાનો નમૂનો ટાક્યો છે, પણ છેલ્લા લગભગ સાઢા આઠસો વર્ષ થયાં તો

પ્રાચીન ગુર્જર સાહિત્ય વહોઝા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. કાઝના પ્રવાહમાં ઘણું નાશ પામ્યું હશે, પરંતુ જે બચ્યું છે તે પણ વિપુલ છે. વિક્રમના ચારમા શતકથી આ તરફ આનતાં એક પણ શતાબ્દી એવી નથી, જેમાં જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં વિકસેલા વિવિધ સાહિત્યપ્રકારોના પ્રતિનિધિરૂપ નમૂના મળતા ન હોય. ગુજરાતી ભાષાનો શતાબ્દીવાર સિલસિલાબંધ ઇતિહાસ ઉકેલવા માટે, જગતની કોઈ પણ ભાષાને રૂપિયા આવે એવી વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુસંગોપિત પુષ્કળ સાધનસામગ્રી વહુસહ્ય હસ્તપ્રતોરૂપે વિદ્યમાન છે અને એક સદ્ભાગ્ય ગણવું જોઈએ. ગુજરાતી ભાષા માટે ઐતિહાસિક સિદ્ધાન્તાનુસાર રચાયેલા વૃહદ્ કોશની જરૂરિયાત ઘણા સમયથી ઝમેલી છે—એવો કોશ, જેમાં વહોઝો શબ્દસચય કે ત્રમિક વ્યુત્પત્તિ આપી હોય એટલું જ નહિ, પણ સાહિત્યિક પ્રમાણો અને અવતરણોને આધારે કાલાનુક્રમિક અર્થવિકાસ બતાવેલો હોય. પણ એવા કોશના વ્યવસ્થિત કાર્યનો આરંભ થાય ત્યાર પહેલાં કેટલાક મૂમિકારૂપ કામો—જૂના ગ્રન્થોની શાસ્ત્રીય વાચનાઓ અથવા તે તે ગ્રન્થના અને વિશિષ્ટ યુગોના શબ્દકોશની રચનાના તથા વિશિષ્ટ શબ્દો, કે શબ્દસમૂહોના કાલાનુક્રમિક અધ્યયનના કામો—થવા જોઈએ. આ ગ્રન્થમાલાના પ્રકાશનમાં આ રીતનું મૂમિકારૂપ અધ્યયન રજૂ કરવાનો સ્વાલ પણ રહેલો છે. આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી વૃત્તિઓ તથા એના શબ્દકોશો* ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી

* છેવટના કેટલાક વર્ષોમાં આ દેશમાં તેમ જ પરદેશમાં થયેલાં ગવ્ય ભારતીય આર્યભાષાના જૂના ગ્રન્થોનાં સંપાદનોમાં સંપાદિત કૃતિનાં પ્રત્યેક શબ્દની સ્પષ્ટ અર્થાતો ધર્મી ધાર જોવાનાં આવે છે. ઝમારે જૂનું જૂનું રૂપે એકાદ કૃતિનું સંપાદન થતું હોય ત્યારે આ પ્રકારની સર્વળ શબ્દસૂચિની ઉપયોગિતા સરી, પણ એક ગ્રન્થમાલાના પ્રત્યેક ગ્રન્થ માટે જો એમ કરવાનાં આવે તો ધીજા જ પ્રકાશનથી એમાં વિવિધરૂપી પુનરાવૃત્તિનો દોષ અનિવાર્ય રીતે આવે અને સંપાદકના સમયનો અને મુદ્રણના નાણાંનો નિર્ભરક વ્યય થાય. આથી પસંદ કરેલા શબ્દોનો કોશ

पाठशे तथा अन्य भगिनीभाषाओना प्राचीनतर युगोना अध्ययनमां पण उपयोगी थशे एवी आशा छे.

आम साहित्य तेम ज भाषाना तुलनात्मक अने ऐतिहासिक अभ्यासनो द्विविध उद्देश आ ग्रन्थमालना प्रकाशनमा छे. आ विषयना विद्यार्थीओ अने अभ्यासीओने आ रीते जुदा जुदा दृष्टिकोणथी उपयोगी थाय एवा प्रकाशनो आपना माटे अमे सतत प्रयत्नशील रहीशु. योम्य सूचनो द्वारा तथा प्रकाशनोना विवेचनो द्वारा आ कार्यमा सहकार आपना तज्जोने विनती छे.

'अप्यापकनिवास,'	}	भोगीलाल जयचंदभाई साडेसरा सामान्य संपादक
वसोदरा.		
कात्तरी पूर्णिमा, च २००९		

आपवानी पद्धति सामान्य रीते आ संपादनोमा रहेशे जो के ठूकी तेम ज कई एक अपेक्षाए बिशिष्ट छतिना संपादनमा, जरूर जणावे, सर्व शब्दोना कोरा न खापी शक्या एवं नर्थ

પ્રસ્તાવના

જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય

‘જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગદ્ય લેખાણો અણછતાં કે ટવરલ હતાં એવો એક સામાન્ય સ્વાલ પ્રવર્તે છે, પણ જૂના સાહિત્યની શોધ થતી જાય છે તેમ તેમ એ સ્વાલ પ્રમાણપુરઃસર નથી એ નિશ્ચિત થાય છે. ટેઠ વિકાસના ચૌદમા શતકથી માંડી જૂની ગુજરાતીમાં (અથવા ડૉ. ટેસીટરીએ પ્રચલિત કરેલો શબ્દ વાપરીએ તો જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાનીમાં) * ગદ્યસાહિત્ય મળે છે અને ઉત્તરોત્તર એનું વૈપુલ્ય વધતું જાય છે. અર્વાચીન કાલમાં ગદ્ય સાહિત્યના ધનાસરા પ્રકારોનું વાહન બન્યું છે

* સોઝમા સૈકામાં તથા ત્યાર પહેલાંના સમયમાં ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ એ બંને શબ્દપ્રયોગો વડે એક જ વસ્તુનો સૂચ થાય છે. સંમંચિત બોલીમેદોવાલી એક જ સામાન્ય ભાષા ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં—શ્વાસ કરીને પશ્ચિમ રાજસ્થાનમાં—બોલાતી હતી. આ ભાષાકીય એકતાના કારણમાં પૂર્વસાઠનો રાજકીય તેમ જ સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ રહેલો છે, જેની વીગતમાં કનરલું અહીં પ્રસ્તુત નથી. પણ ગુજરાતનું એક વારનું પાટનગર ધીમાલ અન્યારે રાજસ્થાનમાં ગણાય છે અને ગુજરાતની અનેક દ્વાદ્વાપ, વણિક અને કારીગર જ્ઞાતિઓનાં નામો સૂચિત કરે છે કે એક કાલે એ વધો પ્રજાસમૂહ અત્યારે જેને પશ્ચિમ રાજસ્થાન કહેવામાં આવે છે એ પ્રદેશમાંથી અત્યારના ગુજરાતમાં આવીને વસ્યો હતો, એવી કેટલીક હકીકત લક્ષમાં રાખવા જોવી છે. આ ઇતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા જો સ્વાલમાં ન હોય તો ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ જેવા પ્રયોગો વાસ્તવિક અર્થબોધમાં થોડો સંપ્રમ ક્રમો કરે સરા. એથી આપણી ભાષાની એ પ્રાચીન ભૂમિકા માટે ધી. ઝગારાંકર જોષીએ ‘માહ-ગુર્જર’ એવો શબ્દ સૂચવ્યો હતો. આજે પણ રાજસ્થાનની ભાષા એના વંધારણની દૃષ્ટિએ હિન્દી કરતાં ગુજરાતીને વધારે મઠતી છે એ વસ્તુ આ ઇતિહાસિક પરિસ્થિતિના પ્રત્યક્ષ સમર્થનરૂપ છે. આ ‘પ્રાચીન ગુર્જર’ શબ્દમાત્ર ના આગળ નાથાપત આ ‘માહ-ગુર્જર’ ગુર્જર અને જેરની કૃતિ પ્રસિદ્ધ થયે—અને આ પ્રથમ પુષ્પ તો એ ગુર્જર જ છે—એ કારણે આટલું સ્પષ્ટી-કરણ કે વિષયાન્તર જરૂરી ગણ્યું છે.

एवुं जो के ए समयमां नहीतुं, गद्यनुं प्रयोगक्षेत्र सीमित हतुं, तो पण ए सीमित क्षेत्रमां ये थोडाक अलग अलग प्रकारो मळे छे. संस्कृत के प्राकृत ग्रन्थोना अनुवाद के टीकारूप बालावबोधो; अक्षरना रूपना मात्राना अने लयना बंधनयी मुक्त छतां पद्यमां लेबानी बधी छूट भोगवता प्रासयुक्त गद्य—‘बोली’मां रचायेलां ‘पृथ्वीचंद्रचरित्र’ (सं. १४७८) जेवां गद्यकाव्यो के ‘समाशृंगार’ जेवा वर्णकसंग्रहो; अज्ञातकर्तृक ‘कालकाचार्य कथा’ (सं. १५५० आसपास)* जेवी, क्वचित् अलंकार-प्रचुर अने क्वचित् सहेला रसळता गद्यमां रचायेली कथाओ अने ‘कादंबरी कथानक’ (वि.ना १८मा शतकनो पूर्वार्ध)† जेवा कथासंक्षेपो; दार्शनिक चर्चाओ, वादविवादो अने प्रश्नोत्तरीओ; ‘औक्तिक’ तरीके ओळखाता, गुजराती द्वारा संस्कृत शीखवा माटेना संख्याबंध व्याकरण-ग्रन्थो—जेमां संग्रामसिंहकृत ‘बाल्यशिक्षा’ (सं. १३३६) अने कुलमंडनगणिकृत ‘मुग्धावबोध औक्तिक’ (सं. १४५०) जेवां भाषाना इतिहासनां सीमाचिह्नोनो समावेश थाय छे—ए जूना गद्य-साहित्यना प्राप्त विविध प्रकारो छे. अत्यारे उपलब्ध थतुं जूनुं गद्य पण एतलुं विपुल छे के एनुं प्रकाशन करवामां आवे तो ‘बृहत्काव्य-दोहन’ना सुप्रसिद्ध ग्रन्थो जेवडा ओठामां ओठा सो ग्रन्थो तो सहेजे मराय. जो के जुदा जुदा प्राचीन ग्रन्थमंडारो अने संग्रहोमां जे गद्य-साहित्य मारा जोवामां आव्युं छे ए विचारतां मने लागे छे के आ विधानमां संभव अत्युक्तिनो नहि पण अल्पोक्तिनो छे.

आ गद्यसाहित्यनो मात्र एक अल्प अंश अत्यार सुधीमां बहार आव्यो छे. गायकवाड्ज ओरियेन्टल सिरीजमां ए ग्रन्थमाळाना आद्य संपादक श्री. चिमनलाल डाह्याभाई दलाले छपावेल ‘प्राचीन गुर्जर

* प्रागद्ध, मारा वढे संपादित, ‘ग्रंथान,’ पागण-चैत्र, स १९८८

† प्रसिद्ध, सं. आचार्य जिनविजयजी, ‘पुरातत्त्व,’ पुस्तक ५, अंक ४.

કાવ્યસંગ્રહ 'માં તથા આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત 'પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ'માં ઉપલબ્ધ પ્રાચીનતમ ગદ્યસાહિત્યની ઉત્તમ વાનગી છે. ડૉ. ટી. ઇન. દવેએ લંડન યુનિવર્સિટી સમક્ષ રજૂ કરેલા પોતાના બૃહદ્દ્વિબંધમાં (A Study of the Gujarati Language in the 16th Century V. S.) સં. ૧૫૪૩માં રચાયેલા 'ઉપદેશમાલા'ના ચાલકબોધનું સંપાદન કરેલું છે. ત્યાર પછી બૃહદ્દ્વિબંધરૂપે આવાં એકબે સંપાદનો થયાં છે, પણ તે હજી પ્રકાશિત થયાં નથી. ગુજરાત તથા રાજસ્થાનમાંથી બહાર પડતાં સામયિકોમાં કેટલીક નાનીમોટી પ્રાચીન ગદ્યકૃતિઓ પ્રસંગોપાત્ત પ્રસિદ્ધ થઈ છે. પ્રાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક વંઝો અર્વાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક વંઝોથી વિમિત્ર છે, અને પરિણામે એ વંઝે યુગમાં વિકસેલા ગદ્ય-સાહિત્યપ્રકારો પણ વિમિત્ર છે. વઢી અર્વાચીન યુગમાં સાહિત્યનું મુખ્ય વાહન ગદ્ય બન્યું છે અને એ રીતે એનું મહત્ત્વ વધ્યું છે. પણ જૂનામાં જૂની ઉપલબ્ધ ગદ્યકૃતિઓથી માંડી પ્રાચીન યુગના છેલ્લા પ્રતિનિધિ દયારામકૃત 'સતસૈયા' ઉપરની સ્વરચિત ગુજરાતી ટીકા તથા સ્વામીનારાયણનાં 'વચનામૃતો' સુધીની ગદ્યરચનાઓ ઉપરથી જૂના ગુજરાતી ગદ્યનાં વંધારણ અને શૈલીનો ઇતિહાસિક દૃષ્ટિએ કાલાનુક્રમિક અભ્યાસ થાય ત્યારે વિચારોની સ્પષ્ટ અને રુચિર અમિશ્યક્તિ માટે જૂના ગદ્યનું સાતત્ય અર્વાચીન ગદ્યમાં કેટલે અંશે રહેલું છે તથા 'ફર્ક' અને કેવી નવી લઢણો માપામાં વિકસી છે એ ચોક્કસ સ્વરૂપે સમજી શકાય. વઢી પદ્ય કરતાં ગદ્ય એ બોલાતી માપાનું વિશેષ નિકટવર્તી હોય, એ કારણે પણ અભ્યાસ માટે એનું એક સ્વાસ્થ મહત્ત્વ છે. આ દૃષ્ટિએ નેમિચન્દ્ર-કૃત પ્રાકૃત 'પણિશતક પ્રકરણ' ઉપરના-અનુક્રમે સોમસુન્દરસૂરિ, જિનમાણસસૂરિ અને મેસુમન્દર ઉપાધ્યાયકૃત-ગ્રંથ પ્રાચીન ગુજરાતી ચાલકબોધોના સંપાદનનું આ ગ્રન્થમાલાના પ્રથમ પુષ્પરૂપે થતું પ્રકાશન અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.

‘વાલાવબોધ’ ઇટલે શું ?

આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે વાલાવબોધ એ મૂળ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થના અનુવાદ કે ટીકારૂપે હોય છે. ‘વાલ’ ઇટલે વચમાં નહિ, પણ સમજ કે જ્ઞાનમાં વાલ. એના ‘અવબોધ’ માટે થયેલી રચનાઓ તે ‘વાલાવબોધ’. ગુજરાતીનું જૂનામાં જૂનું ગદ્યસાહિત્ય જૈન શાસ્ત્રગ્રન્થોના વાલાવબોધરૂપે છે. વાલાવબોધ આમ જો કે જૈન સાહિત્યનો શબ્દ છે, પણ એનો અર્થ સહેજ વિસ્તારીને ‘માગવત,’ ‘મગધદ્ગીતા,’ ‘ગીતગોવિન્દ,’ ‘ચાળવ્ય નીતિશાલ,’ ‘યોગવાસિષ્ઠ,’ ‘સિંહાસનવત્રીસી,’ ‘પંચાસ્ત્યાન,’ ‘ગણિતસાર’ આદિ જે વીંજી અનુવાદરૂપ રચનાઓ મળે છે તે માટે પણ સાહિત્યના ઇતિહાસમાં એ શબ્દ પ્રયોજી શકાય, કેમ કે આ વધા ગદ્યાનુવાદોનો ઉદ્દેશ એક જ છે. વાલાવબોધમાં કેટલીક વાર મૂળ ગ્રન્થોનું ભાષાન્તર હોય છે, તો કેટલીક વાર દૃષ્ટાન્તરૂપાઓ કે અગ્રાન્તર ચર્ચાઓ દ્વારા મૂળનો અનેકગુણો વિસ્તાર કરેલો હોય છે. પણ ‘વાલાવબોધ’નો જે એક ઉત્તરકાલીન પ્રકાર ‘સ્તવક’ અથવા ‘ટચા’ રૂપે ઓઝાવાય છે એમા માત્ર શબ્દશઃ ભાષાન્તર જ હોય છે. એમાં ‘સ્તવક’ની પોથીઓની લેખનપદ્ધતિ કારણ-મૂત છે. વાલાવબોધના વાચકો કરતા પણ જેમનું શાસ્ત્રજ્ઞાન મર્યાદિત હોય એવા વાચકોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સ્તવક’ની રચના થયેલી છે. એમાં પોથીના પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ત્રણ કે ચાર પંક્તિ મોટા અક્ષરોમાં મૂળ શાસ્ત્ર-ગ્રન્થની લખવામાં આવતી અને પ્રત્યેક પંક્તિની નીચે ફીળા અક્ષરોમાં એનો અર્થ લખવામાં આવતો. જેથી વાચકને પ્રત્યેક શબ્દનો. ભાવ. સમજવામાં સરલતા થાય. આ પ્રકારની લેખનપદ્ધતિને કારણે પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નાના અને મોટા અક્ષરોમા લખાયેલી પંક્તિઓનાં જાણે કે ‘સ્તવક’ —સૂમતાં રચાયાં હોય એમ જણાતું. એ ઉપરથી આ પ્રકારના અનુવાદો માટે ‘સ્તવક’ શબ્દ વપરાયો, જેમાથી ગુજરાતી ‘ટચો’ વ્યુત્પન્ન થયો.

બાલ્યવૃદ્ધિના ફર્નાઓ પોતાના વિષયના જાણકાર વિદ્વાનો દ્વારા; એ કારણે એમના અનુવાદો શિષ્ટ હોય છે અને શબ્દોની પસંદગી મૂઝને અનુસરતી તેમ જ સમુચિત અર્થની વાદ્યક હોય છે. એમનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સાહિત્યિક આનંદ આપવાનો નહિ, પણ વાચકને મૂઝ વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવવાનો છે, છતાં તરુણપ્રમસૂરિકૃત ‘પદાવશ્યક બાલ્યવૃદ્ધિ’ (સં. ૧૪૧૧) જેની ફેટલી રચનાઓનાં કથાનકોમાં વર્ણકૃતૈલીના અલંકાર-પ્રચુર ગદ્યના આગમનની ઝંઘાળીઓ ઘરતાય છે સરી. પરંતુ મૂઝ ગ્રન્થને સારી ભાષામાં સમજાવવાનો ‘બાલ્યવૃદ્ધિ’ના સાહિત્યપ્રકારનો પ્રથમ ઉદ્દેશ છે તે તો ભાગ્યે જ કોઈ બાલ્યવૃદ્ધિમા અસફલ રહેલો જણાશે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં બાલ્યવૃદ્ધિ પાંચ પર્વીત નહિ પણ કુડીપંથ છે; અને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાઓમાં સંઘરાયેલા શાસ્ત્રજ્ઞાનને લોકભાષાઓ દ્વારા વહુજનસમાજ સમક્ષ સરલ સ્વરૂપમાં મૂકવાની જે પ્રવૃત્તિ મધ્યકાલમાં સમસ્ત ભારતવર્ષમાં નજરે પડે છે એ જ આ બાલ્યવૃદ્ધિની ચઢોલી અનુવાદપ્રવૃત્તિમાં પણ એક ચાલક ઘટ્ટરૂપે છે એમ કહેવામાં ભાગ્યે જ અતિશયોક્તિ ગણાશે.

એક જ મૂળ ગ્રન્થના એક કરતાં વધુ બાલ્યવૃદ્ધિો જેમાં સાથોસાથ પ્રસિદ્ધ થતા હોય એવું, મને સ્ખ્યાલ છે ત્યાં સુધી, આ પહેલું જ પ્રકાશન છે. એક જ મૂળ ‘પદ્મિશતક પ્રકરણ’નો ત્રણ જુદા જુદા વિદ્વાનોએ કરેલો અનુવાદ એમાં એક સાથે જોઈ શકાશે. એ ત્રણે વિદ્વાનો લગભગ એક જ સમયમાં થયેલા છે; સોમસુન્દરસૂરિનો બાલ્યવૃદ્ધિ વિક્રમના પંદરમા શતકના અંતમાં રચાયેલ છે, જ્યારે જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલ્યવૃદ્ધિો વિક્રમના સોઠમા શતકના પ્રારંભમાં રચાયા છે. રચના ઉપરથી જણાય છે કે ત્રણેનો આશય મૂઝની અનુવાદરૂપ સમજૂતી આપવાનો છે, જો કે કોઈ કોઈ સ્થળે ત્રણેએ થોડોક વિસ્તાર કરી દીધો છે. મૂઝ પ્રાકૃત ગાથા તથા તે ઉપરના ત્રણેય બાલ્યવૃદ્ધિો એક સાથે છાપેલા

હોશથી આવાં સ્થાનો અનાયાસે જોઈ શકાશે. કેટલાક વિસ્તૃત ચાલાવબોધોમાં આવે છે એવી અવાન્તર ચર્ચાઓ કેં દૃષ્ટાન્તો પ્રસ્તુત અનુવાદોમાં નથી. ત્રણ સમસામયિક વિદ્વાનોએ એક જ મૂલ ગ્રન્થના કરેલા ત્રણ જુદા જુદા ગદ્યાનુવાદો મૂલના ત્રિવિધ માપાન્તર ઉપરાંત એક જ ભાવના વાચક વિવિધ શબ્દો તેમ જ એક મૂલ શબ્દની તત્કાલીન જુદી જુદી અર્થચ્છાયાઓ તથા એના રૂપભેદો—જેમાં તત્કાલીન બોલીભેદોનું પ્રતિબિંબ પણ પડ્યું હોય એવો પૂરો સંભવ છે—જાણવામાં ઉપયોગી થશે.

‘પટ્ટિશતક પ્રકરણ’ અને તેનો કર્તા

ધર્મ કે તત્ત્વજ્ઞાનને લગતા કોઈ એક વિષય ઉપર પ્રાકૃત પદ્યમાં રચાયેલી સંક્ષિપ્ત કૃતિઓને જૈન સાહિત્યમાં ‘પ્રકરણ’ કહે છે. ‘પટ્ટિ-શતક’ આવું એક પ્રકરણ છે, અને એમાં ૧૬૦ ગાથાઓ છે (૧૬૧મી ગાથા કેવલ પુષ્પિકા રૂપ છે), તે ઉપરથી એને ‘પટ્ટિશતક’ નામ આપવામાં આવેલું છે.* એના કર્તા નેમિચન્દ્ર મંડારી નામે શ્રાવક ગૃહસ્થ છે. આ કૃતિનું ચોક્કસ રચનાવર્ષ મળતું નથી, પણ વિક્રમના તેરમા શતકમાં નેમિચન્દ્ર વિદ્યમાન હતા એ નિશ્ચિત છે. જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સ્વરત્ન ગચ્છની વિવિધ પટ્ટાવલીઓમાં તેમ જ મેઠુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવબોધ (પૃ. ૨)માં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, તેઓ મારવાડમાં મરોટ

* મૂલ ‘પટ્ટિશતક’ તે ઉપરની તપોરત્ન અને ગુણરત્નની ટીકા (સં. ૧૫૦૧) સહિત જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાળાના છઠ્ઠા પુષ્પ તરીકે અમદાવાદથી ઈ. સ. ૧૯૨૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. ગુજરાતી અનુવાદ સાથે ‘પટ્ટિશતક’ મૂલ સ ૧૯૭૬માં જામનગર-વાળા પં. હીરાલાલ હંસરાજે છપાવેલ છે, થાલી મોહનલાલની જૈન ગ્રન્થમાળાના પીઝા પુષ્પ તરીકે ઈ. સ. ૧૯૧૭માં બનારસથી એનો મૂલ પાઠ બહાર પડેલ છે. ઉપર નોંધેલી, તપોરત્ન અને ગુણરત્નની સંસ્કૃત ટીકા ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ ઉપર સહજ-મંડનકૃત વ્યાખ્યાન, ધર્મમંડનગણિકૃત ટીકા તથા કોઈ અજ્ઞાત કર્તારચિત અવચૂરિ જાણવામાં આવેલ છે (જુઓ પ્રો. વેન્ગરકરકૃત ‘જિનરત્નમેશ’, પૃ. ૪૦૪).

ગામના ચતની હતા. એ કાળે જૈન સંપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિઓનું પ્રાવલ્ય હતું અને મહાવીરે પ્રગોધેલા આકરા સંયમમાર્ગની અપેક્ષાએ એમનામાં ઠીક ઠીક શિથિલચાર પ્રવર્તતો હતો. આથી ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવના મેઝથી’ સદ્ગુરુની શોધ કરતા નેમિચન્દ્ર પાટણમાં આવ્યા તથા ત્યાં સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય જિનપતિસૂરિ (સં. ૧૨૧૦-૧૨૭૭)ની ચર્ચા જોઈ, પરમ સંયમી ગુરુ તરીકે એમના આચારોનું અવલોકન કરી, એમનો ઉપદેશ સામઝીને વ્રતો સ્વીકાર્યાં. પછી પોતાને ચતન પાછા આવીને પોતાના પુત્ર આંબડને નેમિચન્દ્ર જિનપતિસૂરિ પાસે લઈ ગયા, અને તેમની પાસે પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અપાવી. નેમિચન્દ્રના આ પુત્ર દીક્ષિત થયા પછી આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિ (સં. ૧૨૪૫-૧૩૩૧) તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ જિનેશ્વરસૂરિની દીક્ષાનું વર્ણન વિક્રમના ચૌદમા શતકમાં થયેલા કવિ સોમમૂર્તિકૃત ‘જિનેશ્વરસૂરિ સંયમશ્રી વિવાહવર્ણન’ એ નામના ૩૩ કડીના સંક્ષિપ્ત કાવ્યમાં છે (પ્રસિદ્ધ શ્રી. જિનવિજયજી સંપાદિત ‘જૈન પેતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય’માં તથા શ્રી. અગરચંદ નાહટા સંપાદિત ‘પેતિહાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ’માં).

‘પટ્ટિશતક’ની ગાથાઓમાં શુદ્ધ ધર્મ, મિથ્યાત્વ, સદાચાર, સદ્ગુરુ ગુરુ આદિનું સ્વરૂપ કર્તાએ મુખપાઠે કરી શકાય એવી ગાથાઓ સંક્ષેપમાં સમજાવ્યું છે. નિરૂપણમાં જે અમિનિવેશ અને શિથિલચાર સામેનો પ્રકોપ જણાય છે એનું કારણ ઉપર સૂચવી છે તેવી એ સમય-ધાર્મિક-સામાજિક પરિસ્થિતિમાં રહેલું છે.

વઢી આ પ્રકરણની રચનામાં નેમિચન્દ્રથી થોડા જ સમય પૂર્થક થઈ ગયેલા આચાર્ય જિનવલ્લભસૂરિ (સ્વર્ગવાસ સં. ૧૧૬૭)કૃત ‘વિશુદ્ધિ પ્રકરણ’નું વાચન પણ એક પ્રેરક કારણ હતું. જિનવલ્લભસૂરિ પહેલા કુર્ચપુરગચ્છીય ચૈત્યવાસી જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા. પણ ‘એ

વાર 'દશવૈકાલિક સૂત્ર' વાચતાં, સાવચ ઓષધ આદિ કરતા પોતાના અતિ પ્રમાદી ગુરુને જોઈ તેઓ ઉદ્વેગ પામ્યા, અને પછી શુદ્ધ ક્રિયાતિથિ, નવાગી વૃત્તિકાર-જૈન આગમસાહિત્યના નવ અંગો ઉપર પ્રમાણભૂત સંક્રુન ટીકાઓ રચનાર-અમયદેવસૂરિ (વિક્રમના ચારમા શતકનો પૂર્વાર્ધ) પાસે જઈ શાસ્ત્રાધ્યયન કર્યું અને એમના શિષ્ય થયા, તથા ' પિંડવિશુદ્ધિ પ્રકરણ ', ' સાર્ધ શતક ' આદિ સહ્યાવધ ગ્રન્થો રચ્યા.* જિનવલ્લભ-સૂરિ જે ચૈત્યો બધાવ્યા એને ' વિધિચૈત્ય ' નામ આપી એમા શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કાર્ય થાય નહિ એ પ્રકારના શ્લોકો તેમણે કોતરાવ્યા.+ નેમિચન્દ્રને પોતાના અનુભવ અને અગ્લોકનને પરિણામે જે કહેવાનું હતું એને આ

* ' સરત્તર ગચ્છ પદ્યવલી સમ્રહ ' (સ જિનવિજયજી), પૃ ૧૦-૨૪

+ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ રસપ્રદ એવા, એમાંના કે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે-

અગ્રોત્સૂત્રજનનમો ન ચ ન ચ સ્નાન રજન્યા સદા
સાધૂના મમતાધ્રયો ન ચ ન ચ હ્રીણા પ્રવેશો નિશિ ।
જાતિજ્ઞાતિકદામહો ન ચ ન ચ ધાદેયુ તામ્બૂલમિ-
ત્યાતાઽગ્રેયનનિધિતે વિધિતે શ્રીજૈનચૈત્યાલયે ॥

(અર્થાત્ અનિધાએ વિધિપૂર્વક થયેલા આ જૈન ચૈત્યમા એવી આજ્ઞા છે કે એમા ઉત્સૂત્ર જન્મેનો સંચાર નથી, એમા રાત્રે સ્નાન-ધ્યાન નથી, સાધુઓએ એમા મમતાપૂર્વક રહેવાનું નથી, એમા રાત્રે સ્ત્રીઓને પ્રવેશ નથી, એમા જાતિ અને જ્ઞાતિનો કદામહ નથી, અને એમા ધાવકોએ તામ્બૂલ ખાવાનું નથી)

इह न खलु निषेध कस्यचिद् वन्दनादौ
धुतविधिवहुमानी त्वन सर्वोऽधिकारी ।
त्रिचतुरजनदृष्ट्या चात्र चैत्यार्थवृद्धि
व्ययविनिमयरक्षाचैत्यकृत्यादि कार्यम् ॥

(અર્થાત્ અહીં કોઈને પણ વદનાદિનો નિષેધ નથી, શાસ્ત્રવિધિને માન આપનાર સૌ કોઈનો અહીં અધિકાર છે, આ ચૈત્યના ધનની વૃદ્ધિ વ્યય વિનિમય રક્ષા તથા ધાર્મિક કાર્યો ણચાર જળની નજર નીચે કરવાનાં છે)

' પદ્મશતક ' ની ૧૬૧મી ગાથામા ' વિધિમાર્ગરત ભગ્ય ' જનો માટે પોતે એ રચના કરી હોવાનું નેમિચન્દ્રે કયું છે તે આ સાથે સરસાવવા જેવું છે

પૂર્વકાલીન આચાર્યના જીવનકાર્ય અને ગ્રન્થરચનાઓમાંથી અનુમોદન મળ્યું અને પરિણામે તેણે ‘પદ્ધિશતક’ની ગાથા ૧૦૭-૮મા તથા ૧૨૯મા જિનવલ્લભસૂરિને વહુમાનપૂર્વક ચિરદાવ્યા છે અને ‘પ્રમુ જિન-વલ્લભ જેવા તો માત્ર જિનવલ્લભ છે’ (પહુ જિનવલ્લહસરિસો પુણો વિ જિનવલ્લહો ચેવ) એમ વહીને એમના પ્રત્યેનો પોનાનો અનન્ય ભક્તિભાવ દર્શાવ્યો છે. ગાથા ૧૨૯ સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરે છે કે નેમિચન્દ્ર જિનવલ્લભસૂરિને પ્રત્યક્ષ મળ્યા નહોતા, પણ જિનવલ્લભના ગ્રન્થોએ જ નેમિચન્દ્રના હૃદય ઉપર ઝંડી અસર કરી હતી.* વિક્રમના તેરમા શતકની ઉત્તરકાલીન અપભ્રંશમા નેમિચન્દ્રે રચેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુ-ગુણવર્ણન’ નામે ૩૫ કડીનું કાવ્ય પણ એ જ વસ્તુ પુરવાર કરે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧) નેમિચન્દ્રની વીંજી એક રચના પણ ઉપલબ્ધ છે, અને તે નવ ગાથાઓનું પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’. આ ગ્રન્થના પરિ-શિષ્ટ ૨ મા તે પહેલી જ વાર પ્રકાશિત થાય છે.

એક પૂર્વકાલીન પ્રકરણગ્રન્થ, ધર્મદાસ ગણિકન પ્રાકૃત ‘ઉપદેશ-માલા’નો+ માનભેર હેલેલ નેમિચન્દ્રે ‘પદ્ધિશતક’ની ૯૬મી ગાથામા

* ‘ઉપમિતિમય પ્રપંચ કથા’ (સ ૧૬૨)ના કર્તા સિદ્ધર્ષિએ પોતાની યોગ જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા હરિભદ્રસૂરિનો હેલેલ પોતાના ‘ધર્મબોધકર ગુરુ’ તરીકે કર્યો છે અને તેમણે ‘લલિતવિસ્તરા’ ઘૃત્તિ અનાગતનો વિચાર કરીને પોતાને માટે જ નિર્મા દોવાતું વહુમાનપૂર્વક નોંધ્યું છે. એક પૂર્વકાલીન વિદ્વાને પોતાની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિને ચરાચર રુચે એવી ઘૃત્તિ લખી એ માટે સિદ્ધર્ષિના એ પ્રશ્નના ઉદ્ગારો છે નેમિચન્દ્રનો જિનવલ્લભસૂરિ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંબંધ લગભગ એ પ્રકારનો જ ગણી શકાય.

+ જૈન અનુધૃતિ પ્રમાણે, ધર્મદાસગણિ મહાર્ચરના શિષ્ય હતા પરન્તુ ‘ઉપદેશમાલા’ની ભાષા તો ઉત્તરકાલીન જૈન મહારાષ્ટ્રી છે એ જોતાં આ અનુધૃતિને કેટલેક અંશે પ્રમાણભૂત ગણવી એ પ્રશ્ન છે. વિક્રમના દશમા સદ્દા કરતાં તો એ પ્રાચીનતર છે જ, કેમ કે એ સમયે થયેલા સિદ્ધર્ષિએ ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર ટીકા રચેલી છે.

કર્ચો છે. ‘પષ્ટિશતક’ની સામાન્ય ઉપદેશાત્મક ગાથાઓ ઉપર ‘ઉપદેશ-માલા’ની અસર છે, અને ‘પષ્ટિશતક’ના બાલાવબોધકારો પણ એમાંથી વચતોચ્ચત અવતરણો ટાકે છે (પૃ. ૧૫, ૨૨, ૫૧, ૬૧, ૭૦, ૯૬, ૯૭, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૧૫૫).

‘પષ્ટિશતક’ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ

સોમસુન્દરસૂરિ (સં. ૧૪૩૦-૧૪૯૯) એ તપાગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય છે. પ્રકાઢ પંડિત હોશ સાથે તેઓ એક શિષ્ટ ગ્રંથકાર છે, અને સંસ્કૃત તેમ જ ગુજરાતીમાં પદ્યાત્મક તેમ જ ગદ્યાત્મક એમની સંખ્યાબંધ રચનાઓ જાણવામાં આવેલી છે. ‘ભાષ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણક સ્તવ,’ ‘રત્નકોશ,’ ‘નવસ્તવી’ આદિ એમની સંસ્કૃત ધાર્મિક કૃતિઓ છે. ગુજરાતી પદ્યમાં ‘આરાધના રાસ’ અને ‘નેમિનાથ નવરસપાગ’ તથા ગદ્યમાં ‘ઉપદેશમાલા’ (સં. ૧૪૮૫), ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘પડાવશ્યક,’ ‘આરાધના પતાકા,’ ‘નવતત્ત્વ,’ ‘મક્તામર સ્તોત્ર’ આદિ ઉપર તેમણે બાલાવબોધો રચ્યા છે.* એમનો ‘પષ્ટિશતક’ બાલાવબોધ, એના અંતમાં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, સં. ૧૪૯૬માં રચાયેલો છે. આ પ્રતિષ્ઠિત આચાર્યે તત્કાલીન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં હંમેશાં આગેવાની લીધી હતી અને પાટણ તથા સંભાતના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોની સુવ્યવસ્થા કરી હતી અને તાઢપત્ર ઉપર લખાયેલ પ્રાચીનતર ગ્રંથોનું કાગઢ ઉપર સંસ્કરણ દેવસુન્દરસૂરિ અને સોમસુન્દરસૂરિના મંડલે કર્યું હતું. સોમસુન્દરસૂરિના વહોઢા શિષ્યમંડલની સાહિત્યસેવા પણ અનેક દષ્ટિ નોંધપાત્ર છે. એમના કેટલાયે શિષ્યો પ્રસિદ્ધ વાદીઓ, ઉપદેશકો

* ‘ઉપદેશમાલા’ અને ‘યોગશાસ્ત્ર’ના બાલાવબોધોમાંથી કયાઓ આચાર્ય જિનવિજયગી-સપાદિત ‘પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ’માં લેવામાં આવી છે

અને ગ્રન્થકારો હતા. એમના એક શિષ્ય પ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા સંસ્કૃત 'સોમસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યમાં એમનું જીવનચરિત ગૂંથેલું છે.*

(૨) જિનસાગરસૂરિ

બીજા બાલવબોધકાર જિનસાગરસૂરિ સ્વરત્તર ગચ્છની પિપ્પલક શાખાના આચાર્ય છે. તેમણે સં. ૧૫૦૧માં 'પટ્ટિશતક' ઉપર બાલવ-બોધ રચ્યો હતો.+ ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં જુદે જુદે સ્થળે એમણે કરાવેલી મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠાવિધિના સંખ્યાબંધ લેખો સં. ૧૪૯૧થી સં. ૧૫૧૦ સુધીનાં જુદાં જુદાં વર્ષના મળે છે.‡ 'પટ્ટિશતક'ના બાલવબોધ ઉપરાંત તેમણે સંસ્કૃતમાં કેટલીક ગ્રન્થરચના કરેલી છે. પંડિત ઉદયશીલ ગણિના આગ્રહથી તેમણે 'હૈમલઘુવૃત્તિ'ના ચાર અધ્યાયની દીપિકા રચી હતી. વળી એમણે 'કર્પૂરપ્રકરણ' ઉપર અવચૂરિ રચેલી છે, જેનો પ્રથમાદર્શ એમના વિદ્વાન શિષ્ય તથા રાજશેઠ્ઠરકૃત 'કર્પૂરમંજરી' અને સોમપ્રભાચાર્યકૃત 'સિન્દૂરપ્રકર'ના ટીકાકાર ધર્મચન્દ્રે લખ્યો હતો.‡ જિનસાગરસૂરિના હસ્તે વિદ્યાવિસ્તારની કેટલીક પ્રવૃત્તિ થયાના ઉલ્લેખ પણ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, એમના ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૨માં મેવાડના દેવકુલપાટકપુરમાં (અર્થાત્ દેલવાડા ગામમાં) એક ઉકેશવંશીય શ્રાવકે 'આવશ્યક ઘૃહદ્વૃત્તિ' લખાવી હોવાનો નિર્દેશ મળે છે. વળી એમના

* આ પ્રમાણસાગી આચાર્ય અને એમના શિષ્યમંડળની પ્રતિષ્ઠા માટે જુઓ ધ્રી. મોહનલાલ દ. દેસાઈકૃત 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૫૧-૪૬૧.

+ એ જ, પૃ. ૪૮૬ ઉપર ધ્રી. દેસાઈએ એનું રચનાવર્ષ સં. ૧૪૯૧ નોંધ્યું છે, પણ મેં ઉપયોગમાં લીધેલી દ્વાયપ્રતમાં સં. ૧૫૦૧નો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

‡ 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૧૪.

‡ 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૭૫, ૫૧૫.

ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૫માં લખાયેલી 'ધર્મોપદેશમાલા વૃત્તિ'ની પ્રતિ
લીંબડીના ગ્રન્થમંડારમાં સચવાયેલી છે.*

(૩) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય બાલાવબોધકાર
તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓ વિક્રમના સોઝમા શતકના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયા.
તેઓ સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય પાંચમા જિનચન્દ્રસૂરિ (સં. ૧૪૮૭-
૧૫૩૦)ના શિષ્ય હતા, અને 'પટ્ટિશતક'નો બાલાવબોધ એમના પોતાના
જ કથન પ્રમાણે (પૃ. ૩), એમણે ગુરુની આજ્ઞાથી વનારસમાં રચ્યો
હતો. મેરુસુન્દરે 'શત્રુંજય સ્તવન'નો બાલાવબોધ સં. ૧૫૧૮માં તથા
તરુણપ્રભસૂરિકૃત 'પઢાવશ્યક બાલાવબોધ'ને અનુસરીને એ જ ગ્રન્થ
ઉપરનો નવો બાલાવબોધ સં. ૧૫૨૫માં માંડવગઢ (માંડુ)માં રચ્યો
હતો. વળી 'શીલોપદેશમાલા,' 'પુષ્પમાલ્ય પ્રકરણ,' 'મત્તામર-
સ્તોત્ર,' 'વૃત્તરત્નાકર,' 'ભાવારિવારણ,' 'કલ્પપ્રકરણ,' 'કર્પૂરપ્રકર',
'યોગશાસ્ત્ર,' 'પંચનિર્મળી' આદિ ગ્રન્થો ઉપરના એમના બાલાવબોધની
પ્રતો આ પહેલાં જાણવામા આવેલી છે.+ 'પટ્ટિશતક'ના બાલાવબોધમાં
રચનાવર્ષ નથી, પણ ઉપરની વીગતો જોતાં વિક્રમના સોઝમા શતકના
પૂર્વાર્ધમાં એની રચના થયા વિષે શંકા નથી. મૂળ ગ્રન્થના ભાવને સરલ
ગુજરાતી ગદ્યમાં, સંક્ષેપમાં રજુ કરવાની મેરુસુન્દરની હથોટી પ્રશંસાપાત્ર છે,
અને એમની 'ઉપાધ્યાય' પદવી ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ
શિષ્યોને ભણાવવાનું કાર્ય કરતા હશે અને એ કાર્ય કરતાં કરતાં શિષ્ય-
હિતાર્થે આટલો બધા મૂળ ગ્રન્થોને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનું એમને સૂઝ્યું હશે.

* 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૧૪.

+ એ જ, ભાગ ૧, પૃ ૬૦૧-૨; ભાગ ૨, પૃ. ૧૫૮૨-૮૫; 'જૈન સાહિત્યનો
સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૫૨૨.

ઉપર જગાવેલી રચનાઓ ઉપરાત નેમિચન્દ્રકૃત એવા બે બાલાવ-
 વોધો જાણશમા આવ્યા છે, જેની નોંધ આ પહેલાં કોઈ વિદ્વાને કરી
 નથી. એક છે ગુજરાતી આલંકારિક સોમપુત્ર વાગ્મટકૃત 'વાગ્મટાલંકાર'
 (વિક્રમના ૧૨મા શતકનો ઉત્તરાર્ધ)નો 'બાલાવનોય તથા વીજો વૌદ્ધ
 વિદ્વાન ધર્મદાસગણિકૃત અલંકારગ્રન્થ 'વિદગ્ધમુખમંડન'નો બાલાવવોધ.
 આ બન્ને કૃતિઓ ખાસ નોંધપાત્ર એટલા માટે છે કે સંસ્કૃત અલંકાર-
 ગ્રન્થોના બાલાવવોધો જમણે જ મળે છે. 'વાગ્મટાલંકાર'નો બાલાવનોય
 મેઠુમુન્દરે સં. ૧૫૩૫માં રચેલો છે, એ જ વર્ષમાં લખેલી એની ૨૭
 પત્રની શુદ્ધ પ્રતિ મેં લાગભગ અઢી વર્ષ પહેલાં જોધપુરના મહારાજાના
 પુસ્તકાલયમાં જોઈ હતી અને એમાંથી થોડી જરૂરી નોંધ કરી લીધી હતી.
 'વિદગ્ધમુખમંડન'ના બાલાવવોધની જોધપુરના જૈન મંડારની એક અપૂર્ણ
 હસ્તલિખિત પોથી ઉપાધ્યાય વિનયસાગરજીએ ઉપયોગ માટે મોકલી હતી.
 એ પ્રતિ લિપિ ઉપરથી સત્તરમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે. આ બન્ને
 કૃતિઓ, ઉપર કહ્યું તે પ્રકારે, મહત્ત્વની હોવાથી એમાંથી કેટલાક
 નમૂનારૂપ અવતરણ અહીં આપું છું. પહેલા વાગ્મટાલંકાર બાલાવ-
 વોધનો આદિ-અંત જોઈએ—

આદિ—

॥ ૬૦ ॥ ડું નમ. શ્રીશ્રુતદેવતાયે ॥

સિદ્ધં સિદ્ધિદમીશ્વરં મધવતા સંસ્તુયમાનં પરં

સ્ફર્જાસમૃતિદુસ્તરાન્ધિનરણે ચચ્ચત્તરીસુન્દરમ્ ।

આનન્દામલપલ્હરીપ્રપિલિસન્પ્રત્યપ્રધારાધરં

વન્દે નામિનરેન્દ્રનન્દનમહં શ્રીગણુગાદીશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥

અનેકસાધુસાધ્યાભિઃ શ્રાવકશ્રાવિકાદિભિઃ ।

પૂરિતોઽસ્તિ ધરાધ્યાતો ગચ્છઃ સ્વરતરામિધ. ॥ ૨ ॥

तस्मिन् बभूवुरमी नानालब्धिसमाश्रिताः ।

सौभाग्यभाग्यनिलयाः श्रीजिनभद्रसूरयः ॥ ३ ॥

तेषां गुरुणामुदिते सुपट्टे नानागुणालंकृतचारुवर्णः ।

प्रसन्नचित्ता जयिनस्तु सन्ति महारकाः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

आसाद्य तत्प्रसादं करोति सरलं स्फुटार्थवररचितम् ।

इह मेरुसुन्दरगणिर्वाग्भट्टबालावबोधनं चारु ॥ ५ ॥

इहादौ सकलकल्याणमालाललितवल्लरीसजलजलधरसंनिभं विविधार्थ-
सिद्धिवितरणकुशलममलगुणचक्रवालकालितकलेवरं श्रीयुगादीश्वरं स्तुवन्नाह ।

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।

मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥ १ ॥

श्रीनाभेयजिनो देवः श्रीआदिनाथः । वो युष्मभ्यं सदा श्रियं दिशतु
ददातु । श्रीनाभेयजिनदेव श्रीआदिनाथ तह रहइ सदा श्री लक्ष्मी दिउ ।
यदागमपदावली सतां सत्पुरुषाणां मोक्षमार्गं ब्रूते । जेह जिनना आगम
सिद्धांतना पद वाक्यनी आवली श्रेणि सत्पुरुष रहइ मोक्षमार्ग बोलइ ।
अन्यस्य कस्यचित् पदानां पङ्क्तिर्दृष्टा सती सतां सत्पुरुषाणां मार्गं प्रकाश-
यति । अनेराइ कहि पुरुषना पद चरणनी श्रेणि दीठी हूती सत्पुरुषनइ
मार्ग प्रकासइ । इसिउ उक्तिलेश जाणिवउ ॥ छ ॥

साधुशब्दार्थसन्दर्भं गुणालङ्कारभूषितम् ।

स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये ॥ २ ॥

कविः काव्यं कुर्वीत । कवीश्वर काव्य करइ । किमर्थं । कीर्तये ।
कीर्त्तिनइ अर्थ । किंविशिष्टं काव्यम् । साधुशब्दार्थसन्दर्भम् । साधु दोष-
रहित शोभन छइ जे शब्द नइ अर्थ तेह तणु सन्दर्भ रचनाविशेष छइ ।
पुनः किंविशिष्टं काव्यम् । गुणालङ्कारभूषितम् । गुण सौंदर्यादिक
अलंकार उपमादिक तेहि भूषित अलंकृत छइ । पुनः किंविशिष्टं काव्यम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतम् । स्फुट प्रकट छइ जे रीति पांचाल्यादिक अनह

रस शृंगारादिन तेहि उपेत सयुक्त छः । तत्र रीतिनामुद्देश कथ्यते ।
उक्त च ।

द्वित्रिपदा पाञ्चाली छाटीया पञ्च सप्त वा यावत् ।
शब्दा समासवत्ते भवति यथाशक्ति गौडीया ॥
असमस्तपदा वैदर्भी रीति । इति रीतिचतुष्टयम् ॥

द्वित्रिणि वा यदानि यस्यां रीतौ सा पाञ्चाली । त्रि त्रिणि वा पद
द्वय जेणइ रीतिइ ते पांचाली रीति जाणिनी । पचभि सप्तभि पदे
छाटीया रीतिर्ज्ञातव्या । पाचि अथवा साति पदि छाटीया रीति जाणिवी ।
यथाशक्ति समासवत् शब्दा गौडीया रीतिर्भवति । यथाशक्तिइ समास
सयुक्त शब्द द्वय ते गौडीया रीति जाणिनी । असमस्तपदा पृथक्पदा
वैदर्भी रीतिर्ज्ञातव्या । समस्त पदि जूइ जूइ पदि वैदर्भी रीति जाणिनी ।
ईणइ परिइ रीति च्यारिइ जाणिवा । एहि रीतिसयुक्त काव्य कीर्त्तिनइ
अर्थि इइ । एतद्विपरीत तु काव्य विपरीतफलमत्र स्यादिति तात्पर्यार्थि ।
एव तु विपरीतकाव्य विपरीतफल इइ इत्यु तात्पर्यार्थि जाणिवु ॥ छ ॥

अत—

अथ बीभत्समाह ॥

बीभत्स स्यान् जुगुप्सतान सोऽहद्यश्रवणेक्षणात् ।
निष्ठीवनास्यभङ्गादि स्यादत्र महता न च ॥ ३० ॥

जुगुप्सात् बीभत्सरसं स्यात् । जुगुप्सा कुत्सित वस्तुन बीभत्स रस
इइ । विभावादिनस्योपदिशति । स बीभत्स अहद्यश्रवणेक्षणात् । निष्ठी
वनास्यभङ्गादि स्यात् । ते बीभत्स रस अहद्य सूगामणो साभलिवानु अनइ
जाइवानु । निष्ठानन थूक्किवू, आस्यभग मुख मोडवू इत्येवमादिक इइ ।
अ अन्यत् अत्र महतां निष्ठावनास्यभगादय प्रापो न वक्तव्या इति ॥ च
अनइ महात् गुर्वानइ निष्ठीवन आस्यभगादिक प्राय सहाजिइ न इइ
॥ छ ॥

शातरसमाह ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थान शान्तो नि स्पृहनायक ।

रागद्वेषपरित्यागात् सम्यग्ज्ञानस्य चोद्भव ॥ ३१ ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थान शान्तो रस स्यात् । सम्यक् ज्ञाननु ऊपनु
शात रस इह । कौटश । नि स्पृहनायक । नि स्पृह निराकाक्षी नायक
छइ । च अयत् रागद्वेषपरित्यागात् सम्यक् ज्ञानस्य उद्भवो भवेत् । राग
द्वेषना परित्याग छाडिनातु सम्यक् ज्ञाननु उद्भव उत्पात्ते इह ॥ छ ॥

उपसहरनाह ॥

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारिणं

नानालङ्कृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरन्त्या सताम् ।

तेस्तेस्तन्मयता गतं नवरसैराकल्पकालं कवि

स्वप्नारो रचयन्तु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिन ॥ ३२ ॥

कविस्वप्नार आकल्पकालं कल्पान्न यायत् काव्यपुरुष रचयन्तु
निष्पादयन्तु । कविस्वप्नार आकल्प कल्पान्न नाण काव्यपुरुष रचयन् नीप
जाग्रठ । कौटश । दोषैः श्रुतिवद्भादिभिः उज्झितम् । दोष श्रुतिवद्
वादिके उज्झित त्यक्त छइ । तथा गुणगणैः औदार्यादिभिः आश्रितम् ।
तथा गुणना समूह औदार्यादिक आश्रित छइ । तथा चेत चमत्कारिण ।
चित्तनइ चमत्कार वरतु छइ । नानालङ्कृतिभिः परीतम् । नानाविध
अलंकारे परीत युक्त छइ । तथा सता सपुरुषाणा निदुषा वा अभित
स्फुरन्त्या रीत्या तैस्तैः नवरसैः तन्मयता गतम् । तथा सत निद्रासनी
सविद्ध प्रकारि स्फुरता उल्लसती रीतिइ करी तेह तेह नवरसै करी तम
यतागत प्राप्त इह । किंक्षणा कवय । सारस्वतध्यायिन । सारस्वतमन्त्र
ध्यान करता छइ ।

श्रीमत् खरतरगच्छे श्रीमज्जिनभद्रसूरीन्द्रा

तत्पट्टे विजयते जिनचन्द्रजितीश्वरा गुरव ॥

તેપામંતેવાસી વાચકવરમેરુસુદર શુચિવાક્ ।
 ચન્ને વાગ્મટવિહિતાલંકારસ્ય પ્રવરવિવૃતિમ્ ॥
 વાણાગ્નિવાણશશિધરસંહ્યે વર્ષે ત્રિશુદ્ધતરાદિનસે ।
 પ્રન્યઃ સમર્પિતોઽયં નંદતુ યાવજ્જગતિ મેરુ ॥

સવત્ ૧૬૩૬ વર્ષે શ્રીચરતરગચ્છે* શ્રીમેરુસુંદરોપાધ્યાયૈ વાગ્મટાલકાર-
 વાલાવબોધ કૃતોઽય ચિર નંદતા[ત્] ॥ છ ॥ છ ॥ કલ્યાણમસ્તુ ॥ આઠ
 કાલાસુત શ્રીવત્સલલિખિત ॥ છ ॥ છ ॥ છ ॥ શ્રી ॥ છ ॥ સવત્ ૧૬૩૬ વર્ષે
 દ્વિતીય શ્રાવણે સુદિ પચમી ગુરુવાસરે દ્વિતીયામે ઝઞ્જેશગચ્છે શ્રીસિદ્ધાચાર્ય-
 સતાને મ. શ્રીસિદ્ધસૂરિવિજયરાગ્યે ૫૦ જયરતનાનામુપદેશેન લિખાપિતોઽય
 વાગ્મટાલકારવાલાવબોધ. ॥ ૬૦ ॥ ઓસવાલજ્ઞાતીય મઠ તારા માઠ
 રમ્માઈ પુઠ મ. જગાકેન પુઠ પહિરાજયુતેન માઠ રંગુશ્રેયસે ॥ શુભ ભૂયાત્
 દાયિકનાચકયો. ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

‘વિદગ્ધમુસ્તમંડન’ના બાલાવબોધની જે એક માત્ર પ્રતિ જાણવામા
 આવેલી છે એમા ૩૫ પત્ર મળે છે, પણ પ્રતિ અઘૂરી છે. જો કે છેવટના
 માત્ર છ શ્લોકનો જ બાલાવબોધ એમા ન હોઈ પ્રતિને અસંકલિતકરુપ ગણી
 શકાય. અર્થાત્ મૂળ પ્રતિનું છેલ્લું એકાદ પત્ર ગૂમ થયેલું હોવું જોઈએ.
 આથી વિદગ્ધમુસ્તમંડન બાલાવબોધના પ્રારંભમાંથી થોડો નમૂનો
 જોઈએ—

.... * .. ,

તસ્મિન્ ધરા શ્રીજિનભદ્રસૂરય સિદ્ધાન્તવારાનિધિપૂર્ણચન્દ્રા* ।
 સરોપરુન્દર્પત્રિમુક્તીક્ષ્ણવાણાવલીગર્વહરા વમ્ભુવુ ॥ ૩ ॥
 તેષાં મહાનન્દજુષાં ગુરુણાં વિશિષ્ટપદ્રે જયિનસ્તુ સન્તિ ।
 સરસ્વતીદત્તધરા અનેકશિષ્યાધિના શ્રીજિનચન્દ્રસૂરય. ॥ ૪ ॥

* મૂળ પ્રતમાં આ અર્ધી પંક્તિ ઉપર કોઈએ હરતાલ પાડેલી છે

संप्राप्य सिद्धिकारणमादेशं मेरुसुन्दरस्तेषाम् ।

कुर्वे बालकबोधं विदग्धमुखमंडनस्य ॥ ५ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारो विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मङ्गलाचरणं करोति । इह तु धर्मदासगणिः विशिष्टेष्टदेवं शौद्धोदनिं स्तुवन् वक्ति । तस्यायमादिश्लोकः ।

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां
पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।
प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां
शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयन्ति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेर्बौद्धस्य प्रवचनानि चिरं चिरकालं यावत् जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते । शौद्धोदनिं बौद्धनां वचनं चिरकालं सीमं जयन्तं वर्तते । किंविशिष्टानि प्रवचनानि । भवदुःखमहागदानां सिद्धौषधानि । भव संसारतणां छद् जे दुःख तेह जि भणित रोग तेह टालिवानइ अर्थं सिद्ध औषध छद् । छ । पुनः किलक्षणानि वचनानि । पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि । पुण्यव्रतना कर्णनइ विषयि रसायन समान छद् । तथा मनोमलानां प्रक्षालनैकसलिलानि । मनोमल मनना तापक पषालवानइ अर्थि एक सलिल पाणी छद् । छ ।

जयन्ति सन्तः सुकृतैकभाजनं परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः ।
करस्थनीरोपमं विश्वदर्शिनो जयन्ति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

संत साधु जयन्तं वर्तते । किंविशिष्टाः सन्तः । सुकृतैकभाजनं । सुकृतं पुण्यन्तं एक भाजन पात्र छद् । किंविशिष्टाः सन्तः । परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः । पर अनेरानां अर्थसंपादन कार्यकरण तेह जि भणित सद्व्रत तेहनइ विषयि स्थित रक्षां छद् । तथा करस्थनीरोपमं विश्वदर्शिनः । कर हस्तनइ विषयि स्थिर रह्युं छद् जे नीर पाणी तेहनी परिइ अनित्य विश्व देयता छद् । तथा कवेर्गिरः जयन्ति । कवीश्वरानी याणी जयन्तं वर्तते । कथंभूता गिरः । वैदग्ध्यमुखः । वैदग्ध्यं चतुरमानी भू उत्पत्तिस्थानक छद् । छ ।

આક્રાન્તેવ મહોપલેન મુનિના શપ્તેવ દુર્વાસસા
સાતત્યં વત મુદ્રિતેવ જતુના નીતેવ મૂર્છાં વિષૈઃ ।

વદ્ધેવાતનુરજ્જુભિ પરગુણાન્ વક્તું ન શક્તા સતી ।

જિહ્વા લોહશલાકયા ચલમુચ્ચે વિદ્ધેવ સંલક્ષ્યતે ॥ ૩ ॥

જિહ્વા પરગુણાન્ વક્તુ અશક્તા સતી ચલમુચ્ચે એવંત્રિધા સંલક્ષ્યતે ।
જીમ પર અનેરાના ગુણ બોલિવા અશક્ત હૂતી દુર્જનનહ મુખિ એહવાં દીસહ ।
ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । મહોપલેન, મહાદપદા આક્રાન્તા, ઇવ । જાળીહ મહાત મોટહ
પાપાણિહ ચાપી હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । દુર્વાસસા મુનિના શપ્તા ઇવ ।
જાળીહ કિરિ દુર્વાસા ઋષીશ્ચરિહ શપી હુહ જિસી । વત ઇતિ ચેદે । સાતત્યં
નિરતર જતુના મુદ્રિતા ઇવ । અનહ વત ઇસિહ ચેરિહ । સદાહ લાપહ મૂઢી
હુહ જિસી । તથા વિષૈ, મૂર્છાં નીતા ઇન । વિપિ હાલાહલિ મૂર્છાં પમાડી
હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । અતનુરજ્જુભિર્નદ્ધા ઇવ । જાળીહ કિરિ મોટે દોરે
બાંધી હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । લોહશલાકયા ત્રિદ્ધા ઇવ । જાળીહ કિરિ
લોહની શિલાકાહ બાંધી હુહ જિસી । છ ।

- આ વે ચાલાવબોધોમા મૂઢના શ્લોકો સમજાવતા સમ્મુક્ત અને
ગુજરાતીનું જે મિશ્રણ કરવામા આવ્યુ છે તે એ સમયે શિષ્યોને આ
પ્રકારના ગ્રન્થો મળાવવાની પદ્ધતિમા સામાન્ય હોવું જોઈએ. જૈન આગમ-
ગ્રન્થો ઉપરની ચૂર્ણિઓના ગદ્યમાં કેટલીક ચાર પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતનો
સંકર જોવા મળે છે તે આ સાથે સરસાવી શકાય. જો કે ઉપર્યુક્ત
ચાલાવબોધોમાં સમ્મુક્ત અને ગુજરાતી વાક્યો સાધોસાધ આવતાં હોવા
છતાં પરસ્પરથી તદ્દન અલગ છે, કોઈ પણ વાક્ય એમા મિશ્રભાષામય
(Macaronic) ભાગ્યે જ જોવા મળશે.

‘પટ્ટિશતક’ના અન્ય ચાલાવબોધો

ઉપર્યુક્ત ત્રણ લેખકો-સોમસુન્દરમૂરિ, જિનસાગરમૂરિ અને મેરુસુન્દર
ઉપાધ્યાય-શ્રુત ચાલાવબોધો ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ના ધીજા કેટલાક
ચાલાવબોધ જાણવામાં આવ્યા છે. સને ૧૯૫૦મા મારા વિદ્યાગુરુ પૂ.

મુનિજી-પુણ્યવિજયેજીના સૌજન્યથી મને જેસલમેરની જ્ઞાનયાત્રા કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારે ત્યાંના કિલ્લાના મંટારમાં-‘પટ્ટિશતક’ના એક બાલાવવોધની ૨૪ પત્રની પોથી જોગમાં આવી હતી. એમાં કર્તાનું નામ નથી, પણ આ ગ્રન્થમાં સમાવેલા ઉપર્યુક્ત ત્રણે બાલાવવોધોથી તે મિત્ર છે. પછીના મારુ-ગુર્જર અનુગ ‘રહૈ’ અને ‘હૈ’ ને સ્થાને અહીં મારવાડી પ્રત્યય ‘રડ’ (અર્વાચીન ‘રો’), ‘રી’ મળે છે, અને એ ત્રણે બાલાવ-વોધ કરતાં આની રચના કેટલાક દસકા પછીથી થઈ હોવાનો તર્ક થાય છે. લિપિ ઉપરથી પોથી વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં નકલ કરાયેલી જણાય છે. આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થયેલા બાલાવવોધો સાથે તુલના માટે એનો આદિઅંત અહીં ઉતારું છું.

આદિ—

પ્રણમ્ય મારુદેવોદ્યં જિનં નિર્જિતમન્મથમ્ ।

કરોમિ પટ્ટિશતકે વાર્તા સૌહ્યાવવોધિનામ્ ॥

અરિહં દેવો સુગુરુ સુદ્ધં ધમ્મં ચ પંચનવકારો ।

ધન્નાણ કયત્થાણં નિરંતરં વસદ્દ હિયયમ્મિ ॥ ૧ ॥

इये गाथानइ विपइ च्यार बोल सारभूत छइ ते कहौइ । किह्वा ते च्यार बोल । अरिहं देवो कहतौ अरिहंत देव । सुगुरु क० तीर्थंकररी आज्ञाई करी सहित जे गुरु २ । सुद्धं धम्मं च क० सूधउ बीतरागनउ भाष्यउ धम्मइ, पंचनवकारो क० पांच परमेष्ठिनमस्कार । ए च्यारेइ बोल धन्नाण क० जे धन्य भाग्यवंत, कयत्थाणं क० कांछ्या छइ साव्या छइ जीए अर्थ एहवा जे जीव तियांइ हीयानइ, विपइ निरंतरं क० निरंतर सदा सर्वदा ए च्यारेइ वाना वसद क० वसइ ।

હિવ વિ ગાહાઈ આપણા આત્માનઈ સીલ કહૈઈ છઈ ।

અંત—

इणइ प्रकारइ भंडारी नेमिचंद्र क० नेमिचंद्र भंडारीपइ साजण तणइ पुत्रइ श्रीजिनेश्वरसुरि तणइ पिताइ रइयाउ क० नथी जोडी केतली-

એક ગાહાડ ક૦ ગાયા ૧૬૧ પ્રમાણ । જિ કે વિહિમગ્ગરયા ક૦
 વીતરાગ દેવરહ માધ્યહ માર્ગ તીયડ માર્ગેઈ ચાલિવા સાવધાનઈ હવા
 ભવ્વા ક૦ મવ્યજીવ તે પઢંતુ ક૦ મળંતુ । જાણંતુ ક૦ અર્થ જાણત
 જિમ સમ્પન્ પ્રકારઈ મળતાં ધન્નાં ગુણતાં ધન્નાં વઢી મનમાહિ અર્થ માવનાં
 ધન્નાં અહો જીવો તુમ્હે જંતુ સિવં શાશ્વતા અનંતો મોધ્ધરા સુલ પામડ
 ॥ ૧૬૧ ॥

इति श्रीनेमिचन्द्रभंडारिकिरचितपट्टिशतकप्रकरणस्य बालावबोध
 समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥

આ ઉપરાંત જેસલમેર અને ધીકાનેરના પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારોમાં
 ‘પટ્ટિશતક’ ઉપરના કેટલાક સ્તવક (ટવા) પણ જોવામાં આવે છે.
 ક્ષમારત્નના શિષ્ય ધર્મદેવે સં. ૧૫૧૫માં રચેલા બાલાવબોધની તથા
 જયસોમકૃત સ્તવકની નોંધ મળે છે,* પણ એ કૃતિઓની હાથપ્રતો મારા
 જોવામાં આવી નથી. પ્રાયઃ વિક્રમના ૧૯મા શતકમાં થયેલા મોહનકૃત
 ‘પટ્ટિશતક’નો દૂહામય અનુવાદ જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાલ્લાના ‘પટ્ટિ-
 શતક’ના સંસ્કરણ સાથે બહાર પડેલો છે.

હાથપ્રતો અને સંપાદન

આ ગ્રન્થના સંપાદનમાં કુલ ચાર હસ્તલિખિત પ્રતોનો ઉપયોગ
 કરવામાં આવ્યો છે. એમાં સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતો બે છે,
 જ્યારે જિનસાગરસૂરિ તથા મેરુસુન્દરના બાલાવબોધની એક-એક પ્રત છે.
 પ્રત્યેક પ્રતમાં બાલાવબોધ ઉપરાંત મૂલ પ્રાકૃત ‘પટ્ટિશતક’નો પણ તે

* ‘જિનરત્નકોશ,’ પૃ. ૪૦૪. ‘મંત્રીકર્મચન્દ્રવંશાવલીપ્રવચ્ચ’ના કર્તા
 ચરતરગચ્છીય જયસોમ વિક્રમના ૧૭મા શતકમાં થઈ ગયા તથા છ કર્મગ્રન્થો
 ઉપર બાલાવબોધ (સં. ૧૭૧૬) રચનાર તપાગચ્છીય જશસોમ-શિષ્ય જયસોમ
 ૧૮મા શતકમાં થઈ ગયા. પરંતુ એ બેમાંથી કયા જયસોમે આ સ્તવક રચ્યો છે
 તે ‘જિનરત્નકોશ’માં જે ટૂંકી નોંધ છે તે ઉપરથી કહી શકાય નહિ.

તે બાલાવબોધકારને સંમત એવો પાઠ આપેલો છે. આ ચારે હસ્તલિખિત પ્રતો પાટળના પ્રસિદ્ધ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરમાં રાખવામાં આવેલા સંઘના મંડારની છે. વધી જ પ્રતો જૈન ધાટીની દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલ છે.

(૧) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની બે પ્રતો પૈકી પહેલી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૪૯ છે. એનું કદ ૧૦૧" X ૪૧" છે અને પત્ર ૨૫ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નિયમિત રીતે ૧૫ પંક્તિઓ લખાયેલી છે. આ પ્રતિની નકલ સં. ૧૫૧૩માં થયેલી છે.

(૨) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની ત્રીજી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૫૦ છે. એનું કદ ૧૦૧" X ૪૧" છે અને પત્ર ૪૨ છે. જો કે એનું ૧૨મું પત્ર મઝતું નથી. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૧ પંક્તિ લખેલી છે. આ પ્રતિમાં નકલ કર્યાનું વર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી તે સોઝમા સૈકાની લાગે છે. આ પ્રત પહેલીની તુલનાએ અશુદ્ધ છે. મૂળ પ્રતીક વાંચીને લખવામાં પણ લહિયાની ઘણી મૂલો થયેલી છે. જેમ કે—ચતુર્થી અને પછી વિભક્તિનો અર્થ વ્યક્ત કરતા ‘ હ્રૂ ’ને સ્થાને તેણે સર્વત્ર ‘ હુઈ ’ લખ્યું છે. કેટલીક વાર તો આશ્વી પંક્તિઓ લહિયાના પ્રમાદને લીધે પડી ગયેલી છે, જેનો યથાસ્થાન નિર્દેશ કર્યો છે.

(૩) જિનસાગરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૦૧૫ છે. એનું કદ ૧૨" X ૪૧" છે અને પત્ર ૧૪ છે. માત્ર પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર ૨૦ પંક્તિ લખેલી છે, બાકીનાં ત્રણ પૃષ્ઠ ઉપર ૧૯ પંક્તિઓ છે. ‘ પટ્ટિશતક ’નો બાલાવબોધ આ પોથીમાં ૧૨મા પત્રના પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર પહેલી પંક્તિમાં પૂરો થાય છે; એ પછી પોથીના અંતભાગ સુધી ‘ ગૌતમપૃચ્છા ’નો બાલાવબોધ લખાયેલો છે, જેમાં કર્તાનું નામ નથી. આ પ્રતિમાં લિપિનો મરોડ ઘણો સુંદર છે.

લેખનવર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી પ્રતિ સોઝમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે.

(૪) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૩૮૮૨ છે. એનું કદ ૧૦" x ૪" અને પત્ર ૧૬ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૫ પંક્તિઓ લખેલી છે. પ્રતિ શુદ્ધ છે. લેખનવર્ષ નથી, પરંતુ લિપિ ઉપરથી તે પણ સોઝમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે.

આમ સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધની જ બે પ્રતો હોવાથી એ જ બાલાવબોધના પાઠાન્તરો નોંધી શકાયાં છે. એમાં સં. ૧૫૧૩ વાઙ્ઠી પ્રતને મુખ્ય પ્રત તરીકે સ્વીકારી છે અને બીજી પ્રતના પાઠભેદો ટિપ્પણમાં ટાક્યા છે. પણ 'ધરીઈ-ધરીઈ,' 'અનઈ-અનઈ,' 'તીણઈ-તીણઈ,' 'વિપઈ-વિપઈ,' એ પ્રકારના પાઠભેદો કે જે જૂની ગુજરાતીમાં બહુ વિપુલ છે તે નોંધ્યા નથી.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ પ્રાકૃત ગાથાની બાલાવબોધકારોએ ફરેલી પ્રસ્તાવના, પછી મૂઠ ગાથા તથા તે પછી અનુક્રમે ત્રણ બાલાવબોધો એ પ્રમાણેનો ક્રમ મુદ્રણમાં રાખેલો છે. એમાં [સો.], [જિ.] અને [મે.] એ સંશેષો વડે અનુક્રમે સોમસુન્દર, જિનસાગર અને મેરુસુન્દર એ ત્રણ બાલાવબોધકારો સમજવાના છે.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ ગાથાઓનો પાઠ પણ સં. ૧૫૧૩ વાઙ્ઠી પ્રત પ્રમાણે સ્વીકારીને બીજી પ્રતમાં કવચિત્ મઝતા અન્ય પાઠો નોંધ્યા છે. એમાં પણ 'એઅં-શયં,' 'સઅલ-સયલ,' જેવા પાઠો જેમાં ઉદ્વૃત્ત સ્વરનો લઘુપ્રયત્ન 'ય'કાર થઈ જાય છે એ નોંધ્યા નથી. સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની આ બીજી પ્રતનો નિર્દેશ કાં તો બીગતથી અથવા 'સો.' એમ સંશેષથી ટિપ્પણમાં ફર્યો છે. મૂઠ ગાથાઓનાં પાઠાન્તરો જિનસાગર-સૂરિ અને મેરુસુન્દરમાં કવચિત્ મઝે છે ત્યાં એમનો ઉલ્લેખ 'જિ.'

તથા 'મે.' એ પ્રમાણેના સંક્ષેપના નિર્દેશપૂર્વક કયો છે. વાલાવબોધ-કારોર આપેલાં અવતરણોનાં મૂઠ્ઠા સ્થાનો જ્યાં સ્થોળી શકાયાં છે ત્યાં તેમનો નિર્દેશ કૌંસમાં કયો છે.

શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરની આ વધી હાથપ્રતો ઉપયોગ માટે મેઝવી આપવા માટે પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીનો તથા જ્ઞાનમન્દિરના વ્યવસ્થાપકોનો હું ઉપકાર માનું છું.

પરિશિષ્ટો—અગાઉ કહ્યું છે તે પ્રમાણે, નેમિચન્દ્ર મંડારીની કે કૃતિઓ આ ગ્રન્થના પરિશિષ્ટ તરીકે લેગામાં આવી છે—એક છે ઉત્તર-કાલીન અષ્ટાંશમા રચાયેલું 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' અને બીજી છે પ્રાકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.'

(૧) 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' જેસલ્મેરના બડા મંડારમાંની કે પાનાની પ્રતમાર્થી મળ્યું છે. એ કે પત્ર ઉપર પત્રાંક ૮૯-૯૦ લખ્યા છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે તે કોઈ સઠંગ મોટી હાથપ્રતનો અંશ છે. ૯૦ અંકવાઝા પત્રના બીજા પૃષ્ઠનો અર્ધા કરતાં વધારે ભાગ કોરો છે, તેથી લાગે છે કે મૂઠ્ઠા સઠંગ પોથીનું આ છેલ્લું પત્ર હશે. લિપિ ઉપરથી પ્રતિ પંદરમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે. એની પુષ્પિકામા સ્વસ્તર-ગચ્છના જે આચાર્યોના નામ આપ્યા છે એમાં છેલ્લું નામ સાગરચન્દ્રસૂરિનું છે, તેથી એ આચાર્યના જીવનકાળમાં એની નકલ થઈ હશે એવો સ્વાભાવિક તર્ક થાય છે. સાગરચન્દ્રસૂરિનું અવસાન સં. ૧૪૬૧માં થયું હતું ('સ્વસ્તરગચ્છ પદ્યાવલીસંગ્રહ,' પૃ. ૩૨), પટલે એનાથી થોડા વર્ષ પહેલાં પ્રતિ લખાઈ હશે.

શ્રી. અગરવંદ નાહટાસંપાદિત 'પેતિહાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ' (પૃ. ૩૬૯-૭૨)મા આ કાવ્ય છપાયું છે. જો કે એમાં ઉપયોગમા લેવાયેલી પ્રતિ ફરતા જેસલ્મેરવાલી પ્રતિ નિશંકપણે જૂની છે. શ્રી. નાહટાની વાચનાનાં પાઠાન્તરો ટિપ્પણમાં નોંધ્યા છે.

. . (૨) નેમિચન્દ્ર મંડારીકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' અહીં પ્રથમ વાર પ્રસિદ્ધ થાય છે. ગુજરાત વિદ્યાસભા (અમદાવાદ)ના હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહમાં એક પ્રાચીન જૈન સંગ્રહપોથીનાં ૩૬૧ થી ૩૯૪ સુધીનાં પત્ર છે, જેમાં પ્રકીર્ણ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સ્તોત્રાદિ લખેલાં છે. એમાં પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર આ 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' છે.

આ પોથીના પત્ર ૩૯૪ ઉપર 'મહાવીર સ્તુતિ'ની નકલ પૂરી થાય છે તેને અંતે 'નીચે પ્રમાણે પુષ્પિકા છે—

શ્રીમહાવીરસ્તુતિઃ । કૃતિરિયં શ્રીદેવમૂર્ત્યુપાધ્યાયાનાં સંવત્ ૧૩૮૭ વર્ષે કાર્તિક શુદ્ધ ૧૦ સોમવારે....મસાપુરે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિશિષ્યેણ આનન્દ-મૂર્તિના લિખિતં ॥

'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' તો આની પહેલાં, પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર, લખાયેલું છે, છતાં એની નકલ પણ સં. ૧૩૮૭ ના કારતક સુદ ૧૦ પહેલાં ક્યારેક થયેલી હોવી જોઈએ.

ત્રણે ચાલાવબોધો તથા 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' માંના નોંધ-પાત્ર શબ્દોનો કોશ પુસ્તકને અંતે ઉમેર્યો છે. વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગના શ્રી. હન્દ્રવદન અંબાલાલ દવે, એમ. એ. એમણે શબ્દકોશ તૈયાર કરવામાં કેટલીક સહાય કરી હતી એ વસ્તુની અહીં સામાર નોંધ લેવામાં આવે છે.

અનુલેખ

પ્રસ્તાવનાનાં પૃ. ૨૦-૨૨નાં ધીવાં ગોઠવાઈ ગયા પછી, ઝંજાના મહાજનના હસ્તલિખિત પુસ્તકમંડારમાંથી, પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી 'વિદગ્ધમુખ્યમંડન'ના મેઠુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવબોધની સં. ૧૬૭૨ માં નકલ થયેલી એક સંપૂર્ણ પ્રતિ મળી છે. જોધપુરવાલી

प्रति अपूर्ण होनाथी एमाथी आ कृतिनो अंतभाग मळतो न्होतो, ते आमाथी मळे छे. ऊंझानी प्रति अनुमार, आ बालावबोधनो अंतभाग नीचे प्रमाणे छे—

सदागतीत्यादि* । अयं दीनः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त पामि-
सिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः सदा नित्यमेव गति गमनि करी
हत हणिउ उच्छ्राय उद्यम छइ । तमस वश्यता । तमहूइ वश्यपणूउ
छइ । विधुरेकः शिवस्थितः । विधुर विह्वल ता कुण शिवस्थित कल्याणवर्त
ते । अपि तु नही को । द्वि० । अयं दीपः अस्त एष्यति । ए दीप अस्त
पामिसिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः । सदागति वायुइ हत हणिउ
उच्छ्राय छइ । तमसो वश्यता गतः । तम अधारहूइ वश्यता पामिउ छइ ।
एको विधुः शिवस्थितः । एक विधु चद्रमा शिव श्रीमहादेवनइ पिपयि
स्थित छइ ॥ छ ॥ ६९ ॥

पूर्णचन्द्रेत्यादि । निर्मलावरा कामिनी कस्य स्वात मन एकान्त-
मदनोत्तर न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । निर्मल अवर वख इसी
कामिनी खी काहिंनू स्वात मन एकाति मदनोत्तर मदनाधिक्य न करइ ।
अपि तु सविहुनू करइ । कीदृशी । पूर्णचद्रमुखी । पूर्णिमाना चद्रमावत्
मुख छइ । रम्या मनोहरा द्वि० यामिनी रात्रि कस्य स्वान्त एकान्त-
मदनोत्तर न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । कीदृशी । पूर्णचन्द्र-
मुखी । सपूर्णचद्र जि भणित मुख छइ । रम्या रमणीया निर्मलावरा । निर्मल
अवर आकाश छइ ॥ छ ॥ ७० च्युतदत्ताक्षरजाति ॥ छ ॥

इति श्रीवर्मदासचित्रचित्रविदग्धमुखमदनकाव्यस्य वृत्तिरिय समाप्ता ।
प्रयाग १४५४ सवत् १६७२ वर्षे ।

* उझानी हाथप्रतमा मूल्ना आखा श्लोको नहि आपता आ प्रमाणे केवल
मूल्ना प्रतीको दिक्या छे

[illegible]

लोमसुन्दरसूरिकृत नागवोधनी सं ११३मा एग्रायेली हस्तप्रतनु अनिम पत्र

[illegible]

2143)

ॐ नमः शिवाय ॥

मेरुमुन्दरुण बालावबोधनी हस्तप्रतनु अंतिम पत्र

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित षष्टिशतक प्रकरण

त्रण बालावबोध सहित

[सो.] सिरिवद्धमाणजिणवरपाए निअगुरुणए य नमिऊण ।
सट्टिसयस्स य एय वक्खाण किपि जपेमि ॥ १ ॥
नात्रोक्तिमेलो न विभक्तियुक्ति क्रियादियोगोऽपि च नो विलोक्य ।
भावार्थसारैर्विधीयतैषा वृत्तिर्मया मुग्धविप्रोधनार्थम् ॥ २ ॥
नेमिचन्द्र भंडारी पहिलउ तिस्यउ^१ धर्म न जाणतउ । ५
पछइ श्रीजिनवल्लभसूरिना गुण सामली^२ अनइ तेहना कीधा
पिंडविशुद्धिप्रमुख अथनइ परिचइ साचउ धर्म जाणित । तउ
तीण^३ श्रीधर्म सघलाइना मूल भणी श्रीसम्यक्त्वनी शुद्धि अनइ तेहनी
दृढतानइ काजि १६० गाथा कीधी । सारभूत तिहा पहिल सर्व धर्म-
माहि सारतत्त्वभूत च्यारि बोल पहिली गाहइ^४ कहि^५ छइ ॥ १०

[जि.] श्रीगुणनित फलिन सुरदुसदृशोऽमितो महात्मान ।
विजया भूर्धृषभाद्या अपि ददता मगल नित्यम् ॥ १ ॥ *
श्रीनेमिचन्द्रविरचितचच्चद्वैराग्यरत्नकस्येपा ।
श्रीजिनसागरप्रमुणा बालावबोधाख्या ॥ २ ॥
षष्टिशताख्यप्रकरणव्याख्या प्रस्तूयतेऽत्र नव्येयम् । १५
भग्न्यजनप्रोधहेतोर्वार्त्तारूपा विशुद्धा च ॥ ३ ॥

१ तिस्यउ २ समानी ३ तीणइ ४ गाहइ ५ कह

* आ तथा आ पक्षीनो श्लोक मूल प्रतमा आम अशुद्ध ज प्राप्त थाय छे.

तथा हि । श्रीखरतरगच्छि श्रीजिनेश्वरसूरिनइ पिताइं
श्रीनेमिचन्द्र भंडारी श्रावकि विधिपक्षस्थापक ए साठिसउ ग्रन्थ
कीधउ । तिहां धुरि सर्व विघ्नोपशान्त्यर्थ इष्टदेवतानमस्काररूप नाम-
ग्रहणपूर्वक सम्यक्त्वस्थापक ग्रन्थकार प्रथम गाथा कहइ छइ ॥

५ [मे.] सयन्सुरासुरनमियं पासजिणं पणमिऊण भावेणं ।
वालाण बोहणत्थं पयडं विवरेमि सद्विसयं ॥ १ ॥

इहां श्रीखरतरगच्छि निरुपमगुणनिधान श्रीजिनवल्लभसूरि-
नइ पाटि श्रीजिनदत्तसूरि । तेहनइ पाटि श्रीजिनचन्द्रसूरि ।
तत्पट्टालंकार श्रीजिनपत्तिसूरि श्रीपत्तननगरमाहि विजयवंत वर्तइं ।
१०इसइ प्रस्तावि मरुदेशमंडन मरोटि नगरि श्रीनेमिचन्द्र भंडारी
भार्या लपमिणि पुत्र आंवड सहित सुरिइं वसइं । अन्यदा प्रस्तावि
गाथा १ नेमिचन्द्र भंडारीइ व्याख्यान माहि सांभलि । ति किंसी ।

अकलंडियचारित्तो वयगहणाउ जो भवे निच्चं ।

तस्स सगासे दंसण वयगहणं सोहिगहणं च ॥ १ ॥

२५ ए गाथा सांभलीनइ आलोअणनी इच्छाइं वार वरस सीस-सुगुरुनी
परीक्षा जोअतउ २ पत्तन नगरि आव्यउ । सगली पोसालइं द्रव्य
क्षेत्र काल भावनइ मेलि सुगुरु अणलदुतउ मनमाहि चिन्ता धरतउ हाट
एकनइ थडइ वदठउ छइ । इसइ प्रस्तावि श्रावक पाच-सात श्रीजिन-
पत्तिसूरिना गुण वर्णयता सांभली पृथ्या । तुम्हे केहना गुण कहउ
२०ठउ ? तेहे श्रीजिनपत्तिसूरिना गुण कखा । पठइ तीह श्रावकां
संघाति पोसालइं आवी गुरुनी देसना सांभली । गुरुनां लक्षण ईयांसमिति
प्रमुग्य जोअतउ रात्रिइं पोसालनइ पूणइ सूनउ २ चीनवइ । एतां
दिवसमाहि प्रनादनउं कारणु न दीठउं । रात्रि तउ पउंजना जइणाइं
हीडइं छइं । सिध्याइं ध्यान फरइं छइं । पणि वार २ महातमा हंढीमाहि

जाइं । तिहां कांइ कारण संभावीइ । पछइ पाछिली रात्रिनी पोरसिइं तेहमाहि
 पइसी राप वेल् तेल देपी । थोडी थोडी वस्तु गांठि गांधी सूतउ ।
 प्रभाति पोसाल बाहिरि जई जउ जोअइ तउ वेल् राप तेल दीठा ।
 विसय उपनइ मोलउ चेलउ पूछिउ । ए सिइ काजि आवइ ? चेलइ
 सर्व वात कही । वेल् वर्तिवानइ काजि । रक्षा जीवजइणानइ काजि । 5
 तेल लेपनइ काजि । इम सदेह भागउ । पच्छइ प्रगट हुईं सिद्धांततत्त्व
 सांभली श्रीसम्यक्त्वमूल वार व्रत पडिवजी मरोठि पाछउ आवी जान
 करी आंवड पुत्रनइं साधिं लेईं गुरु समीपि आवी महामहोत्सवपूर्वक
 पुत्रनइं दीक्षादि वरावी । ते क्रमिइं २ भणतां गुणतां चारित्र पालतां
 श्रीजिनेश्वरसूरि ह्या । पछइ नेमिचन्द्र भंडारीइं श्रीजिन-10
 पत्तिसूरिनी रीति देपी । श्रीजिनवल्लभसूरिना कीधा पिंड-
 विशुद्धिप्रमुख ग्रन्थ सांभली ते गुरुनां वचन सर्व सिद्धान्तनइं मिलतां
 जाणी आस्था अपनी । सम्यक्त्वनी दृढतानइ काजि परोपकार भणी
 साठिसउ गाथारूप ग्रन्थु कीधउ । हिव ते गाथा लोकनइं समझाविवा
 भणी श्रीजिनचन्द्रसूरिनइ आदेसि वणारीसि मेरुसुन्दरि-15
 गणिइं वार्त्ता बालावबोध संक्षेपिं कीजइ । तिहा धुरि च्यारि बोल सारभूत
 कहीइं ॥

अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं धम्मं च पंचनवकारो ।

धन्नाण कयत्थाणं निरंतरं वसइ हिययन्मि ॥ १ ॥

[सो.] एक श्रीअरिहंत वीतरागदेव' बीजा सुगुरु शुद्ध-20
 चारित्रिया शुद्धमार्गप्ररूपक गुरु' त्रीजउ शुद्ध धर्म जीवदयामूल कर्म-
 क्षयहेतु धर्म चउथउ पंचपरमेष्ठिनमस्कार सर्व सिद्धांतमाहि सार सर्व-
 पापश्रयंकर महामंत्र नउकार । ए च्यारि बोल सर्व जगत्' अनइ सर्व
 धर्ममाहि सार कुणह एक धन्य उत्तम भव्य अनइ कृतार्थ भाग्यवंत

आसन्नसिद्धि कइजिनइ हियइ निरंतर सदैव वसइ । अभागीआ अभव्य
दूरभव्य जीव ए एकइ बोल न प्रामइ ॥ १ ॥

[जि.] समस्त धर्ममाहे मूलिगउ सम्यक्त्व धर्म तिणि कारणि
सम्यक्त्व जाणावइ । अरिहंत देव ते किमु । राग द्वेष मोह मद मत्सर
५ अहंकार प्रमुख दोष जेह माहे न हुइ । अंतरंग वदरी जिणि जीता
हृष्या ते अरहंत कहीइ । अनइ सुगुरु सुसाधु गुरु जे नीराग निःस्पृह
क्षमावंत शान्त दान्त जितिंद्रिय निःकाम तपि करी दुर्बल । सम वृण
मणि लोष्टु कांचन । सम शत्रु मित्र । साचउ धर्माक्षरनउ कहणहार ।
चातुर्गतिक संसार हंतउ अहर्निश संजम चारित्र अभिग्रह पालइ । ते
१० सुगुरु कहीइ । तथा चोक्त ।

अक्खरु अक्खइ कं पि न ईहइ । चउगाइ भवसंसारह वीहइ ।

संजम नियमह खणि नवि चूकइ । ए साधम्मिय सुहगुरु बुचइ ॥ १ ॥

सुद्धं धम्मं । जीवदयामूल धर्म । तथा चोक्तं ।

दुखं पापात् सुखं धर्मात् सर्वदर्शनसंमतम् ।

१५ न कर्त्तव्यमतः पापं कर्त्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः ॥ २ ॥

ए त्रिहुं मिली सम्यक्त्व कहीइ । अनइ वली नउकारहुइ मोटाइ
देखालिया भणी पंच नवकारो पंचपरमेष्ठिनमस्कार चउद पूर्वनउ
सार कहीइ । ए च्यारइ अरहंत सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मरूप
सम्यक्त्व अनइ नउकार । कयत्थाणं कृतार्थ कृतकृत्य घघ्घाणं
२० धन्य भाग्यवंत पुरुषने हिय वसइ । निरंतर सदैव ॥ १ ॥

[मे.] अरिहंत देव सुसाधु गुरु अनइ सूधउं वीतरागनउं
भापिउं धर्म पंचपरमेष्ठि नवकार ए च्यारि बोल धन्य भाग्यवंत कृतार्थ
कीधा अर्थ संसार संनंधीया जेहे तीइनइ हीइ सदाइ वमइ । पणि
बहुल संसारी जीवनइ हीइ कोई वमइ नहीं ॥ १ ॥

[सो.] हिव जे जीव घणु धर्म करी न सकइ तेहहूइ तत्त्व
कहीड^१ छइ ।

[जि.] सम्यक्त्वहूइ सुखाराध्यपणउ कहइ ।

[मे.] हिव आत्मानइ सीप कहइ ।

जड न कुणसि तवचरणं न पढसि न गुणेसि देसि नो दाणं । ५
ता इत्तिथं न सकसि जं देवो डक्क^२ अरिहंतो^३ ॥ २ ॥

[सो.] रे जीव ! जिम आगइ बरसी छमासी मासक्षण
आचाम्लादिक तप करता । केई हवडाइ करइ छइ । ते तउ करी न
सकइ तउ म करेसि । जिम एकि अनेक आग पूर्व प्रमुख सिद्धात
पठता गुणता हिवडाइ पढइ छइ । ते जउ पढी न सकअ^४ तउ^५
म पढेसि । जिम आगइ चउद पूर्व प्रमुख अग्यार आग^६ विहु घडी
माहि पाधरा उपराठा गुणता हवडाइ अनेकि कोडि लाख आखा गणइ
छइ । तिम^७ जउ गुणी न सकअ तउ म गुणेसि । जिम आगइ
सात्तरिक^८ दान साढवार कोडि सुवर्णादिकना दान देता हवडाइ^९
शक्तिमानिइ दिइ छइ तिम जउ दान देई न सकअ तउ म देसि ।^{१०}
ता इत्तिथं० पुण तउ एतलउ करी न सकइ^{११} । जं देवो०
ज देव एक अरिहन वीतराग इति^{१२} बीजउ नहीं^{१३} ॥ २ ॥

[जि.] अहो पुरुष ! जइ तवचरणं तपश्चरण न करइ ।
नवउ काई भणइ नहीं । आगिलउ भणिउ गुणइ नहीं । दानई न दिइ ।
एतल तपश्चरण भणिउ गुणिवउ दान देवउ दु साभ्य छइ । ता तउ^{२०}

१ कही २ मे इक्क ३ जि अरहतो ४ सकइ ५ आगु ६ तेम
७ सवच्छरिक ८ हेवडाइ ९ सकअ १० वीतरागइ जि ११ बीनी प्रतमां
आगु वधारे छे—जड एतलउ देनत्वइनउ मनि निधउ आगअ तउ ताहरउ
काज सरइ । ए सम्यक्त्वनउ मूत्र पीज इतिउ भाव ।

इत्तिंयं एतलउं न सकइं जउ माहरउ एकु जि अरहंत देव । बीजउ नही । इणि कारणि सम्यक्त्व पालतां सुहेलउं ॥ २ ॥

[मे.] अहो जीव ! जउ तउं वरसी छमासी प्रमुख तपु करी न सकइं । कालनइ अनुसारि सूधउं चारित्र पाली न सकइं । सिद्धात-
 5 प्रकरणप्रमुख पाठ जउ पढी न सकइं । जइ तउं आगम गुणी न सकइं ।
 दान सुपात्र विषइ देइ न सकइं । तउ तउं एतूअइ करी न सकइ जि
 देवु तउ एक अरिहंतइ जि । बीजा हरिहरादिक नहीं ॥ २ ॥

[सो.] को कहिसिइ इहलोकनां सुखनइ काजि बीजा देव
 आराधीं छइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

10 [जि.] इसुं कही जिनधर्मना करणहारहइं गुण कहइ छइ ।

[मे.] कांइ ते कहइ ।

रे जीव ! भवदुहाइं इकं चिअ हरइ जिणमयं धम्मं ।
 इयराणं पणमंतो सुहकजे मूढ ! मुसिओ सि ॥ ३ ॥

[सो.] रे जीव ! जिन वीतरागनउ धर्म एकलउ जि एकाग्र-
 15 मनि आराधीतउ हुंतउ भवसंसारनां दुःख फेइइ । सर्व सुख करइं
 निश्चइं । इयराणं इहलोकनां सुखनइ काजिइं इतर देव रागद्वेषा-
 द्याकान्त' क्षेत्रपाल वाराही प्रमुखइं नमतउ अनेक उपायनां' माननउ
 रे मूढ ! मूर्ख ! मुसीअं छअं । तेहे कर्म उपहरउं कांइ कराइ नहीं ।
 सुहियां धर्म चूकअं' छअं ॥ ३ ॥

20 [जि.] रे जीव ! एकु जि जिनमत जिनभाषित धर्म भव-
 दुहाइं संसारनां दुःख हरइ स्फेटइ ! तिणि कारणि हे मूढ !

मूर्ख ! अनेरा देवहूड प्रणमतउ हूतउ मुसिउ छइ । सम्यक्त्वरूपिउ धन तेहना हारवइतउ ॥ ३ ॥

[मे.] रे जीन ! एकलु अ जि जिनमत जिनभापित धर्म आराधता हूता भव समारना दुखनइ फेडइ । अगइ इतर हरिहरा दिरुनइ प्रणमता थोडा सुखनइ काजि मूढ ! मूर्ख ! मुमाणउ छइ । ५ धर्म हूतउ चूकइ छइ ॥ ३ ॥

[जि.] जिनधर्मनउ प्रभाव कही सम्यक्त्वनतहूइ मोक्षपद प्राप्ति बोलइ छइ ।

देवेहि दाणवेहि य सुओ न' मरणाओ रक्खिओ कोइ ।
दढकयजिणसंभत्ता बहुअ वि अयरामरं पत्ता ॥ ४ ॥ 10

[सो.] देवदानवे आप शेष क्षेत्रपाल आसपाल गोगा विणायग चासुडादिके को मरणतउ राखिउ किहाइ न सामलिउ । तेहे को मरण तउ न रखाइ^१ । निरुचिन कर्म कुणइ टाली न सकीइ^२ । जउ एहे को मरणतउ^३ राखिउ हुइ तउ को^४ किहाइ जीवतउ देखीइ । पुण नथी । घणाइ देवदेवता आराधी जमारउ सघलउ मिथ्यात्वन सड^५ 15 करीनइ मूआइ नि । आघाइ घणा ससारना जन्ममरण नि उपाजिया । दढकय० दढ वीतरागनउ सम्यक्त्व पालीनइ बहु० घणाइ अनता^६ जीन अनरामरणइ पहुता । मोक्ष पाम्या^७ । जन्मजरामरणरहित^८ हूया ॥ ४ ॥

[जि.] देवे दानवे पुण कोई लोक मरण हूतउ राखिउ सामलिउ 20 अपि तु कोई न सामलिउ । कोई अमर हूतउ सामलिउ ? दृष्टीकृत

जिनसम्यक्त्व हुइं ते घणाई अजरामरपद पाम्या । एतलइ सम्यक्त्व-
धारक सघलाई अमर हुइं ॥ ४ ॥

[मे.] देव दानव गोत्रज क्षेत्रपालप्रमुखे किहांई सांभलिउ जे
मरणतउ कोई रापिउ ? अपि तु को रापिउ नहीं । पणि दृढ कीधउं
5 जिन ऊपरि सूधउं मन, सम्यक्त्व खरउं जे जीवे पालिउं ते जीव घणा
अजरामरपदि मोक्षपदि पहुता ॥ ४ ॥

[जि.] हिव सम्यक्त्वनउं प्रमाण कही मिथ्यात्वनउं प्रमाण
कहइ छइ ।

जह कुवि वेसारत्तो मुसिज्जमाणो वि मन्नए हरिसं ।
10 तह मिच्छवेसमुसिया गयं पि न मुणंति धम्मनिहिं ॥ ५ ॥

[सो.] जिम कोएक मूर्ख वेद्या अधम निखेह स्त्री तेहनइ
व्यसनि बाहिउ तेहहूइं आपणी लक्ष्मी पूरतउ पोतउं हारतउइ
मुसितउइ तुच्छ सुखनइं लोमिइं हर्ष मानइं तिम ए अजाणी^१
जीव कूडउ धर्म मिथ्यात्व तेह^२ वेद्या तुच्छ मोहनइं कीधइं इहलोकना
15 चमत्कारमात्रना बाहिया हुंता धर्मरूपिउं निधान गिउंइ जाणइ नहीं ।
मूर्ख इसिउं न जाणइ ईणइ मिथ्यात्व^४ करी अम्हारउ सघलउ धर्म
जाइ छइ । परलोकि अम्हे दुखिया थासिउं^५ ॥ ५ ॥

[जि.] जिम कोई वेद्यासक्त पुरुष वेद्याइं मुसीतई हंतउ
हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूप वेद्याइं मुस्या हंता धर्मरूपिउं निधान
20 गमिउंइ न जाणइ ॥ ५ ॥

[मे.] जिम कोई वेद्यानइ विपइ अनुरक्त रातउ थोडास्या

१ पोतउंई. २ अजाण. ३ तेहरूपिणी. ४ मिथ्यात्वि. ५ थासिअं.

विषयनइ काजि धनादिक मुसीतउ हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूपिणी
वेस्याइं मुसीतउ जीव धर्मरूपीउं निधान गयउं न जाणइ ॥ ५ ॥

[सो.] को इसिउं कहिसइ^१ । आपणइ वडांनइं कुलाचारि
चालीइ । एतलउ^२ धर्म । बीजउ विचार काई न कीजइ । 'तेह'^३
आश्री कहइ छइ ।

[जि.] कुलक्रमागत भावइ तिसु धर्म न करिवउं । ए वात
प्रकासइ छइ ।

लोअपवाहे सकुलकमम्मि जइ होइ मूढ धम्मु त्ति^४ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो थक्का य अहम्मपरिवाडी ॥ ६ ॥

[सो.] रे मूढ ! जउ लोकनइ प्रवाहि आपणइ २ कुलाचारि^५
चालतां धर्म हुइ तउ कुणएक धर्मवंत नहीं ? सघलाइ खाटकी, माछी,
वेस्या, घांची, मोची, ठठार प्रमुख सह आपणइ २ कुलाचारि चालइं
छइं । आगिला वडा पूर्वज जे काम करता ते पाछिला^६ करइं छइं ।
ता मिच्छाण वि धम्मो^७ तउ जे पापी हिंसाना करणहार कुमार्गना
चालणहार म्लेच्छ तेहहइं धर्म हूउ । तेहइ धर्मवंत हूआ । थक्का^८
अधर्म पापनी परिपाटी परंपरानी वातइ नाठी । अधर्म किहांइ छइ नही ।
सह धर्मवंतइ जि हूउं । एतलइ इसिउ भाव । कुलाचार जूउ ।
धर्मनउ मार्ग जूउ । कुलाचार किहनउ केतलउ पुण्यमय हुइ । किहनउ
पापमय हुइ । पुण्य धर्मनउ आचार जिहां जीवदया सत्यवचन ब्रह्म-
चर्यादिक गुण तिहां जि छइ । अनेथि नथी । केती वारइं पूर्वज दालिद्री^९
हुसिइ^{१०} तउ संतानीइ किसिउं लक्ष्मी आवती न लेवी ? अथवा को
पूर्वज कूअइ पडी मूउ हुसइ तउ संतानीअइं किसिउं कूअइ पडी

मखिउं ! एह भणी कुलाचारनउ फाई नहीं । सूघउ धर्म जि जाण हूंतइ लेवउ ॥ ६ ॥

[जि.] लोकनइ प्रवाहि करी आपणइ कुलक्रमि हे मूढ ! धर्म इसिउं जइ हुइ तउ पछइ मिच्छाण वि ग्लेच्छनउ धर्म । अहम्म-
५ परिवाडी अधर्मनी परिपाटी श्रेणि थाकी रही ॥ ६ ॥

[मे.] रे मूर्ख ! लोकप्रवाहि आपणा २ कुलनइ आचारि चालतां जउ धर्म हुइ तउ ग्लेच्छ खाटकी वेइया ते सह आपणइ २ कुलाचारि चालइ छइ । तउ तेहनइ धर्म होसिइ । एतइ अधर्मनी परंपरा नाठी । अधर्म किहांइं नयी । सह धर्मवंतइ जि हूउं ॥ ६ ॥

१० [जि.] दृष्टान्तनइ बलि करी धर्महूइं मोटाई देखालइ ।

लोयम्मि रायनीईनायं न कुलक्रमम्मि कइया वि ।
किं पुण तिलोअपहुणो जिणंद'धम्माहिगारम्मि' ॥ ७ ॥

[सो.] लोकइ माहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि नावइं । राजनीतिनउ मार्ग जूउ । कुलाचार जूउ । तउ पाधरी राजनीति माहि
१५ कुलाचार न जोइइं । तिहां राजाज्ञाइ जि जोयी । किं पुण० त्रैलोक्य' त्रिमुवनना प्रमु ठाकुर' श्रीजिनेन्द्र वीतरागना धर्मनइ अधिकारि कुलाचार न' जोइइं । तिहां सर्वथा जोवा न आवइं । तिहां खरी वीतरागनी आज्ञाइ जि लेईनइ धर्म करिवउ । इसिउ भाव ॥ ७ ॥

[जि.] लोकइ माहि राजनीति मोटी । नायं ज्ञातं दृष्टान्त ।
२० कुलक्रमि कइया वि किवारइं नीति न्यायमार्ग प्रमाण नहीं । एतलइ राजनीति जिम प्रमाण तिम जिनधर्म जि प्रमाण । जइ लोकइ माहे इसु छइ तउ त्रैलोक्यनउ स्वामी श्रीजिनेन्द्र तेहनउ धर्मनइ अधिकारि

किसुं कहिवउं ? जिम राजा ति आगलि सामान्य लोकनउ न्यायमार्ग प्रमाण नहीं तिम जिनधर्म आगलि कुलक्रमागत अनेरा धर्म प्रमाण नहीं ॥ ७ ॥

[मे.] लोकमाहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि कहीइ नावइ । काइं वेवइ मार्ग जूआ । तउ पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभु ठाकुरु जिनेन्द्र^{१५} तेहना धर्मनइ अविकारि कहिवउं किसउं ? ॥ ७ ॥

[सो.] जीवहूइ संसार ऊपरि बैराग्य आवता दुहिलउ छइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] वली जिनधर्मनी मोटाई प्रकासइ ।

जिणवयणवियन्नूण वि जीवाणं जं न होइ भवविरई ।^{१०}
ता कह अवियन्नूणं मिच्छत्तहयाण पासम्मि ॥ ८ ॥

[सो.] जे श्रीजिनवचन सिद्धांत तेहना विज्ञ जाण छइं तेहइ जीवहूइं जउ संसारनी विरति बैराग्य नावइ । ता कह^० तउ अविज्ञ अज्ञाण जे मिथ्यात्विइं^२ करी हणिया बाहिया^३ छइं ते कन्हलि संसारनी विरति निवृत्ति किम आवइ ? जाणहूइं मिथ्यात्वादिक^{१५} पापनी निवृत्ति नथी आवती तउ अज्ञाण मिथ्यात्वीहूइं किम आवइं ? विरतिनउं आविवउं गाढउं दुहिलउं छइ । इसिउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनवचन तणा जाणहार जीवईहूइं जइ भवविरति संसार हंतउं विरमण न हुइं । अवियन्नूणं अज्ञाणता अज्ञान अनइ [मिथ्या] त्वहत मिथ्यात्वव्याप्या जीव तेहनइ पारि कन्हइं किमु^{२०} संसारनउ मेल्हिवउं हुइ ? अपि तु न हुइं । एतलइं जिनधर्म लगी

જીવહૂં વૈરાગ્ય ઝપજઈ । મિથ્યાત્વ લગી સાંસુહડ જીવ સંસાર
વધારઈ ॥ ૮ ॥

[મે.] જે જિનવચનનડ જાણ મનુષ્ય તેહનઈ જિ ભવ સંસાર
તેહની વિરતિ નથી આવતી તડ કહડ ન, અજાણનંદં કિમ વિરતિ
૫ આવઈ ? જે મિથ્યાત્વ કરી હત હપ્યા જે જીવ છંદં તેહનંદં પાસઈ
રહઈ તેહનંદં વિરતિ આવતાં ગાઢી દોહિલી છઈ । ઇસડ ભાવ ॥ ૮ ॥

[જિ.] જિનધર્મ સાચડ ઇસું જાણી સમ્યગ્દષ્ટિહૂં મિથ્યાત્વી
દેસ્તી જકાઈ મનમાહિ ઝપજઈ તકાઈ કહઈ છઈ ।

વિરયાણં અઢ્વિરણ જીવે દટ્ટૂણ હોઈ મળતાવો ।
૧૦ 'હા હા કહ ભવકૂવે' વુઝૂંતા પિચ્છ નચંતિ ॥ ૯ ॥

[સો.] જે વિરત પાપેતડ નિવર્ત્યા^૧ જીવ છંદં તેહહૂં
અવિરત^૨ પાપ કરતા દેસ્તી મનમાહિ^૩ સંતાપ થાઈ । હા હા^૪ અહા !
૫ અવિરત જીવ સંસારરૂપિઆ કૂઆ માહિ વૂઝતા દેસિ કિમ નાવઈ ?
૬ વાપડા પાપ કરી નવનવી ગતિઠં નવનવે પ્રકારિ રુલિમ્યઈ, કિમ
૧૫ ધાસિઈં હમ સેદ પ્રામઈં ॥ ૯ ॥

[જિ.] વિરત સમ્યગ્દષ્ટિ જીવહૂં અવિરત મિથ્યાત્વી જીવ
દટ્ટૂણ દેસ્તી કરી મળતાવો મનિ સંતાપ હુઈ । કિમુ સંતાપ ૫ ।
હા હા સેદે ! રે જીવ ! પિચ્છ । જોઈ સંસારરૂપીડ કૂડ તેહ માહે
વૂઝતા વાપડા કિમુ નાચઈં છંદં ? ઇતલડ સમ્યક્ત્વી ઇસું જાણઈ । જડ
૨૦ સંસારમાહે કોઈ જીવ વૂઝઈ નહીં તડ મલડં । તિણિ કારણિ સંસારમાહે
વૂઝતા જીવ દેસ્તી મનિ સંતાપ કરઈં । ઇસુ ભાવ ॥ ૯ ॥

૧ જિ. ભવરૂપે ૨ નિવૃત્ત્યા ૩ અવિરત જીવ, ૪ મનમાહિ ચિત્તમાહિ.

[मे.] जे विरत पाप हंता निवर्त्या छइं जीव तेही अविरतनउं स्वरूप देपी मनमाहि किम परितोप नाणइं ? काइं होइस्यइ ? खेदि । अविरत जीव संसाररूपीआ कूआमाहि बूडता, देपउ, किम नाचइं छइं ॥ ९ ॥

[सो.] केती वारइं बीजा आरंभ न मूकारइं^१ तउ मिथ्यात्व^२ काई छांडअ^३ नहीं ? जेह भणी मिथ्यात्वनउ मोटउ अवगुण छइ ते कहइ छइ ।

[जि.] आरंभ लगी जीव दुःखी हुइ इसुं जाणवइ छइ ।

[मे.] किवारइं बीजा आरंभ न मूकइं तउ मिथ्यात्व काइं न छांडइं ?

१०

आरंभजम्मि पावे जीवा पावंति तिक्खदुक्खाइं ।
जं पुण मिच्छत्तलवं^३ तेणं न लहंति जिणबोहिं ॥ १० ॥

[सो.] बाहण प्रवहण क्षेत्रकरसणादिक आरंभनां जे पाप छइं तेह लगइ जीव आवते भवात्तरि तीक्ष्ण गाढां दुक्ख प्रामइ । पुण धर्मनउ अणलहिवउं न हुइं । जं पुण० पुण जं जिनधर्म ऊपरि द्वेप^४ करतउ मिथ्यात्वनउ लवलेशइ करइ तीणइ आवतइं भवि जिनधर्मइ जि न लहइं । बोधिबीजइ जि दुःप्राप थाइ । तीणइ घणउ काइं संसारि रुलइं ॥ १० ॥

[जि.] आरंभ पइविधजीवनिकायविनाशनरूपि पापि कीजतइ हंतइ जीव अज्ञानी तिक्खदुक्खइं तीक्ष्ण नरकादिकनां दुःख^५ प्रामइं । जे बली जीवहूइं मिथ्यात्वनउ लवलेश छइ तिणि मिथ्यात्वनइ लेशि करी जीव जिनबोधि वीतरागनउं सम्यक्त्व न लहइं । एतलइ

जिनधर्मि गाढउ करी आरंभ वार्जिउ छइ । जइ ते आरंभ करइ तउ दुःख लहइ । जिणि कारणि जीव मिथ्यात्व करइ तिणि कारणि जीव सम्यक्त्व न लहइ । जिहां आरंभ तिहां सुख नहीं अनइ जिहां मिथ्यात्व तिहां सम्यक्त्व नहीं । वली धर्म कीजइ तउ अरहंत देवई-
 5 नउ । अनेरउ धर्म न करिवउ । यत उक्तं

श्रोतव्यः सौगतो धर्मः कर्त्तव्यः पुनरार्हतः ।

वैदिको व्यवहर्तव्यो ध्यातव्यः परमः शिवः ॥ १० ॥

[मे.] आरंभ क्षेत्रकरसणादिकइतउ ऊपनउं जे पाप तेहतउ जीव तीव्र दुक्ख पामइं । पणि तिहां धर्मनउं अणलहिवउं न हुइं ।
 10 पणि वली जे मिथ्यात्वनउ लवलेइमात्र करइं तेह लगी आवतइ भवि जिनबोधि जिनधर्म न लहइं ॥ १० ॥

[सो.] हिव जे गाढा तप नियम क्रिया करइं छइं पुण उत्सूत्र प्ररूपइं छइं तेह आश्री कहइं छइं ।

[जि.] सघलाई जीवहइं जिनबोधिउं अप्राप्तिकारण कहइ
 15 छइ ।

[मे.] हिव जे गाढी क्रिया करइ अनइ उत्सूत्र प्ररूपइ तेह आश्री कहइ ।

जिणवरआणाभंगं^१ उम्मग्ग^२ उस्सुत्तलेसदेसणयं ।

आणाभंगे पावं ता जिणमयदुक्करं धम्मं ॥ ११ ॥

20 [सो.] उम्मार्ग^३ व्यवहार सामाचारी विरुद्ध उत्सूत्र श्रीसिद्धान्तनी आज्ञा विरुद्ध जे लेशमात्र थोडु^४ उपदेश तेहतउ जिणवर० वीतरागनी आज्ञानु भंग हुइ । यत उक्तं श्रीआचर्यके—

१ आ गाया सो. नी बीजी प्रतमां लखावी रही गयेली छे. २ जि. अमग्ग.

३ 'उम्मार्ग...सामाचारी विरुद्ध' ने स्थाने 'जिण.' ४ थोडउ.

उत्सुत्तमायरंतो^१ उत्सुत्तं चैव पन्नवेमाणो ।

एसो अ अहाछंदो इच्छाछंदु त्ति एगट्ठा ॥ १ ॥

(उपदेशमाला, गा. २२१)

उम्मगदेसणाए चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

बावन्नदंसणा खल्ल न हु लब्भा तारिसा दुट्ठं ॥ २ ॥ ५

(आवश्यक, गा. ११५२) इति वचनात् ।

‘पयमवि असद्वहंतो सुत्तत्थं मिच्छदिट्ठीओ’ इति सिद्धान्तवचनाच्च ।
आणामंगे० जु^२ आज्ञाभंग कीधइ हंतइ महापाप । घणीइ क्रिया
 अनुष्ठानकष्टादिक करतउइ अनाराधिक^३ जि हुइ । ता जिण०
 तेह भणी श्रीजिनशासननउ धर्म आराधतां गाढउ दुकर । गाढी क्रियाइ^४
 करतां वीतरागनी आज्ञा पासइ आराधिवउ न हुइ काज न सरइ । बीजा
 पाधरा ठाकुराइनी आज्ञा भागीइ महादोष कहीइ । ‘आज्ञाभङ्गो
 नरेन्द्राणामश्लवधमुच्यते’ इति वचनात् । तउ त्रिभुवनस्वामी वीत-
 रागनी आज्ञानइ भांजिवइ वोपनउं सिउं कहीइ ? ॥ ११ ॥

[जि.] अमार्गी कुमार्गी तेहना कहिवातउ उत्सूत्र सिद्धान्त^५

विरुद्ध वचन तेहनउ लगमात्र उपदेसतउ श्रीजिनाज्ञानउ भंगालाप हुइ ।
 आज्ञानइ भंगि हंतइ पाचं पाप हुइ । ता तउ पच्छइ पापनइ उदइ
 हंतइ जीवहूइ जिनमत जिनमापित धर्म दुकर दुप्राप हुइ ॥ ११ ॥

[मे.] उम्मार्गी सेवतां उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध तेहनउ लेशमात्र
 उपदेश देतां जिनवर वीतरागनी आज्ञानउ भंग हुइ । ते आज्ञाभंग^६
 लगी महापाप हुइ । तेह पाप लगी जिनधर्म गाढउ दुकर हुइ ॥ ११ ॥

१ आ गाथा ‘आवश्यक’मां जोवामा आवती नही, पण ‘उपदेशमाला’मां
 छे. २ ‘जु’ नही. ३ अनाराधक.

[सो.] वली अहं जि वातं कहइ छइ ।

[जि.] वली प्रकारान्तरि जिनधर्मनी प्राप्ति दुर्लभ कहइ छइ ।

‘जिणवरआणारहिअं वद्धारंता’ ति केवि जिणदब्बं ।

बुद्धंति भवसमुद्वे मूढा मोहेण अन्नाणी ॥ १२ ॥

5 [सो.] जिणवर० वीतरागनी आज्ञारहित देवद्रव्य वधारतां
हुंतां मूढ मूर्ख केतलाइ मोहिइ धर्मनइं अमि अज्ञानी अजाण संसार
समुद्र माहि बूडइं । एहनउ, इसिउ भाव । देवद्रव्य वधारिवानी बुद्धिइं
घणइं लामिइ, पाटकी माछी वागुरीप्रमुख अधर्म रहइं आपइ ।
अथवा शालि दालि घृत पक्वान्नादिक अथवा देवद्रव्य वस्त्रादिक ज,
10 घणइं मूलिइं आपणइं घरि वावरइ । अनेराइ श्रावकहूइं दिइ ।
अथ महात्मा दर्शनी थिकु देवद्रव्य वधारी प्रासादादिके वेचइ ।
अथवा रूडीइ धुरहूइं ग्रहणा पापइ व्याजिइ देवद्रव्य आपइं ।
इत्यादिकि अनेकि प्रकारि करी अविधिइं देवद्रव्य वधारताइं संसार-
समुद्र माहि बूडइं । जे देवद्रव्य विधिइं सुखानकि स्थापइं रक्षा करइं
15 बुद्धि लिइं तेहइं महाफल हुइं । यत उक्तं दिनकृत्ये—

जे पुणो जिणदब्बं तु बुद्धिं निति सुसावया ।

ताण रिद्धि पवडुइ किंती सुक्खं बलं तथा ॥ १ ॥

(गा. १३७)

जिणपवयणबुद्धिकरं पभावगं नाणदंसणगुणाणं ।

20 बद्धंतो जिणदब्बं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ २ ॥

एवं नाऊण जिणदब्बं बुद्धिं निति सुसावया ।

जरामरणरोगाणं अंतं काहिंति ते पुणो ॥ ३ ॥ (गा. १४४-४५)

१ जि. वद्धावरिणा वि देइ जिणदब्बं. २ अधर्मी. ३ आपइ. ४ अथ.
५ रिद्धि. ६ तेहइं.

[જિ.] જે જીવ જિજવેન્દ્રની આજ્ઞા પાપહ જિનદ્રવ્ય ચૈત્યદ્રવ્ય વ્યાજિ દેઈ વધારતાઈ હંતા મૂઢ મૂર્ચ ભવસમુદ્ર માહે મોહિ કરી અજ્ઞાની અજાણ હંતા ઘૂઢઈં । તિણિ કારણિ તેહાંજૂઈં જિનધર્મ દુર્લભ ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનવરની આજ્ઞારહિત દેવદ્રવ્ય કેઈ વધારતા હંતા મૂઢ મૂર્ચ અજાણ સંસારસમુદ્ર માહિ ઘૂઢઈં ॥ ૧૨ ॥

૬

[સો.] જે ‘મહારત્ત દેવ ! મહારત્ત ગુરુ !’ હિસિં કદામહિ વાહ્યા છઈં ।

[જિ.] અથ અયોગ્યજૂઈં જે ધર્મોપદેસ દિઈ તેહ ઉપદેસતા ઉદેસી કહઈ ।

[મે.] સૂઘા ધર્મનાં અમિલાપીઆ ન હુઈં તેહનઈં ઉપદેસુ ના^૧ દેવત । તે આગિલી ગાહઈં કહઈ ।

કુગ્ગહગહગહિયાણં મૂઢો^૨ જો દેઈ ધમ્મત્તવણસં ।
સો ચમ્માસીકુકુરવયણમ્મિ સિવેઈ કપ્પૂરં ॥ ૧૩ ॥

[સો.] કુગ્ગહ^૩ જે કદામહરૂપોત્ત ગ્રહ કહીઈ મૂતપ્રેતાદિકનત્ત છલ તીણં કરી^૪ ગ્રહિયા ગહિલા^૫ કીધા છઈં તેહજૂઈં મૂઢો જો^૬ મૂઢ અજાણ જે ધર્મનત્ત ઉપદેશ દિઈં, શુદ્ધ દેવગુરુધર્મનાં સ્વરૂપ કહઈં સો ચમ્માસી^૭ તે ચાંચડાનાં શાળહાર કૂકર મુંડીત્ત તેહનઈ વયણિ મૂઢહઈ કપૂર ઘાતઈં । રૂઢી વસ્તુ કુસ્થાનકિ ઘાતઈં । સોનાની શાલ કાદવમાહિ લાપઈં । એતલઈં હસ્યત્ત ભાવ^૮ ॥ ૧૩ ॥

[જિ.] ‘એ મહારત્ત દેવ ! એ મહારત્ત ગુરુ !’ હિસિત્ત દેવ^૯ કુગુરુ ઉપરિ કદામહ તિણિ કરી ગ્રહીત વ્યાત્ત પુરુષજૂઈં જે પુરુષ મુગ્ધ

૧ જિ. મુદ્ધો. ૨ કરી જે. ૩ ગ્રહિયા. ૪ આ પછી સો. મી ધીની પ્રતર્મી ‘કદામહીજૂઈં ઉપદેશ ન દેવત’ એટલું વધારે છે.

भोलउ सरल स्वभावि हंतउ शुद्ध धर्मोपदेश दिइ ते पुरुष चम्मासी
चर्मभक्षक कुकुरनइ वदनि मुखि कपूर क्षिपइ पालइ । जिम कुतिरानइ
मुहि कपूर घालिउं हंतउं नि.फल याइ तिम अयोग्यहूइं धर्मोपदेस
दीधउ हंतउ नि.फल । एतावता अयोग्यहूइं धर्मोपदेस न देवउ ॥ १३ ॥

७ [मे.] जे कदाग्रहर्षीउ ग्रह तीणइं करी जे ग्रहा छल्या छइं
तेहनइं जे मूढ अजाण धर्मनउ उपदेश दिइं, सूधउं देवगुरुधर्मनउं
स्वरूप कहइं ते 'चर्मासी चांचडानउ खाणहार कूतिरउ तेहनइ मुखि कपूर
घातइं । रूडी वस्त कुथानकि घातइं । एतइ कदाग्रहीनइं उपदेश न
देवउ ॥ १३ ॥

४० [सो.] सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । उत्सूत्रभाषकनी क्षमाइ
विरुई । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुनउ कोषई भलउ । केहीएकनी क्षमाई भली
नही । इसुं जणावइ छइ ।

[मे.] सूधा कहणहारनी रीसइं रूडी, पणि उत्सूत्रभाषीनी
३५ क्षमाइं पाइइ । ए वात कहइ ।

रोसो वि खमाकोसो सुत्तं भासंतयस्स धम्मस्स ।

उत्सुत्तेण खमा वि य दोसमहामोहआवासो ॥ १४ ॥

[सो.] रोसो वि० जे धन्य उत्तम सूत्र श्रीसर्वज्ञभाषित
सिद्धान्त तेह 'भासंत बोल्ता आपणा खरपणइं' बलि साचउ विचार
करता केनी वारं रोस उपजइ । ते रोसइ क्षमानउ कोश भंडार
जाणिवउ । ते रीस रूडी इसिउ भाव । उत्सुत्तेण० अनइ उत्सूत्र
सिद्धान्त विरुद्ध जे बोल्इं तेहनी क्षमाइ दोषइ जि कहीइ, विरुईइ जि

कहीइ, जेह भणी महामोह महाअजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्र आचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरूई इसिउ भाव । यत उक्तं गच्छाचारप्रकीर्णके—

जीहाए वि लिहंतो न भइओ जत्थ सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो स भइओ सारणा जत्थ ॥ १४ ॥ (गा. १७)

[जि.] सूत्र भाषता उपदेश देता भणावता गुरुनी रोसो वि रोपई धन्नस्स धन्य पुरुषहूई क्षमानउ मंडार हुइ । जिम क्षमा भली तिम गुरुनी रीसई परमार्थवृत्तिई हितकारिक हूँती भली क्षमारूप जाणिवी । जिम चंडरुद्राचार्यनी रीस नवदीक्षित महात्माहूई^{१०} केवल ज्ञान भणी हुइ । उत्सूत्रि करी क्षमाई कीधी हूँती दोष महाअज्ञान तेहनउ आवास स्थानक हुइ ॥ १४ ॥

[मे.] तेहनउ रोसु क्षमानउ कोसु जाणिवउ, जे सूत्र सिद्धान्त खरउं बोलइ, धन्य भाग्यवंत हूँतउ । अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइ तेहनी क्षमाइ दोषइ जि हेतु कहीइ, जेह भणी ते उत्सूत्र-^{१५} प्ररूपक महामोह अजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्राचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडइ । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरूई ॥ १४ ॥

[सो.] हिंव' जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ छइ ।

[जि.] 'मोक्षि सुख छइ कि नयी ?' ए वातनउ निश्चय^{२०} कहइ छइ ।

[मे.] हिंव जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ ।

इक्को वि न संदेहो जं जिणधम्मणे अत्थि सुक्खसुहं ।
तं पुण दुव्विण्णेयं अइउक्कडपुण्णरहियाणं ॥ १५ ॥

[सो.] इक्को वि० एकइ थोडउ लगाइ ए वातनउ संदेह नयी, जं जिनधर्मिइ करी मोक्षसुख छइ । जीवदयामूल जिनधर्म
5 आराधतां मोक्षसुख लामइ जि । ए वातनउ वरांसउ नयीइ जि । तं
पुण० ते जिनधर्म दुविण्णे० जाणतां दोहिलउ । कहिहूइ !
अइउक्क० अतिउत्कट गाढा मोटा पुण्य भाग्यरहित कदाग्रही उन्मार्ग
वांकी बुद्धिना धणी जीवहूइ । अति गाढा भाग्यवंत जीवहूइ मार्गानु-
सारिणी बुद्धिना धणीहूइ जाणतां सोहिलउ जि छइ ॥ १५ ॥

10 [जि.] जउ जिनधम्मि करी मोक्षनउ सुख छइ । अथ नयी
इसु संदेह एकई नही । किंतु नि.संदेह मोक्षसुख छइ । नैयायिक-
वैशेषिकादिकने भत्ते मोक्षि सुख नयी । आत्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिमोक्षः ।
इस्या मोक्षलक्षणना कहिवातउ दुःखानुपंगिपणातउ सुखई दुःख ।
तेह दुःखस्वरूपनउ उच्छेद अत्यंत अभाव मोक्ष । इस्या सांभलवइ
15 संदेह । पुण संदेह न करिवउ । किमु । जउ मोक्षसुख न हुई तउ
कोई जाण यांछइ नही । जिम करणंक । तिणि कारणि मोक्ष सह
यांछइ । तंउ सही मोक्षि सुख छइ । इसिइ अनुमानि करी मोक्षसुख
छइ । तथागमे प्रोक्तं—

न जरा जन्म नो यत्र न मृत्युर्न च बन्धनम् ।
20 न देहो नैव च स्नेहो नास्ति कर्मलवोऽपि च ॥
केवलं केवलं यत्र यत्र दर्शनमक्षयम् ।
अक्षयं च सुखं यत्र वीर्यं सम्यक्त्वमक्षयम् ॥

तं पुण० तं पुण मोक्षसुख अतिउत्कट पुण्यरहित पुरुषे दुविण्णेयं
दुर्ज्ञेय जाणीतां दुहिलउ ॥ १५ ॥

[मे.] एकइ थोहउइ ए वातनउ संदेह नथी जे जिनधर्म आराधतां मोक्षनां सुख छइ जि । पणि ए वात जाणी न सकीइं जे अति उत्कट पुण्यरहित जीव मोक्ष पामिस्यइं ॥ १५ ॥

[सो.] जिनधर्मना दुर्लभपणाइजिनी वात कहइ छइ ।

[जि.] मोक्षसुख स्थापी जिनमतई जि जाणीतां दुहिलउं हसुं ५ प्रकटइ छइ ।

[मे.] जिनधर्मना दुर्लभपणानी^१ वात कहइ^२ ।

सव्वं^३ पि वियाणिज्जइ लब्भइ तह चउरिमाइ जणमज्जे ।
इक्कं पि भाय दुलहं जिणमयविहिरयणसुविआणं ॥ १६ ॥

[सो.] सव्वं पि० बीजउं सह जाणतां सोहिलउं । ससारनां^४ विज्ञान कला गीत नृत्यादिक । तथा वली लोकमाहि चतुरपणउं बोलइ व्यवसाय वाणिज्यतइ विषइ डाहपण ते सह सोहिलउं^५ । इक्कं पि० हे आत । बांधव । एकइ जि जगमाहि दुर्लभ जिणमय० श्रीजिनमत श्रीवीतरागना शासननी विधि आचार तेह रूपीआ रत्ननु सम्यक् जाणिवउं । धर्मनी कुशलई दुर्लभ । यत उक्तं—

१५

धन्नाणं विहिजोगे विहिपक्खाराहगा सया धम्मा ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥

वली श्रीजिनवचन उत्सर्गापवादबहुल छइ । तेह भणी लाभ-छेहनउं^६ जाणिवउं दोहिलउं । जिम श्रीधर्मनी वृद्धि हुइ तिगइ जि कीधउं जोईइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायाम्—

२०

१ दुर्लभपणाइजिनी. २ कहइ छइ ३ आ आली गाय सो. नी बीजी प्रतमाथी पबी गई छे जो के ते उपरनो बालावबोध एमा छे. ४ सोहिलु. ५ छेदानउं.

तम्हा सव्याणुत्ता सव्यनिसेहो अ पवयणे नत्थि ।

आयं वयं तु लिज्जा लाहाकंखि व्व चाणियओ ॥ (गा. ३९२)

[जि.] सघलउंइ विज्ञान जाणीइ । लोक्रमाहे तेह तथा च वली चउरिमा चतुरिमा पंडिताई लब्भइ लहीइ । पुण हे भाय !
५ भ्रात बांधव संबोधने । एकइ जु जिनमत विधिरूपीउं रत्न तेहनउं सुविज्ञान सम्यग् प्रकारि साचउं जाणिवउं दुहेलउं । भाग्य हुइ तउ जिनधर्म जाणीइ ॥ १६ ॥

[मे.] 'सघलंइ जाणीइ परीछीइ' तिम लोकमाहि चउरिमाई बोलिवउंइ सोहिलउं । पणि हे भाई ! एक जि दोहिलउं जे श्रीजिनमत १० वीतरागना शासननी विधि आचाररूप रत्न तेहनउं साचउं जाणिवउं ॥ १६ ॥

[सो.] सूधा धर्मेनउं जाणियउं परहूं छउ । कहिणहारहूं सांप्रत कालि कहिवुंइ दुहिलउं । ए बात कहि छइ ।

[जि.] अथ साचउं सम्यक्त्व कहिवउं दृष्टाति करी दु.प्राप १५ कहइ छइ ।

मिच्छत्तबहुलयाए विसुद्धसम्मत्तकहणमवि दुलहं ।

जह वरनरवइचरिअं पावनरिंदस्स उदयम्मि ॥ १७ ॥

[सो.] मिथ्यात्वनी बहुलता घणा जीव प्राहिइं भला भला तेहइ मिथ्यात्वी जि तीणइं करी विसुद्ध० खरा सम्यक्त्वना स्वरूपनउ २० कहिवउइ दुर्लभ । साचा सम्यक्त्वनी बात कही न सकइं । जह वर० ज्जिम मारू न्यायी धर्मवंत आगिला रायनुं चरित्र पावनरिंद० पापी अन्यायी अधर्मी रायनइ उदइं वर्ततइ कही न सकीइं । वीहता

भणी ते राय अगमता भणी कुपित अनर्थ करइ । तिम खरा सम्यक्त्वनुं^१ कहिवुंइ^२ लोकनउंइ^३ अगमतुं थाइं । तेह भणी कहिवुंइ दुर्घट । इसिउ भाव ॥ १७ ॥

[जि.] मिथ्यात्वनी बहुलता प्रचुरता तिणि करी विशुद्ध सम्यक्त्वनउं कथनई कहिवउंइ दोहिलउं । जिम पापी नरेन्द्रनइ^५ उदइ चरनरवरचरियं प्रधान राजेन्द्र श्रीरामादिक तेहनं न्यायरूप चरित्र कहिताई दोहिलउं हुइ ॥ १७ ॥

[मे.] मिथ्यात्वनी बहुलता लगी भलाइ जीवनइं सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउंइ दोहिलउं । साचा सम्यक्त्वनी वातइ कही न सकीइं । केहनी परिइं । जिम न्याई राजानउं चरित्र पापी राजानइ^{१०} उदयि तेहनी ठकुराई कही न सकीइं । कांइ । ते अणगमती वातइं कोप धरइ । तिम मिथ्यात्वी आगलि सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउं अरुचि ऊपजावइ ॥ १७ ॥

[सो.] केती वारइं को गुरुइ उत्सूत्रभापी हुइ । तउ सिउं करिवुं, ते कहइ छइ ।

१५

[जि.] अथ विद्यावंतई कूडाबोलउ मेलिहउ । इसुं दृष्टाति करी स्थापइ छइ ।

बहुगुणविज्ञानिलओ उसुत्तभासी तहा विमुत्तव्वो ।
जह चरमणिजुत्तो वि हु विग्घकरो विसहरो लोए ॥१८॥

[सो.] बहु^० घणा गुण अनइ विद्यानउ निल्य घर स्थानक^{१०} गुरु छइ । गाढउ विद्यावंत गाढउ गुणवंतु^५ छइ । पुण उत्सूत्रभापी

१ °ना स्वरूपनउं. २ कहिवउइ दुर्लभ साचा सम्यक्त्व नीवाहिवुंइ. ३ लोकनइ.

४ गुणवत.

श्रीसर्वज्ञनउं वचन न मानइ ऊयापइ । तहा विमुत्तव्वो० ते गुरुइ
 तिम 'भूकिवउ' छांडिवउ, जिम विषधर साप वरमणि० मायइ वारू
 विषापहार मणि करी सहित हुइ तेऊ विघ्न मरणकरणहार भणी दूरि
 मेल्हीइ तिम ते गुरुइ उत्सूत्रभापी अनंत संसारनां मरण देन्हार भणी
 ५ दूरि त्यजवउ^१ परहउ छांडिवउ ॥ १८ ॥

[जि.] बहु घणा गुण जिहां छइ इसी विद्या तेहनउ निलय
 गृह एहवउंइ उत्सूत्रभापी हंतउ तहा वि तथापिहिं भूकिवउ । जिम
 लोकमाहि प्रधान मणिसंजुछई हंतउ हु निश्चइं विघ्नकर मृत्युकारक
 विषधर मेल्हीइ ॥ १८ ॥

१० [मे.] बहु घणा गुण विद्या तेहनउ निलय स्थानक गुरु छइ,
 पणि उत्सूत्र वचननउ भाषणहार बोळणहार तथापि भूकिवउ । कहिनी
 परइं । जिम वर प्रधान मणि सहितइ साप विघ्नकारक मरणदायक
 लोकमाहि हुइ तिम उत्सूत्रभापी गुरु पणि मोक्षनइं विघ्नकारक हुइ ॥ १८ ॥

[सो.] लोक प्राहइं सगण अनइ छक्ष्मीइजिनइं लोमिइं
 १३ लीजइ । धर्मनउं प्राहइं कईं न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मोहनु प्रभाव कहइ छइ ।

सयणाणं वा मोहे लोआ धिप्पंति अत्यलोहेण ।

नो धिप्पंति सुधम्मं रम्मं हा मोहमाहप्पं ॥ १९ ॥

[सो.] सयणाणं० लोआ० ए^१ लोक सगानइ मोहिइं
 १० अथवा लक्ष्मीनइ लोमिइं लीजइ । तेन्हा देव-गुरु मानइं तेह सिउ
 भाषा^२ संबंध फाइं । धर्म कईं न जोअइं । नो धिप्पंति० सुधर्म
 खरउ धर्म जे रुद्धउ ते न लिइं, तिहां न राखइं । हा कहीइ अहो !

मोहमाहृषं० संसारनउ मोह अजाणिवउं तेहनउं ए माहात्म्य महिमा छइ । कुणइ काई थाइं ? ॥ १९ ॥

[जि.] स्वजन सगा तेहनइ मोहि वा वली अथवा द्रव्यनइ लोमि लोक लीजइ । पण रम्य प्रधान सुधर्म जिनधर्म तिहां नो धिप्पंति न लीजइ । हा खेदे मोहनउं माहात्म्य प्रमाण ॥ १९ ॥ ५

[मे.] स्वजनादिकनइ अर्थना लोभ लगी लोक संसारनइ व्यापारि घातइ । हाट पाटणि वणिजव्यापार सीपवइ । पणि सूधा स्वामीना भाप्या धर्मनइ मार्गि न घातइ । जे धर्म रम्य प्रधान छइ । हा इसइ खेदे । ते मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १९ ॥

[सो.] अधर्मी अनइ धर्मी जीव रहइ बेई ज वीसामानां^{१०} स्थानक छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गृहस्थहइ वीसामानउं स्थानक कहइ ।

गिहवाचारपरिस्समखिन्नाण नराण वीसमणठाणं ।
एगाण होइ रमणी अन्नेसिं जिणिंदवरवाणी^१ ॥ २० ॥

[सो.] गिहवाचार० दिन सघलउ जे गृहस्थनउ व्यापार^{१५} व्यवसाय वाणिज्य काजकाम तेहनइं श्रमिइं करी जे पुरुष खिन्न उत्तना छइ, तेहहइं^३ वीसमण० वीसामानां स्थानक बेइ जि छइ । एगाण० एक जे अधर्मी संसारामिलाखी^४ जीव तेहहइं रमणी स्त्री वीसामानउं स्थानक । तेह आगलि आपणउं काजकाम मंत्र गूझ कही समाधि प्रमई । उक्तं च श्रीउपदेशमालायां—‘गुरु गुरुतरो अइगुरु^{२०} पियमाइयअवचपियजणसिणेहो०’ । अन्नेसिं बीजा विवेकीआ

१ कइं न थाइ. २ जि. जिणिंदवरधम्मो, मे. जिणंदवरधम्मो. ३ तेहहइं.

४ संसारामिलापी.

ધર્મવતહૂં જિનેન્દ્ર શ્રીવીતરાગની ઘર પ્રધાન ઘાળી^૧ શ્રીસિદ્ધાત^૨ ધર્મમય વચન તેહ જિ વિશ્રામનઝ સ્થાનક હુઈ । સિદ્ધાતના અર્થ વિચારતા^૩ જોતા તેહનઝ મન મહાસમાધિ રહઈ । ઇસિઝ ભાવ ।

[જિ.] ગૃહવ્યાપાર ઘરનઝ વ્યાપાર તેહનઝ પરિશ્રમ કરિવઝ
૫ લિણિ કરી સ્થિત થાકા તેહ નર મનુષ્યહૂં ઘીસામાનુ સ્થાનક હુઈ । એક સસારી જીવહૂં રમણી સ્ત્રી વિશ્રામસ્થાનક હુઈ । અનેરા કોઈ મલ્ય શ્રાવકહૂં શ્રીસર્વજ્ઞોક્ત ઘરધર્મ ઘીસામાસ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[મે.] ગૃહનઝ વ્યાપાર વ્યવસાયાદિક તેહનહ શ્રામિ જિ નર ઝસના છહ, તીંહ રહઈ ઘીસામાના સ્થાનક બિહ જિ । એકનહ રમણી
૧૦ સ્ત્રી ઘીસામાનઝ સ્થાનક । કાઈ તે આગલિ આપણા કાજકામ ઘાત કહી સમાધિ પામઈ । એ સસારી જીવની સ્થિતિ । અનહ અનેરા વિનેકી જીવનહ સામાયક પઢિકમણા જિનપૂજા પ્રમુલ ધર્મકાર્ય તેહજ જિ ઘીસામાના સ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[સો.] ધર્મવતનહ અનહ અધર્મવતનહ સસારના કાજ કરતાઈ
૧૫ વેહઝ વિહરઝ પડઈ છઈ । એ વાત કહઈ^૪ છઈ ।

[જિ.] અજાણ અનહ જાણ તે વિહુનહ પેટ ભરવાનઝ ફલ કહઈ ।

તુલે વિ ઝઅરભરણે મૂઢ-અમૂઢાણ પિચ્છસુ વિવાગં ।

એગાણ નરય દુક્કલં અન્નેસિં સાસયં સુક્કલ ॥ ૨૧ ॥

૨૦ [સો.] જે જગમાહિ મૂઢ^૫ મૂર્ત અધિવેક અધર્મ અનહ જે અમૂઢ ધર્મવત વિવેકિયા તે વિહુ રહઈ^૬ ઝદરનઝ મરિવઝ, આપણા

૧ પ્રધાન જે ૨ શ્રીસિદ્ધાતોક્ત ૩ વિચાર ૪ કહે ૫ મીઝી પ્રતમાં નથી

कुटुंबनउं^१ भरणपोषण^२ करिवउं तुल्यइ^३ जि छइ, सरिखउइ^४ जि छइ । पुण पिच्छसु^५ आगलि फलनउ केवडउ बहिरउ^६ आंतरउ^७ पडइ छइ । देखि । एगाण^८ एक जे मूढ पापी खाटकी माछी कुलल घांची^९ प्रमुख बीजाइ अधर्मी पेटनइ कारणि अनेक जीवहिंसादिक पापकर्त्तव्य कुवाणिज्य कुव्यवसाय करी मरी नरकनउं^{१०} दुख प्रामइं छइ । अन्नेसिं^{११} बीजा जे धर्मवंत तेहनइ^{१२} काई भूष्या रहिता नथी, पुण रूडा जीवदया सत्य वचन सहित शुद्धा व्यवसाय वाणिज्य करी लक्ष्मी उपार्जी उदरभरण^{१३} कुटुंबनां भरणपोषण करइं छइ । अनइ धर्मइ आराधइं छइ । ते आगलि शाश्वत सुख प्रामइं छइ । अजाण नइं जाणहूइं एवडउ आंतरउ छइ ॥ २१ ॥

१०

[जि.] पेटि भरिवइ सरीपइ जि हूंतइ कर्मविपाक जोउ, मूढ मूर्ख, अमूढ पंडित ज्ञाततत्त्व तेह विहुं तणउ । एगाण^८ एक मूढहूइं नरकदुख जोइ । अन्नेसिं^{११} अनेरा अमूढहूइं शाश्वत सौख्य जोइ ॥ २१ ॥

[मे.] पेटनउं भरिवउं मूर्ख पंडित विहुनइं सरीपउं । पणि फलनउ विपाक जोउ । किसउ । एक जे स्त्रीपुत्रादिक कन्हइ जइ^{१४} वीसामउ लिइं तेहनइं नरकनां दुख । अनेरा जे वीतरागनइ धर्म वीसामउ लिइं तेहनइं शाश्वता सुख ॥ २१ ॥

[सो.] सांभलिनाइ^{१०} थिकु^{११} धर्म लामइ । ए बात कहइ छइ । विहुं गाहे करी ।

[जि] अथ जिणि अनुक्रमि सम्यक्त्व हुइ ।

२०

१ कुटुंबनउ. २ नउं. ३ तुल्यइ ४ सरिखउइ. ५ बिहरउ. ६ अंतरउ. ७ घांची. ८ तेहइ. ९ उदरभरणपोषण. १० सांभलवाइ. ११ यकट.

જિણમયકદ્દાપયંધો સંવેગકરો જિઆણ સવ્વો વિ ।
 સંવેગો સમ્મત્તે સમ્મત્તં સુદ્ધદેસણયા ॥ ૨૨ ॥
 તા જિણઆણપરેણં ધમ્મો સોઅવ્વ સુગુરુપાસમ્મિ ।
 અહ ઉચિઅં સઙ્કાઓ તસ્સુવણસસ્સ કદ્દગાઓ ॥ ૨૩ ॥

૧ [સો.] જિણમય૦ જિનમત શ્રીસર્વજના શાસનની કથાનુ
 પ્રવંધ વિસ્તાર સઘલડઈ^૧ મઝ્ય જીવહૂઈ^૨ સવેગકારી વૈરામ્યદેહુ છઈ^૩ ।
 અતેરે દર્શન^૪ ણહુડ નથી । તિહાં રાગ શૃંગારયુદ્ધાદિ દોષમય જિ છઈ^૫ ।
 તેહે સાંભલે સવેગો ફાઈ ન ડપજઈ^૬ । સંવેગો૦ તે સવેગ વૈરામ્ય
 જ્ઞાનગર્ભ સાચડ સમ્યક્ત્વ ઇછતઈ હુઈ । મિથ્યાત્વી રહઈ જે વૈરામ્ય તે
 ૧૦ કલત્રપુત્રાદિકના વિગોગ થકડ ડપનડ^૭ દુઃખમોહગર્ભ જિ^૮ હુઈ । તે
 સમ્યક્ત્વ પુણ શુદ્ધ દેશના સાચા જિનવચનનઈ^૯ સાંભલિવઈ જિ લામઈ ।
 તે જિનવચન સુગુરુઈ જિ કન્હઈ લામઈ । તા જિણ આણ૦ તેહ
 મળી ધર્મ ગુરુ^{૧૦} કન્હઈ સાંભલિવડ^{૧૧} । અથવા ઉચિત યોગ્ય જિમ
 હુ^{૧૨} તિમ સઙ્કાઓ શ્રાવક^{૧૩} કન્હલિ^{૧૪} તસ્સુવણસસ્સ જિનનડ
 ૧૫ સિદ્ધાતનડ જે ઉપદેશ તેહનડ વહણહારુ સમ્યક્ જિનમાર્ગપ્રરૂપક
 જે સઙ્કા શ્રાવક તે કન્હલિ સાંભલિવડ । મિથ્યાત્વી અથવા ઉત્ત્સુ-
 પ્રરૂપક તેહ કન્હલિ ન સાંભલિવડ ॥ ૨૨-૨૩ ॥

[જિ.] જિનમતનડ કથાપ્રવંધ સઘલડઈ જીવહૂઈ સવેગ
 વૈરામ્યકારક હુઈ । શુદ્ધી દેસનાઈ કરી સમ્યક્ત્વ હુઈ । તા૦ તડ
 ૨૦ જિનાજ્ઞાપરિ શ્રીવીતરાગની આજ્ઞાપ્રતિપાલકિ પુરુષિઈ સુગુરુપાસમ્મિ

૧ સઘલડ ૨ 'રહૂઈ' ૩ દર્શને ૪ ડપનુ ૫ 'જિ' નથી ૬ 'વચનનઈ'
 ૭ મુગુરુ ૮ આ પદ્ધતિ વીજી પ્રતમા આટલુ વધારે છે—'ઈસી જે જિનની આજ્ઞા
 તેહનઈ વિષયઈ તત્પરિપાલતઈ આગિ સુગુરુ મુસાધુ પાવિ ધર્મ સાંભલિવડ'
 ૯ હુઈ ૧૦ તેહ શ્રાવક ૧૧ 'કન્હલિ' સાંભલિવડ 'ને સ્થાને વીજી પ્રતમા
 'કન્હલિ ધર્મ સાંભલિવડ' ણહુડ જ છે

सद्गुरु समीपि धर्म सोअन्व सांभलिवउ । अह अथवा उचिअं
उचित योग्य जिम हुइ तिम सद्धाओ श्रावकसमीपि श्रीजिनधर्म
सांभलिवउ । किछु छइ श्रावक । तस्सुवएसस्स कहगाओ तेह
जिननउ सिद्धांत तणउ उपदेस तेहनउ कहणहार जिनमार्गप्ररूपक
॥ २२-२३ ॥

5

[मे.] जिनमतनउ कथाप्रबंध सफलउइ भव्य सफलइ जीवनइं
सवेगकारी वैराग्यहेतु हुइ । अनइ संवेग वैराग्य साचइ सम्यक्त्व थकइ
हुइ । तेह भणी सम्यक्त्व सूधी देसनाइं जि लाभइ । अनइ ते सुद्ध-
देसना सुगुरइ जि करइ । तेह भणी जिननी आज्ञा तत्पर सावधान
जीवि धर्म सुगुरु पासि सांभलिवउ । अथवा उचित योग्य श्रावक¹⁰
कन्हलि सांभलिवउ । पणि ते श्रावक केहूउ । द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव
सारी सूद्धा उपदेशनउ कथकु हुइ ॥ २२-२३ ॥

[सो.] कहिवउं नइ सांभलिवउं जिम सफल थाइ तिम कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु समीपि अथवा शुद्ध श्रावक कन्हइं धर्म¹⁵
सांभलिइ हूंतइ सांभलणहारइइं जिसउ गुण हुइ ।

स कहा सो उवएसो तं नाणं जेण जाणए जीवो ।

सम्मत्तमिच्छभावं गुरुअगुरु धम्मलोअठिई ॥ २४ ॥

[सो.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेश सांभलिवउ' प्रमाण,
ते जाणिउं प्रमाण, जीणइं करी जीव एतला बोल जाणइ । सम्मत्त²⁰
आ सम्यक्त्व, आ मिथ्यात्व, आ गुरु, आ कुगुरु, आ धर्मनी स्थिति,
आ लोकव्यवहारनी स्थिति कहीइ ए विहरउ जाणइ । जीणइं उपदेशइं

सांभलिइं सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु-अगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनउ विहरउ न जाणइं, तीणइं सांभलिइं सिउं छइ ? काइ न हुइ ॥ २४ ॥

[जि.] ते जिनकथा प्रमाण, ते जिनोपदेश प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण, जेण जिणि वातइं जिणि उपदेसइं, जिणि जाणिवइ करी जीउ ५ सम्यक्त्व अनइ मिथ्यात्व जाणइ, गुरु अनइ अगुरु कुगुरु जाणइ, धर्म जाणइ अनइ लोकस्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

[मे.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेस सांभलिउ प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण जीणइं जाणिवइ करी सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु अनइ कुगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनी स्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

१० [सो.] केतला^१ अभागीआंहइं^२ जिनमत जाण्यइ पठिइ मिथ्यात्व न जाइ^३ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

[जि.] केई एक अधमहइं सुगुरु कन्हइं उपदेस सांभलिइ हंतइ मिथ्यात्व न जाइ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

जिणगुणरयणमहानिहि लद्धूण वि किं न जाइ मिच्छत्तं ।
१५ अह पत्ते वि निह्माणे किवणाण^४ पुणो वि दारिइं ॥ २५ ॥

[सो.] जिण० वीतरागना जे गुण, परमेश्वरनउ धर्म तेह-रूपीउं रत्नभरिउं निधान लहीइनइ^५ किसिउं केतला अभागीआ जीव रहइं मिथ्यात्वनउ मननउ^६ परिणाम जातउ न देपीइ ? ते काई न जाइं ? ते अभाग्यजिनउं कारण । तेह ऊपरि दृष्टांत कहइ छइ । अह पत्ते० २० अथवा अभागीइं कृपणि निधान लाघउं हुइ, पुण वेची वावरी न सकइं, तेह भणी चली दासिंदी जि कहीइ । तिम सम्यक्त्व लहीइनइ धर्म

१ केतलाइ २ हुइ ३ जाइइ. ४ जि. मे. किविणाण ५ लहीइनइ.

६ मननणउ.

नाराधइ, मिथ्यात्व जि करइ ते तेह सरीपउ जाणिवउ । इसिउ भाव
॥ २५ ॥

[जि.] जिणगुण० सर्वज्ञगुण तेहरूपिउं रत्ननउं महानिधान
ते लहीइ कदी मिथ्यात्व काइं न जाइ ? अथ जाणिवउं । निधानि
पामिइ हंतइ कृपणाहइं पुणो वली दारिद्रइ हुइ । तथैवोक्तं— 5

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

तिणि कारणि सम्यक्त्वरूपिउं महानिधान लही मिथ्यात्वी जीवरूपिया
कृपणहइं मिथ्यात्वरूप दारिद्र न जाइं ॥ २५ ॥

[मे.] जिन वीतरागना गुणरूप रत्नभरिउं महानिधान लहीनइ 10
मिथ्यात्व काइं न जाइं ? जीव मिथ्यात्व काइं न मूकइं ? अथवा लाधइ
निधानि कृपणनइं वली दालिद्र जि हुइ । काइं वेची यावरी न सकइं तेह
भणी दालिद्री कहीइ ॥ २५ ॥

[सो.] जिनशासननां पर्वइ उत्तम । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मपर्व प्ररूपइ ।

25

सो जयउ जेण विहिया संवच्छरचाउमासिअसुपन्वा ।
निद्वंधसाण जायइ जेसिं पभावओ धम्ममई ॥ २६ ॥

[सो.] सो जयउ० ते जिन जयवंतउ वर्चउ, जीणइं संवच्छरी
वरसी चाउम्मासी प्रमुख सुपर्व रूढां पर्व, अमारिप्रवर्त्तन तपनियम ब्रह्मचर्य
पोसह प्रभावनादिक केवल पुण्यमय जि सुपर्व रूढां पर्व कीधां 20
निद्वंधसाण० जेह पर्वना प्रभावतउ जे गाढा निद्वंधस अधर्मी तेहइ

કેતલા રહઈં ધર્મની મતિ ડપજઈ । તેહઈ કેતલા તેહે પર્વે ઉપવાસ
દાનાદિક કરતા દેખીઈં ॥ ૨૬ ॥

[જિ.] તે જયવંતુ હુઈ, જિણિ વીતરાગિ સાંવત્સરિ ચાતુર્માસિક
સુપર્વ મનોર પર્વ વિહિયા કીધાં । જિહાં જિનોક્ત સાંવત્સરિકાદિક
૧૫ પર્વના પ્રભાવ હંતડ નિદ્વંધસાણ સર્વદા પાપશક્તઈં જીવહૂઈં ધમ્મમઈં
ધર્મ કરિવાની બુદ્ધિ જાયઈ હુઈ ॥ ૨૬ ॥

[મે.] તે શ્રીજિન જયવંત વર્તડ, જીણઈં એ શોભન મલાં પર્વ
કીધા, સંવત્સરી ચડમાસી પ્રમુલ્લ, જિહા તપનિયમપ્રભાવનાદિક પુણ્ય
કીજઈં । ગાઢાઈં નિદ્વંધસ અધર્મીનઈ પણિ જેહ પર્વના પ્રભાવડતડ
૨૦ ધર્મની મતિ ડપજઈ ॥ ૨૬ ॥

[સો.] મિથ્યાત્વીનાં પર્વ આશ્રી વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ મિથ્યાત્વ પર્વના કરણહારનડં સ્વરૂપ કહઈ છઈ ।
નામં પિ તસ્સ અસુહં જેણ નિદિદ્ધાઈં મિચ્છપઢ્વાઈં ।
જેસિં અણુસંગાઓ ધમ્મીણ વિ હોઈ પાવમઈ ॥ ૨૭ ॥

૨૫ [સો.] નામં પિ તસ્સ૦ તેહનડં નામઈ અશુભ વિરૂડં,
નામઈ તેહ પાપીનડં ન લેવડં, લેવા નાવડં, જીણઈં એ હોલી બલેવ
નવરાત્ર પ્રમુલ્લ મિથ્યાત્વપર્વ કીધાં । જેહે પર્વે ધૂલિનડં ઝડાડિવડં,
ગાલિનડં દેવડં, જીગ્રહિસાદિકનડં કરિવડં પ્રવર્તઈ । જેસિં૦ જેહ
પર્વના અનુપંગ યોગતડ ધર્મવંતડનઈ મનિ પાપની મતિ આવઈ । તેહઈ
૨૦ ગાહિલાઈં કરઈં, મન વિરૂઆં થાઈ, વચન' યથાતથા બોલઈ ॥ ૨૭ ॥

[જિ.] તેહનડં નામઈ અસુખકારિડં અપ્રાદ્ય, જિણઈં મિચ્છ-
પઢ્વાઈં મિથ્યાત્વપર્વ નિદિદ્ધાઈં કહ્યા । કિસા ભળી તેહનડં નામ

अशुभ ? जेसिं अणुसंगाओ जेहां मिथ्यात्वनां पर्वनां संग लगी धम्मीण वि धर्मवंतईहूँ पाप करिवानी बुद्धि हुइ ॥ २७ ॥

[मे.] तेहनउं नामइ अशुभ पाहूउं, जीणइं, मिथ्यात्वीनां पर्व होली बलेव नवरात्रीप्रमुख उपदेश्यां । जिहां धूलि ऊडाडीइ, हिंसा कीजइ । जे पर्वना अनुपंग योगइतउ धर्मवंतइ मनि पापमति ५ ऊपजइ ॥ २७ ॥

[सो.] संसर्गिइं करी केतलानइ विहरउ पडइ, केतलानइ न पडइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ पर्वसंसर्ग कही उत्कृष्ट धर्मवंतहूँ अनइ गाढा पापीहूँ सुसंसर्ग कुसंसर्ग काई न करइं । ए वार्त्ता प्रकटइ । १०

मज्झठिई पुण एसा अणुसंगेणं हवंति गुणदोसा ।
उक्किट्टपुण्णपावा अणुसंगेणं न धिप्पंति ॥ २८ ॥

[सो.] मज्झ० मध्यम पुरुषनी स्थिति जं तेह रहइं अणु-संगेणं संगतिनइ विशेषिइं गुणइ हुइं, दोषइ हुइं । गुणवंतनी संगतिइं गुणवंतइ^१ थाइ । पापनी संगतिइं दोषवंत थाइं । ए मध्यम जीवनां विशेष । १५
उक्किट्ट० उत्कृष्ट जे पुण्यना घणी गाढा उत्तम, अनइ उत्कृष्ट पापना घणी गाढा मिथ्यात्वी ते बे संगति^२ न लीजइं । संगतिनउ विहरउ न पडइं । धर्मी^३ ते धर्मीइ^४ जि । पापी ते पापीइ जि । काच नइ रत्न वरिसना सइं एकठा रहइं । साप अनइ सापनउ मणि घणउ काल एकठा रहइ । पुण जे जिसउं ते तिसिइं जि । संगतिनउ विहरउ न पडइं । २०
इसिउ भाव ॥ २८ ॥

[जि.] पुणं वली ए मध्यमं स्थितिं मध्यमं पुरुषनी अवस्थिति जाणिवी । ए किंसी जुं अणुसंगेणं हवंति गुणदोसा । संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति । सुसर्ग लगी गुण हुइ । कुसंसर्गतउ दूषण हुइ । मनुष्य त्रिविधा । उत्तम मध्यम अधमरूप । उत्कृष्टपुण्यपावा ५ उत्कृष्ट पुण्यवंत उत्कृष्ट पापवंत सुसंसर्गि कुसंसर्गिइ न धिप्पंति न लीजइ ॥ २८ ॥

[मे.] या मध्यम स्थिति । अनुपंग कहतां संसर्ग तेह लगी गुण नइ दोस ऊपजइ । अनइ उत्कृष्ट पुण्य नइ पापना घणी कुणहइनइ संसर्गि छीपइ नहीं । उत्कृष्ट पापीनइ धर्मवंतनउ संसर्ग न लगइ । १० उत्कृष्ट धर्मवंतनइ पापीनउ संसर्ग न लगइ जि ॥ २८ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] किं जाणीइ ए बात ।

अइसंयपाविंयपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया । न चलंति सुद्धधम्मो घना किवि पावपव्वेसु ॥ २९ ॥

१५ [सो.] अइसंय० अतिशयप्रापितपाप गाढा पापी जीव धम्मि० धर्ममय परे आवइ तउ पापजिनइ विपई रत हुइ । पाप जि करइ । धर्म ऊपरि मन नावइ । न चलंति० केतराइ धन्य पापपविं आविइ आपणा सुद्धधम्मो चोप्य धर्मतउ चलइ नहीं, सुभइ नहीं । तेहनो मन लगारइ धर्मतउ होइ नहीं । तेह मणी उत्कृष्ट २० पुण्यवंत अनइ उत्कृष्ट पापवंतहइ संसर्गि काइ निशेष न हुइ ॥ २९ ॥

[जि.] अतिशयप्रापितपाप । उत्कृष्ट पापवंत पुरुष धम्मिय-पव्वेसु तो वि धार्मिक परे सावत्तरादिकेइ पावरया पापरत पापई

જી-કરહં । ધત્તા કિન્નિ કેઈ એક ધન્ય કૃતપુણ્ય પુરુષ પાવ-
પવ્ત્તેસુ પાપોત્સવિદ્ આવિદ્ હંતદ્ સુદ્ધ ધર્મ હંતત્ જીતદ્ધયામૂલ ધર્મ
હંતત્ ન ચલંતિ ન ઢોલદ્ । તિણિ કારણિ ઉત્તમ અનદ્ જઘન્ય સંસર્ગિ
ન લીજદ્ ॥ ૨૯ ॥

[મે.] ઉલ્કૃષ્ટ પાપના ધણી ધાર્મિક પર્યુષણાપ્રમુક્ત પર્વે આત્મે હંતે ૫
પાપનદ્ ત્રિપદ રત હુદ્ ॥ કેઈ એક ધન્ય કૃતાર્થ પાપપર્વે આન્યે હંતે
ધર્મ હંતા ન ચાલદ્ ન ઢોલદ્ ॥ ૨૯ ॥

[સો.] હવ લક્ષ્મી ઉપરિ વાત કહદ્ ।

[જિ.] લક્ષ્મીના ધે મેદ દેખાલદ્ ।

લચ્છી વિ હવદ્ દુવિહા એગા પુરિસાણ સ્વદ્ ગુણરિદ્ધી ૧૦
એગા ય ઉલ્લસંતી અપુણ્ણપુણ્ણાણુભાવાઓ ॥ ૩૦ ॥

[સો.] લચ્છી વિ૦ લક્ષ્મીદ સંસારમાહિ વિહુ પ્રકારિ હુદ્ ।
એગા૦ એક લક્ષ્મી આવતી હુંતી પુરુષહ્દ ગુણરૂપિણી ઋદ્ધિ ક્ષેપદ્
નીગમદ્ । લક્ષ્મી હુદ્, પૂઠિદ્ હિયાનત્ ધર્મ જાદ્ । અનદ્ વિનય વિવેક
ગાંભીર્ય^૧ દાક્ષિણ્યાદિક પુર્ણ^૨ જાદ્ । ગર્વાધિત થિત હીંદદ્ । એગા ૪૦૧૫
અનદ્ એક મામ્યવંતનદ્ લક્ષ્મી હુદ્, પૂઠિદ્ વિનય વિવેક દાક્ષિણ્યાદિક
ગુણ ઉલ્લસદ્ । ધર્મ ઉપરિ મન આવદ્ । મારેલમ^૩ ગંભીરપણતં આવદ્ ।
વિહું રિદ્ધિનતં કારણ કહદ્ છદ્ । અપુણ્ણ૦ જે અમાગીઆનદ્ લક્ષ્મી
હુદ્ છદ્ તે પાછિલદ્ મવિ કાદ પાપનતં^૪ ધંધિતં જીવદયારહિત પંચામિ
માષરનાનાદિક અજ્ઞાન કષ્ટરૂપ ગુણ્ય^૫ તેહનદ્ પ્રભાવિદ્ હુદ્ ॥ તેહ સ્ત્રી^૬
પાપ કરી આઘત મરી દુર્ગતિદ્ જાદ્ । સંસારિ રુલ્લદ્ ॥ અનદ્ જે ધર્મ-

૧ કહદ્ છદ્. ૨ સ્થિતદ્. ૩ રહદ્ ૪ પૂઠિ ૫ ગાંભીર્યાદિ. ૬ ગુણ.
૭ મારેલમી. ૮ પાપાનુબંધિતં. ૯ ગુણ્યનદ્

વંતનહ ધરિ લક્ષ્મી હુહ' તેહ લગહ અનેક' તીર્થયાત્રા પ્રાસાદ સંધ-
ભક્તિ દાનાદિક અનેક પુણ્ય કરી મરી પરલોકિ સુગતિહં જાઈ ।
આઘડ સંસાર તરહ ॥ ૩૦ ॥

[જિ.] લક્ષ્મી દ્વિવિધ હવહ હુહ । એગા એક લક્ષ્મી પુરુષની
૫ ગુણરિદ્ધિ દક્ષદાક્ષિણ્યાદિક ગુણલક્ષ્મી ક્ષિપાવહ નીગમહ । એગા એક
લક્ષ્મી ગુણશ્રેણિ ઉલ્લસાવહ । કિસાતત ? અપુણ્ય અનહ પુણ્ય તેહ વિહું-
નત અનુભાવ પ્રભાવ તેહતત । એતલહ પાપાનુબંધિની લક્ષ્મી પુરુષની
ગુણશ્રેણિ વિનાસહ । બીજી પુણ્યાનુબંધિની લક્ષ્મી ગુણશ્રેણિ વધારહ ॥ ૩૦ ॥

[મે.] લક્ષ્મી પુણિ વિહુ પ્રકારિ હુહં । એક લક્ષ્મી આવતી
૧૦ હૂંતી પુરુષનહં ઔદાર્યાદિક ગુણ અનહ ઋદ્ધિ વિહુંનહં ક્ષપાવહ નીગમહ ।
એક લક્ષ્મી આવતી હૂંતી વિનયવિવેકાદિક ગુણનહ ઉલ્લસાવહ । તે પાપ
નહ પુણ્યનત અનુભવુ જાણિત ॥ ૩૦ ॥

[સો.] હેવ કુમુરુ કુશ્રાવકનું' સ્વરૂપું' કહહ છહ ।

[જિ.] અજ્ઞાન ગુરુશ્રાવકનતં સ્વરૂપ કહહ છહ ।

૧૫ ગુરુજો ભટ્ટા જાયા સહ્દે થુણિઝ્ઞ લિંતિ દાણાહં ।
દુલ્લિ' વિ અમુણિયસારા દૂસમસમયમ્મિ બુહુંતિ ॥ ૩૧ ॥

[સો.] ગુરુજો૦ ફેણહં દુપમાકાલિ' સંપ્રતિ ગુરુ માટ
થ્યા । જિમ માટ છંદ છપ્પયા' કરી લોક રીક્ષવી દાન લિહ તિમ
ગુરુહ વંશ પૂર્વજ ગોત્ર વર્ણવી શ્રાવક રંજવી આહારવસ્ત્રાદિકના દાન
૨૦ લિહં । દુલ્લિ વિ બે ગુરુ અનહ શ્રાવક અમુણિય૦ 'દુલ્લહા' હુ

૧' હુહ તે પાહિલહ ભવિ જીવદયા સહિત જિનધર્મ આરાધિત હુહ તેહ
પુણ્યાનુબંધિયા પુણ્યનહ પ્રભાવિહ હુહ. ૨ અનેકિ ૩ 'તું' ૪ સ્વરૂપ ૫ જિ.
દોગ્ગિ ૬ દુ પમાકાલિ ૭ છપાયા ૮ 'દુલ્લહા...એહવડે' શ્રુતીનો અંશ
સો. ની પહેલી પ્રતમાંથી પસી ગયેલો હોઈ બીજી પ્રતમાંથી લીધો છે

मुहादाई मुहाजीवी वि दुलहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छंति
सुमाई' । एहवउं जिनवचननउं रहस्य अजाणतां बूडइं । संसारसमुद्र-
माहि घणउं रुइं ॥ ३१ ॥

[जि.] गुरु भाट कीर्त्तिपाठक जाया ह्या । सडूढ
श्रावक स्तवीनइं दानादिक लिइं । दोन्नि वि० ते बेई लेणहार ५
देणहार अमुणियसारा अज्ञातजिनवचनरहस्य हंता दूसमयम्मि
दु.पमाकालि बूडइं ॥ ३१ ॥

[मे.] जे गुरु श्रावकनइं वपाणी दानादिक लिइ ते गुरु भाट
सरीषा जाणिवा । ते बिन्हइ वीतरागना वचनरहस्य अजाणता हंता
दुक्खमाकालमाहि बूडइ ॥ ३१ ॥

10

[सो.] हिवडां संसारना' जाण, धर्मना जाण, सांमलणहार
नइ कहिणहार' थोडा ए बात कही' छइ ।

[जि.] अथ दु खमाकालस्वरूप कहइ ।

मिच्छपवाहे रत्तो लोओ परमत्थजाणओ थोवो ।

गुरुणो गारवरसिया' सुद्धं धम्मं' निगूहंति ॥ ३२ ॥ 13

[सो.] मिच्छपवाहे० घणउ लोक जे मिथ्यात्वप्रवाह
कूडउ गुणना विचार पासइ आपणा कुलकमागत देव गुरु धर्मनइं प्रवाहि
रातउ छइ । परमत्थ० परमार्थ गुण जोई देव गुरुधर्मनउं बोलउं'
तेहनउ जाण थोडउ । अनइ जे गुरु छइ तेहइ गारव० मान,
महत्त्व, प्रतिष्ठा, जिहाना रस, सयरनां सुख एहे गारवने रसे चाहिया२०

१ 'संसारना जाण' नथी. २ कहणहार जाण. ३ कहइ. ४ गारवरहिये.
५ जि.मे. मग्ग. ६ लेवउं. ७ महत्त्व.

सूयउ धर्म स्वरउ मार्ग निगूहंति गोपवइ । साचउं श्रकासइ
नहीं ॥ ३२ ॥

[जि.] मिथ्यात्वप्रवाहि रक्त लोक छइ । परमार्थतत्त्वनउ जाण
लोक थोवो थोडइ छइ । अनइ गुरु गारवरसिक सुखलुपट हंता
६ सुद्धं मग्गं सुद्धउ मार्ग महाकष्टप साध्य मार्ग निगूहंति छपावइ ।
ते दुपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३२ ॥

[मे.] लोक प्रवाहइं मिथ्यात्वनइ प्रवाहि रातउ छइ । यणि
परमार्थनउ जाण थोडइ । कांइ देव गुरुना विचार जोई आस्ता आणइं
ते थोहा । तेही गुरु अद्विगारव, रसगारव, सातागारव रसे मूरिया हंता
७ सूयउ मार्ग धर्मनउ प्रकासइं नहीं ॥ ३२ ॥

[सो.] देव-गुरुना स्वरूप जाणतां दोहल्या । ए वात कह
छइ ।

[जि.] अथ देव-गुरुनउं स्वरूप दुर्जेय इसुं कहइ छइ ।

सव्वो वि अरिहं देवो सुगुरु गुरु भग्गइ नाममित्तेषा ।
७ तेसि सरूवं सुहयं पुण्णविहणा न प्रावंति ॥ ३३ ॥

[सो.] सव्वो मि ए सभलद श्रावक लोक नाममात्रि
इम कहइं—‘अम्हाइ अरिहत देव सुसाधु गुरु । अरिहतो मह देवो
जावज्जीवं सुसाहुणो गुरुणो इति वचनात् ।’ तेसि सरूवं पुण ते
देवगुरुनउं स्वरूप सुहयं शुभहेलु साचउं । पुण भाम्यरहित जीव न
८ भग्गइं । न ओलखइं ॥ ३३ ॥

[जि.] सधलउइ लोक 'अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इहं नाममात्रि करी भणइ । तेह देवगुरुनउं स्वरूप सुदृश्यं सुखज्ञेय जाणतां सुहेतलउं, पुण पुण्यरहित हंता पुण्य विणु न पावंति न लहइ लोक । तेही दुःपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३३ ॥

[मे.] सधलाइ लोक इम कहइ, 'अम्हारइ अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इम नाममात्र कहइ । पणि ते देवगुरुनउं स्वरूप सुखदायक पुण्यरहित जीव न पांमइ ॥ ३३ ॥

[सो.] बली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मूर्प जिनाज्ञाप्रतिपालक ऊपरि द्वेप वहइ । इहं कहइ छइ ।

10

सुद्धा जिणआणरया कैसिं पावाण हुंति^१ सिरसूलं^२ ।
जेसिं ते सिरसूलं^३ तेसिं मूढाण ते गुरुणो ॥ ३४ ॥

[सो.] सुद्धा जि० जे महात्मा सूधा खरा जिन वीतरागनी आज्ञा पालइ छइ, खरउं चारित्र पालइ छइ । ते महात्मा केतलाइ पापी अष्टाचार रहइ सिरिसूल मस्तकसूल थाइ । जेसिं ते०^१ जे अष्टाचार रहइ सुविहित सिरिसूल थाइ । तेसिं० केतलाइ मूढ मूर्खलोकनइ तेह जि गुरु भणी मानीइ ॥ ३४ ॥

[जि.] शुद्धा प्रांजल सरलचित्त निर्मल जिणआणरया जिनाज्ञारत पुरुष केही पापियाहइ सिरसूलं मस्तकसूल समान होति^१ हुइ । एतावता जिनाज्ञापालक पुरुष देखी द्वेप लगी माथइ त्रिसूल^२ चढावइ पापी जीव । जेसिं ते सिरसूलं० जेहां पापीयांनइ ते मस्तकसूल हुइ तेहां मस्तकसूलधारक मूढ मूर्ख तणा ते जिनाज्ञारत

गुरु हुइं । ते मूढ इहुं मानइं जु जिनाशारक्त गुरु हुइ । अनेरा नही । मिथ्यात्वीइ जैन गुरु मानइं । इति भावः ॥ ३४ ॥

[मे.] जे सूधी वीतरागनी आज्ञा पालइं, खरउं चारित्र पालइं ते केतला पापीनइ मस्तकि सूल समान हुइं । जीयांनइ मस्तकि ते सुगुरु सूल समान हुइं, केतलाएक मूर्खनइ तेही गुरु करी मानीइ ॥ ३४ ॥

[सो.] ए वात दृढ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वप्रबलता प्रकाशइ ।

हा हा गुरुअ अकज्जं सामी न हु अत्थि कस्स पुक्करिमो ।
कह जिणवयणं कह* सुगुरु सावया कह इअ अकज्जं ॥ ३५ ॥

१० [सो.] आहा गुरुअ ए मोटुं अकार्य विरुज । स्वामी ठाकुर को नयी, जे शिक्षा दिइ । कस्स० कहइ आगलि पौकारि कीजइ । कह जिणवयण० किहां एहुं जिनवचन निष्कलंक अनई किहा सुविहित सद्गुरु अनइ किहां उत्तम श्रावक । कह इअ० किहा ए अकार्य । एहा अष्टाचार अवलंबकारी गुरुनउं आराधिवउं । ए मोटउ २० वरासउ । इसिउ भाव ।

[जि.] हा हा इति खेदे । गुरुअ अकज्जं मोटउं अकार्य । स्वामी न हु निश्चय नयी । कस्स पुक्करिमो किह आगलि पूकारां । ते किहुं अकार्य ! कह जिणवयण० किहा जिनवचन, किहां 'सुगुरु, ते श्रावक किहां, जे सुगुरु श्रावक जिनवचनरहस्य जाणइं । इसिउं ३० अकार्य । जिम किसीइ अपूर्व वस्तु गमी हूँतीइ ठाकुर पासइ किह

* सो. नी बीजी प्रतनु १२ सु पत्र नहीं होवाधी अ स्थानधी मांडीने ४० भी गायना बालावबोधनी प्रथम पक्तिमां ' सिउं कीइ ' शब्दो सुधीनां पाठान्तर नोधी शक्या नथी.

आगलि पुकार कीजइ । तिम इणि दुपमाकालि जिनरहस्य सुगुरु
श्रावक थोडा ॥ ३५ ॥

[मे.] हा इसिइ खेदि । ए मोटउं अकार्य । स्वामी तीर्थकर
केवली नही । कहि आगलि पुकार कीजइ । किहां ते जिनवचन सूधां ।
किहां ते सुविहित गुरु । किहां ते सूधा श्रावक, जे गुरुनी परीक्षा न
करइ । ए मोटउं अकार्य ॥ ३५ ॥

[सो.] कुगुरु आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोकरप्रवाह कहइ छइ ।

[मे.] हिव कुगुरु भणी वात कहइ ।

सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ न हु किंपि कोइ अक्खेइ । १०
जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणइ तं दुट्ठं ॥ ३६ ॥

[सो.] सप्पे० साप दीठइ लोकर नासइ । अनइ कोइ कांइ
न कहइं ' विरुउं कीधउं । ' जो चयइ० जो जाणीनइ कुगुरुरूपिउ
साप छाडइ । हा मूढा० अहो मूढ केतलाइ मूर्ख इम कहइ, ' ए,
दुष्ट विरुउं कीधउं । आपणा गुरु मूकी अनेरउ गुरु आश्रियउ ' ॥ ३६ ॥ १५

[जि.] सापि दीठइ लोकर नासइ । पुण अनेरउ कोइ लोक
नासणहार रहइं किंपि काई न हु अक्खेइ न कहइं । जो चयइ
कुगुरुसप्पं० जे पुरुष त्यजइ कुगुरुरूपिउ साप तेहहइं मूढ मूर्ख
तं दुट्ठं अपुक्कं भणइ जु ' इणिइ आपणउ गुरु मेल्ली अनेरउ गुरु
कीधउ, तिणि कारणि ए दुट्ठ ' इसिउं कहइं । इसिउ न जाणइं जु०
इणिइं कुगुरु मेल्ली सुगुरु आश्रउ ॥ ३६ ॥

[मे.] सापिं दीठइ लोक नासइ । तेहनइ लोक पणि काई =
 कहइं जि 'विरुअउं कीधउं ।' जे कुगुरुरूपीउ साप छांडइं त्यजइं
 हा इसिइ खेदि । मूढ मूर्ख केतलाइ इम कहइ, 'ए दुष्ट ईणः
 विरुअउं कीधउं' ॥ ३६ ॥

5 [सो.] साप पाहइं कुगुरु अधिरुउ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] सापई य पाहिइं कुगुरु दुष्ट । इसिउं देखालइ छइ ।

सप्पो इकं मरणं कुगुरु अणंताइं देइ मरणाइं ।

तो वर' सप्पं गहिअं मा कुगुरुसेवणं भइ ॥ ३७ ॥

[सो.] सप्पो० साप डसइतउ एक जि वार मरण दिइ ।

१० कुगुरु० अष्टाचारी गुरु अनेक कुमार्ग प्ररूपतउ सेवक रहइ अनंता
 मरण दिइं । घणउ संसार वधारइं । तो वर० तेह भणी अहो भद्र !
 उत्तम साप लीधउ रूढउ । मा कुगुरु० पुण कुगुरुनउं सेविवउं
 रूढं नही ॥ ३७ ॥

[जि.] सप्य इकं एक मरण दिइ सेविउ हंतउ । कुगुरु
 १५ सेविउ हंतउ अणंता घणा मरण दिइं । तो तेणि कारणि सापनउं लेवउं
 २० रूढउं । पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूढउं नही, हे भद्र ! हे सुज ! ॥ ३७ ॥

[मे.] सापु कुपिउ हंतउ एक वार मरण दिइ अनइ कुगुरु
 सेविउ अनंता मरण दिइ । तेह भणी साप झालिउ, ग्रहिउ मल्लउ । हे
 भद्र ! कुगुरुनउं सेविवउं रूढउं नही ॥ ३७ ॥

२३ [सो.] एहा कुगुरु जीव छांडइ नहीं । किसिउं कीजइ । ए
 बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि पडिउ हंतउ काई न मानइं ।
इसुं कहइ लइ ।

जिणआणा वि चयंता गुरुणो भणिऊण जं नमिजंति ।
ता किं कीरइ लोओ छलिओ गङ्गुरिप्रवाहेण ॥ ३८ ॥

[सो.] जिण० जे जिन वीतरागनी आज्ञा छाडइं छइ ३
विराधिइ छइं, तेहइ गुरु भणी लोक जं नमस्करीइं वादीइ वादणा
दीजइं । ता किं० तउ सिउं थाइ । लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि छलिउ
व्यापिउ छइ । जेहि एक गाढरी जाइं तीहि बीजीइ गाढरी जाइं ।
तिम एक लोक करता देखी बीजाइ ति करइं ॥ ३८ ॥

[जि.] जिणआणा वि० जिननी आज्ञा त्यजता मूकताः०
जे हुइं तेही गुरुणो भणिऊण गुरु करी जत् जे नमिजंति
नमस्करीइ वादणा दीजइं । ता तउ पछइ गङ्गुरिकाप्रवाहि करी छलिउ
हंतउ लोक किं कीरइ । अपि तु लोक काइ न जाणइं । जिम गाढर-
पशु गाढर केइइ जाइ, तत्त्वातत्त्वविचार काई न जाणइं, तिम
लोकई ॥ ३८ ॥

१५

[मे.] जिननी आज्ञा छाडता जे छइ तेहनइं जे गुरु करी
नमइ, तउ लोक बापडउ कितउ करइ । सघलुयइ गङ्गुरीप्रवाहि छलिउ ।
जिहा एक गाढरु काई देपीनइ जाइ तिहा सघली गाढरी प्रवाहि पडी
जाइं तिम लोक तत्त्वार्थ अणजाणता एकि माहरा करीनइ जाइ ।
अनइ बीजा प्रवाहि देपावेपिं जाइ मानइं ॥ ३८ ॥

२०

[सो.] कुगुरु छाडता लोक दाक्षिण्य करइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] लोक कुगुरु मेल्हतउ दाक्षिण्य करइ । अनेरइ स्थानकि
दाक्षिण्य न करइं । इसु कहइ ।

निदक्खिण्णो लोओ जइ कुवि मग्गेइ रुद्धिआखंडं ।
कुगुरुण संगणयणे दक्खिण्णं ही महामोहो ॥ ३९ ॥

[सो.] निदक्खिण्णो० लोक पहुवउ निर्दाक्षिण्य, जइ कोइ रोटीनउ संह फटफउ मागइ तउ न दिइं । थोटउ फाजि दाक्षिण्य न कइ । कुगुरुण० अनइ कुगुरुनउ संग पवटा अनर्धनउ हेतु ते छांहतां दाक्षिण्य करइं । फाणि आणइ । ही महामोहो आहा । ए महामोह, मोटउं अजाणिउं, गाढउं मूर्खपणउं कहीइ ॥ ३९ ॥

[जि.] न्येक निर्दाक्षिण्य गुणरहित छइ । जइ कुवि जइ कोइ रोटीनउ फटफउ मागइ, तउ दाक्षिण्य मेल्ही रोटीकुट्कइं न दिइं । कुगुरु अए गुरुनउ संगी तेहनइ मेल्हिवइ दाक्षिण्य कइ । ही सेदे । महामोहो मोटउं अजाणिवउं ॥ ३९ ॥

[से.] लोक पहुवउ निर्दाक्षिण्य । जइ को रोटीनउ संह मागइ तउ हि नापइं । अनइ कुगुरुना सगनउं त्यजिरउं तिहां दाक्षिण्य करइं । कहइं, ' हउं आपणा प्रियागत गुरु किम मूकउं ' । पनि ही इसइ खेदि ए सह महामोहनउं विलमित ॥ ३९ ॥

। ८

[सो.] वली कुगुरु आथी कइइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनउं विलसित देखालइ ।

किं भणिमो किं करिमो ताण हयासाण धिट्ठदुट्ठाणं ।
जे दंसिऊण लिंगं खिचंति नरयम्मि मुद्वज्जणं ॥ ४० ॥

[सो.] किं भणिमो० सिउं बोलीइ । सिउं कीजइ । तेह-
इइं हताश अमागिया रहइं, पीठ रहइं, दुष्टचिह्नइं जे
दंसिऊण० जे लिंग महात्मानउ बेप आपणपामाहि देखाडीनइ

खिंचति० मुग्धजन लोल' लोकनइं कुमार्ग सीषवीनइ नरगि घालीइ^१
छइं । दुर्गति पडइं छइं ॥ ४० ॥

[जि.] तेहां हताश भग्नाश घेठा महादुष्ट मिथ्यात्वी तणउं
किछुं भणां । तेहहइं किछुं करां । जे मिथ्यात्वी लिंग दर्शनीनउ वेपमात्र
देखालीनइं मुद्गरजणं मुग्ध लोल लोकहइं नरकमाहे घातइं ॥ ४० ॥ १

[मे.] किसउं भणां । केहां किसउं कर । हत हपी आश
जेहनी ते हताश तीया हताशनइ दुष्टानइं घेठानइं । ते कउण । जे
ओघउ मुहपत्ती रूप वेप देपाडीनइ मुग्ध भोला लोकनइं नरकमाहि
पेवइं ॥ ४० ॥

[सो.] कुगुरु आधी निंदास्तुति ग्रंथकार कहइ छइ^१ । १०

[जि.] भव्यलोकहइं कुगुरु देखी सुगुरु ऊपरि गाढी भक्ति
पड़सइ । इसुं जणावइ । --

कुगुरु वि० संसिमो हं जेसिं मोहाइ चंडिमा दट्टु । --
सुगुरूपा उवरि भक्ती अइनिविडा^२ होइ भव्वाणं ॥ ४१ ॥

[सो.] कुगुरु वि० ते कुगुरु वपाणउं भलइं दीठा । ११
जेसिं० जेहनी मोहादिक चेष्टा अव्रह्मचारीपणुं^३ अनइ क्रोधादिके फूरी
भूरपणउं देखीनइ सुगुरूण० सुगुरु सुविहित चारित्रिया ऊपरि अति
गाढी भक्ति भव्य रहइं उपजइ । कुमति दीठी पापइ माति ऊपरि भुन
न बइसइं ॥ ४१ ॥

[जि.] ईहा ग्रंथकार धीनेमिचंद्र भंडारी कहइ छइ । २०
जउ हउं कुगुरु भ्रष्टचारित्रिया गुरुई संसिमो प्रससउं वर्णवउं ।

जैसिं जेहां कुगुरुनी मोहादिक चंडिमा कूरता दुहुं देखी करी
सुगुरु सुविहित ऊपरि भक्ति अतिनिमिड अतिगाढी भविक जीवहूइं हुइं ।
जिम ऊभति दीठीइ भातिहं मन रहइ ॥ ४१ ॥

[मे.] ते कुगुरु वखाणउं हूं मलइं दीठउ । जेहनी अब्रह्म-
सेवादिक कुचेष्टा देपी अनइ सुगुरु ऊपरि भक्ति अतिनिमिड हुई ।
भविक जननइ कारणि ॥ ४१ ॥

[सो.] विरूउ काल देखी जाणहूइं विशेष सम्यक्त्व उल्लसइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वोदयिई हंतइ भव्य जीवहूइं सम्यक्त्व
उल्लसइ । ए वात कहइ ।

जह जह तुइइ धम्मो जह जह दुट्ठाण होइ अइउदओ' ।
सम्मदिट्ठिजियाणं तह तह उल्लसइ सम्मत्तं ॥ ४२ ॥

[सो.] ईणइं पांचमइ आरइ दुसमाकालि जिम जिम धर्म
वृद्ध ओठउं थाइ । जह जह दुट्ठाण० अनइ जिम जिम दुष्ट
पापी जीव रहइं अतिउदय ठाकुराई अद्वि मान महत्त्व हुइ ।
सम्मदिट्ठि० तिम तिम सम्यग्दृष्टि जाण जीव रहइं सम्यक्त्व गाढउं
गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ । जिसिउं परमेश्वरि दुसमाकालनउं स्वरूप
कहिउ हतउ तिसिउइ जि देखीइ छइ । इम परमेश्वरना वचन ऊपरि
आस्था आवइ । जिम ए साचउं तिम बीजाइ परमेश्वरना वचन साचां ।
इसी परि सम्यक्त्व दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[जि.] जिम जिम धर्म तूटइ। वली जिम जिम दुष्टाण दुष्टाशय-
हूइ इह दुष्माकालि उदओ अति प्रौढिमा हुइ तिम तिम सम्यग्दृष्टि
जीवहूइ सम्यक्त्व उलसइ बाधइ ॥ ४२ ॥

[मे.] ईणि दुस्माकालि जिम जिम धर्म तूटइ ओळउ थाइ
तिम तिम पापी जीम दुष्टनइ उदय महत्त्व हुइ। अनइ सम्यग्दृष्टि ५
जीवनइ सम्यक्त्व गाढउं उलसइ दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[सो.] हवडानइ कालि धर्मना धणीनइ जं उदय नही। ते
कारण कहइ छइ।

[जि.] सम्यग्दृष्टि जीवहूइ सम्यक्त्व बाधतइ हूंतइ अति
उदय न दीसइ।

10

[मे.] हिवडानइ कालि धर्मवंतइ उदयु नहीं ते कहइ।
जयजंतुजणणितुल्ले अइउदओ जं न जिणमए होइ।
तं किट्ठकालसंभवजिआण अउपावमाहप्पं ॥ ४३ ॥

[सो.] जयजंतु० जगना जीव रहइ जननी माता समान
छइ ए जिनमत सरे जीवहूइ सुखदायक हितकारक भणी। एहवा १५
जिनमतमाहि जं जीव रहइ अतिउदय नही, ऋद्धि मान महत्त्व ठाकुराई
नही। तं किट्ठ० ते क्लिष्टकाल विरूउ दुस्माकाल हुंड अवसर्पिणी
भस्मक ग्रहनइ उदय करी सहित एवहि कालि ऊपना जे भारेकम्मी^१
जीम तेहना पाछिल्या भवना अतिपापनउं माहात्म महिमा जाणवउं^२।
जे धर्म रहइ छइ ते मय्य जीव आगलि केतलइ कालि मोक्ष जाणहार^३ २७
इसिउं जाणिवउं ॥ ४३ ॥

[जि.] जय० जगज्जंतु त्रिसुवनना जीव तेहहूँ जननी माता तेह समान जिनमत । तेहमाहे अतिउदय जं न होइ जउ न हुइ ते क्लिष्टकालसंभव दुपमाकालोत्पन्न जीवहूँ पापनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ ४३ ॥

५ [मे.] जगत्रयना जंतुनइं जननी माता समान सुखदायक एवहा जे जिनमत जिनशासननइं जे उदय नहीं हुतउ ते क्लिष्टकालिइं ऊपना जे जीव तीयां जीवना अतिपापनउं माहात्म्य ॥ ४३ ॥

[सो.] केवल जीव बाह्यवृत्ति डाहउ^१ देखीइ । पुण विपरीतबुद्धि हुइ । तेह पापजिनु उदय । इसिठं जाणिवउं ।

१० [जि.] अथ क्लिष्टकालसंभवजीवमाहात्म्य प्रकासइ ।

धम्मम्मि जस्स माया मिच्छत्तगहो उस्सुत्ति नो संका ।
कुगुरु वि करइ सुगुरु विउसो वि स पावपुण्णत्ति ॥४४॥

[सो.] जेह रहइं धर्म करता माया आवइ । मनि अनेरुं हुइ, देखाइ अनेरउं । मिच्छत्तगहो अनइ मिथ्यात्व किमहइं मूकइ १५ नही । उस्सुत्ति नो संका । उत्सूत्र बोलतां करता मनि शंका पापनउं मय नही । कुगुरु० कुगुरु अष्टाचार तेहइ सुगुरु भणी मानइ थापइ । विउसो वि० ते लोकमाहि विदुष डाहु भणी प्रसिद्ध हुइ तउ ते पापपूर्णे पापिहं भरिउ जाणिवउं । अथवा जे कुगुरु भणी मानइं ते पाप पुण्य करी मानइं । आगलि तेह रहइं निश्चइं रखइं २० नथी । हबडा पाठिल्या भवनइ अज्ञान कष्टनइं प्रमाणि डाहपण चतुराइ आवी छइ ॥ ४४ ॥

[जि.] धर्मकार्य ऊपरि जेहहूँ माया कपट हुइ^१ अनइ जेहहूँ मिथ्यात्वनउ ग्रह कदाग्रह हुइ, जे वली कुगुरु अष्ट गुरु ईसु गुरु करइ ते पुरुष पाप पुण्य जिम पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[मे.] धर्मकार्यनइ विषइ जेहनइ माया अनइ मिथ्यात्वनउ जेहनइ कदाग्रह, उत्सूत्र धोलतउ जे शंका नाणइ अनइ कुगुरु रहइ^२ सुगुरु करी मानइ ते विदुष डाहउ हतउ पाप पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[सो.] धर्मकर्त्तव्य वीतरागनी आज्ञाई जि कीजतउं रूडउं ।
ए बात कहइ ।

[जि.] अथ जिनेन्द्रनी आज्ञाई कीधउं धर्मकार्य सफल हुइ ।
इसुं कहइ ।

किंच पि धम्मकिंचं पूआपसुहं जिणिंदआणाए ।

भूअमणुग्गहरहिअं आणाभंगाओ दुहदायं ॥ ४५ ॥

[सो.] किंचं पि० करिवा योग्य जे धर्मेता कर्त्तव्य देवपूजा प्रासाद दानादिक^३ तेहइ वीतरागनी आज्ञाइ जि करतां सफल थाइं । अन्यायनी लक्ष्मीइ करी कहइ रहइ^४ गाढउ ऊचाट संताप करी जिहा^५ पंचेन्द्रिय जीवना बध हुइ एह्वा मोटा आरंभ करी स्पर्धा कीर्त्तिनइ अमिलाखइ जे धर्मकर्त्तव्य कीजइ ते आज्ञारहित कहीइं । एह जि बात कहइ छइ । भूअमणुग्गह^० मृत जीव तेहनउ अनुग्रह अनुकंपा जे धर्मइ करता नही । निर्दयसपणउं^६ जि हुइ । ते वीतरागनी आज्ञाना^७ भंग भणी दुखदाई जि थाइ । जिम मिथ्यात्वीना एवडा^८ धर्मकर्त्तव्य जीवदयारहित दुखदायीआइ जि थाइं ॥ ४५ ॥

१ दुहादाई जि. दुहदाई. २ यात्रादिक ३ रहं. ४ पणउं जि. ५ आन्याना.

१ [जि.] जिनेंद्रनी आज्ञाई जि करी पूआपमुहं पूजाप्रमुख
धर्मकार्यई किंचं करिवउं । अनेरउं किमुंउं कहिवउं । जइ जिनपूजादिक
धर्मकार्य वीतरागनी आज्ञाउं करइ तउ सफल । अन्यथा निष्फल इति
भाव । भूयमणुग्गहरहिअं आणाभंगाउ दुहदायं । जिनाश-
५ भंगइतउ जीवानुकंपारहित हूंतउं धर्मकार्य कीधउंई सामुहुं दु खदायक
हुइ ॥ ४५ ॥

[मे.] कर्त्तव्य धर्मेनां करणीय वादणां पडिक्कमणा पूजाप्रमुख
वीतरागनी आज्ञाई जि करतां सफल थाई । भूत प्राणी तेहनउ अनुग्रह
अनुकंपा तिणि करी रहित ईणिहि जि कारणि आज्ञानउ भंग । अनइ
१० तेह आज्ञाभंग लगी धर्मेनां कर्त्तव्य दु खदायक हुइ ॥ ४५ ॥

११ [सो.] एक जीव घणाइं धर्मकर्त्तव्य करइं । पुण काई मिथ्यात्व
न छाडइ ॥ एह ऊपरि कहइ छइ ।

१२ [जि.] अथ मिथ्यात्वी लोकहूइं हितवचन बोलइ ।
कट्ठं करंति अप्पं दमंति दब्बं चयंति धम्मत्थं^१ ।
१५ इकं न चयंति^२ मिच्छत्तविसलवं जेण बुडुंति ॥ ४६ ॥

१६ [सो.] कट्ठं करंति० एक जीव छट्ठम मासक्षपणादिक अनेक
क्षपना कट्ठ करइं । अप्पं दमंति आपणपउं दमइं । शील पालइं ।
अनेक खावापीमाना नियम पालइं । दब्बं चयंति० धर्मेनइ कारण^३
लक्ष्मी सहस लाख कोडिप्रमाण बेचइ । इकं न चयइ० पुण
२० एक मिथ्यात्वरूपिआ विसनउं लव न मूकइं । काई काई मिथ्यात्व
करइं जि । जेण बुडुंति जीणइं मिथ्यात्वि^४ फरी ससारसमुद्रमाहि
बूडाइं^५ ॥ ४६ ॥

१ जि. धम्मत्थी. २ मे. चयहिं. ३ कारणि ४ विसल. ५ मिथ्यात्व.
१६ मूकइं

[जि.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । धर्मार्थी लोक द्रव्य
गृह सर्वस्वसार चयंति त्यजइ । एतलउं पूर्वोक्त करइ । पुण एक
उत्सूत्रविपलव न त्यजइ, जिणि उत्सूत्रविपलवि करी जीव संसारसमुद्रि
बूडइ । तिणि कारणि उत्सूत्र बोलिवउं नही ॥ ४६ ॥

[मे.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । इंद्रिय वशि करइ ।
धर्मनइ काजि शत सहस्र धन वेचइ । पणि एक उत्सूत्रनउं लवलेश न.
मूंकइ, जेह लगी संसारसमुद्रमाहि बूडइ ॥ ४६ ॥

[सो.] धर्मवंति सुगुरुनी संगति करिवी । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुसंसर्गि, धर्मोपराग बाधइ इसुं कहइ ।

[मे.] पुण्यवंते सुगुरुनी संगति करिवी ।

१०

सुद्धविहिधम्मराओ बड्डइ सुद्धाण संगमे सुअणा ।
सो विअ असुद्धसंगे निउणाण वि गलइ अणुदिअहं ॥ ४७ ॥

[सो.] सुद्धविहि० सूधी विधि खरु आचारु खरउ धर्म
तेह ऊपरि अनुराग बांधइ । सुद्धाण सं० जु सूधा खरा^१ चारित्रिया
गुरु अथवा खरा श्रावकनी संगति करइ । हे मुजन ! सो विअ० ते^२
खरी विधि खरा धर्मनउ अनुराग असुद्ध^३ भ्रष्टाचारु गुरु भ्रष्ट श्रावकनी
संगति करइ ते निउणाण वि डाहाइ रहइ गलइ जाइ । निरंतर^४
उछउ थाइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

आलावो संवासो वीसंभो संयवो पसंगो अ ।

हीणायारेहि समं सब्यजिणिदेहिं पडिकुट्टो ॥

२०

१ जि. मे. सुयणु. २ 'खरा चारित्रिया गुरु अथवा' एट्ठुं नही.

३ असुद्ध जु. ४ नियतर.

अनुन्नजंपिण्हिं हसिउद्धसिण्हिं सिप्पमाणो अ ।

पासत्थमज्झयारे बला वि जई वाउली होइ ॥ (गा. २२३-२४)

[जि.] हे सयण स्वजन ! सुद्धाण संगमे शुद्ध गुल्हइ संजोगि सुद्ध विधि निर्मलचार धर्मानुराग वाधइ । सो विअ ही जु शुद्धविधिधर्मानुराग अशुद्ध अष्टचारित्रियानइ प्रसंगि निउणाण वि निपुण डाहाईनउ अनुदिन प्रतिदिन गलइ विणसइ । मूर्पनउ धर्मानुराग कुसंसर्गि विणसइ । तेहनउं किंसुं ॥ ४७ ॥

[मे.] सूधी चीतरागनी भापी विधि तेहनइ विपइ अनुराग वाधइ । सुद्ध खरा चारिगिया तेहनइ सगमि । हे स्वजन ! ते पुण असूधा उत्सूत्रना बोळणहार तेहनइ सगिइं निपुण डाहाईनइ विपइ धम्मनी मतिं गलइ । अनुदिवस निरंतर ॥ ४७ ॥

[सो.] जिहा अष्टाचारनुं चल हुइ तिहा धर्मवंतिइ न वसिवउं । ए वात विहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वीमाहे श्रावकि न वसिवउं । इसुं कहइ ।

35 [मे.] जिहा कुचारित्रिया वसइं रहइं तिहां धर्मवंते वसिवउं नहीं । ए संंध विहुं गाहे कहइ ।

जो सेवइ सुद्धगुरु असुद्धलोआण सो महासत्तु ।
तम्हा ताण सयासे बलरहिओ मा वसिज्जासु ॥ ४८ ॥

[सो.] जे सुद्ध गुरु सुविहितचारित्रिया तेहनी सेवा करइं ते असुद्धलोआण० असुद्ध मिथ्यात्वी अष्टाचार रहइं जे आश्रित लोक छइं तेह रहइं ते महाबदरी जेह भणी ते तेहरईं उच्छेदिवा जिं वाउइ ।
तम्हा ताण० तेह भणी मिथ्यात्वी अष्टाचाराश्रित लोक कन्हइ

आवकि बलरहित हुंतइ न वसिवउं । जु काई ठाकुर महंता प्रधाननउं
बल हुइ तउ वसिवउं ॥ ४८ ॥

[जि.] जे पुरुष सुद्ध गुरु सेवइ ते शुद्ध गुरु सेवणहार आवक
असुद्धलोआण मिथ्यात्वाश्रितहूई महासत्तू महावइरी । तम्हा
तिणि कारणि ताण सगासे तेहां असुद्ध लोकनइ समीपि बलरहिओ ५
नीबल हूंतइ आवकि न वसिवउं । किंतु साहम्मीमाहे वसिवउं ॥ ४८ ॥

[मे.] जे सूधा गुरुनइ सेवइ ते अशुद्ध लोक मिथ्यात्वी
अष्टाचारीनइ ते महावयरी जेह भणी तेहनइ उच्छेदिवा वांछइ । तम्हा
तेह भणी अष्टाचारी मिथ्यादृष्टि आश्रित लोक कहइ आवकि बलरहित
हूंतइ वसिवउं नहीं ॥ ४८ ॥

10

[जि.] एह जि अर्थ प्रकारान्तरि कहइ ।

समयविऊ असमत्था सुसमत्था जत्थ जिणमए अविऊ ।
तत्थ न वट्टइ धम्मो पराहवं लहइ गुणरागी ॥ ४९ ॥

[सो.] समयविऊ सिद्धातना जाण धर्मवंत जिहा
असमर्थ हुई । सुसमत्था० अनइ जिहा जिनमतना अजाण १५
मिथ्यात्वी अष्टाचारी अतिसमर्थ हुई । तत्थ न वट्टइ० तिहा धर्म
न वर्त्तइ । चालइ नहीं । तिहा पराहवं० गुणनउं अनुरागी धर्मी
जीव पणि पणि पराभवइ जि लहइ । अपमान जि प्रामइ ॥ ४९ ॥

[जि.] जिणि स्थानकि समयविऊ सिद्धातना जाण जैन
असमर्थ हुई अनइ वली जिणमए अविऊ सिद्धातना अजाण २०
मिथ्यात्वी लोक जिहां सुसमत्था अतिसमर्थ सबल वसई तिहा

वंसता श्रावकनउ धर्म न वाधइ । किंतु सामुहउं धर्मानुरागी श्रावक
पराभव लहइ ॥ ४९ ॥

[मे.] समय सिद्धांत तेहना जाण जिहां असमर्थ हुइ अनइ
जिनमतना अजाण जिहां गाढा समर्थ हुइ तिहां धर्म वाधइ नहीं ।
५ तिहां गुणानुरागी धर्मवंत पगि पगि पराभव लहइ । हल्लण पामइ
॥ ४९ ॥

[सो.] कुमार्गी पापी समर्थ हुंतउ जं धर्मना काज माहि न
मिलइ तउ रूडउं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वी लोक धर्मवंत न हुइ तउ भलउं । तेहनउं
१० कारण कहइ ।

जं न करइ अइभावं कुमगसेवी समर्थओ धम्मे ।

ता लट्ठ अह कुज्जा ता पीडइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥

[सो.] जं न करइ० जं अमार्गसेवी कुमार्गी मिथ्यात्वी खुंट
सरइ राजादिकि मानिउ समर्थ हुंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न
१५ करइ, धर्मना काजमाहि न मिलइ ता लट्ठ तु रूडउं । जु धर्मना
काजमाहि मिलइ, माहिल्या मर्म जाणइ तउ ता पीडइ० शुद्ध धर्माथी
रहइ चाडी भाडी करी पीडइ । अथवा जं ते मिथ्यात्वी समर्थ
हुंतउ आपणा धर्म मिथ्यात्व स्तेच्छादिकना मत उपरि अतिभाव न
करइ, बरइ बटीगइ जि जउ हुइ तउ भलउ । जउ ते आपणा मत
२० उपरि घणउ भाव करइ तउ आपणा मतनइ कदाग्रहइ बीजाइहइ

१ 'ए...छइ' नयी. २ जि. उमगसेवी, मे. अमगसेवी. ३ सरइ चाइ.
४ माहिला. ५ चाडीवचाडीई. ६ मिथ्यात्वी.

आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थी रहइं पीडइ । आपणउ धर्म करावइ बलात्कारिइं ॥ ५० ॥

[जि] उन्मार्गसेवी मिथ्यात्वी समर्थ सत्रल हंतउ धर्म ऊपरि अतिभाव गाढी वासना ज न करइं ता लट्टं ते भलउं । अह अथवा मिथ्यात्वी धर्म ऊपरि आदर करइ ता तउ पछइ सुद्धधम्मत्थी ५ निर्मल धर्मकरणहारहूइं पीडइ दूहवइ ॥ ५० ॥

[मे.] जे, कुमार्गनउ सेवणहार समर्थइ हंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न करइ धर्मना काममाहि मिलइ नही ता लट्टं तउ रूडउं । अथ जउ किमइ करइ तउ आपणा मत मनाविवा भणी सुद्ध धर्मार्थीनइं चाडीहनी करी पीडइ । आपणउ धर्म बलात्कारि करावइ १० ॥ ५० ॥

[सो.] जइ सर्वे श्रावकहूइं^१ एकपणु हुइं तउ धर्मनइं^२ पराभव करी न सकइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] श्रावकहूइं वसिवानउ प्रकार कही साहम्मीमाहे समेल होइवउं । इसुं कहइ छइ ।

१५

जइ सब्बसावयाणं एगत्तं हुंत मिच्छवायम्मि ।

धम्मट्ठियाण सुंदर ता कह पुं पराहवं कुज्जा ॥ ५१ ॥

[सो.] जइ सब्ब० जइ सर्वे पक्षना श्रावक रहइं मिथ्यात्त्वना वादनइ विपइ एकमत हुइ । सविहंनउ मनु एक सरिखउ मिथ्यात्त्व निरौछ्या अथवा जिनमत स्थापया ऊपरि हुइ तउ २० धम्मट्ठियाण० धर्मार्थी लोक रहइ हे सुन्दर ! ता कह० तउ मिथ्यात्वी पराभव अपमान किम करत ? न करत । पुण कालनइ

विशेषिइ माहोमाहि जि जूजूआं मन । तीणइं करी मिथ्यात्वी पराभव
करइं ॥ ५१ ॥

[जि.] जइ किमइ सयें श्रावकहइं एकमत एकधर्मीपणउं हुंत
होयते ता तउ हे सुन्दर ! मिथ्यात्वगादमाहे धर्मार्थी धर्मवंत
५ श्रावकहइं कहण कउण एक पराभव अपमान कुज्जा करत ? अपि
तु श्रावकहइं कोइ पराभव न करत । कि तु सह कोई मानत ॥ ५१ ॥

[मे.] जउ किमइ सयें पश्चना श्रावक मिथ्यात्वी साथि विवादि
ऊपनइ हंतइ एकइं मति हुइं तउ हे सुंदर ! धर्मार्थी धर्मस्थित तेहनइ,
कहउ न, कउण पराभव करत ? अपि तु कोई न करत ॥ ५१ ॥

१० [सो.] जे पुरुष महर्दिक धर्मनु आधार हुइ तेहनी प्रशंसा
करइं छइं ।

[जि.] अथ श्रावकाहे मोटा श्रावकहइं गरुयडि देखालइ ।
तं जयइं पुरिसरयणं सुगुणड्डं हेमगिरिवरमहर्घं ।
जस्सासयम्मि सेवइ सुविहिरओ सुद्धजिणधम्मं ॥ ५२ ॥

१५ [सो.] ते पुरुषरूपिउं रत्न जयवंत वर्त्तउ । सुगुणड्डं
उत्तमगुणे करि आढ्य पूरिउं । हेमंगिरि० सोनानउं पर्वत मेरु तेहनी
परि महर्घी ते पुरुष सर्वोत्तम कहिवाइ । जस्सासयम्मि जेहनइ
आश्रइ जेहनइ बलि१ सानिध्यइं करी सुविहिरओ सुविविरत साचा
धर्मनउ आराधक सूषउ निष्कलंक जिनधर्म सेवइ आराधइ । जेहनइ
२० बलि धर्म चालइ, जे पुरुष धर्मवंतनइ आधार दिइ ते पुरुष गाढ२
उत्तम कहीइ ॥ ५२ ॥

[जि.] ते पुरुषरत्न जयवंतुं हुउ । किसउ छइ पुरुषरत्न ? सुगुणहुं सु भला परोपकारादिक गुण तेह करी आव्य समृद्ध भरिउ पूरिउ । वली किसु छइ ? हेमगिरिवर मेरु पर्वत तिह सरीपउ महर्घ्य पूज्य मानीतउ । मोटाई करी मेरुपर्वत सरीपउ । ते पुरुषरत्न कउण ? जस्सासयम्मि जेह पुरुषरत्ननइ आश्रयि आधारि सुविधिरत ५ सन्मार्गसेगणहार सुश्रावक सुद्धजिणधम्मं निर्मलउ जिनधर्म सेवइ ॥ ५२ ॥

[मे.] ते पुरुषरत्न जयवंतउ हुउ, जे सोमन भला गुण तिणि करी आव्य सहित । वली ते पुरुष केवहउ ? मेरुपर्वत तेहनी परि महर्घ्य । जेहनइ आश्रइ सानिध्य लगी सुविधि भली विधि तेहनइ विपइ १० तत्पर हंतउ सूघउ जिनधर्म सेवइ आराधइ ॥ ५२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली संधि पुरुषिहूइं मोटाई प्रकासइ ।

सुरतरुचिंतामणिणो अग्घं न लहंति तस्स पुरिसस्स ।
जो सुविहिरयजणाणं धम्माधारं सया देइ ॥ ५३ ॥ २५

[सो.] कल्पद्रुम चिंतामणि लोकमाहि मनोवाछित देनहार भणी अति उत्तम कहीइं । पुण तेह पुरुषनउ ते अर्थ मूल न लहइ । ते पुरुष तेहइ पई गाढउ उत्तम । जो सुविहि० जे पुरुष सुविधिरत खरी विधि खरी सामाचारीना आराधणहार लोक रहइ धर्माधार सदैव दिइं । कल्पद्रुम चिंतामणि एकइं जि भविं इह २० लोकनु उपकार मात्र करइं । आ पुरुष धर्मनु उपकार करतउ

स्वर्गमोक्षादिकनां सुख दिइं । तेह भणी कल्पवृक्ष चिंतामणि सरीपु
निम कहिवाइ ? ॥ ५३ ॥

[जि.] तेह पुरुषहूइं सुरतरु कल्पवृक्ष चिंतामणि रत्न अर्घ पूजा
न लहई । तेह पुरुष सरीपा न हुइं । किं तु कल्पवृक्ष चिंतामणि पाहई
५ अधिक दातारपणातउ ते पुरुष मोटउ ते किमु ? जे पुरुषरत्न सुविधिरत
जनहूइं सन्मार्गतत्पर लोकरूइं धर्मनु अवष्टंभ दिइं ॥ ५३ ॥

[मे.] कल्पवृक्ष चिंतामणि प्रमुख पदार्थ धर्माधार पुरुष आगलि
मूल काई न लहई । समवडि न पामई । जे सुविधि भली विधि तेहनई
रत जन लोक तेहनई सदा धर्मनउ आधार दिइं ॥ ५३ ॥

१० [सो.] को कहिसिइ 'ते' पुरुषनई वर्णविबईं' सिउं काज
छइ ?' ए वात ऊपरि कहई^१ ।

[जि.] तिणि कारणि तेहा सत्पुरुषना नामग्रहण करिवउं ।
पवित्र होइवा भणी । इसु कहइ ।

लज्जंति जाणिमो हं सत्पुरिसो निअयनामगहणेणं ।
५ पुण तेसिं कित्तिणाओ अम्हाण गलंति कम्माइं ॥ ५४ ॥

[सो.] 'लज्जंति० ए वात जाणउं' । जे सत्पुरुष आपणा
नामनई लेबईं, कोई तेहनउं नाम लेई वपाणइ तु लाजई जि । नीनुं
साम्हुं जोइं । पुण तेसिं० पुण तरु तेहनं कीर्त्तन गुण बोलउं^२ छउं^३ ।
ते कारण ए तीणइं करी अम्हारा कर्म गलई पाप फीटई । कर्मनिर्जरा
१० हुइ । आपणाइ जि लाभ भणि कीजई छई । इस्यु भाव ॥ ५४ ॥

१ तेह. २ वर्णवई. ३ कहइ छइ ४ जाणउं छई. ५ जे ६ बोलई.
७ छई.

[जि.] हउं इसुं जाणउं । सत्पुरुष धर्माधारनउ दातार पुरुष निजक नामग्रहण करी लाजइं । जइ लाजइं तउ लाजउ । पुण तेसिं कित्तिणाओ पुण तेह सत्पुरुषनां नामकीर्त्तनइतउ बोलिवातउ अम्हारां कुकर्म गलइं फीटइं । सत्कर्म उदय पामइं ॥ ५४ ॥

[मे.] हउं इसउं जाणउं जे सत्पुरुष आपणा नामग्रहणिं लीजतइ लाजइं । पणि तेहनउं कीर्त्तन वपाण करता अम्हारा कर्म गलइं । एह भणी सत्पुरुषनउं नाम लीजइ ॥ ५४ ॥

[सो.] धर्मइ करता जिं धर्म न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिनाज्ञा पापइ धर्म कीधउ निफल । इसुं कहइ ।

आणारहिअं कोहाइसंजुअं अप्पसंसणत्थं च । १०
धम्मं सेवताणं न य कित्ती नेव धम्मं च ॥ ५५ ॥

[सो.] जे धर्म आराधइं पुण वीतरागनी आज्ञारहित निह-
वादिकनी परि । अनइ क्रोधादिकिइं करी सयुत धर्म करइं । यावज्जीव
वरिस चउमास ऊपहिरा क्रोध मान माया लोभ धरइ । परइ धर्मक्रिया
करइं । तथा अप्पसंसणत्थं च । को आपणी प्रशंसा भणी धर्मइ
करइ । जिम 'लोक मू रहइ वपाणइ । हुं लोकमाहि रूडउ भावउ'
इसी बुद्धिइं धर्म करइ । धम्मं० ईणइ प्रकारइ धर्म करताइं एहइं
न य कित्ती० इह लोकि कीर्त्ति नही । परलोकि धर्मउ नही ।
कर्मक्षय न हुइं । काज काई सरइ नही ॥ ५५ ॥

[जि.] जिनाज्ञारहित, क्रोध मान माया लोभप्रमुखसंजुक्त१०
आत्मप्रशंसानइ अर्थि धर्म सेवता धर्म करता पुरुषहूइं न य कित्ती०
लोकमाहे वर्णनाइ नही । अतरंगमाहे धर्म नही ॥ ५५ ॥

[मे.] आज्ञाई करी रहित, क्रोधादिसंयुक्त, आपणी प्रसंसानइ
अर्थि धर्म-सेवता हुंता कीर्ति पणि न हुइ । धर्म पणि न हुइ ॥ ५५ ॥

[सो.] वली उत्सूत्रभाषी ऊपरि वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ उत्सूत्रभाषी पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

[मे.] वली उत्सूत्रभाषी ऊपरि वि गाह कहइ ।

इअरजणसंसणाए धिट्ठा^१ उत्सुत्तभासिए न भयं ।

ही ही ताण नराणं दुहाइं जइ मुणइ जिणनाहो ॥ ५६ ॥

[सो.] इअरजण० इतरजन सामान्य अजाण लोक तेहनी
प्रशंसा करइ । 'ए मला' इम वपाणइ । तीणइ करी धीरए हुंता
अभिमानि चढ्या उत्सूत्र बोलतां मनमाहि भय न आणइ । भावइ तिस्यां
उत्सूत्र प्ररूपइ । ही ही० अहाहा ! तेह पुरुष रहइ परलोकि दुर्गति
भ्यां हुंतां जे दुःख हुसिइं ते दुःखनुं स्वरूप जिननाथ श्रीसर्वज्ञ जि
जाणइ । अनेरउ^२ को न जाणइ । ति दुःख जिह्वाए केतलीए न
बोलाई ॥ ५६ ॥

[जि.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रशंसाइ करी हिट्ठा
साहंकार आपणपउं मोटा मानइ जे अनइ जेहहइ उत्सुत्तभासिए
उत्सूत्रसिद्धांते न कूडउं तेहनउं भाषण बोलिबउं तेह हतउ भय नहीं ।
कूडउं बोलतां जेहहइ पापगउ भय नहीं । ही ही खेदे । तेहे सगर्व तणां
उत्सूत्रभाषक नर तणां दुहाइं हउणहार दुःख जइ किमइ मुणइ जाणइ
तउ जिणनाहो श्रीसर्वज्ञदेव जाणइ । दुःखहइ प्रचुरपणातउ अनेरउ
छद्मस्थ जाणी न सकइ । जे सगर्व हुंतु उत्सूत्र बोलइ तेहहइ अनंता
दुःख हुइ । जिम मरीचिहइ उत्सूत्र भाषणतउ घणां हयां ॥ ५६ ॥

[मे.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसा सांगली हृष्ट
हर्षित हंता अहंकारि चड्या उत्सूत्र बोलता भय नाणइं । भोवइ तिम्
उत्सूत्र बोलइं । ही ही इसइ खेदि । ते पुरुषनइ-परलोकि जे दुख
होइस्यइ ते वीतरागइ जि. जाणइ ॥ ५६ ॥

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषणनं फल कहइ ।

उत्सूत्रभाषणं बोहीनासो अणंतसंसारो ।

पाणच्चए वि धीरो उत्सूत्रं ता' न भासति ॥ ५७ ॥

[सो.] उत्सूत्र० उत्सूत्रना बोलनहारै^१ रहइं बोधिबीजनउ
नाशे हुइ । आवते भवे सम्यक्त्व लइइ^२ नहीं । अणंतउ संसार बाधइं ।
अनंता भवनां दु.ख भोगवइ । पाणच्चए वि० तेह भणी प्राणत्यागिइं^३
जीवतव्यनइ संकटि पडइं^४ जे धीर धर्मवंत ते उत्सूत्र न बोलइं ॥ ५७ ॥

[जि.] उत्सूत्रभाषक पुरुषहइं बोधि सम्यक्त्व तेहनउ नास
हुइ । तिणि कारणि बोधि पापइ अणंतउ संसार । ता तिणि कारणि
प्राणत्यागिइं प्राणइं जातइ हुंतइ धीर धर्मपर साहसिक उत्सूत्र न भापइं
न बोलइं । वरि प्राणइं नीगमइं । पुंण कूडउं न बोलइं । तथा चोक्तं^५
श्रीउपदेशमालायां—

जीवं काळण पणं तुरुमिणि दत्तस्स कालियज्जेणं ।

अवि य सरीरं चत्तं न य भणियमहम्मसंजुत्तं ॥ (गा. १०५)

[मे.] उत्सूत्रना बोलणहारनइं बोधिबीजनउ नाश हुइ । अनंतउ
संसार हुइ । ते भणी प्राणनइ त्यागिइं धर्मवंते उत्सूत्र न बोलिवतं^६
॥ ५७ ॥

[सो.] अविधि^१ वखाणउउ नहीं । ए यात कहइ छइ ।

[जि.] उत्सूत्रभाषणनिषेध करी असन्मार्गनी वर्णनाइ न करिवी । इम कहइ छइ ।

मुद्वाण रंजणत्थं अविहिपसंसं कयाइ^२ न करिज्जा^३ ।

५ किं कुलवहुणो कत्थ वि धुणंति^४ वेसाण चरिआइं ॥५८॥

[सो.] मुद्वाण० मुग्ध लोला^५ तेहना रंजवा^६ आवर्जवा भणी अविहि० उन्मार्गमेलु कोई करतु हुइ तेहनी प्रशंसा जाणि कहीइ^७ न करिवी^८ । दृष्टात कहइ छइ । किं कुल० उत्तम कुलनी वधू स्त्री महासती ते किहाइं वेश्या अधम स्त्री असती तेहनां चरित्र १०वखाणइ ? न वपाणइं जि । तिम^९ उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

[जि.] मुग्ध मूर्ख तेह रंजिवानइ अर्थ कारणि अविधिप्रसंसा कुमारगाचारनी वर्णना कयावि^{१०} किवारइं सत्पुरुष न करिज्जा न करइं । किं कुलवहुणो कुलवधू कुलस्त्री वेसाण चरियाइं वेश्यानां १५चरित्र कर्त्तव्य कत्थ वि किहाइं स्तवइं वर्णवइं ? अपि तु न स्तवइं । कुमारगनी प्रसंसाइं कीची हंती दोष भणी हुइ इति भाव ॥ ५८ ॥

[मे.] मुग्ध लोला लोक तेहनइ रंजिवा भणी अविधिनी प्रसंसा कहीइ न करिवी । किसउं कुलवधू किवारइं वेश्या असतीना २०चरित्र वपाणइं ? अपि तु न वपाणइं । तिम उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

१ अवधि २ जि. मे. कयावि ३ जि. धुवंति ४ भोला ५ रंजवा.
६ कहीइहि ७ करवी ८ वे.

[सो.] वीतरागनी आज्ञा जि ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] किंसा जीव जिनाज्ञा न भाजइ । किंसा भाजइ । इसी व्यक्ति करइ ।

जिणआणाभंगभयं भवसयभीआणं होइ जीवाणं ।

भवभयअभीरुआणं जिणआणाभंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ ५

[सो.] जिण० जिन वीतरागनी आज्ञानु भंग तेहनउं भय तेह रहइं हुइ । भवसय० जे संसार बांधियानइं भइं करी वीहता हुइं जीव तेह रहइं हुइ । ते इसिउं जाणइं । 'वीतरागनी आज्ञा भांजीनइ रापे घणा संसारमाहि रुलुंइं' । जे भवभय० जे संसारना भय थिकुं नथी वीहता, धीरठपणुं करइं तेहरइं जिन वीतरागनी० आज्ञानुं जे भाजिवउं ते क्रीडामात्र । लीलइं भाजइं । भाजता वार फाई न लागइ ॥ ५९ ॥

[जि.] भवसयभीयाण जन्मना शत तेह हंता मीत वीहता जे जीव तेह जीवहइं जिनाज्ञानउ भंग भय छइ । जन्ममरण दुख हंता जे वीहइ ते जीव जिनाज्ञा न भाजइ । अनइ चली जे१३ जन्ममरण हंता अमीरुअ अभीहता तेहनी कीडा रामति जिणआणा-भंजणं जिनाज्ञालोपमय जि । जे दुख हंता न वीहइं ते जिनाज्ञा भाजइ ॥ ५९ ॥

[मे.] जिन वीतराग तेहनी आज्ञानउ भंग तेहनउ भयु केहनइं हुइ ? जे भव संसारना भय तेहनइ विपइ वीहइं । अनइ जे संसार हंता० वीहता नथी तेहनइं जिनआज्ञानउं भाजिवउं क्रीडामात्र । हेलइं भाजइं ॥ ५९ ॥

[सो.] हिव कहइ छइ । मूर्खनउ^१ सिउ दोष ? जे, जाण छइ तेह अहंकारि चड्या वीतरागनी आण विराधता देखइ नही । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] जिणिइं जिनाशा भंजाइ ते कर्मपरवशता जीवनी कहइ ।

५ को असुआणं दोसो जं सुअसहिआण चेअणां नट्टा ।
धिद्वी कम्माण जओ जिणो वि लद्धो अलद्ध^२ त्ति ॥ ६० ॥

[सो.] को असुआणं० अश्रुत अपढ मूर्ख तेहनउ कउण दोस ? जं सुअ० जेह भणी श्रुतसहित पाठना^३ धणी तेह^४ रहइं चेतना नाठी । जाणताइ करता ते वीतरागनी आजारहित उत्सूत्र^५ प्ररूपइं । धिद्वी० पापियां कर्म जि रहइ धिग पडु जेहे कर्म इम जाणइं रोलवीइं । जिणो वि० जीणइ करी वीतराग देव लाधु^६ अण-
लाधु थाइ । उत्सूत्र बोलता परमेश्वर ओलपिउइं^७ अणओलपिउ^८ थाइ ॥ ६० ॥

[जि.] असुआणं० अश्रुत सिद्धातना अजाण तेहनउ किमु^९ दोष ? अपि तु न कोई । काइ ? जं जंउ श्रुतसहितनी ज्ञानवतनी चेतना नाठी, जिम वाइ हार्थीयाई उडइं जइ तउ पूणी ऊडिमानउं किमु दूषण ? जिहा पंडितइं विरासीइं तिहा मूर्खनउं किमु दोष ? जेह कर्म लगी श्रुतना जाणइं भोलवीइं तेह कर्महूइं धिक्कार पडउ । किम ? जउ जिणो वि श्रीवीतराग देव लाधुई अणलाघउ करइ । इति इसा^{१०} कारणतउ कर्म नंथ ॥ ६० ॥

[मे.] अश्रुत अपढ तेहनउ कउण दोस ? जउ किमइ श्रुत-

१ 'मूर्खनउ' ... कहइ छइ' एटले पाठ बीजी प्रतमाधी पढी गयेले छे
२ मे. अलद्धो ३ पाठना ४ तेहइ ५ अथवा पापियां ६ लाधुइ ७ उलपिउइ
८ अणउलपिउ.
९

सिद्धात तेहनी चेतना नाठी । अथवा धिग्धि कारक कर्मइजिनइ हु ।
जेह भणी जिन वीतराग लाघउइ अणलाघउ । काइं^२ उत्सूत्र बोलतां
वीतराग अणओरुपिउ हूउ ॥ ६० ॥

[सो.] केनलाइ मूर्ख पंडितंमन्य^१ हंता सूधा धर्मना करणहार
रहइ हसइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्म हास्यस्थानक नही । इसुं कहइ ।

[मे.] केतला सूधा धर्मना करणहारनइं हसइं । ते कहइ ।

इअराण वि उवहासं तमजुत्तं भाय कुलपसूआणं ।
एस पुण कोवि अग्गी जं हासं सुद्धधम्मम्मि ॥ ६१ ॥

[सो.] इअराण० इतर अधर्म मूर्ख तेहनु^३ जं हासुं^४ ॥
कीजइ, हे आत बाधय ! कुलीन जे^५ पुरुष छइ तेहनइ अयुक्तउं । कुलीन
रहइं तेइइ, करिया^६ नावइं । एस पुण० ए पुण मोऽउ आगि गादउ
विरूउ । जं हासं० जं शुद्ध निष्कलंक धर्मना आराधक रहइं
हसीइ ॥ ६१ ॥

[जि.] हे भाय हे आत ! इअराण वि मूर्खइनउं उपहास्य^७
जे हुइ ते उपहास्य कुलप्रसूनहइं अयुक्तउं । एतावता अकुलोपन्ननउं
हासउं मूर्खइं न करइं । एप पुन कोऽपि अग्नि । आ कोई वली आगि
जउ शुद्धइ निर्मलइ धर्मि हासउं ॥ ६१ ॥

[मे.] इतर पामर लोह तेहनूउ हासउं कुरुना प्रसून तेहनइं
हे बाधय ! युक्तउं नहीं । ए कोई मोऽउ आगि जे सूया जिनधर्मनउं^८
हासउं कीजइ ॥ ६१ ॥

[सो.] गाढा मिथ्यात्वी पापीइ^१ रहइ उत्तम हित करिवउं
चीनवइ^२ । ए घात कहइ छइ । बिहु गाहे करी ।

[जि.] अथ सत्पुरुष दुष्टईहइं हित करइ । इसुं जाणअइ ।

दोसो जिणिंदवयणे संतोसो जाण मिच्छपावम्मि^३ ।

५ ताणं पि सुद्धहियया परमहिअं दाउमिच्छंति ॥ ६२ ॥

[सो.] दोसो० जेह रहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि वीतरागना

धर्म ऊपरि दोष^४ अनइ मिथ्यात्वि पाप ऊपरि सतोष छइ, मन तिहा
बइहं छइ । ताणं पि० जेहनां हिया सूधा निष्कपाय निर्मल छइं ते
तेइइ^५ रहइ धर्महित देवा वाछइ । धर्मनु लाम करिबु^६ चीनवइ । जाणइ
१० किन्हइ ए^७ बापडा धर्म मिलइं तू खडउं ॥ ६२ ॥

[जि.] जाण जेहहइं जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ,

वली जेहहइ मिथ्यात्त्ववाद ऊपरि सतोष हुइ, एतावता जिनवचन जे न
मानइं, कि तु मिथ्यात्त्व मानइ तेइहइं^८ शुद्धहृदय निर्मलचित्त सत्पुरुष
परम हित देवा वाछइ ॥ ६२ ॥

१५ [मे.] जेहनइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ, जेहनइ

मिथ्यात्त्व ऊपरि सतोष हुइ, तीयाइंनइ सुद्धहृदय निर्मल चित्तना धणी
परम हित देवा वाछइ ॥ ६२ ॥

[जि.] अथ पूर्वोक्त अर्थ युक्तउ फरी स्थापइ ।

अहया सरलसत्तावा^९ सुअणा सच्चाथ हुंति अबिअप्पा ।

२० छट्ठंतविसभराणं वि कुणंति करुणं दुजीराणं ॥ ६३ ॥

१ पापी २ चीनइ ३ मिच्छपावम्मि ४ द्वेष ५ तेइइ ६ करिबउ

७ एइइ ८ मे. "सुद्धाणा ९ जि मे धरंति"

[सो.] अह्वा० अथवा जे सुजन हुईं ते सविहुं ऊपरि सरलस्वभाव हुंता किहांइ विकल्प नाणइ । रूडा^१ नइ विरूआइ सविहुं ऊपरि हित चीतवइ । छडुंत० जे द्विजिह्वा साप पिपना भर समूह छांडइं गरलइ जि^२ मूंकइं ते^३ ऊपरि उत्तम दयाइ^४ जि करइं । जे चाड दुर्जन कुचन बोलइं ते ऊपरि उत्तम^५ 'ए बापडउ किमइ पुण्य ॥ ६३ ॥' इसी दया जि करइं ॥ ६३ ॥

[जि.] अथवा सरलस्वभाव स्वजन सगा सर्वत्र अविकल्प विकल्परहित हुइं । जिम लोक^६ आपणां लोचन ऊपरि विकल्प भेद आंतरउं कांई न करइं । तथा ते बली सर्परूप द्विजिह्वहूइं करुणा दया करइं । जिम श्रीपार्श्वनाथि सर्प ऊपरि दया कीची ॥ ६३ ॥ १०

[मे.] अथवा सरलस्वभाव जे स्वजन ते सघले किहाई विकल्प नाणइं । समभाव आणइं । पिपना भर गरल छांडइं छइं जे द्विजिह्वा सर्प तीहइं ऊपरि करुणा आणइं । जे चाड दुर्जन कुबोल बोलइं तेहइ ऊपरि उत्तम चीतवइं जि 'ए बापुडउ किमही पुण्य पामित्यइ !' इसी जे दया करइं ॥ ६३ ॥ ११

[सो.] सम्यक्त्व गाढं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[सो.] अथ विरला केई एकहूइं सम्यक्त्व छड । न सचलाई-हूइं । इसुं कहइ ।

[मे.] सम्यक्त्व गाढउं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ ।

गिह्वाचारविमुक्ते^१ बहुमुणिलोए वि नत्थि सम्मत्तं । २०

आलंबणनिरयाणं^२ सङ्खाणं भाय किं भणिमो ॥ ६४ ॥

१ सडाइ. २ 'जि' नथी ३ तेहइ ४ दया. ५ जि. मे. गिहि.
६ जि 'विलयाणं.

[सो.] गिह० घर कुटुंबना व्यापार जेहे छोट्या छंडं ते घणा मुनिलोक महात्माइ माहि सम्यक्त्व नथी । जेहनइ काजकाम काई नथी तेहनां मन रोगि कष्टि^१ । आवि मिथ्यात्व करिवा लहबइं । आलंबण० जे श्रावक गृहस्थ जेहनइ अनेक छोरु बेठा बेटी विवाह ५ वृद्धि व्यवसाय काजकामना आलंबन छंडं तेहनइ मिथ्यात्वनइ विषड लहबहिवानूं अहोआत^२ ! किसिउं कहीइ ? ॥ ६४ ॥

[जि.] गृहस्थव्यापार गृहप्रारंभादिक तिणि, करी, विमुक्त रहित एवहा बहु प्रचुर मुनिलोक तेहइमाहे सम्यक्त्व नथी । हे भाय हे आतः ! आलंबननिरत श्रावकहूइं किंसुं भणां ? जिहां १० सर्वसंगविनिर्मुक्त महात्माईहूइं सम्यक्त्व न हुइं तिहा श्रावकहूइं किहां हतुं ? इति भाव. ॥ ६४ ॥

[मे.] जेहे घरना व्यापार भूक्या छंडं एवहा घणा जे मुनिलोक तेहनइं सम्यक्त्व नथी । ए आत ! रोगि कष्टि पीड्या हूंत आलंबनना निलय जे श्रावक ते जउ सम्यक्त्व थका, लहबहइं तिहां सिउं कहिवउं ? १॥ ६४ ॥

[सो.] उत्सृज बोलउ जीव संसारमाहि पढइ, । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जीव उद्दिशी कि उपदेस बोलइ ।

न सयं न परं फोवा जइ जिअ उत्सृजभासणं विहिअं । १० ता बुडुसि निज्भंतं निरत्थयं तवफडाढोवं ॥ ६५ ॥

[सो.] न सयं० आपणपइं अथवा अनेरइं कुणहिं^३ काई न थाइ । फोवा० फोव लगइ अहंकारि चडिउ जउ रे जीव ! उत्सृज

શ્રીજિનવચન^૧ વિરુદ્ધ ચોલિસિ^૨ તા તડ નિઝમંતં નિધિઈ^૩ સંસાર-
સમુદ્રમાહિ વૂડિસિ^૪ । કુળાહિં રસારસિ^૫ નહીં । જડ વિરાસઈ અજાણિયા
લગાઈ કાઈ ઉત્સૂત્ર ચોલઈ અને પછઈ જાણ્યા પૂઠિઈ^૬ મિચ્છા મિ
દુઘાહ દિઈ, આલોઈ તુ છૂટઈ । ઇસિડ ભાવ । નિરત્થયં^૭ ઉત્સૂત્ર
ચોલતા તપ ક્રિયા નિયમ સામાચારીનુ સ્ફટાટોપ આઢંચર નિરર્થક^૮ ;
જાણિવડ । તીજઈ ફરી સંસારમાહિ વૂડતા ન રહીઈ ॥ ૬૫ ॥

[જિ.] કોઈ આપણડઈ નહી અથવા પર જનેરડ કોઈ નથી ।
રે જીવ ! જઈ તઈં ઉત્સૂત્રમાપણ કીધડં તા તડ પડઈ નિઝાંત
નિસદેહ વૂડિસિ । તપનડ સ્ફુટાટોપ આઢંચર નિરર્થક । તું જાણઈ છઈ
'તપનઈ આઢંચરિ નહી વૂડડં' એ ફોરુટ જાણિ । તિણિ કારણિ ઉત્સૂત્ર^૯
મ ચોલે ॥ ૬૫ ॥

[મે.] ન આપણપઈ ન પરપાહંતિ અથવા કોવ લગી અહંકારવશિ
રે જીવ । જડ ઉત્સૂત્રનડ માપણ કીધડં તડ તડં ગ્રાંતિરહિત સંસાર-
સમુદ્રમાહિ વૂડિસિ । ઉત્સૂત્ર ચોલતાં તપ નિયમ ક્રિયા સામાચારી સ્ફટાટોપ
આઢંચર નિરર્થક ફોરુ જાણિવડ ॥ ૬૫ ॥

[સો.] સાચા ધર્મના ધણીનઈ હિઈ ચડસઈ નહીં વીજડ ધર્મ ।
એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડં વચન હિયાનાહિ ધરિવડં । ઇસું કહઈ ।
જહ^૧ જહ જિણંદવચણં^૨ સમ્મં પરિણમઈ સુદ્ધહિઅઆણં ।
તહ તહ લોઅપચાહે ધમ્મો^૩ પહિહાઈ નચ્ચરિઅં ॥ ૬૬ ॥ ^{૨૦}

૧ શ્રીસિદ્ધાંત જિનવચન ૨ ચોલસિ ૩ નિયડ. ૪ વૂડિસિ ૫ રસારસ. ૬ 'પૂઠિઈ...ન રહીઈ' એટલે પાઠ સો.ની પહેલી, પ્રતમાંથી પડી ગયેલો છે. તે ધીનીમાંથી લીધો છે. ૭ ગાથા ૬૬ અને ૬૭ તથા તે ઉપરનો આજ્ઞાવચોપ પગ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી લઈયાની ચૂરધી પડી ગયેલો જણાય છે તેથી તે ભાગ ધીની પ્રતમાંથી લીધો છે. ૮ જિ. જિણંદ. ૯ મે. ધમ્મં.

[सो.] जह० जिम जिम जिनेन्द्रवचन श्रीसर्वज्ञनु धर्म साचउ
 चोपा हीयाना धणी मनि परिणमइ तह० तिम तिम लोकरा प्रवाहिनु
 धर्म गुण विचार पापइ ' आपणा देव, आपणा गुरु ' इत्यादि कदामह-
 रूप नटावाइजिना, चरित्र सरीपुं प्रतिभासइ । बाछ मंडाण जि छइ ।
 ५ लोकरंजना मात्र जि छइ । अभ्यंतर धर्म फाई नही । यत उक्तं
 श्रीउपदेशमालायां—

पढइ नडो वेरगं निव्विजिज्जा य बहुजणो जेण ।

पढिऊण तं तह सडो जालेण जलं समोअरइ ॥ (गा. ४७४)

[जि.] जिम जिम सुद्धहृदयने हृदयि जिनेन्द्रनउं वचन सम्यक्
 १० प्रकारि परिणमइ वसइ तिम तिम निर्मलहृदय तणउं लोकप्रगहि धर्म
 मिथ्याचरधर्म नटचरित्र सरीपउं पढिहाइ प्रतिमइ शोभइ । जिम
 नटवानुं चरित्र फोकरं तिम लोकप्रगहि धर्म फोकर इसुं मानइ ॥ ६६ ॥

[मे.] जिम जिम जिनेन्द्रना वचन सम्यग् प्रकारि परिणमइ
 कहिनइ सुद्ध हृदयना धणीनइ तिम तिम लोकनउ प्रगह नटवाना
 १५ चरित्र सरीपउ प्रतिभासइ । फाई ? ' ए सह बाछ मंडाण । लोकरंजना
 मात्र, पनि आभ्यंतरि नहीं ' ॥ ६६ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मप्रमाण बोलइ ।

[मे.] वली एह जि वात कहइ ।

२० जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं हिययम्मि सुद्धनाणेणं ।
 ताण तिणं च विरायइ समिच्छधम्मो जणो सयलो ॥ ६७ ॥

[सो.] जाण० जेहनइ हीअइ साचइ जाणइ करी सम्यग्
 हट श्रीजिनेन्द्र वसइ, वीतरागनु धर्म जेहनइ मति साचउ यइठउ हुइ

ताण० तेह रहइं मिथ्यात्मधर्म सहित लोक सघलउ तृणा सरिपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ ए काई नही ॥ ६७ ॥

[जि.] जाण जेहना हियामाहे निर्मलइ शानि करी सम्यक्
प्रकारि श्रीजिनेन्द्र वसइ ताण तेहांहूँ समिध्यात्वि धर्मि करी सहित
मिथ्यात्वी लोक सघलइ तिणं च तृणवत् तृण सरीपउ निसार ५
विराजति शोभइ ॥ ६७ ॥

[मे.] जेइनइ हीयइ साचइ जाणिमइ करी सूधउ वीतरागनउ
धर्म वसइ तेइ मनुष्यनइ मिथ्यात्मधर्मसंयुक्त लोक सघलइ तृणा सरीपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ जि ए काई नहीं ॥ ६७ ॥

[सो.] लोकनइ प्रवाहिइं^१ केतलाइं जाणइ^२ कुभइं । ए वातः^३
कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व पापइ श्रावकपणउं निरर्थक । इसुं
बोलइ ।

लोअपवाहसमीरणउदंडपयंडचंडलहरीए ।

दढसम्मत्तमहावलरहिआ गुरुआ चि हलंति ॥ ६८ ॥ २५

[सो.] लोअपवाह० लोकनउ जे प्रवाह तेहरूपीआ
समीरण जे वायु^१ तेइनी प्रचंड गादी लहरि करी दढ० दढ निश्चल
सम्यक्त्व रूपीआ आराधननउं^४ जे छइ महावल तीणइं करी रहित
गुरुआइ हलंति डोलइं । पणा लोक काई मिथ्यात्तन बोलता^५ करता^६
देपी मोटाइना मन लहवहइं ॥ ६८ ॥

[जि.] दढ सम्यक्त्वरूप महानल तिणि करी रहित पुरुष
गुरुआ बडाइ हुता हलंति डोलइं । किसइ करी^७ लोकप्रवाहरूपिउ

સમીરણ વાયુ તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ રૌદ્ર લહરી કણોલ તિણિ કરી ।
 જિમ વાડની રૌદ્ર લહરિ કરી મૂલ વિણુ નીચલ વૃક્ષ ઢોલદ । તિણિ
 કારણિ નશ્વલ સમ્યક્ત્વ ધરિવડે ॥ ૬૮ ॥

[મે.] લોકપ્રગાહરૂપીડ સમીરણ વાય તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ
 ૬ ગાદી લહરિ કરી દૃઢ સમ્યક્ત્વના રૂપ મહાનલ તિણિ કરી રહિત
 ગરુડાઈના મન હાલદં ઢોલદં । મોટાઈના મન લહવદ્દઈ ॥ ૬૮ ॥

[સો.] ધર્મની અવજ્ઞાના કરણદાર રહદં જે દુઃખ હુદં તે
 સ્મરતા હિડં ધૂજદ । એ વાત કહદ છદ ।

[જિ.] જિનમતની થોડીઈ અવહેલના ન કરિવી । હસું કહદ
 ૧૦ ઊડ ।

જિનમયઅવહીલાએ જં દુઃખલં પાડણંતિ અજ્ઞાણી ।
 નાણીણ તં સરિત્તા ભણ હિઅઅં થરત્થરદ ॥ ૬૯ ॥

[સો.] જિણ૦ જિનધર્મની હીલાઈં નિંદાઈં કરી અજ્ઞાની
 અજાણ જીવ નરક તિર્યંચ ગતિમાહિ ગ્યા હુંતા જે દુઃખ પ્રામદ તે, દુઃખ
 ૧૩ જ્ઞાની જાણહૂં સિદ્ધાતનદં બલિદ જાણી સંભારતા મદં કરી હીમડ
 થરથર કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

[જિ.] શ્રીજિનમતની લગારણક અવહેલાઈં કરી અજ્ઞાની મૂર્ખ
 જે દુઃખ પાડણંતિ પામદ તે અજ્ઞાનીનડ દુઃખ સંભરિત્તા સંગારીનદં
 ભણ મય કરી નાણીણ જ્ઞાનવતનડ હૃદય થરત્થરદ કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

૨૦ [મે.] જિનમતની અવહીલના નિંદા લગી અજ્ઞાની જીવ અજાણ
 જીવ જે દુઃખ પામદ તે જ્ઞાની જાણ સિદ્ધાતનદ બલિ નિંદા સંભરતા
 થકા મદ કરી હીયડં થરથરદ કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

[सो.] चली श्रीसम्यक्त्व लहतां^१ गाढउं दुर्लभ हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ आपणा जीव देसहइं उपदेस दिइ छइ ।

रे जीव अनाणीणं^२ मिच्छदिट्ठीण नियसि किं दोसा^३ ।
अप्पा वि किं न याणसि नज्झइ^४ कट्टेण सम्मत्तं ॥ ७० ॥ ५

[सो.] रे जीव ! अज्ञानी मूर्ख मिथ्यात्वी तेहना दोष स्या भणी देखइं ? आपणपूं जि किसिउं न जाणइं ? नज्झइ० सम्यक्त्व गाढइं कट्टिइं जाणइं लहइं । नेमिचंद्र भंडारी कहइ छइ । रे जीव ! तइं एवडइं कट्टिइं सम्यक्त्व लाधउं । मिथ्यात्वी बापुडा किम लहइं ? सम्यक्त्व लहतां गाढउं दोहिलउं छइ । इम्यउ भाव । १०

[जि.] रे जीव ! हे आत्मन् ! अनाणीणं मूर्ख मिथ्या-
दृष्टिना दोसा दोष किं नियसि किमुं जोयइ ? अप्पा वि आपहणी किं न याणसि न जाणइं ? जउ कट्टिइं सम्यक्त्व नज्झइ जाणीइ । एतावता रे जीव ! मिथ्यात्वीना किमुं दूषण जोइ ? आपहणी तूं जाणइ छि ? जउ सम्यक्त्व जाणता गाढउं दुहेलउं ॥ ७० ॥ १५

[मे.] नेमिचंद्र भंडारी कहइ । रे आत्मन् ! अज्ञानी मिथ्यादृष्टि तेहना दूषण सिइ काजि जोइ छइ ? अप्पा० आपणपइं तूं किमुं न जाणइं ? जे तइं महाकट्टि करी समिक्त्व जाणिउं छइ । तउ मिथ्यात्वी बापुडा किम लहिस्वइं ? ॥ ७० ॥

[सो.] केतलाइ^५ मिथ्यात्त्व करताइ जिनधर्म वांछइ । तेइ^६ आश्रय^६ कहि छइ ।

[जि.] जे मिथ्यात्तई करइं सम्यक्त्व वांछइ । तेह उद्दिशी कहइ ।

मिच्छत्तमापरंत वि जे' इह वंछंति सुद्धजिणधम्मं ।
ते घत्था वि जरेणं भुत्तुं' इच्छंति खीराई' ॥ ७१ ॥

५ [सो.] मिच्छत्त० मिथ्यात्त्व कर्त्तव्य करताइ हुंता जे जीव सुद्ध^१ धर्म वांछइं । जाणइं 'अम्हे सूधउ धर्म करुं ।' ते घत्था वि० ते जाणे ज्वरि अस्याइ हुंता खीर खांड खावा वांछइ । ज्वर सरिपुं मिथ्यात्त्व खीर खंडे सरिखउ जिनधर्म । जिम ज्वरि छतइ खीर खंडादिक खायां हुंतां गुण न करइ, साम्हु अवगुण करइ तिम मिथ्यात्त्वइ १०छतइ जिनधर्म गुणकारिउ न हुइं । सामहा विराधक थाइं ॥ ७१ ॥

[जि.] ये श्रावक मिथ्यात्त्व आचरतई हुंतउ शुद्ध जिनधर्म इह संसारमाहे वांछइ ते घत्था वि जरेणं ते श्रावक ज्वरिइं अस्या हुंता खीराई क्षीर खांड घृत भुत्तुं जीमिवा^१ भणी वाछइ । जिम ज्वरिया पुरुषहूइं घृतादिकनउं जीमवउं विपप्राय हुइ तिम मिथ्यात्त्व १५अस्या हुंता सम्यक्त्व घरइं तउ सामुहउ अतिचार दोष पामइं । तिणि फारणि सर्वथा मिथ्यात्त्व मेलही सम्यक्त्व पालिखउं ॥ ७१ ॥

[मे.] मिथ्यात्त्व आचरतां हुंतां केईएक जीव^१ सूधउ जिनधर्म वाछइ । ते जाणे ज्वरि अस्या हुंता खीर खांड घी प्रमुख भोजन जिमिवउं वाछइं ॥ ७१ ॥

२० [सो.] केतलाइ मिथ्यात्त्व करताइं कहइं 'अम्हे अमुका गुरुना श्रावक ।' तेह आथी कहइ छइ ।

[जि.] अथ कुगुरु आथी कहइ ।

१ मे. के. २ जि. मे भुत्तं. ३ मे. खीराई ४ सुद्धउ.

जह^१ केइ^२ सुकुलबहुणो सीलं मयलिति^३ लिति^४ कुलनामं ।
मिच्छत्तमायरंतं^५ वि वहंति तह सुगुरुकेरत्तं ॥ ७२ ॥

[सो.] जिम कोणक उत्तम कुलबधू हुइ । सील^६ आपणउं मइलउं^७ करइ विराधइ अनइ नाम कुलनउं लिइं । आपणइ फलंकिइं करी कुलहइं फलंक आपइं, 'अम्हे अमुका कुलनी ।' मिच्छत्त^८ ० तिम^९ केनलाइ मिथ्यात्त करता हुंता कहइ, 'अम्हे अमुका सदगुरुना श्रावक भिष्य ।' ते आपणइं दोपिइं गुरु रहइं दोष आणइं । इसिउ भाव ॥ ७२ ॥

[जि.] जह केवि जिम केइ सुकुलबहुणो सुकुलि ऊपनी बधू स्त्री आपणउं सील मइलउं करइ सील भाजइं अनइ^{१०} अनेरइ माणसि पूछीता हुंती आपणा कुलनउं नाम लिइं । 'अम्हे मोटा कुलनी' इसुं कहइ । तह तिणि दृष्टाति करी केइएक मिथ्यात्त समाचारताइ हुंता सुगुरुकेरत्तं सुगुरुना केडाइतपणउं वहइं । 'अम्हे अमुका सुगुरु अनइ केडई' इसुं कहता आपणा सुगुरु पूर्वज लावइं ॥ ७२ ॥

१५

[मे.] जिम केइएक भला कुलनी बधू सील आपणउं मइलउं करइ अनइ नाम कुलनउं लिइं, 'अम्हे अमुकानी कुलबधू' तिम जीव मिथ्यात्त आचरतउ हुंतउ कहइ, 'अम्हे अमुका सुगुरुना श्रावक ।' आपणइ दोपिं गुरुनइ दोष आणइं ॥ ७२ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

२०

[जि.] अथ कुत्सित श्रावक उद्दिप्ती बोलइ ।

१ मे. जह २ जि मे. केवि ३ जि. मे. मइलति ४ जि इति ५ मे. मिच्छत्त^१ ६ सीली ७ मइलउ ८ आणइ ९ करताइ

! उस्सुत्तमांयरंत वि ठवंनि अप्पं सुसावगत्तम्मि ।
ते रुद्धरोरघत्थ वि तुलंति सरित्तं घणद्धेहिं ॥ ७३ ॥

[सो.] उस्सुत्त० उत्सूत्र श्रीसर्वज्ञवचन विरुद्ध कर्त्तव्य
आचरताटं हुंता आपणपउ सुश्रावकमाहि थापइं । 'अग्हेऊ श्रावक'
५ डम कहइं । ते किसिउं करइं । ते रुद्ध० ते रौद्र रौर दालिद्रि मस्याइ
हुंता गाढा दालिद्रीइ हुंता आपणपउ धनाढ्य महालक्ष्मीवंत^१ सरीपउ
मानइं ॥ ७३ ॥

[जि.] केईएक उत्सूत्र सिद्धात विरुद्ध वचन आचरता करताई
हुंता धनाढ्य अप्पं आपणपउं सुसावगत्तम्मि सुश्रावकआपणा-
१० माहे ठवंति थापइं । ते लोक रुद्धरोरघत्थ वि रौद्र दारिद्र्यइं
मस्याई हुंता धनाढ्य लक्ष्मीवंत तेह सरीपउं आपणपउं गणइं ॥ ७३ ॥

[मे.] उत्सूत्र आचरताइ हुंता जीम आपणपउं श्रावकमाहि
थापइं । कहइं 'अग्हे पणि श्रावक ।' ते राद्र रोर दालिद्रिइं मस्या
हुंता आपणपउं धनाढ्य श्रीवंत सार्थि तोलइं ॥ ७३ ॥

१५ [सो.] लोकमार्ग अनइ धर्ममार्ग रहइं एवढउ विहरउ छइ ।
तेउ ते मूर्ख न जाणइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जाण अनउ अजाणनउं आंतरउं प्रकटइ ।

किवि कुलकमम्मि रत्ता किवि रत्ता सुद्धजिणवरमयम्मि ।
इअ अंतरम्मि पिच्छइ मूढा नायं न जाणंति ॥ ७४ ॥

२० [सो.] किवि० केतलाइ आपणइ कुलकमि जि राता कुल-
चारणइ प्रमाहि पत्थ्या छइं । केतलाइं सूधउ खरउ जिनधर्म तिहां राता

१ मे. धणिद्धेहिं २ रौर. ३ लक्ष्मीवंत. ४ मार्गति. जि. मे. मार्गति.

છહ. કુલક્રમ' ફાંઈ નયી કરતા. ૬અ૦ ૧. વિહુંનં આંતરં ૧.
 ૧વડં છહ. ૧કિ કુલક્રમ કરતાઢ નરક તિયંચમાહિ જાઈં છહં. ૧
 વીજા જિનધર્મ આરાધનાં દેવલોકિ અથવા મોક્ષ' જિ જાઈં. ૧વડહ
 આંતરઢ છતદ તે મૂઢા મૂર્ખ યુક્તિ ન્યાય ન જાણઈં. કુલક્રમજિનુ
 કદામહ લેઈં રહઈં. સૂચડ ધર્મ ન કરઈં ॥ ૭૪ ॥ ૫

[જિ.] કિવિ કેઈંએક અજાણ કુલક્રમિ રાતા છહં. કેઈંએક
 જાણ જિણવરનદ મતિ રાતા. ૬અ ૧ આંતરડં પિચ્છહ જોયડ. ૧
 જાણ-અજાણનડ ૧ વિહરડ દેપડ. મૂર્ખ નાથં ન યાણંતિ ન્યાય
 ન જાણઈં. જે જિનમતિ રાચઈં તે યુક્તાયુક્તવિચાર જાણી જાણ ફહાવઈ
 અનદ મૂઢ ન્યાયરીતિ ન જાણઈ. કુલક્રમિ રંજીઈં. સાચડં-કૂઢડં ન^{૧૦}
 જાણઈં ॥ ૭૪ ॥

[મે.] કેતલાદ જીવ કુલક્રમિ કુલાચારિ રાતા છહં. કેતલાદ
 જીવ સૂધા જિનવરના મતનદ વિપદ રાતા છહં. જાણઈં છહં 'સૂધા
 ધર્મ લગઈ મુક્તિ પામીસ્યદ. પાહૂદ કુલક્રમિ સંસારમાહિ ભમીસિહ.' ૧
 ૧વડહ અંતરિ છતદ, જોડ, મૂર્ખ નાણિડં જે ન જાણઈં. કુલક્રમનડ^{૧૫}
 કદામહુ ન મૂંઠઈં ॥ ૭૪ ॥

[જિ.] અથ અજાણની વાત વિહું ગાથાઈં કરી કહઈ. ૧
 સંગો વિ જાણ અહિઓ તેસિં ધમ્માઈં જે પકુવ્વંતિ. ૧
 મુત્તૂણ' ચોરસંગ કરંતિ' તે ચોરિઅં પાવા ॥ ૭૫ ॥

[સો.] જીહં મિથ્યાત્ત્વી દર્ગનીની સગતિહ અહિતકારિણી^{૨૦}
 ફરિવા' ગાવઈં. ૧ પુણ તેહનડ' ઉપદેસિડ જે ધર્મ તે કરઈં. મુત્તૂણ૦

૧ 'કુલક્રમ...જાઈં છહં' એટલો પાઠ સો.ની બીજી પ્રતમાથી પઢી ગયેલો છે.
 ૨ મોક્ષિ. ૩ જિ. મોત્તૂણ. ૪ જિ. કરંતિ, મે કરંતિ ૫ ફરિવા. ૬ તેહનુ.

તે ચોર અન્યાયી પાપીનડ સંસર્ગ મેલ્હીનહ આપણપદં જિ ચોરી કરહ ।
પાપીયા જે મિથ્યાત્વીનૂ સંસર્ગ ન કરહ, પુણ^૧ મિથ્યાત્વ કરહ તે જાણે
ચોરની સંગતિ ન કરહં, પુણ આપણપદં જિ ચોરી કરહં છહં ॥ ૭૫ ॥

[જિ.] અજાણ જેહાનડ સંગઈ અહિત વિલ્યાકારણ હુહ તેસિં
૫ તેહનાં અહિતકારકનાં ડપદિસ્યાં જે પુરુષ ધર્મ કરહં તે પુરુષ પાવા
પાપિષ્ઠ હંતા ચોરનડ સંસર્ગ મેલ્હી આપહળી ચોરી કરહ ॥ ૭૫ ॥

[મે.] જેહનડ સંસર્ગઈ અહિતકારીડ હુહ અનહ તેહના માપ્યા
ધર્મ જે કરહં તે કેવહા જાણિવાં ! ચોરનડ સંસર્ગ મૂંકીનહ આપણહ
ડીલિ પાપિ ચોરી કરહં । તે એવહા જાણિવા ॥ ૭૫ ॥

૧૦ જત્ય પસુમહિસલક્ષ્યા પદ્વે હોમંતિ^૧ પાવનવમીણ ।
પૂઅંતિ તંપિ સહ્દા હા હીલા વીયરાયસ્સ ॥ ૭૬ ॥

[સો.] જીણં પર્વિ આસો ચૈત્રની પાપમય મહાનડમિહં પશુ
બોકડા મહંસાના લક્ષ હોમહં મિથ્યાત્વી રાજાદિક । પૂઅંતિ૦ કેતલાહ
શ્રાવકહ હુઈ તે પર્વ પૂજં માનં । ગોત્રજપૂજનાદિક કરહં । તે પર્વના
૫ કરાવણહાર બ્રાહ્મણાદિક રહં પુણ પૂજં । દાનાદિક દિહં । હા
હીલા૦ અહો ! કેવડી ઇ હીલા અવજા આજ્ઞાતના વીતરાગહૂં । એક
જીવદયામૂલ વીતરાગનૂ^૨ ધર્મ આરાધીહ અનહ પરં મહાહિંસામય પર્વ
માનીં । ઇ^૩ આજ્ઞાલોપ ભળી અવજાહં^૪ કહી ॥ ૭૬ ॥

[જિ.] જત્ય જિણિ પર્વિ પાપનવમીનહ દિવસિ સામાન્ય
૫ દેહાડીનહ દિનિ પશુ છાલ મહિસુ મહંસા તેહના લક્ષ હમ્મંતિ હોમીં
વિણાસીં । તિણિ દિહાડહ શ્રાવક જહ પૂજહ તડ શ્રીનીતરાગની હી

૧ 'પુણ મિથ્યાત્વ...ન કરહં' એટલો પાઠ સો.ત્રી થીત્રી પ્રતમાંથી પડી
ગયેલો છે. ૨ જિ. મે. હમ્મંતિ. ૩ વીતરાગનડ. ૪ 'ઇ' નથી. ૫ અવજા.

खेदे हीला । जे श्रावक श्रीवीतरागदेवनइं मानइं अनइं मिथ्यात्त्व पुण साचवइं ते श्रावक श्रीवीतरागनी अवहेला करइं । तिणि कारणि ते श्रावक केई अजाण जाणिवा ॥ ७६ ॥

[मे.] जिहां आसोजी चैत्री पापनवमीइं पशु छाला महिस भइंसा तेहना लक्ष लाप हणीइं अनइं तीणइं दिहाडइ श्रावक हुइनइ ५ गोत्रजनी पूजा करइ तउ ह्वा इसइ खेदि तीण वीतरागनी हीला कीधी । परमेश्वर अवहेल्या ॥ ७६ ॥

जो गिहकुटुंबसामीं संतो मिच्छत्तरोवणं^१ कुणइ ।
तेण सयलो वि वंसो पक्खित्तो भवसमुद्दम्मि ॥ ७७ ॥

[सो.] जे कुटुंबनायक^२ मूलाउ हुई काई मिथ्यात्त्वनउ बोल^३ १० घरि रोपइं थापइ । पाछिलाइ संतानीआ सघला तेहना थाप्या भणी मूकी न सकइं । तेण तीणइं आपणउ सघलुइ केडिनु वंस संसार-समुद्रमाहि घातिउ पाव्या^४ भणी ॥ ७७ ॥

[जि.] जे गृहकुटुंबनउ स्वामी धणी संतो हंतउ मिथ्यात्त्व-रोपण करइ । तेण तिणि गृहकुटुंबसामीइं सयलो वि सघलउइ वंस^५ १५ भव संसार तेहरूपिउ समुद्र तेहमाहे पक्खित्तो प्रक्षिपउ घालिउ ॥ ७७ ॥

[मे.] जे पुरुष गृहस्थ कुटुंबनउ स्वामी होईनइ आपणा संतानीयानइं मिथ्यात्त्वनउ आरोपण करइं तीणइं सघलुइ वंसु संसार-समुद्रमाहि प्रक्षेपिउ घातिउ ॥ ७७ ॥

कुंडचउत्थी नवमी चारसी पिंडदाणपमुहाइं ।
मिच्छत्तभावगाइं^१ कुणंति तेसिं न सम्मत्तं ॥ ७८ ॥

[सो.] कुंडचउत्थी० विणायगचउत्थि महानउमि वत्सवारसि

बीजाडं परं सीअन्सत्तमि द्रोअट्टमि शिवरत्ति नागपंचमि काजलीत्रीज
आमलीइम्यारसि अविलोअपाचमि' अमास पट्टीजागरण नयसती पितर-
पिंडदान नवोदकि पीपल-जलदान अमावस जमाई-भोजनप्रमुख

५ मिच्छत्त० अनेक एहवा^१ मिथ्यात्त्वपोपक परं करइ करानइ ।

तेसिं तेहइहं इसिउं जाणिवउं । सम्यक्त्व नथी ॥ ७८ ॥

[जि.] जे श्रावक कुंडचतुर्थी महानयमी^२ अनइ चारसि तेहना

पिंडदानप्रमुख मिथ्यात्त्वधर्मना भावक पोपक मिथ्यात्त्व करइं तेसिं
तेहा श्रावकहूइं सम्यक्त्व नहीं । लगारइ मिथ्यात्त्वनउ ललेश करइ सु

१० अजाण इति भाव ॥ ७८ ॥

[मे.] कुंडचउत्थि कहतां विणाइगचतुर्थी महणिमनीं नवमी

वत्सवारसि सीयलमसमी द्रोअट्टमी शिवरात्रि नागपंचमी काजलीत्रीज
आमलीइम्यारसि अविलोआपचमी अमास पट्टीजागरण प्रमुखे पिंडदान-

प्रमुख जे मिथ्यात्त्वनइ भावक उपजावणहार जे करइ तेहनइ सम्यक्त्व

१५ नही ॥ ७८ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम आपणउं कुटुंब मिथ्यात्त्वतउ काइइ ।

ए यात कहइ छइ ।

[मे.] अथ जाणनी यात कहइ ।

जह अइकुलम्मि^३ खुत्तं सगडं कट्टंति केवि धुरधवला^४ ।

२० नह मिच्छाओ कुटुंबं अह विरला केवि कट्टंति ॥ ७९ ॥

[सो.] जिम कादमना गाढा कल्माहि गाढउं रूतउं दुर ते

१ अविशेषा पंचमी. २ एहा ३ अइकालमि, मे. अइकालमि ४ धुरि.

केनलाइ धोरी धवल मूलगा वृषभ तेह जि काढइं । धीजे वृषभे न काढइं ।
तह० तिम मिथ्यात्वरूपिआ कादममाहि कलिउं आपण^१ कुटुंब
विरला० के एक समर्थ उत्तम उपाइं करी काढइं । मिथ्यात्त्व छंटावी
साचइ धर्मि लगाडइं ॥ ७९ ॥

[जि.] जिम केईएक धवला धोरी मूलगा सवलवल अतिकर्मना ५
कलणमाहे खुत्तं खूतउं हंतउं सगड गाढउं काढइं तह तिम इह
संसारमाहि विरला केईएक पुरुष मिच्छाओ मिथ्यात्त्व हंतउं कुटुंब-
परिवार काढइं । साचइ जिनधर्म लगाडइं ॥ ७९ ॥

[मे.] जिम अतिकलण कादममाहि खूतउं गाढउं केईएक धोरी
वृषभ हुइं तेही जि काढी नकइं, सामान्य वृषभ काढी न सकइं तिम^{१०}
मिथ्यात्वरूपीया कलणमाहे कुटुंब वृत्तउं थकउं इहां विरला केईएक
काढइ ॥ ७९ ॥

[सो.] केनलाएक वीतराग सर्वज्ञ सर्वज्ञदेवने लक्षणे^१ सहितद
न ओलखइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीसर्वज्ञदेवनी अप्राप्तिकारण कहइ । १५
जह वदलेण सूरं महियलपयडं पि नेव पिच्छंति ।
मिच्छत्तस्स^२ य उदए तहेव न निअंति जिणदेवं ॥ ८० ॥

[सो.] जिम वादलि आडइ छतइ पृथ्वीमंडलमाहि प्रकट^३
सूर्य न देखीइ तिम मिथ्यात्वरूपिइ^४ वादलि आडइ छतइ जिनदेव
श्रीसर्वज्ञदेव विश्रमाहि प्रकट प्रमाणइ छतु न निअंति न देपइं ॥ ८० ॥^{२०}

[जि.] जह जिम वादलिइ करी महियलपयडं पि
जगत्रयहइं प्रत्यक्षइं हंतउ सूर सूर्य नेय पिच्छंति न देपइं तहेव

१ आपणु. २ लागइ. ३ लक्षण ए ४ उलपइ ५ मिच्छित्तस्स. ६ प्रकटइ.
७ मिथ्यात्वनइ उदया मिथ्यात्वरूपिइ.

तिम जि मिथ्यात्वनइ उदइ जिनदेव श्रीसर्वज्ञदेव न नियंति न पश्यन्ति न देखइ । सकललोकप्रत्यक्ष सूर्य सरीपउ सर्वज्ञदेवे । अनइ वादलसरीपउं मिथ्यात्वन छइ । तिणि कारणि मिथ्यात्वन्यापिउ जीव श्रीसर्वज्ञदेव सकल आराध्यपणइ न देखइ ॥ ८० ॥

३. [मे.] जिम वादलइ करी सूर्य पृथ्वीमंडलमाहि प्रगट जाणीतउ हंतउ पणि दीसइ नहीं तिम मिथ्यात्वरूपीइ वादलि आडइ हंतइ जिन वीतरागदेव न देखइ ॥ ८० ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनउ जन्म वृथा । ए वात कहइ छइ ।

[जि] अथ मिथ्यात्वीना जन्मनी निरर्थकता कहइ ।

१० किं सो वि जणणिजाओ जाओ जणणीइ किं गओ वुड्ढिं । जइ मिच्छरओ जाओ गुणेनु तह मच्छरं वहइ ॥ ८१ ॥

[सो.] कि सो० ते पुरुष माइ कां जाइउ ? अथवा जु जाइउ तउ वृद्धिइ कां गिउ ? जइ० जउ मिथ्यात्वरत कूडा देवगुरु धर्मनइ विषइ आस्थावंत हुउ । अनइ गुणवंत साचा धर्मना आराधक तेह ऊपरि चली मच्छर वहइ । एतलइ तेहनउ जन्म निरर्थक । मुहिआ पृथ्वी रहइ भारइ जि करणहार । तेहनी वृद्धिविस्तार सहइ अरुज इसिउ भाव ॥ ८१ ॥

[जि.] ते पुरुष काइ जणणिजाओ माताइ जणिउ ? जउ माताइ जन्मिउ किं गओ विड्ढिं तउ वृद्धिइ कां गउ ? मोटउ कां हउ ? पहिलउ जन्मीतउई नही । जइ कियारइ जणिउ तउ बधारिउ काई ? इति भाव । काइ ? जइ मिथ्यात्वरत जाओ हउ

तह तिम जि गुणवंत ऊपरि मात्सर्य सद्धेपभाव वहइ । जइ जन्मिउ न हुत, जइ मोटउ न थाउ तउ आगलि जातउ मिथ्यात्त्वी न हुत । अनइ वली गुणवंत ऊपरि मात्सर्य न वहत । तिणि कारणि विद्वेपी भणी मिथ्यात्त्वीना जन्मनउ काई नही ॥ ८१ ॥

[मे.] ति पुरुष जननी माताइं काई जायउ ? अनइ जउं^१ वायउ तउ घृद्धिइं काई गयउ ? जइ मिथ्यात्त्वनइ विषइ रत आस्थावंत हउ तिम गुणवंत धर्मवंत ऊपरि मत्सरु वहइ । एतलइ तेहनउ जन्म फोक ॥ ८१ ॥

[सो.] जिम जिम मिथ्यात्त्वि वाहिउ जापल सेपलनी पूजा करइ तिम तिम ते घणउं^२ घणेरडउ व्यापीइं । अनइ दृढ धर्म जे हुइ^३ तेह रहइं काई करी न सकइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ नीचानउं स्वरूप कहइ छइ ।

वेसाण घंदिद्याण य माहणहुंवाण जक्खसिक्खाणं ।^४
भक्ता भक्खट्ठाणं विरयाणं जंति दूरेणं ॥ ८२ ॥

[सो.] वेसा० वेश्या नगरनायिका^५ बंदी भट्ट ब्राह्मण^६ कुलगुरुप्रमुख जुंवा गायन जापलसेपल गोत्रज पितरप्रमुख देहरडा एतलां ऊपरि जे भक्ता हुइं तेहहूइं द्रव्य पूरइ । पूजा जिमण लापसी^७ बली-बाकुलादिक करइ । ते लोक वेश्या^८ भट्टादिक रहइ भक्ष्यस्थानक सदैव थाइ । बलि बलि वरसि वरसि पर्वि^९ पर्वि सदैव चांछइं । बलात्कारिइं^{१०} लिइं, दापउं थापइ, लक्ष्मी नीगमइ । विरयाणं० अनइ जे विरत हुइं,^{११}

१ 'घणउ' नथी. २ 'नाइका. ३ पालसी. ४ तीह वेश्या. ५ 'पर्वि पर्वि' नथी.

जे ब्रह्मचारी विषयनिवृत्त' हुइ, जे' आपणी कीर्ति न बांछइ, जे दृढ सम्यक्त्वना धणी हुइ, जे दुसिइ आवड' कातर न हुइ, एहो दृढ धर्मना धणीहूइ ए वेद्यादिक सघलाइ दूरि जाइ । आपणु लग काई देखइ नहीं । एह भणी तेहहूइ उचाटइ पुण काई न करइ । साम्हा प्रसन्न थाइ ॥ ८२ ॥

[जि.] वेद्या तणा, बदी भाट तणा, माहण ब्राह्मण तणा, जुन तणा, यक्षभूतादिक तणा, भक्ता भक्तिहरणहारइ जि पुरुष भक्खट्टाणं भक्ष्यस्वानरु । एतलइ जे वेद्यादिकहूइ भक्ति करइ तेह जि भक्तिहरणहारहूइ देणहारहूइ वेद्यादिक पाइ । विरयाणं विरत १० हता अणमानता पुरुष हता दूर वेगला जाइ नामइ । विरयाणमित्यत्र पचम्यर्थे पृथी प्राकृतत्वात् ॥ ८२ ॥

[मे.] वेद्या बदी भाट ब्राह्मण हूव यक्ष सेप धाकता गोत्रज पितर प्रमुख ऊपरि जे भक्ता हुइ, बलि बाबुलि लपसीइ करी भक्ति करइ एतला भक्तिना करणहारजिनइ खाइ । बरसि बरसि ते १५ बाछा करइ । अनइ ईया हता जे विरता छइ ते हता वेद्यादिक दूरि जाइ । तेहनइ काई पाहूउ करी न सकइ ॥ ८२ ॥

[सो.] अकुलीन धर्म करइ ते आश्चर्य । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ केई एकलधर्मी जीवनउ स्वरूप प्ररूपइ ।

सुद्वे मग्गे जाया सुहेण गच्छंति सुद्धमग्गम्मि ।

१० जे पुण अमग्गजाया मग्गे गच्छंति तं चुज्जं ॥ ८३ ॥

[सो.] सुद्वे० जे शुद्धि मार्गि उत्तम सुश्रावकनइ बुलि जाया

१ 'निवृत्ति' २ 'जे आपणी धणी हुइ' एटलो पाठ सो नी बीजी प्रतमांघी पढी गयो छे ३ आविइ

ते स्या मार्ग खरा धर्मनइ विपइ सुखिइ चालइ । तेहनइ धर्मनु मार्ग
कुलप्रमिइ जि आगइ चालिउ आवइ छइ । एह मणी तेहहइ धर्म करता
काई दोहिलुं नही । जे पुण० पणि जे अमार्गि जाया विरुइ^१ अधर्म^२
कुलि ऊपना तेहइ केतला जे मार्गि चालइ धर्म करइ तेहनइ कुलप्रमागत
धर्म न हुइ । ते जं धर्म करइ तं चुजं ते आश्चर्य ॥ ८३ ॥ ३

[जि.] सुद्ध निर्मलइ मार्गि जात ऊपना द्विजात जे हुइ ते
सुखिइ समाधिइ भली परिइ शुद्धइ नि.पाप मार्गि गच्छंति चालइ ते
आश्चर्य नही । भला अनइ भलइ मार्गि हींडइ । जिम रोहणाचलि
रत्ननउं आश्चर्य नही । जिम लंकाइ सोना होवानउं आश्चर्य नही । पुण
जे अमार्गिजात त्रिजातइ हुइ ते मार्गि मार्गि जइ चालइ तउ ते आश्चर्य ।^३
जिम उकरडी माहे रत्न ऊपनउं हंतउं आश्चर्य मणी हुइ ॥ ८३ ॥

[मे.] जे सुधइ मार्गि श्रावकनइ कुलि ऊपना सुखिइ समाधि
सूया मार्ग खरा धर्मनइ विपइ चालइ । पणि जे अमार्गि अधम कुलि
जाया अनइ जे धर्ममार्गि चालइ ते आश्चर्य कउतिग ॥ ८३ ॥

[सो.] धर्म करतां काई लगाइ विघ्न ऊपजइ । अजाण लोक^४
ते लेई धर्म रहइ लगाइइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ पापिष्ट मिथ्यात्वीनउं स्वरूप कहइ छइ ।

मिच्छत्तसेवगाणं विग्घसयाइं पि^१ यिति नो पावा ।
विग्घलवम्मि वि पडिए दढधम्माणं पणचंति ॥ ८४ ॥

[सो.] मिथ्यात्वना करन्हारनइ^२ अनेराइं संसारनां काज-^{२०}
व्यवसाय विवाहादिक करतां विघ्न अंतराय दु.ख उपसर्गनां सइ पडइ ।

१ विरुइ. २ अधर्म. ३ यिति, मे. पि बंति. ४ करणहारनइ.

तेउ पापी लोक ते बोलइं नही । विग्नलवग्नि० अनइ जे दृढ धर्म
 खरा धर्मनां कर्त्तव्य करइ छइं तेहहूइं केती वारइं विग्नलवलेख मात्र
 थोइंअइ अंतराय दुख पडइ तउ मूर्ख लोक नाचइं, 'एहहूइं धर्म
 करतां आम हूउं ।' इसिउं न जाणइं, 'निश्चिइ धर्म करतां रूइं जि
 ५ हुइ ।' धर्मइं विग्न विलइ जाइं जिम आगि पाणी करी उल्हाइ जि ।
 पुण मापु जाणिवउं । जु थोडउ अंगारमात्र आगि हुइ तु चल्इ मात्रि
 पाणीइं ओल्हाइं । पणि दवानल ज्वलतउ हुइ तउ थोडइं पाणी काई
 नही । जु मेघ वरिसइ घणउं पाणी पडइ तउ ओल्हाइ । तिम थोडउं
 पाळिल भवनुं पापकर्म थोडिइ धर्मिइ विलइ जाइ । पुण कर्म घणउ हुइ
 १० अनइ धर्म थोडउ हुइ तु किम तीणइं धर्मिइं घणउं कर्म विलइ जाइ ?
 पुण एक निश्चय जि जाणिवुं । जं धर्मि करी पाप विलइ जाइ जि ।
 जिम सूर्य थिरउं अंधारां नासइ जि । जं धर्म करताइं विग्न नयी टल्तां
 ते थोडा धर्मनुं कारण । एक मूर्ख अजाणपणइं 'धर्मनइं दोषिइं' इसिउं
 कहइं, 'अम्हारइ कुलि ए धर्म सहइ नही ।' अनइ पापीहूइं घणाइं
 १५ दुख पडइं पणि बोलइं नही ॥ ८४ ॥

[जि.] पाचा पापिष्ट पुरुष मिथ्यात्वसेवकहानूइं विग्न उपद्रव
 तेहनां शतई पढ्यां नो विंति न बोलइं । पुण दृढ धर्म निश्चल
 धर्मवंतहूइं विग्ननइ लयलेशिइ पडिइ हूंतइ पणचंति प्रनृत्यंति ॥ ८४ ॥

[मे.] मिथ्यात्तना सेरणहारनइ विग्ननां सइं ऊपजइं पणि ते
 २० पापीइ मन नाणइ जि 'अम्हनइ मिथ्यात्व सेवतां विग्न उपनां ।' अनइ
 जे दृढधर्म खरउ धर्म करइ तेहनइ विग्ननउ लवु मात्र उपनइं पापी लोक
 पचारइं ॥ ८४ ॥

[सो.] धर्म सहित दुःखऊ रुडउं । मिथ्यात्वसहित सुखइ विरूडउं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वधारकनी दृष्टाई त्रिहुं गाथा करी बोलइ ।
सम्मत्तसंजुआणं विग्घं पि हु होइ उच्छवसरिच्छं^१ ।
परमुच्छवं^२ पि मिच्छत्तसंजुअं अइमहाविग्घं ॥ ८५ ॥

[सो.] 'सम्मत्त०' जे सम्यक्त्वइं करी सहित छइ, खरउ धर्म आराधइ छइ तेहहूइं केती वारइ विघ्न दुःख पडइ ते दुःख उत्सव सरीपुं हुइ । ते तीणइं दुःखिइं करी पाछिला 'भवनां पापकर्म क्षपीनइ खरा' धर्मनइ प्रसादिइं आगलि मनुष्यनां देवलोकनां सुख प्रामइं । तेह भणी उत्सव समान । परमुच्छवं पि० मिथ्यात्विः^३ करी जे सहित छइ तेहरइं^४ केतीवारइं परम उत्सव हुइ । राज्य ऋद्धि लक्ष्मी भोगसुख प्रामइं । तेहइ अतिमहाविघ्न जाणिवुं^५ । तेह^६ ऋद्धिनइं प्रमाणि ते मिथ्यात्व आरंभ पाप करी आगलि नरकतिर्यचादिक दुर्गतिइं जाइं । संसारमाहि रुडइं । तेह भणी तेहनु उत्सव महाविघ्न समान कहीइ ॥ ८५ ॥

१३

[जि.] सम्यक्त्वसंयुक्त पुरुषहूइं विघ्नइं हु निश्चइ उत्सव-सदृश महोत्सव सरीपउं हुइ । परमुच्छवम्मि प्रकृष्ट महोत्सवमाहे मिथ्यात्वसंयुक्त हुंतउ अइमहाविग्घं अतिमहाविघ्न हुइ । एतलइ सम्यक्त्वधारकहूइं सम्यक्त्वइ जु तत्त्व । माया काई नही ॥ ८५ ॥

[मे.] सम्यक्त्वइं करी जे सहित तेहनइ किवारइं विघ्न^{२०} उपजइ तउ उत्सव करी मानइं । काइं कहइ ? 'भवांतरि कर्म क्षय गयां वली नही आवइ ।' तेह भणी उत्सव समान मानइं । वली जे

१ मे. उत्सव'. २ जि. परमुच्छवम्मि, मे. परमुत्सवं. ३ सम्यक्त्वइं. ४ तेह रहइं. ५ जाणिवउं. ६ 'तेह' नथी.

મિથ્યાત્વ કરી સહિત છદ્મં તેહનદં પરમ ઉત્સવદ્ અતિવિગ્ન કરી માનિયા । કાંદં ? તીહા ઉત્સવે મિથ્યાત્વનાં કારણ ઘણાં હુદં । અનદ્ તે મિથ્યાત્વનદ્ પ્રમાણિ નરમિ જાદં । તેહ ભણી ઉત્સવ વિગ્ન સમાન ગિણીદં ॥ ૮૭ ॥

૩ [સો.] જેહહુદં ધર્મની દુઘડી હુદ તેહહુદં દેવદ પ્રણામ કરદં ।
 ૫ એ વાત કહદ્ છદ્ ।

ઇંદો વિ તાણ પળમદ્ હીલંતો નિયયરિદ્ધિવિત્થારં ।
 મરણંતે વિ હુ પત્તે સમ્મત્તં જે ન છદ્મંતિ ॥ ૮૬ ॥

[સો.] ઇંદ્ર તેહહુદં પ્રણામ કરદ્ । હીલંતો^૧ આપણી દેવની
 ૧૦ રાજ્યઋદ્ધિના^૨ વિસ્તાર નિંદતડ હંતડ^૩ । જાણદ્ એ ઋદ્ધિ^૪ કાંઈ નહીં ।
 ૧૨ ઈણી^૫ ઋદ્ધિદં મોટપણ કાંઈ નહી । મરણંતે વિ^૦ મરણાંતિદ્ પહુતદ્
 જે ગાઢદ્ સઠટિ પડિદ્^૬ આપણડં સમ્યક્ત્વ ન છાઢદ્, મિથ્યાત્વ ન
 કરદં તેહહુદં ઇંદ્રાદિક દેવદ નમસ્કરદં ॥ ૮૬ ॥

૧૧ [જિ.] નિયયરિદ્ધિવિત્થારં આપણી લક્ષ્મીનડ વિસ્તાર
 ૧૩ હીલતડ નિંદતડ હંતડ ઇંદ્ર તેહા સમ્યક્ત્વધારક પુરુષહુદં પ્રણમદ્ ।
 તેહા કેહાહુદં ? મરણાંતે પામિદ્ હંતદ્ જે સમ્યક્ત્વ હુ નિશ્ચદં ન
 છાઢદં । તાણેત્યત્ર દ્વિતીયાર્થે પ્રાકૃતત્વાત્ ॥ ૮૬ ॥

[મે.] ઇંદ્રદ્ તીંહાં પુરુષાનદં પ્રણામુ કરદ્, આપણી રિદ્ધિનડ
 વિસ્તાર અવહેલતડ હંતડ । પણિ તે જીવ કેવહા છદ્ ? જે મરણાંતિ
 ૨૦ સમ્યક્ત્વ છાંડદં નહીં ॥ ૮૬ ॥

[સો.] ચલી એહ જિ વાત કહદ્ છદ્ ।

छट्ठं नि निययजीअं तणं' व मुक्खत्थिणो न' उण सम्मं ।
लब्भइ पुणो वि जीअं सम्मत्तं हारिअं कुत्तो' ॥ ८७ ॥

[सो.] छट्ठंति० जे जीव मोक्षार्थी आसत्तसिद्धि'क हुइ ते
तृणनी परि आपणउं जीवित्तय छाडइ । दुसि पडइ मरण आंगमइ, पुण
सम्यक्त्व न छाडइ । मिग्यात्त्व न करइ । लब्भइ० इसिउं जाणइ' । ५
ए जीवित्तय अनंते भवे वली वली लाभइ, पुण सम्मत्तं० ए
सम्यक्त्व जु हारिउं नीगमिउं तु वली किहां लाभइ ? अनंते भवे
दुर्लभ थाइ ॥ ८७ ॥

[जि.] मोक्षार्थी पुरुष निययजीअं निजक जीवित्त आपणउं
जीवित्तय तृणत् तृणनी परि छाडइ, पुण सम्यक्त्व न छाडइ । किंसा१०
भणी-? पुनरपि वलीइ जीवित्तय लाभइ, पुण सम्यक्त्व हारिउं
नीगमिउं हंतउं कुत्तो किहां हंतउं लाभइ ? अपि तु न लाभइ ।
सम्यक्त्व महादुःप्राप मोक्षदायक छइ । तिणि कारणि सम्यक्त्वनी दृढाई
धरइ ॥ ८७ ॥

[मे.] मोक्षार्थी जीव तृणनी परिइ आपणउं जीवित्तय छाडइ । १५
कष्टि पडिइ मरण आगी गमइ, पणि सम्यक्त्व न छाडइ । फांइ ? वली
जीवित्तय लाभइ, पणि सम्यक्त्व हारिउं वली किहां पांगीइ ? ॥ ८७ ॥

[सो.] ए सम्यक्त्वइ जि धन कहीइ । बीजुं बाह्य धन ते
काई धन नही । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वहइ महाबहुमूल्यपणउं कहइ ।

२०

१ जि. मे तिण, २ जि. नि, ३ जि. मे, कुत्तो ४ जाणिइ.

गयविहवा^१ वि सविहवा^२ सहिआ सम्मत्तरयणराणं ।
सम्मत्तरयणरहिआ संते वि धणे दरिह^३ ति^४ ॥ ८८ ॥

[सो.] गयविहवा० गतविभव लक्ष्मीरहित दालिद्रीइ^५ छता
तेह सविहवा सद्रव्य सलक्ष्मीवंत^६ जाणिवा, जे श्रीसम्यक्त्व-
रूपिइं रत्नराजि महारलि अमूल्यक रलि करी सहित हुइं, सरउं
सम्यक्त्व पालइं । सम्मत्त० जे सम्यक्त्वरूपिइं रलि करी रहित
छइं, जेहनइ हीयइ सम्यक्त्व नथी, मिथ्यात्वीइ जि छइं संते वि०
ते लक्ष्मी^७ घणीइ छती दालिद्री^८ जि जाणिवा^९ । दालिद्रीइ जु सम्यक्त्व
पालइ तउ आवतइ भवि इन्द्रादिक^{१०} महर्द्धिक देवादिकपदवी प्रामइं ।
अनइ चक्रवर्त्यादिक महर्द्धिक जु मिथ्यात्वी हुइ तु आवतइ भवि
नरकतिर्यचादिक हीनगतिइं ग्यउ हंतउ दुःखीउ थाइ, महादालिद्री^{११}
थाइ । इसिउ भाव । एह ज भणी इम कहिउं श्रीहेमाचार्य—

जिनधर्मविनिर्मुक्तो मा भूवं चक्रवर्त्यपि ।

स्याच्चेटोऽपि दरिद्रोऽपि जिनधर्माधिनासितः ॥

[जि.] गतविभवइ निर्द्रव्यइ हूता सविभव सद्रव्य हुइं, जे
सम्यक्त्वरत्नराज तिणि करी सहित हुइ । एतावता जे पुरुष सम्यक्त्व-
रूपिउं रत्नराज चिन्तामणि धरइं ते पुरुष निर्द्रव्यइ सद्रव्य हुइं
अनइ जे सम्यक्त्व रत्न तिणि करी रहित हुइं ते पुरुष संते वि धणे
छतइ धनि दरिद्री कहीइं । तिणि कारणि सम्यक्त्व मोटउं रत्न ॥ ८८ ॥

[मे.] ते पुरुष निर्द्धनइ थका धनवंत जाणिवा जे सम्यक्त्व-
रूपीइ रत्नराजिइ सहित हुइं । अनइ जे सम्यक्त्वरत्न तिणि करी

१ गयविहवा. २ वि. सविहवा. ३ दरिह ति. ४ दालिद्रीइ. ५ सम्यक्त्व
लक्ष्मीवंत. ६ लक्ष्मी ७ दालिद्री. ८ 'जि' नथी. ९ जाणिवा. १० 'इन्द्रादिक
महर्द्धिक...आवतइ भवि' एइलो पाठ बीबी प्रवमायी पसी गयेलो हे. ११ महा-
दालिद्री.

रहित धनि करी सहितइ हूँता ति दालिद्रीइ जि जाणिवा । कांइं १
मिथ्यात्तनइ प्रमाणि संसारमाहि रलिस्यइं ॥ ८८ ॥

[सो.] जिनधर्मना जाण लक्ष्मीइ पाहि धर्म अधिकउ देखइं ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीवीतरागनी पूजा साची वर्णवइ । 5

जिणपूअणपत्थावे जइ को' सडूढाण देइ धणकोडिं ।
मुत्तूण तं असारं सारं विरचंति जिणपूअं ॥ ८९ ॥

[सो.] जिणपूअण० गाढा धर्मना जाण श्रावकहूइं चउमास
पजूमणादिक पर्वि आविइ जिन वीतरागनी पूजा स्नात्र पडिकमण
पोसहादिकनइ प्रस्तावि अवरारि जइ को धन द्रव्यनी कोडि दिइ, इम^{२५}
कहइ 'ए मूकीनइ अमकइ थानकि आवि, अमुकउं व्यवसायादिक
काज करी तूहूइं लक्ष्मीनी कोडिनउ लाभ हुत्सइ ।' मुत्तूण० तउ ते
जाण श्रावक ते द्रव्य असार जाणता मूकीनइ सार जिनपूजाइ जि
करइं । जिनधर्मइ जि आराधइं । इसिउं जाणइं 'ईणं द्रव्यइं एकइ
भय सुखिया थइसिइं । अथवा नही थईइं' । पुण वीतरागनी पूजाइ^{२५}
जिनधर्म आराधता निश्चइं आगलि अनंत सुख लाभिसिइं जि' ॥ ८९ ॥

[जि.] जइ कोईएक जिनपूजननइ प्रस्तावि श्रीवीतरागदेव-
पूजानी बेलइं श्रावकहूइं धननी कोटि दिइं, तं असारं नि सार ते
धननी कोडि मेल्ली सार प्रधान अनंती धननी कोटि देणहारि जिनपूजा
विरचइं करइं ॥ ८९ ॥ 20

[मे.] जिन वीतरागनी पूजानइ अधिकारि जे कोइ श्रावकनइं
धननी कोडि दिइ अनेक लाभ दिपाडइ, पणि ते श्रावक असार धन

मूकीनइ सार प्रधान एकइ जि जिननी पूजा करइ । काइं ? धन लगी एकइ जि भवनां सुख हुइ । अनइ जिनपूजा लगी अनंतां सुख पामीइ । ए भावु जाणिवउ ॥ ८९ ॥

[सो.] वीतरागनी पूजा^१ साचइं भाविइं^२ जि^३ कीजती गुणहेतु^४ हुइ । ईन्हइं न हुइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अध जिनपूजानउ गुण कहइ ।

तित्थयराणं पूआ सम्मत्तगुणाण कारणं भणिआ ।

सा वि य मिच्छत्तयरी जिणसमए देसिअ अपूआ ॥ ९० ॥

[सो.] तित्थयराणं० तीर्थकरदेवनी पूजा साचा परमेश्वरना १०गुण जाणी परमतत्त्व भणी देषतउ, इहलोक-परलोकनां फल अण-वांछतउ,^५ कर्मक्षयजिनी बुद्धिइं एकाग्रचित्तिइं करइ तउ सम्यक्त्वनउं केरण^६ थाइं । सम्यक्त्व निर्मल करइ अनइ अनंत सुखहेतु हुइ । सा वि य० अनइ तेह जि वीतरागनी पूजा, 'परमेश्वर ! तुं मुझहूइं सोजउ करिजे । अथवा ऋद्धि पुत्रादिक^७ संतानादिक देजे । एतलाएक १५द्रव्यनी पूजा तुझहूइं करिसु ।' जं^८ जिणवर इम मानी ईछी करइ । जे पूजा जिनशासनि मिथ्यात्त्वनी^९ करणहार कहीइ ते देवगत मिथ्यात्त्व कहीइ ॥ ९० ॥

[जि.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनउ कारणरूप भणी जिम जिम जिनपूजा कीजइ तिम तिम सम्यक्त्वना गुण उपजावइ । सा २०वि य ते जिनपूजाइ जिणसमए श्रीजिनशासनि मिथ्यात्त्वसहित हूँती अपूजा देसिअ कही । जइ जिनपूजा मिथ्यात्त्वसहित करइ तउ

१ पूजाइ. २ भावि ३ 'जि' नधी. ४ गुणहेत ५ अणवाञ्छितउ. ६ कारण. ७ पुत्रसंतानादिक. ८ 'जं जिणवर' नधी. ९ ते.

कीधीइ अणकीधी, जेह भणी सम्यक्त्वगुण न ऊपजावइ । मिथ्यात्त्व-
सहितपणातउ जिहां जिहां मिथ्यात्त्व तिहां तिहां सम्यक्त्व नही,
जिम संगमादेवमाहे । अनइ जिहां जिहां सम्यक्त्व तिहां तिहां मिथ्यात्त्व
नही, जिम श्रेणिक्रमहाराजमाहे । तिणि कारणि मिथ्यात्त्व मेल्ली जिनपूजा
करिवी, जिम सम्यक्त्वगुण उपजावइ ॥ ९० ॥ ५

[मे.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनइ कारणि भणी । बली
तेहइजि पूजा जिनसमय-अनुपदिष्ट अदेशित अविधि कीधी मिथ्यात्त्वनइ
कारणि हुइ ॥ ९० ॥

[सो.] परमेश्वरनी आज्ञाइ जि तत्त्व । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनतत्त्वनउ जाणणहारनी चात कहइ । १०

जं जं जिणआणाए तं चिय मझइ^१ न मझए सेसं ।
जाणइ^२ लोअपवाहे न हु तत्तं सो य तत्तविज्ज ॥ ९१ ॥

[सो.] जं जं जिण० जे उत्तम, जे जे बोल वीतरागनी
आज्ञाइ करी सहित हुइ तेह जि मानइ । न मझए० थाकतउं वीजउं
काइं न मानइ । जाणइ लोअ० इसिउं जाणइ, ' लोअप्रवाहमाहि'^३
काइं नथी । ? यतो लोकेऽप्युक्तं—

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ।

पश्य ब्राह्मणमूर्खेण हारितं ताम्रभाजनम् ॥

एहनु^१ अर्थ । एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइं पुण्यहेतु स्नान करिवा लागउ ।

१ जि. मन्नेइ. २ गाथानो आ उत्तरार्ध जि. मां नथी. लहियानी भूलथी पही
गयेलो छे. ३ 'एहनु अर्थ 'धी माही ' डिग कीवा ' सुधीनो पाठ वीजी प्रतमां नीचे
प्रमाणे प्रचारान्तरे छे—एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइइ गुणहेतु स्नान करिवा गिउ ।
त्रिभाणउं धूलिनउ डग अहिनाण करी नहीनइ तांउ सातिउं । नदीमाहि स्नान करिवा

पूठिइं बीजा लोकना सहस लाख आवता हूता तीणइं धूलि ढिग करतउ
 दीठउ । तीण लोके चींतविउं 'धूलिनउ ढग करी नाहीइं तउ घणउं
 पुन्य हुइ ।' सविहु लोके धूलिना ढिग कीधा । ते मूर्ख ब्राह्मण नदीमाहि
 नाही आपणइ अहिनाणि त्रिमाणु जोवा लागउ । देखइ तउ ढिगला
 ५ सहस लाख हूआ । त्रिमाणूं लामइ नही । इसिउ भाव । जे इम जाणइ
 सो य तत्तविऊ तत्तनु' जाण कहीइ ॥ ९१ ॥

[जि.] शेष' थाकतउ जिनाजारहित धर्म न मानइ । वली
 लोकप्रवाहि तत्त्व नथी इसुं जे जाणइ सो य तत्तविऊ ते श्रावक
 तत्तवित् तत्तनउ जाण ॥ ९१ ॥

१० [मे.] जे जे वचन वीतरागनी आज्ञाईं सहित हुइं तेहइ जि
 मानइं, सेष थाकतउं काई न मानइं । इसउं जाण जि लोकप्रवाहमाहि
 तत्त्व काई नथी इम जाणइ ते तत्तनउ जाण ॥ ९१ ॥

[सो.] वली यह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनाज्ञास्वरूप कहइ ।

१५ जिणआणाए धम्मो आणारहिआण फुड अहम्मु त्ति ।
 इअ मुणिऊण' तत्तं जिणआणाए कुणह धम्मं ॥ ९२ ॥

[सो.] जिणआणाए० वीतरागनी आज्ञाईं जि' चालता

लागाउं । पूठिइ बीजा लोकना सहस लाख आवता हूता तीणइ धूलिनउ ढिग करतउ
 दीठउ । तीणइं लोकिइं चींतविउ । धूलिनउ ढिग करी नाहीइ तउ घणउ पुन्य
 हुइ । सवे लोके धूलिना ढिग कीधा ।

१ ते तत्तनु. २ जि नी प्रतमां जेम गाथानो उत्तरार्ध नथी तेम ते उपरना
 चालावबोधनी पण एक पंक्ति पढी गयेली छे एट्ठे गाथाना पूर्वार्धनो पूगे अनुवाद
 मळतो नथी ३ मणिऊण, जि. मे. मुणिऊण य. ४ 'जि' नथी.

ધર્મ હુદ્ । આજારહિતપણઈં સ્ફુટ^૧ પ્રકટપણઈં^૨ અધર્મ હુદ્ । ઇઅ મુણિજણ^૩ । ઇસિઉં તત્ત્વ જાણીનહ વીતરાગની આજાઈં જિ હે ભવ્ય જીવ^૪ ! ધર્મ કરડ ॥ ૧૨ ॥

[જિ.] શ્રીજિનાજાઈં જિનધર્મ છદ્ । આજારહિતહૂં સ્ફુટ પ્રકટ અધર્મ પાપદ્ જિ હુદ્ । ઇઅ ઇસું તત્ત્વ રહસ્ય મુણીનઈં જાણીનહ અટો^૫ મવિક્ક લોમો ! જિનની આજાઈં ધર્મ કરડ ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનની આજા પાલતાં ધર્મ હુદ્ । આજારહિત ધર્મ કરતા સ્ફુટ પ્રકટ અધર્મદ્ જિ હુદ્ । ઇસઉં જાણીનહ તત્ત્વ દહદ્ જિ જે જિનની આજાઈં ધર્મ કરડ ॥ ૧૨ ॥

[સો.] જે ગુરુનહ જોગિ^૬ છતદ્ ધર્મ ન સામલઈં તે અધર્મી^૭ કહીદ્ । એ વાત કહદ્ છદ્ ।

[જિ.] તત્ત્વના જાણની વાત કહી ઘેઠા પુરુષની વાત કહદ્ છદ્ ।

સાહીણે ગુરુજોગે જે ન હુ નિસુણંતિ સુદ્ધધમ્મત્થં ।
તે દુદ્ધધિદ્ધચિત્તા અહસુહહા ભવભયવિહ્વણા ॥ ૧૩ ॥ ૧૬

[સો.] સાહીણે^૮ સદ્ગુરુયોગ કહદ્દેકહૂં સ્વાધીન સ્વવચ્ચ આપણઈં ભાગ્યઈં કરી લાખડ છદ્ । તીગઈં છતઈં જે ન હુ^૯ જે ન સુણદ્ ન સામલઈં સ્વરા ધર્મનડ વિચાર, સદ્ગુરુ કન્હદ્ સ્વરડ ધર્મ પૂઝી પરીછી લિઈં નહી તે દુદ્ધ^{૧૦} તે દુદ્ધ ધીરદ્^{૧૧} ચિત્ત હૂંતા^{૧૨} ગાઢા સુખટ સસારનઈં મદ્ કરી રહિત તે ધીરઠપણદ્ ઇમ ચોલઈં—

ન મે દિદ્ધે પરે લોદ્દ ચક્કુદિદ્ધા ઇમા રદ્દે ।

હત્થાગયા ઇમે કામા કાલિઆ જે અણાગયા ॥

को जाणइ परे लोए अत्थि वा नत्थि वा पुणो ।

जणेण सद्धि होन्खामि इय वाले पगब्भई ॥

(उत्तराध्ययन सूत्र, अध्या ५)

सत्तमियाओ अन्ना अट्टमिया नत्थि नरयपुढवि चि इत्यादि

५ बोद्धता मरी दुर्गतिइ जाइ । यत्त उक्तं श्रीउपदेशमालाया—

जस्स गुरुम्मि परिभवो साहसु अणायरो खमा तुच्छा ।

धम्मे य अणहिलासो अहिलासो दुग्गईए उ ॥ (गा. २६३)

[जि.] सुगुरुनइ जोगि स्वाधीन स्ववशि हंतइ जे पुरुष शुद्धउ

निर्मल धर्मनउ अर्थ हु निश्चइ न निसुणंति सामलइ नही, ते पुरुष
१० घेठा जाणिवा । किंसा छइ ? दुष्ट सदोष निर्दय घृष्ट निर्लज्ज चित्त मन
जेहना हुइ ते दुष्टघृष्टचित्त फहीइ । बली किंसा छइ ? ससारनउ
भय तिणि करी रहित हंता अतिसुभट छइ । ते परमार्थवृत्तिइ
अभागिया ॥ ९३ ॥

[मे.] गुरुनइ योगि स्वाधीन मिलिइ हंतइ जे इहा ससारमाहि

१५ सुधउ धर्मनउ अर्थ न सामलइ ते जीव दुष्टचित्त हता अति गाढा सुभट
जे ससार हता न घीहइ ॥ ९३ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम गुरुनउ जोग^१ प्रामी मोक्ष लहइ,

सधलाइ काज साधइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुणवतनउं स्वरूप बोल्इ ।

२० सुद्धकुलधम्मजा अवि गुणिणो न रमंति लित्ति जिणदिकखं ।
तत्तो वि य परमतत्तं तओ वि उवयारओ सुकरं ॥ ९४ ॥

[सो.] सुद्ध^० केतलाइ सुद्ध सरउ धर्म जिहां वापरइ एहइ

कुलि ऊपनाइ हंता गुरुनइ योगि प्रिय विवेक वैराग्यादिक गुणवंत

धादं । न रमंति० संसारना विषयसुखनइ विषइ न राचइ । लिंति०
जिन वीतरागनी दीक्षा लिइं । ते दीक्षामाहि परम तत्त्व पांच महाव्रत
पांच समिति त्रिणि गुप्तिरूप आराधइं । ते आराधी स्व-परलोक नासइं
हुइं । धर्मनउ उपकार करइं । उपकारक^१ कैवलज्ञान प्रामी मोक्ष लहइं ।
यत उक्तं श्रीउपदेशमालासिद्धान्ते—

आसन्नकालभवसिद्धियस्म जीवस्स लभ्यवणं इणमो ।^२

विसयसुहेसु न रजइ सञ्चत्थामेसु उज्जमइ ॥ (गा, २९०)

[जि.] सुद्ध निर्मल मोटा जे कुल धर्मलक्ष्मीवंत कुल तिहां
जात उप्पजाई हूँता गुणवंत न रमइं । संसारना भोग न भोगवइ । किनु
जिनोक्त दीक्षाव्रत लिइं । तेह जिनदीक्षानउं किंसुं प्रमाण ? तत्तो वि^{१०}
य परमतत्तं । तेह जिनदीक्षा हूँतउ परम तत्त्वज्ञान ऊपजइ । तओ
वि तेह परमतत्त्व हूँतउ उचयार लोकहूँ उपगार हुइ । अथवा
आपणपाहूँ उपगार हुइ । भलां धर्मानुष्ठान करइं । अनेरा पाहइं
कारावइं । सुखं तेह उपगार हूँतउ मोक्ष हुइ । मोक्षि अनिर्वचनीय
अप्रतिपातिया शाश्वतां सुख छइं । तेह भणी गुणवंत दीक्षा लिइं ॥ ९४ ॥^{११}

[मे.] जीणइ कुलि वीतरागनउ धर्म वापरइ तीणइ कुलि
ऊपना हूँता विनयविवेकादिक गुणसहितइ हूँता संसारना सुखनइ विषइ
न राचइं । अनइ जिनदीक्षा लिइं । तिवार पठइं परम तत्त्व ओलखइ ।
ते आराधता हूँता कमिहिं मोक्ष पामइं ॥ ९४ ॥

[जि.] अथ नारकी कहइ ।

२०

वन्नेमि नारयाओ जेसिं दुक्खाइं संभरंताणं ।

भच्चाण जणइ हरिहररिद्धि^२समिद्धी वि उद्धोसं ॥ ९५ ॥

१ उपकारी. २ 'रिद्ध'.

८ : [सो.] वक्षेमि० ते नारकीइ वर्णवउं, जे नारकीनां दुख सिद्धांतनइं बलिइं जाणीनइ स्मरतां हुंतां भव्वाण भव्य जीवहूइं हरिहर विष्णु ईश्वरादिकना सरीपीइ अद्दिनउ विस्तार उद्धोसं उक्कांटउ करइ । जाणइं एह रिद्धि लगइ जीव पाप ऊपार्जी नरगि^१ जाइं । एह्वां दुख प्रामइं । इम चीतवतां भय लगइ सयर धूजइं । संसारना सुख, उपरि वैराग्य ऊपजइ ॥ ९५ ॥

[जि.] नारकीइ वर्णवउं हउं, जेहां नारकीना दुख संभारता स्मरता हुंता भव्वाण भव्य जीवहूइं हरि विष्णु हर ईश्वर तेहनी अद्दि समृद्धि लक्ष्मीनउ विस्तार उद्धोसं उद्धर्पण रोमांच जणइं^{१०} करइ । एतलइं एवहां कई नारकीहूइं दुख छइं, जे दुख संभारताई ज हुंतां अति भय लगी कंष ऊपजावइं । कंष लगी रोमांच ऊपजइ । अनइ जि को संसारनां दुख हुंतउ घीहइं ति ए न करइं । तिणि कारणि अम्हे नारकीनां दुख संभारता हुंतां पाप न करां । तिह भणी नारकी वर्णवां । जिम चौरनां बंधमरणादिक दुख देखी साधु माणस लगारइं^{१५} चोरी अन्याय न करइं ॥ ९५ ॥

[मे.] ते नारकीइ वर्णवीइं, जे नारकीनां दुख संभारतां हुंतां भव्य जीवहूइं हरिहरादिक देवतानी अद्दिनउ विस्तार उद्धोस कहतां रोमांच उक्कांटउ करइ । जाणइ एह रिद्धि लगी नरगि दुख पामीत्यइं ॥ ९५ ॥

२० [सो.] केतलइ उपदेशमालानु^१ अर्थ मानइ, पुण करइं नहीं । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ थिहुं गाथाइं श्रीउपदेशमाला वर्णवइं ।

सिरिधम्मदासगणिणा रइयं उपदेसमालसिद्धंतं^१ ।
 सव्वे वि समणसइहा मन्नंति पढंति पाढंति ॥ ९६ ॥
 तं चेव केवि^२ अहमा छलिया अहिमाणमोहभूएणं^३ ।
 किरियाण हीलंता ही ही दुक्खाइं न गणंति ॥ ९७ ॥

[सो.] सिरिधम्मदास० श्रीधर्मदासगणिआचार्य ३
 श्रीमहावीर विजईया छातां श्रीउपदेशमालासिद्धांत^४ रचिउ कीधउ,
 अनेक महात्मा श्रावक आश्री उपदेश विचाररूप । सव्वे वि० ते
 अर्थ^५ सविहु गच्छना महात्मा श्रावक मानइं पढइ पढावइं ॥ ९६ ॥

तं चेव० पुण तेह जि माहि केतलाइ अधम अभिमान अहंकार
 अनइ मोह अज्ञान तेहरूपिइं भूति छल्या, अहंकार अजाणिवाना वाइहाः०
 तेह जि श्रीउपदेशमालाहूइं किया करी हीलइं । अवज्ञाइं^६ करइं ।
 ही ही० आहा । ते बापडा आगलि आपणपाहूइं दु.ख आवतां गणता
 नयी । ते मूर्ख इसिउं नयी जाणता जे ईणं सिद्धांतनी अवज्ञाइं करी
 अनंत संसारमाहि रुलिस्युं । अनंता दु.ख प्रामिस्यउं ॥ ९७ ॥

[जि.] श्रीधर्मदासगणि नामाचार्यइं रचउ कीधउः१५
 श्रीउपदेशमालासिद्धांत सव्वे वि सधलाई श्रमण महात्मा सइह
 श्रावक मानइं पढइं पढावइं ॥ ९६ ॥

केईएक अधम पुरुष अतिमान मोह रूपिया भूत प्रेत तेहे छल्या
 हुंता ही ही खेदे आपणपाहूइं दु.खइं न गणइं न चींतवइं । किता
 छइ अधम ? तं चेव श्रीउपदेशमालासिद्धांत अवगणइं ते अधमः२०
 भूते छल्या पुरुष सरीपा जाणिवा । जिम भूतव्यापिउ लोक माथउं पेट

१ जि. उवणसमाल, मे. उवणसमालसम्मत्तं. २ जि. किवि. ३ जि. 'भूएहि.
 ४ 'माल'. ५ अहींधी माही ९७ भी गाथाना बालावबोधमा 'अहंकार अनइ मोह'
 ग्रन्थीनो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांधी पढी गयेलो छे. ६ अवज्ञा.

आहणतउं मरणपीडादिक दुख न चींतउइ तिम सिद्धांतनिंदक पुरुष
अहंकारि हंतउ दुखीउ थाइ ॥ ९७ ॥

[मे.] श्रीधर्मदासगणिइं श्रीमहावीर जीअताइ जि
श्रीउपदेशमालाप्रकरण सिद्धांत जाईउ रचिउ सन्धे वि सधराइ
५ महात्मा श्रावक मानइं पढइं पढ़ाअइं ॥ ९६ ॥

तेह जि उपदेशमाला केईएक अधम अमिमान अनइ मोह
रूपीइ भूति छल्या हूता क्रियाइ करी अवहेलता हूता ही ही इसिइ
खेदि आगामिया नरकना दुख गणइं नहीं । ते मूर्ख जाणता नथी जि
ससारमाहि क्लीम्यइ ॥ ९७ ॥

१० [सो.] वीतरागनी, आज्ञाभंगि मोटउ पाप । ए वात कहइ छइ ।
[जि.] अथ जिनेन्द्रनउ आज्ञाप्रताप वर्णवइ ।

इयराणं^१ ठकुराणं^२ आणाभंगेण होइ मरणदुहं ।
किं पुण तिलोचपहुणो जिणिंददेवाहिदेवस्स^३ ॥ ९८ ॥

[सो.] इयराणं० इतर सामान्य ठाकुराईनीं^४ आज्ञाभंगि
१५ तेहना आदेशनइ लेपि मरणदुख प्रामीइ । ते रीसाविउ ठाकुर^५ मारइ ।
किं पुण० तिलोचनउ प्रभु ठाकुर जे जिनेन्द्रदेवाधिदेव सविहूनुउ
नायक तेहनी आज्ञानइ लेपि एक मरणदुखनउं सिउ कहीइ^६ । अनता
मरणदुख प्रामइ ॥ ९८ ॥

[जि.] इतर पाधरा ठाकुरनी आज्ञा भाजिअइ मरणादिक दुख
२० हुइं, तउ पठइ तिलोकप्रभु तिलोकनायक श्रीजिनेन्द्रदेव तेहनी आज्ञा
भाजिअइ करी महादुख हुइ तेहनउ सिउ कहिवउ^७ ॥ ९८ ॥

१ जि मे इयराण २ जि मे. ठकुराण ३ जिणंद*, मे जिणंद*.

४ ठाकुरनी ५ ठाकुर

[मे.] इतर पाधरा ही ठाकुरनी आज्ञानइ भंगि मरणादिक दुःख ऊपजइं । पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभ जिनवरेन्द्र देवाधिदेव तेहनी आज्ञानइ भंगि जे दुःख ऊपजइं ते किम कही सकीइं ? ॥ ९८ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अय जिनवचननउ गुण कहइ ।

5

जगगुरुजिणस्स^१ वयणं सयलाण जियाण होइ हियकरणं^२ ।
ता तस्स विराहणया कह धम्मो कह^३ णु जीवदया ॥ ९९ ॥

[सो.] जगगुरु० जगत्त्रयनउ गुरु श्रीजिनेन्द्र वीतराग तेहनउ वचन सर्व जगना जीवहूइं हितकारिउं छइ । ता तस्स० तउ तेहनी विराधना जउ करइ, तेहनउ वचन न मानइं, अप्रमाण करइं^{१०} तउ कह धम्मो तेहहूइं धर्म किहां छइ ? कह णु जीवदया अनइ तेहहूइं जीवदया किहां छइ ? तेह भणी वीतरागनइं वचनइं जीव ओलखाइ^४, जीवदयानु प्रकार पुण जाणीइ । वीतरागनां वचनइ जि उपरि आस्था^५ नही तउ किम जीव अनइ जीवदया जाणीइ ? ॥ ९९ ॥

[जि.] जगत्त्रयनउ गुरु जे जिन श्रीवीतरागदेव तेहनउ वयण^{१५} वचन सयलाण जियाण सयलाई जीवहूइं हितकारक हुइ । ता तिणि कारणि तस्स तेह जिनवचन तणी विराधनाइं आशातनाइं करी कह किमु धर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । णु प्रश्ने । कह किमु जीवदयाइ हुइ ? जीवदया पुण न हुइं । तिणि जि कारणि जिनवचननी विराधना न करिवी । किं तु पालना करिवी, जिम जीवहूइं रूडउं हित^{२०} हुइ ॥ ९९ ॥

[मे.] जगगुरु जिनेश्वर तेहनउ वचन सघलाइ जीवनइ सुख
कारक हुइ । तउ ते परमेश्वरना वचननी विराधनाइ कीधीइ किहा धर्म,
किहा जीवदया ? ॥ ९९ ॥

[सो.] केतलाइ शुद्धा^१ चारित्रियानी अवजानइ काजिइ जमलउ
५ बाह्य क्रियाडवर माडइ । ते यात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सिद्धात हूतु विरुद्ध अधिक क्रियाडवर जे धरइ
१ ते उद्दिशी कहइ ।

किरियाइफडाडोव^२ अहियं साहंति^३ आगमविद्वृणं ।

मुद्धाण रंजणत्थं सुद्धाणं हीलणट्ठाए ॥ १०० ॥

१० [सो.] किरियाइ० केतलाइ^४ बाह्य तप क्रियादिकनउ
फटाटोप आडवर^५ चारित्रियाइ पाहइ अधिकउ कहइ दिपाडइ, आगम
सिद्धातनी आज्ञारहित आपणी बुद्धिइ कल्पीनइ मुद्धाण० मुग्ध भोला
लोकेने^६ रजविवानइ काजिइ । सुद्धाणं० शुद्धचारित्रिया तेहहूइ
अपमाननइ काजिइ, तेहे ठउडवा^७ इम करइ । पुण जाण हुइ ते तेहे
१५ न वाहीइ ॥ १०० ॥

• [जि.] आगमविद्वृणं सिद्धात जे नथी कहिउ तेह क्रिया
दिकनउ स्फुटाटोप प्रकट आडवर अधिक साधइ करइ । किंसा भणी^८
मुग्ध लोला सिद्धातरहस्यना अजाण तिहहूइ रजिवा भणी अनइ
वली मुद्ध सदाचारी पुरुष तेहूइ हीलनार्थि अवहेलनानिमित्ति । एतावता
२० सिद्धात पापइ क्रिया तपनउ आडवर घणउ करइ । तेहहूइ मुग्धरजन
मात्र फल छइ । सामुहउ सदाचारीनी अवहेलाइ करी पाप हुइ । ए

१ शुद्ध २ जि मे 'फुडाडोव' ३ सायति ४ केतला ५ 'आडवर'
नथी ६ लोक ते ७ ठउडावा

फटई करइ अनइ आगलि पापइ जु उपार्जइ । एहां एह जु ऊपाणउ
साचउ हुइ-एगं च मालपहणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ ॥ १०० ॥

[मै.] कियानउ फटाटोष बाझ तपनउं करिवउं चारित्रिया
पांहति अधिकउं देपाडइ । आगमविहीन सिद्धांतनी आज्ञाई रहित
आपणी बुद्धिइं मुग्ध भोला लोकनइं रंजिमानइ काजि अनइ सुद्ध ५
चारित्रिया तेहना अपमाननइ काजि, हीलानइ हेति ॥ १०० ॥

[सो.] जे धर्मेनउ उपदेश दिइ ते गाढउ हितूउ । ए वात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मेनउ देणहार पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

‘ जो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा जयम्मि न हु अन्नो । १०
किं कप्पद्दुमसरिसो इयरतरू होइ कहिया वि ॥ १०१ ॥

[सो.] जो देइ० संसारना काजकाम व्यवसाय वाणिज्यनइ
विषइ प्रेरणा सहइको मा बाप सगा सणीजा करइ । पुण जे सूधउ
खरउ धर्म उपदेशिइ^१ देखावइ ते परमात्मा जगमाहि परमहितूउ^२ कहीइ ।
अनेरउ न कहीइ । किं कप्पद्दुम० जिम बीजा धव खइर पलासादिक^३
घणाइ वृक्ष हुइ, पुण मनोराठित पूरणहार कल्पद्रुम सरीसउ एक^४
वृक्ष न हुइ । तिम कल्पद्रुम सरीखउ धर्म दिणहार^५ । इह^६ लोकना
काजना प्रेरणहार बीजा वृक्ष सरीपा जाणिवा ॥ १०१ ॥

[जि.] जे सुद्धउ साचउ धर्म दिइ सीखवइ ते पुरुष परमात्मा
गाढउ मोटउ जयम्मि जगत्माहे । तेह सरीखउ न हु अन्नो^७
अनेरउ मोटउ कोई नही । किंसुं ? कल्पद्रुम सरीपउ अपर वृक्ष

कइया वि कदापि किमरई हुइ ? अपि तु न हुइ । कल्पेदुम
सरीपउ शुद्ध धर्मदायक जाणिवउ ॥ १०१ ॥

[मे.] सम्यक्त्वमूल बार व्रतनउ सूधउ धर्मनउ उपदेशे जको
दिइ तेहइ जि परमात्मा । जगत्त्रयमाहि परमपुरुष अनेरउ कोई नहीं ।
५ किसउ ? कल्पवृक्ष सरीपउ इतर बीजउ को वृक्ष हुइ कहीइ ? अपि
तु नहीं ॥ १०१ ॥

[सो.]-जे गुणवंतना गुण अनइ दोषवंतना दोष न ओलखइ^१
ते आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ पंडित अनइ मूर्खहूइं गाढउं आंतरउं कहइ ।

१० जे अमुणिअगुणदोसा ते^२ कह विबुहाण हुंति मज्झत्था ।
अह ते वि हु मज्झत्था ता विसअमिआण तुल्लत्तं ॥ १०२ ॥

[सो.] जे अमुणिअ० जे गुणवंतहूइं गुणवंत भणी
ओलखइं^३ अनइ दोषवंतहूइं दोषवंत भणी न जाणइं । गुणवंत अनइ
दोषवंतइ विहइं सरीपाइ जि देखइ । इम कहइ 'अम्हारइ सघलाइ'^४
१५ देव, सघलाइ गुरु सरीखाइ जि । अम्हारइ रागद्वेष नहीं । अम्हे
मध्यस्थ ।' ते जाणइ नहीं मध्यस्थ भणी किम बइसइ ? ते गाढा
अजाणइ जि कहीइं । जेह भणी तेहहूइं वि दोष लागइ, जेह भणी
गुणवंतना गुण छताइ^५ अछता करइं । दोषवंतमाहि^६ अछता गुण
आरोपइ छइ^७ । ए नि दोष तेहहूइं लागइं । अह ते० जउ तेह
२० मध्यस्थ कहवराइं ता वि० तउ विस अनइ अमृत तथा रत्न अनइ
६० काच, आवउ अनइ लीव, साप अनइ फूलमाल, अंधारउं अनइ अजुआखं

१ उलपइ २ तेह विबुहाण. ३ उलपइ ४ सघला. ५ नहीं ६ छता.

७ दोषवंतना. ८ 'छइ' नहीं.

एहइ^१ तोल^२ तेहहइ^३ सरीपइ^४ जि थिया । एहइ माहि रूढउं विरूढं
कहतां मध्यस्थपणउं जासिइ । तेह भणी इसिउं जाणिवउं ए अजाणिवुं
जि कहीइ, पुण मध्यस्थपणउं न कहीइ^५ । इसिउ भाव ॥ १०२ ॥

[जि.] जे पुरुष अमुनित अज्ञात गुण अनइ दोष छइ ते
अमुनितगुणदोष पुरुष भूप मध्यस्थ हुइ, पंडितमाहे गणाइ ता तउ
पछइ विस अनइ अमृतहइ^६ तुल्यत्वं सरीपा हुइ । एतलइ विस सरीपउ
मिथ्यात्वी भूप अनइ अमृत सरीपउ तत्त्वज्ञ पंडित जाणिवउ । इणि
कारणि ए विहुहइ^७ घणउ ओतरउ ॥ १०२ ॥

[मे.] जीए गुण नइ दोष नहीं जाण्या ते किम बुध पंडितमाहि
मुख्यपणउं लहइ^८ ? अथवा तेहइ गुणदोषना अजाण जु मध्यस्थ^९
विद्वांसमाहि मुख्यपणउं लहइ तउ विप नइ अमृत विहुनइ^{१०} तुल्यपणउं
हउं ॥ १०२ ॥

[सो.] धर्मइ जि आपणउ, बीजउ काई नही । ए वात कहइ
छइ ।

[जि.] अथ, सम्यक्त्व विवरइ । १३

मूलं जिणिंददेवो^१ तव्वघणं गुरुजणं महासयणं ।

सेसं पावट्टाणं परमप्पाणं^२ च वज्जेमि ॥ १०३ ॥

[सो.] मूलं^३ पहिलउं जिनेंद्र वीतरागदेव जीणं धर्म
देपाडिउ । अनइ^४ परमेश्वरनउं वचन सिद्धांत । बीजउं^५ ते सिद्धांतना
प्रकासणहार श्रीगुरुजन पूज्य आचार्य^६ साधु श्रावक । ए त्रिणिइ^७ महा-
स्वजन गाढा सगा । सेसं^८ बीजउं सह^९ धर्मरहित । आपणउं पुत्र-

१ एह जि. २ बोल. ३ सरीपा. ४ कहइ. ५ जिणंद. मे. जिणंद.

६ जि. परमप्ययणं. ७ अनइ बीजउं ते. ८ बीजुं. ९ आचार्य उपाध्याय.

कलत्रमित्रादिक पर अनेराइ लोक मिथ्यात्वी भणी पापस्थानक^१ भणी वर्जुं त्यजुं । तेह ऊपरि मोह न करउं ॥ १०३ ॥

[जि.] मूलं पहिलउ जिनेन्द्रदेव । बीजउं तळवयणं तेह जिनेन्द्रनउं वचन, जिनप्रणीत धर्म । बीजउ गुरुजन सुसाधु गुरु ।
५ ए त्रिन्हइ महास्वजन मोटा सगा । सेसं पावट्टाणं शेष थाकतउं स्मजन पापस्थानक पापनउं कारण हूंतउं पारकउं अनइ आपणउं वर्जउं ॥ १०३ ॥

[मे.] मूलि तां पहिलउं जिनेन्द्रदेव । पछइ तेहनउं वचन । वली गुरुजन सुसाधु गुरु । ए त्रिन्हइ महामोटा सगा । सेष थाकता
१०पर अनेरा मिथ्यात्वी अनइ ज्ञानदर्शनचारित्ररहित आपणपउं त्यजउं ॥ १०३ ॥

[सो.] वली गुरुनउं स्वरूप^२ कहइ छइ ।

[जि.] अयं प्रकारान्तरि गुरुपरीक्षा धोल्हं, बिहुं गाथाइं करी ।

अम्हाण रायरोसो^३ कत्सुवरिं नत्थि^४ इत्थ गुरुविसए ।

१५जिणआणरया गुरुणो धम्मत्थं सेस वोसिरिमो ॥ १०४ ॥

[सो.] अम्हाण० कवि कहइ छइ । ईहां गुरुनइं विषइ

अम्हाइं रागरोस^५ कहि^६ ऊपरि नथी^७ । ‘आ गुरु रूढउ, आ गुरु

विरूढ’ इम फाई रागद्वेष नथी । जिण० जे गुरु जिन धीतरागनी

खरी आज्ञा पालइं छइं, खरउं^८ चारित्र आराधइ छइं ते गुरु धर्मनइं

२०काजिइं कर्मक्षय निमित्त सेवुं । तेहइ इहलोकनइ कारणि न सेवउं ।

सेस० सेष बीजा गुरु सधलाइ वोसिरावउं छांउं^९ ॥ १०४ ॥

१ पापस्थान. २ स्वरूप. ३ जि. मे. रायरोस ४ नत्थि अर्थ. जि. इत्थ नत्थि. ५ रागद्वेष. ६ कहइ. ७ नत्थी. ८ खरं. ९ छांउं.

[जि.] इत्य संसारमाहे गुरुनइ विपइ कस्सुवरिं कही ऊपरि अम्हाण अम्हहइं राग अनइ रोपई नयी । एक गुरु ऊपरि राग द्वेप इसुं नही । किं तु अम्हे धर्मनइ अर्थि जिनाज्ञारत जिनाज्ञाप्रतिपालकई ज गुरु सेवां । सेप थाकता अनेरा जिनाज्ञा थोडी पालइ ते गुरु वोसिरां मेल्हां ॥ १०४ ॥ ३

[मे.] कवि कहइ । अम्हनइ कुणही गुरु ऊपरि रागरोस नयी इहां गुरुनइ विपइ । जे जितनी आज्ञानइ विपइ तत्पर तेहइ जि धर्मनइ काजि गुरु । सेप थाकता वोसिरउं छांडउं ॥ १०४ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] मेल्हिवानउं कारण कहइ । 10

नो अप्पणा पराया गुरुणो कहैया वि हुंति सद्वाणं ।
जिणवयणरयणमंडणमंडिय' सव्वे विते सुगुरु ॥ १०५ ॥

[सो.] नो अप्पणा० श्रावकनइ 'आ आपणा गुरु, आ पिराया' गुरु' ए बात कहीइं नयी' । ए बात अजाण मिथ्यात्त्वीनी 'आ माहरउ गुरु ।' जेह मणी मातंग म्लेच्छ ठठार चमार वेइयादिक-15 इनइ एकेकउ गुरु' छइ । ते अजाणपणइं 'माहरउ ए गुरु' इम कहइं, पणि मोक्षार्थी श्रावक इम न कहइं । तेहनइ जिणवयण० जिनवचन सिद्धांत तेहरूपिउं रत्नमंडन रत्नमय आभरण तीणं करी जे मंडित छइं, जे' वीतरागनी आज्ञा सिद्धांत साचउ जाणइं मानइं प्रकासइं, आपणी शक्ति अणगोपवता करइं आराधइं ते सघलाइ-20 सुगुरु कहीइ । ते गुरु मणी आराधिवा ॥ १०५ ॥

१ जि. जिणवयणमंडण'. २ पराया. ३ नयी. ४ सुलगुरु. ५ अजाणइं.
६ छइं जि. ७ जि.

[जि.] शुद्ध श्रावकहूँ कदापिहि आपणा अनइ पारका गुरु न हुइं । कि तु श्रावकहूँ ते सघलाई सुगुरु हुइं । ते कुण ? जिनवचन-रूपिया रत्न तेहनउ मंडन अलंकार तेहें करी मंडित अलंकृत्या । एतलइ जे महात्मा जिनवचन मानइ ते सुगुरु ॥ १०५ ॥

5 [मे.] धर्मार्थी श्रावकनइ 'गुरु आपणा-पारका' ए वात कहिवा नावइं । काइं ? जे जिनवचनरूप रत्न तेहें करी मंडित सूषउं प्ररूपइं, सूषउं चारित्र पालइं ते सघलाई सुगुरु करी मानिवा ॥ १०५ ॥

[सो.] जेहनी सगतिइ धर्म लाभइं तेहें सुगुरुइं जि जाणिवु । ए वात कहइ छइ ।

10 [जि.] अथ सज्जन-वर्णवइ ।
 बलि किज्जामो सज्जनजणस्स सुविसुद्धपुण्णजुत्तस्स ।
 जस्स लहु संगमेण चि सुधम्मबुद्धि समुल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] बलि० अहं ते सज्जन जन उत्तम, लोकहूँ बलि कीजउं, उतारणउं कीजउं । सुविसुद्ध० जे सुविसुद्ध निर्मल पुण्यइं करी युक्त सहित छइं । जस्स० जेहनइं सगमि संयोगिइं करी लहु तत्काल सुधम्म० सरा धर्मनी बुद्धि उल्लसइ उपजइ । जेह यिकउ साचा धर्मनी बुद्धि आवइ, तेहनइं ज गुरु कहीइ । इसिउ भाव । यत उक्त श्रीसिद्धान्ते—

जे जेण सुद्धधम्ममि ठाविओ संजण्ण गिहिणा वा ।

20 सो चेव तस्स जायइ धम्मगुरु धम्मदाणाओ ॥

[जि.] सुविसुद्ध अतिनिर्मल पुण्य तेहें करी युक्त सज्जन लोकहूँ अहं बलि किज्जामो बलिहारइ कीजां, उतारणइं कीजां ।

जस्त जेह सज्जन जन, तणइ संगमि संयोगमात्रइ जि लघु उतावली
सुधर्मबुद्धि समुल्लसइ प्रकट हुइ ॥ १०६ ॥

[मे.] ते सज्जन उच्चम जननइ बलिहारी कीजउं । पणि ते
केवहा छइ ? निर्मल पुण्य करी युक्त छइ । जेहनइ संसर्गि लघु शीघ्र-
मली धर्मनी बुद्धि ऊपजइ उल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] तीणइ कालि ए कविनइ मनि श्रीजिनवल्लभसूरिइ
जि खरा भणी बइठा हुंता । तेह आथी वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ बिहुं गाथाइ श्रीजिनवल्लभसूरि वर्णवइ ।
अज्ज वि गुरुणो गुणिणो सुद्धा दीसंति तडयडा केवि ।
पहु जिणवल्लहसरिसो पुणो वि जिणवल्लहो चेव ॥ १०७ ॥
वयणे वि सुगुरुजिणवल्लहस्स केसिं न उल्लसइ सम्मं ।
अह कह दिणमणितेयं उल्लयाणं हरइ अंधत्तं ॥ १०८ ॥

[सो.] अज्ज वि० अजी केतलाइ सुगुरु गुणवंत तपि नियमि
करी कडकडतां देखीइ । पुण पहु प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि
सरीपउ गुरु श्रीजिनवल्लभइ जि हुइ । बीजउ एवउ शुद्धप्ररूपक
चारित्रीउ न हुइ ॥ १०७ ॥

वयणे० श्रीजिनवल्लभसूरि गुरुहूइ वचनि केतलाइ
अभागीआनइ सम्यक्त्व न ऊपजइ ! अह० अथवा सूर्यनउ तेज उल्लक
घूअडहूइ अंधणं किम फेडइ ? जिम सूर्यइ ऊगिइ घूअड न देसइ
तिम एहइ गुरुनइ वचनि धर्म न ओलखइ । इसिउ भाव ॥ १०८ ॥

१ तीण. २ तेह भणी तेह आथी. ३ मे. केई. ४ जि. पर, मे. पुण.
५ अल्लयाण. ६ कडकडाता. ७ एहवउ. ८ गुरुनइ. ९ वचनइ. १० अधोपणउ.
११ एहाइ. १२ उल्लयइ.

[जि.] अद्यापि आज लगाइ तंडयडा कडकडा शुद्ध निर्दोष गुणवंत केईएक गुरु दीसइं । पर केवल प्रभु श्रीजिनबल्लभसूरि सरीपउ बली जिनबल्लभसूरिइ जि । अनेराना अभावइतउ अन्योन्योपमा छाजइ ॥ १०७ ॥

3 गुरु श्रीजिनबल्लभसूरिनइ वचनइ कहीएकहूइं सम्मं सम्यक्त्व नइ उल्लसइ न प्रकट हुइ । अथ पठइ दिनमणितेज सूर्यना किरण उल्लक घूयड तेहनउं अंधत्व अंधपणउं किसउं हरइ ? अपि तु न हइ । सूर्यना तेज सरीपउं विश्वप्रकासक श्रीजिनबल्लभसूरिनउं वचन अभागिया पुरुषरूपिया घूयड तेहनउं अज्ञानरूपिउं अंधपणउं न फेडइं 10 तउ ते अभागिया घूयडना कर्मइजिनउं दूषण ॥ १०८ ॥ । ।

[मे.] अजी एवहइ तीर्थकालि द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ मेलि गुरु गुणवंत सूधा क्रियावंत आक्रा दीसइं । पणि श्रीजिनबल्लभसूरि सरीपा बली श्रीजिनबल्लभसूरि जि ईणइं कालि दीसइं ॥ १०७ ॥

। श्रीजिनबल्लभसुगुरुने वचने कहिनइं सम्यक्त्व उल्लसइ नहीं ? 15 अपि तु भव्य जीव सेवाकारक सघलाइनइं सम्यक्त्व उल्लसइ । अथवा बली सूर्यनउं तेज घूअडनइं अंधपणउं किमइं फेडइं ? अपि तु न फेडइं । तिम जे अभव्य दुरभव्य छइं ते गुरुने वचने सम्यक्त्व न ओलखइं । इसउ भाव ॥ १०८ ॥

[सो.] संसारनउं मरणादिक स्वरूप देखीनइ केतलाइनइं 20 वैराग्य न ऊपजइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ तेह ज अभागियानउं स्वरूप कहइ ।

तिहुअणजणं मरंतं दृष्टुण निर्अंति जे न अप्पाणं ।

विरमंति न पावाओ धिद्धी धिदुत्तणं ताणं ॥ १०९ ॥

[सो.] तिहुअण० त्रिभुवननउ लोक एवडउ सघलउइ मरइ छइ । को रहिउ नहीं, रहिसिइ नहीं । एव्हउं स्वरूप देपीनइ आपणपउं न जोइ, 'अम्हहइं मरण आवइ छइ, धर्म करउं ।' विरमंति० पाप थिकउ विरमइं नहीं, ऊहटइ नहीं । चिद्धी० तेहना धीरएपणा प्रतिइं धिग् पडउ, जेह भणी लगारइ मरणमय गणता नथी ॥ १०९ ॥ 5

[जि.] जे पुरुष त्रिभुवननउ लोक मरतउ देखी आपणपउं न निअंति न चींतवइं, बैराग्य न पामइं अनइं पाप हंतउ विरमइं नहीं तेहां पुरुषां तणउं घेठपणउं तेहहइं धिग् धिग् ॥ १०९ ॥

[मे.] त्रिभुवनना लोक मरता देपीनइ आपणपउं जोइं नहीं जि 'अम्हेई मरिस्थउं ।' एव्हउं देपी जे पाप हंता विरमइं नहीं तेहना१० घेठपणानइं धिग् धिकार पडउ ॥ १०९ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ, बिहु गाहे ।

[जि.] अथ कुत्तित स्नेहपणानउं फल बिहुं गायाइं कहइ ।

सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं सिरं च उअरं च ।

अप्पं खिवंति नरए तं पि हु चिद्धी कुत्तेहत्तं ॥ ११० ॥ 15

एगं पिअमरणदुहं अन्नं अप्पा वि खिप्पए नरए ।

एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ' ॥ १११ ॥

[सो.] को सगउं मरइ तउ अजाण जि शोकिइं^१ करी आक्रंद काइ अनइ माथउं पेट कूटइ । तीणइं करी गाढउं मोहनीय कर्म क्यार्जीनइ आपणपउं नरगि^२ घातइं । तं पि० तेहइ कुत्तेह विरूआ^३ स्नेह प्रतिइं धिग पडउ ॥ ११० ॥

एगं० एक ता प्रिय अमीष्ट मूउ ते दुःख । बीजउ वली शोक
करी याप ऊपार्जी नरगि^१ जाइ । बीजउ ते दुःख । दृष्टात कहइ छइ ।
एक ता ऊचा माला थकउ पडिउ । बीजउ लडइ^२ करीइ माथइ
आहणिउ । ए लोकिक दृष्टात ॥ १११ ॥

5 [जि.] अजानी लोक शोकि करी ऋदी रोई सिर माथउ^३
उअर पेटइ पुण कूटीनइ आपणपउ नरगि क्षिपइ घालइ । तं पि०
ते कुत्सित स्नेहपणाहूइ धिक्कार पडउ ॥ ११० ॥

एक तउ प्रिय वाल्हउ तिहनउ मरणदुःख आगइ छइ अनइ
बीजउ आपणपउ नरगि क्षिपइ घालीइ । एक तउ माल हूंतउ^४ पडण
१० पडिवउ^५ । अनेरउ वली ऊपरि माथइ लउडानउ घाउ । इणि कारणि
शोक न करिवउ, जिम नरगि न पीदाइ ॥ १११ ॥

[मे.] स्वजनादिकनइ मरणि शोक आक्रद करीनइ, शिर
कूटीनइ, हीउ ताडीनइ आपणपउ नरगनइ विपइ । क्षिपइ । तउ तेहइ
कुस्नेहनइ धिग् धिक्कार हुउ ॥ ११० ॥

१५ एक तां प्रियतम वाल्हा तेदना, मरणनउ दुःख । बीजउ आपणपउ
नरकनइ विपइ क्षेपइ । तउ ए वात साची हुई । एक माला हूतउ
पडिवउ । वली लकुटनउ घाउ, माथइ वाजइ ॥ १११ ॥

[सो.] साचा धर्मना धणी गुरु^६ नइ श्रावकइ दुर्लभ । ए
वात कहइ छइ ।

२० [जि.] 'स्नेहमूलानि दुःखानि' इमु स्थापी साप्रत दुःखमा
कालनउ स्वरूप कहइ ।

संपइ दूसमकाले धम्मत्थी सुगुरु साविया^१ दुलहा ।
नामगुरु नामसङ्कां सरागदोसा वह् अत्थि ॥ ११२ ॥

[सो.] संपइ० हवडां दु.खमा कालि पांचमइ आरइ वर्त्तइते^२
निष्केवल धर्मार्थी सुगुरु अनइ सुश्रावक दुर्लभ थिया, जे आपणउं
पिरायुं काई न जोअइं^३ । एकलउ धर्म जि जोइं एहवा अति थोडा ।^४
नामगुरु० नामिइं करी गुरु । नामिइं करी श्रावक । 'सराग०
जेहहइं' आपणा विरुआ^५ ऊपरि राग, बीजा गुणवंतइ ऊपरि द्वेष,
वह् अत्थि एह्वा घणा^६ छइं ॥ ११२ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दु.पमाकालि धर्मार्थी धर्मना करणहार
सुगुरु श्रावक दुर्लभ छइं । तिणि कारणि सरागदोसा रागद्वेषसहित^७
हंता नामगुरु नामधारक घणाइ छइं । ते दु.पमा कालनउं प्रमाण
॥ ११२ ॥

[मे.] सांप्रत दु.खमा कालि धर्मार्थी सुगुरु नइ श्रावक दोहिला
पांमीइं । पणि नामि गुरु, नामि श्रावक रागद्वेषसहित - घणाइ
दीसइं ॥ ११२ ॥

१५

[सो.] धर्म छइ भाम्याधीन । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धन्य अनइ अधन्यनउं स्वरूप कहइ ।

कहिअं पि सुद्धधम्मं काहिं^८ वि घन्नाण जणइ आणंदं ।
मिच्छत्तमोहिआणं^९ होइ रई मिच्छधम्मेषु ॥ ११३ ॥

[सो.] कहिअं पि० केतलइ धन्य उत्तम जीवहूइं खरउ^{१०}
धर्म कहिउ सामलिउ हर्ष करइं । धर्म करता देखी कहिवुं किसिउं ?

१ जि. मे. सावगा. २ वर्त्तइ. ३ जोईउं ४ 'जेहहइं' नयी. ५ विरुआइ.
६ घणाइ. ७ मे. काह. ८ मे. मिच्छित्तं.

मिच्छन्त० ये निमिड मिथ्यात्वि करी मोक्षा दाखा छइं तेहहूइं साचउ धर्म सामलिउ दीठउ^१ हर्ष न करइ । तेहहूइं मननी रति मिथ्यात्वधर्मइ जि ऊपरि हुइ । ते आपणा आपणा कर्मनउ विशेष । ते अभय दूरभव्य तीहनुं कारण^२ ॥ ११३ ॥

५ [जि.] केईएक धन्यहूइं सुद्ध निर्मल धर्म कथितमात्र हूंतउ आणंद जणइ ऊपजावइ । अनइ अधन्यहूइं मिथ्यात्वइं मोहित हूँता मिथ्यात्वधर्मनइ विपइ रति सतोप हुइ ॥ ११३ ॥

[मे.] कहिउंइ हूंतउ सूघउ धर्म केतलइं भाम्यवंतनेइं आणंद ऊपजावइ अनइ मिथ्यात्वमोहित जीरनइं मिथ्यात्वधर्मनइ विपइ
१० रति हुइ ॥ ११३ ॥

[सो.] केतलइ जीव धर्मनी बुद्धिइ पाप करइं छइ । ते आथी कहइ छइ ।

[जि.] अय जिनधर्मीनउं स्वरूप त्रिहुं गाथाइ करी कहइ ।
१२ इहं पि महादुक्खं जिणसमयविऊण सुद्धहिययाणं ।
१५ जं मूढा पावाइं धम्मं भणिऊण सेवन्ति ॥ ११४ ॥

[सो.] इहं पि० जिनवचनना जाण निर्मल मनना धणी तेहनइ मनि एइ जि एफ महादुःख, जं मूढा० जं मूढ भूषं पापडा मिथ्यात्वी धर्म भणी^३ धर्मनी बुद्धिइं पाप सेनइ । यागादिक करइं । पापइ पुण्य भणी मानइं । एव्हउं असमजस देखी जिनधर्मना जाणनइं^४
२० मनि असमापि ऊपजइं ॥ ११४ ॥

[जि] निर्मलहृदय अनइ जिनसिद्धांतना जाण तेहहूइं एक ज मोटउं दुकरं जे मूढा मिथ्यात्वी धर्म भणी धर्मबुद्धिइं पापहिंसादिक

सेवइं । एतलउं जि एकु दयालपणइं दुःख । बीजउं लगारइं दुःख नही ।
जितेंद्रपणातउ ॥ ११४ ॥

[मे.] जिनसमयना वेत्ता सूधा हीयाना धणीनइं ए मोटउं दुःख ।
ए किसिउं ? जे मूर्ख लोक मापनइ धर्म करीनइ सेवइं । मुखि कहइ
'अग्हे धर्म करउं छउं' अनइ करइं पाप ॥ ११४ ॥

[सो.] सम्यक्त्वना पालणहार थोडाइ जि हुइं । ए बात कहइ
छइ ।

धोवा महानुभावा जे जिणवयणे रमंति संविग्गा ।
तत्तो भवभयभीया सम्मं सत्तीइ पालंति ॥ ११५ ॥

[सो.] धोवा० ते महानुभाव गुरुया भाग्यवंत थोडा, जे^{१०}
जिनवचननइं^१ विपइ संवेग वैराग्यवंता हुंता रमइं । रात्रिदिवस^२
श्रीसिद्धांतनी आस्था मनि आणइं । तत्तो० तेहइ पालइ जे संसार-
माहि पडिवानइ भयं^३ बीहतां हुंता सम्यग् साचउं जिनवचन आपणी
शक्तिनइं मानिइं खरूं क्रियां करी पालइं । ण्हा ते अति थोडा ॥ ११५ ॥

[जि.] जे जिनधर्मी थोडा महानुभाव गरिष्ट हुंता श्रीजिनवचन-^{१५}
नइ विपइ संविग्न सावधान धिका रमइं, स्नेह करइं । तिणि कारणि
जिनवचनकारक पुरुष संसारना भय हुंता बीहता सक्तिइं करी सम्यक्त्व
पालइं ॥ ११५ ॥

[मे.] ते महानुभाव थोडिला, जे जिननां वचन तेहनइ विपइ
संवेगी थका रमइं । तिवार फळा ते भय संसारना भय थका बीहता^{२०}
सम्यक्त्व यथाशक्ति करी पालइं ॥ ११५ ॥

[सो.] सम्यक्त्व पापइ श्रीधर्म खरउ न हुइ । ए बात कहइ छइ ।

सव्वंगं^१ पि हु सगडं जह न चलइ इक्कवडयलारहियें^२ ।
तह धम्मफडाडोवं^३ न चलइ^४ सम्मत्तपरिहीणं ॥ ११६ ॥

५ [सो.] सव्वं० जिम सगड गाडडं धुरी घूंसर समइल प्रमुख
सर्वे आगे^५ करी सहित हुइ, पुण एक वडइल न हुइं तु न चालइं ।
तह धम्म० तिम धर्मनउ फटाटोप^६ मंडाण घणूंइ करइ, तप नियम
क्रिया दान सील कष्टानुष्ठानादिक करइं । पुण सम्यक्त्व नयी तउ कोई
चालइ नही । अल्प फल थाइ । अज्ञान कष्टइ जि^७ थाइं । जिम तामलि
१० रिपिनइं घणउ तप कष्ट कीधउं, अल्प फल हउं ।

सट्ठि वाससट्ठसा तिसत्तखुत्तो दएण धोएण ।

अणुचिन्नं तामलिणा अन्नाणतवुत्ति अप्पफणो ॥ (उपदेशमाला, गा. ८१)

[मे.] सधले अगे संयुक्त हूंतउ शकट एक वडहिल रहित न
चालइ । तिम धर्मनउ स्फटाटोप एक सम्यक्त्व रहित फलदायन न
२५ हुइ ॥ ११६ ॥

[सो.] जे जीव सिद्धात न सामलइं, हित-अहित न जाणइं ते
आश्री कइइ छइ ।

[जि.] अथ तत्त्वज्ञ पुरुष मूर्धे उपरि रीस न धरइं । ति बात
कइइ ।

३० न मुणंति धम्मतत्तं नत्थं परमत्थगुणहिअं^१ अहिअं ।
चालाण ताण उवरिं कह रोसो मुणिअतत्ताणं ॥ ११७ ॥

१ आ गाया सया सेनो बालाबोधेय त्रि मां नदी २ मे "वडहिल". ३ मे.
फलइ ४ अगे ५ स्फटाटोप ६ 'त्रि थाइं' नही ७ मे परमत्थ. ८ जि
मुणिधम्मार्थ, मे. मुणिअपग्गमाण

[सो.] न मुणंति० जेहमाहि धर्मनउं तत्त्व कहिउं छइ तेहउं सिद्धांतशास्त्र न जाणइ अनइ जे परमार्थगुणिइं हित अनइ अहित वस्तु, रुडउं-विरुडउं, पुण्यपाप न जाणइं, बालाण० ते वापडा मूर्ख अजाणपणइं पाप करतां उपरि मुणिअ० ज्ञाततत्त्वहइं रोस किम हुइ ? 'ए वापडा अजाण धर्म न जाणइं, तु सिउं जाणइं ?' इम तेहं उपरि करुणाइ जि आवइ । इम कहइ, 'सुच्चा ते जिअलोए जिणवयणं जे नरा न याणंति' इत्यादि ॥ ११७ ॥

[जि.] जे मूर्ख धर्मतत्त्व न जाणइं अनइं बली परमार्थगुणि करी हितकारीउं सत्य शास्त्र, अहिउं अहितकारिउं न जाणइं । ताण बालाणं तेहां बालकां उपरि मूर्ख उपरि मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्व^{१०} तत्त्वना जाणहार पुरुषहइं किसउ रोस ? अपि तु कोई रोस नही । बाल शब्दइं मूर्खइं कहाइ अनइं आंचलि धावणउ बालकइं कहीइ । तेह भणी जिम बालक तत्त्वतत्त्वविचार न जाणइं, हित-अहित न जाणइं । तेह-बालका उपरि डाहीयार लोक रीस न करइं ॥ ११७ ॥

[मे.] जे न जाणइं धर्मनउं रहस्य अनइ शास्त्र, जे पर-आपनइं^{१५} हित नइ अहित, पुण्य नइ पाप तेहनइ अधिक गुणकारक न जाणइं ते बाल मूर्ख उपरि धर्मना जाणनइं रोस किम करिवउ आवइ ? ॥ ११७ ॥

[सो.] जे आपणउं हित न करइ ते पर रहइं किम हितूआ हुसिइं ? ए वात कहइ छइ ।

[जि.] मूर्ख दयावत न हुइ । ए वात स्थापइं ।

20

१ 'हित...न जाणइ' ए पाठने स्थाने मीमी प्रतमां नीचे प्रमाणे छे—
'हित अनइ अहित न जाणइ । अथवा परमप्य इसिइ पाठि आपणपा अनइ परइइइ गुणकारिउं हित वस्तु अनइ अहित वस्तु, रुडउ-विरुड पुण्यपाप न जाणइ ।'

अप्पा वि जाण वइरी तेसिं कह होइ परजिए करुणा ।
 चोराण बंदिपाण^१ य दिट्ठतेणं मुणेअब्बं ॥ ११८ ॥

[सो.] अप्पा० जेहनड आपणउ आत्माइ वइरी । आपणा जीवइन्हं हित नथी करता तेन्हा पाप करइं छइं । जेन्हा^२ आपणउ
 ५ आत्माइ गाढउ संसारमाहि रुलइ । तेहहूइं अनीरा^३ जीवनइ विपइं
 करुणा किम हुइ ? चोराण० जिम चोर अथवा जे भाणस बंदि घरइं
 तेहनइ दृष्टातिइं जाणिवुं । जिम ते चोरी करतां, बंदि घरतां, परहूइं
 अनर्थ करतां आपणउं न चींतवइं । ‘अन्हे घरीसिउं, मारीसिउं, अनर्थ
 प्रामिस्यउं’ ए बात काई विमासइं नहीं । तिम तेहइ पाप करता
 १० चींतवइं नहीं ॥ ११८ ॥

[जि.] जाण० जेहां पुरुषहूइं आपणउ आत्मा वइरी,
 आपणा जीवइहूइं हित न करइं तेसिं तेहां पुरुषहूइं परजिए
 पारका जीव ऊपरि किमु करुणा दया हुइ ? अपि तु न हुइ । ए बात
 चोराण चोरनइ दृष्टाति, बंदिपाण य बंदी बंदोर बादि झाल्या लोक
 १५ ते विहुने दृष्टांति जाणिनी । जिम चोर आपणा जीवइ ऊपरि दया
 अणकरतउ हूंतउ पारका जीव ऊपरि दया न करइं । जइ चोर आपणाई
 जीवहूइं विरूउं चींतवी लोकदहूइं परद्रव्य लेता मारइ । अनइं जे जे
 आपणा जीवहूइं हित न करइं ते ते पारका जीव ऊपरि दयाई न करइं ।
 जिम चोर । अनइं जे जे पारका जीव ऊपरि दया करइं ते ते आपणाइ
 २० जीवहूइं हित करइं । जिम मुसाधु लोक । इसुं प्रमाणिकनउं बचनई
 जाणिवउं ॥ ११८ ॥

[मे.] जेहनइ आपणउ आत्मा वयरी, आपणा आत्मा ऊपरि
 दया न ऊपजइं तेहनइ अनेरा जीव ऊपरि करुणा दया किम हुइ !

इहां चोर नइ बंदीना दृष्टांत जाणिवा । जिम चोरु चोरीइं पइसइ अनइ
मरिवाइतउ बीहइ नहीं । बंदिघाण बंदि झालिवा पइसइ तिम जाणिवउं
॥ ११८ ॥

[सो.] जीव उत्तम, मध्यम, अधम त्रिहु प्रकारे हुइं । ए वात
त्रिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकि दयावंति मौटा पापव्यापार न करिवा ।
इसुं कहइ ।

जे रज्जघणार्इणं कारणभूआ हवंति बावारा ।
ते वि हु अइपावजुआ धन्ना छडुंति भवभीया ॥ ११९ ॥

[सो.] जे धन्य उत्तम छइं ते जेहे व्यापारे राज्य लाभइ, धन^{१०}
धान्य समृद्धि मान महत्त्व लाभइ ते वि हु^० तेहइ व्यापार अति
पापमय^१ जाणी छांडइ । संसारना दुःखभए बीहते दीक्षा लेई आपणां
काज साधइ ॥ ११९ ॥

[जि.] जे व्यापार राज्यधनादिकहइं कारणभूत हुइं, जेह
व्यापार हुंता राज्य धन धान्य सुवर्ण रूप्य रत्नादिक उपार्जीइं ते वि^{१५}
तेहइ व्यापार हु निश्चइं अतिपापसंयुक्त हुइं । तउ धन्य कृतपुण्य
संसार हुंता बीहता ते व्यापार छांडइ ॥ ११९ ॥

[मे.] जे राज्यधनादिक उपार्जिवानइ कारणभूत व्यापार हुइ
तेहइ अतिपापयुक्त व्यापार भव संसार हुंता बीहता छांडइ । तेही धन्य
जाणिवा ॥ ११९ ॥

[जि.] उत्कृष्ट पुरुषनी वात कही मध्यमनी वात कहइ ।
 वीयां य सत्तरहिआ धणसयणाईहि मोहिआ लुद्धा ।
 सेवन्ति पावकम्मं वावारे उयरभरणट्टे ॥ १२० ॥

[सो.] वीया० वीजा जे मध्यम पुरुष घरवार छांडी दीक्षा
 ५ लेवानइ साहसि करी रहित धन लक्ष्मी अनइ पुत्रकलत्रादिक स्वजन
 घरादिकनइ मोहिइ मोक्षा लोमि वाक्षा पेट भरवानइ कारणि पापव्यापार
 व्यवसाय वाणिज्य क्षेत्रादिकनउ व्यापार करइ, काई काई गृहस्थधर्म
 आराधता हुंता । ए वीजा मध्यम पुरुष कहीइ ॥ १२० ॥

[जि.] वीजा मध्यम पुरुष सत्त्वरहित धण द्रव्य अनइ स्वजन
 १० पुत्र तेहे मोक्षा लुद्धा लोमिया हुंता व्यापारमाहे उदरभरणार्थि पेट
 भरिया भणी पावकम्म पापकर्म सेवइ समाचरइ । ते मध्यम पुरुष
 जाणिवा ॥ १२० ॥

[मे.] वीजाइ वली सत्त्व करी रहित धनस्वजनादिके मोहित
 हुंता लोमिया हुंता पापकर्म सेवइ । स्या भणी ? उदर भरिवानउ
 १५ व्यापार तेहनइ अर्थि ॥ १२० ॥

[जि.] अथ अधम पुरुष कहइ ।
 तईया अहमाण अहमा कारणरहिआ अनाणगव्वेण ।
 जे जंपंति उस्तुत्तं तेसिं धिद्धी त्थु पंडितं ॥ १२१ ॥

[सो.] तईया० वीजा ए अधम पाहि अधम फाजकाम
 २० पापइ आपणइ अजाणवइ गर्वि पूरिया जे जंपंति० उत्सुघ्र बोलइ,

१ विद्वा, मे. वीयाइ. २ मे. लुद्धा. ३ मे. पावकम्मे. ४ भरणट्टा.
 ५ पापव्यापार नइ. ६ जि. तईयाइमाण अहमा, मे. तईया अहमाणहमा. ७ मे.
 पंडिते. ८ एक.

सिद्धांत विरुद्ध भाषणं । तेसिं० तेहना पंडितपणाहूँ^१ धिग् धिग् हउ ।
ते आपणइं मनि डाहा थई बोलइं छइं, पुण उत्सूत्र भाषणइं आगलि
आपणइं^२ घणउ संसारमाहि रुलिसिइं ॥ १२१ ॥

[जि.] तईया त्रीजा अधमाधम कारणरहिआ कारण
विणु काज, पाखइ अनाणगन्वेणं अज्ञानगर्व करी, कूडइ अहंकारि^३
करी जे पुरुष उत्सूत्र सिद्धांत विरुद्ध वचन जंपंनि बोलइं तेसिं तेहां
अधमाधम पुरुष तणा पांडित्यहूँ^४ धिगस्तु धिक्कार हु । ते पारकइ
पीटणइ आपणा गाल तोडइं ॥ १२१ ॥

[मे.] हिव त्रीजा अधमहइ पाहति अधम कारण पापइ अज्ञान-
गर्वि गर्वित हूँता जे उत्सूत्र बोलइं तेहना पंडितपणानइं धिग् धिक्कार^५
पडउ ॥ १२१ ॥

[सो.] बली^६ एह जि घात ऊपरि मरीचिनउं दृष्टांत कहइ
छइ ।

[जि.] अथ ते अधमाधम उत्सूत्र भाषकहूँ^७ सरीपउ दृष्टांत
देखालइ ।

जं वीरजिणस्स जीओ मरिई^८ उस्सुत्तलेसदेसणओ ।
सागरकोडाकोडिं हिंडइ अइभीमभवगहणे ॥ १२२ ॥

[सो.] जं वीर० श्रीमहावीरनु जीव मरीचिनइ भवि
लगारएक उत्सूत्र कपिल क्षत्रियहूँ^९, 'ए त्रिदंडियापणाइ' माहि काई
धर्म छइ कि नयी ? इम पूछता 'कविला ! इत्थंपि इहयं पि' इसिउं^{१०}
उत्सूत्रमात्र उपदिसीनइ कोडाकोडि सागरोपम जं संसाररूपीआ अति

^१ पंडितपणाहूँ. ^२ आपणपइ. ^३ 'बली' नयी ^४ मिरिइं. जि. मिरिइंभवे,
मे. मिरिइं. ^५ भवरजे. ^६ त्रिदंडीयापणा.

बीहामणा अरण्यमाहि' भमइं । असंख्यातउ काल नवनवे भवांतरे रुल्द ।
तेह भणी उत्सूत्रप्ररूपणा विरुई । यत उक्तं श्रीवीरस्तुतौ—

अहह सयलन्नपावेहिं वितहपन्नवणमणुमवि दुरंतं ।

जं मरिइभवअज्जिअदुक्कयअवसेसलेसवसा ॥

५ ' सुरथुयगुणो वि तित्थंकरो वि तिहुअणअतुल्लमल्लो वि ।

गोशईहि वि बहुसो कयत्थिओ तिजयपहु । तं सि ॥

थीगोनंगणभूणंतगा वि केवि इह दढपहाराई ।

बहुपावा वि पसिद्धा सिद्धा किर तम्मि चेव भवे ॥ १२२ ॥

[जि.] जं जिणि कारणि श्रीमहावीरदेवनउ जीव मरीचि-
१० नइ भवि, श्रीआदिनाथनउ पोत्रउ, श्रीभरतचक्रवर्तिनउ वेटउ
मरीचि उस्सुत्तलेसदेसणओ ' अम्हई कन्हई काई थोडउ धर्म
छइ' इहुं उत्सूत्रनउ लयलेसना कहिवातउ अइभीमभवगहणे
अतिरौद्र संसाररूपिउं गहन वन तेह माहि सागरोपमनी कोडाकोडि
हिंडइ भमइ । ते उत्सूत्रनउं प्रमाण ॥ १२२ ॥

१५ [मे.] जे श्रीमहावीरदेव तणउ जीव मिरीचि 'नामिइं
उत्सूत्रनउ लेस एक तेहनी देसनाइं करी एक कोडाकोडि सागरोपम
भीम रौद्र संसाररूप वन गहनमाहि हींडिउ भमिउ ॥ १२२ ॥

[जि.] तेह जि उत्सूत्रभापक भारेकर्मउ । इहुं विहुं गाथाइं
प्रकासइ ।

२० ता जे^१ इमं पि वयणं वारंवारं सुणित्तु^२ समयम्मि ।
दोसेण अवगणित्ता उस्सुत्तपयाइं सेवन्ति ॥ १२३ ॥

ताण कहं जिणधम्मो' कह नाणं कह दुहाण वेरग्गं ।
कूडाभिमाणपंडियनडिया बुद्धंति नरयम्मि ॥ १२४ ॥

[सो.] ता० तु जइ एहं' मरीचिनउं उत्सूत्र वचननउं
स्वरूप वली वली सांभली दोसेण० द्वेप लगइ ते अवगणीनइ' जे
उत्सूत्रपद सेवइ, श्रीसर्वज्ञनी आज्ञा विरुद्ध बोल कहइं थापइं, जे 5
अभिमानना बाह्या एहं उत्सूत्र बोलइं तेहहइं जिनधर्म किहां' छइ ?
अनइ' दुःखनउ वैराग्य किहां छइ ? जेह भणी संसारनउ दुःख आंगी-
नइ उत्सूत्र प्ररूपइं छइं । कूडाभिमाण० कूडा आपणा पंडितपणाना
अभिमान तीर्ण करी नइया बाह्या नरगइ जि माहि बूडइं छइं
॥ १२३-२४ ॥

10

[जि.] ता तउ पच्छइ जइ किमइ समयम्मि सिद्धांतमाहे
इमं पि त्रयणं उत्सूत्रवर्जन पूर्वोक्त वचन वार वार सुणी सांभलीनइं
पछइ कूडइ दोषि करी सिद्धांतनउं वचन अवगणीनइं ते अधम उत्सूत्रपद
सेवइं । तेहां उत्सूत्रपदसेवणहारइं कहं किमु जिनधर्म हुइ ? अपि
तु न हुइ । अनइं तेहांहइं नाणं तत्त्वज्ञान किमु हुइ ? वली दुःखनउं 15
वैराग्य किमु हुइ ? अनइं ते अधम कूडउ अभिमान अहंकार तिणि
करी पंडित तेहे नटित नचाव्या हूता नरकमाहे बूडइं । कूडी पंडिताई
करी नरगि पडइं ॥ १२३-२४ ॥

[मे.] तउ जइ किमइ मरीचिनउं उत्सूत्रवचननउं स्वरूप
वार' वार सांभलीनइ सिद्धांतमाहे कहिउं हूतउं ते वचन द्वेप लग्गी 20
अवहेलीनइ उत्सूत्रनां पद स्थानक सेवइं, सिद्धांत विरुद्ध बोलइं,
तीयांनइ जिनधर्म किहां, ज्ञान किहां ? तेहनइ दुःखनउ वैराग्य किहां ?

१ मे. जिणधम्मं. २ एहं. ३ अवगुणीनइ ४ निहाइ. ५ पीनी प्रतमां आटलुं
वधारे छे—' अनइ ज्ञाननउं जाणिवउं किहां छइं. '

જેહ મળી સંસારના દુઃખ આંગમી કૂડઈ અમિમાનિ, કૂંડી પંડિતાઈં
નહ્યા હંતા નરગ માહિ વૂહઈ ॥ ૧૨૩-૨૪ ॥

[સો.] કર્મવહુલ જીવહૂં હિતોપદેશ દીધઝ કાંઈ કાજ નાવઈં ।

૭ વાત કહઈ છઈ ।

૫ [જિ.] એવહા નિકાચિતકર્મી જીવહૂં, ઉપદેસની અયોગ્યતા
કહઈ ।

મા મા જંપંહ વહુઅં જે વદ્ધા ચિક્ષણેહિં કસ્મેહિં ।

સચ્વેસિં તેસિં જાયઈ હિઓવણસો મહાદોસો ॥ ૧૨૫ ॥

[સો.] મા મા ૦ ઘણં કાંઈ મ બોલિસ્યઝ । બીજાં કાંઈ
૧૦ કારણ મ કહિસ્યઝ । જં કેતલાઈં જીવહૂં હિતોપદેશ કાંઈ ન લાગઈં ।
જે જીવ ચીકણે કર્મે કરી વાધા છઈ ગાઢા કર્મવહુલ છઈ, તેહં સવિહું
જીવહૂં હિતોપદેશ દીધઝ મહાદોષહેતુઝ જિ થાઈ । કાંઈ ગુણિ ન
આવઈ । યત ઉક્ત—

અપ્રશાન્તમતૌ શાસ્ત્રસદ્ધાવપ્રતિપાદનમ્ ।
૧૫ દોષાયામિનવોદીર્ણે શમનીયમિવ જ્વરે ॥ ૧૨૫ ॥

[જિ.] 'અહો ઉપદેશના દેણહારો પુરુષો ! વહુઅં ઘણં મતિ
બોલઝ । જે જીવ ચિક્ષણ ચીકણાં અવશ્યમોક્તત્ર્ય કર્મ તેહે વાધા
વ્યાપ્યા હુઈં તે સઘલાઈં જીવહૂં હિતોપદેસ ધર્મનં, કહિવં મહાદોષ-
રૂપ, મુલહૂં થૂક સોસ જિ મળી હુઈ । કાંઈ લાગઈં નહી । તિ નિકાચિત
૨૦ કર્મનં પ્રમાણ । જીવનાં ચતુર્વિધ કર્મ છઈં । એક સ્પૃષ્ટ કર્મ । બીજં
વદ્ધ કર્મ । ત્રીજં નિષ્કર્મ । ચતુર્થં નિકાચિત । જિમ છોહિ દીર્ઘ
મતિઈં સાંમુઢી ચૂનાની ઢલી મૂકી લાંસીઈ । અનઈં ત્યા ચૂનાની સૂકી

હલી મીતિઈં લાગી પાછી પડઈ । મીતિમાહિ કાઈં ન રહઈં । તિમ સ્પૃષ્ટ
કર્મનં સ્વરૂપ જાણિવં । લગારેક લાગઈ તે તત્કાલ વિલઈ જાઈ તે
સ્પૃષ્ટ કર્મ । વલી જિમ સૂકી છોઈપંકિત મીતિ । તેહં ઊપરિ નીલી
ચૂનાનીં હલી લાંચીઈ । પછઈ કોઈંએક સૂકી પૂઠઈં મીતિ હંતી ઝચેલી
લાંચઈ । મીતિઈં સૂકી મળી લગારઈ ન રહઈં । તિમ વદ્ધકર્મ જીવહૂં કર્મ 5
લાગઈ, કેતલીએક વેલ રહઈ । પછઈ ઉપક્રમિ કરી ફીટઈ । તે વદ્ધકર્મ ।
વલી જિમ નીલી મીતિની છોઈ માહે સૂકઝ ચૂનાનઝ સંઢ ઘાલીચઈ ।
પછઈ કાલાંતરિ દોહિલઝ નીકલઈ । તિમ નિધત્ત કર્મ । જીવહૂં કર્મ
લાગઈ । જીવ મોગવઈ । કાલાંતરિ ગાઢઈ ઉપક્રમિ જે કર્મ ફીટઈ તે
કર્મ નિધત્ત નામ જાણિવં । અનઈ જિમ નીલી છોઈ સઝં મીતિ ચિની 10
હુઈ અનઈ મીતિની છોઈ સૂકી પૂઠઈં વજ્ર એકપણઝં હુઈ તિમ
નિકાચિત્ત કર્મ । જીવ નઈં કર્મ એક હૂયાં । જૂજૂયાં ન થાઈં । જાં જીવઈ
જીવ તાં તે કર્મ મોગવઈ । ગાઢ અનંતે ઉપક્રમે કીધે ન જાઈં । સંપૂર્ણ
કર્મ મોગવીઈ તે નિકાચિત્ત કર્મ । તથા ચોક્ત—

કૃતકર્મક્ષયો નાસ્તિ કલ્પકોટિશતૈરપિ ।

15

અવશ્યમેવ હિ મોક્તવ્યં કૃતં કર્મ શુભાશુભમ્ ॥

ઇત્યાદિ કર્મસ્વરૂપ કર્મગ્રંથશાસ્ત્રતઝ જાણિવં । એતલઈં જે ચીકળે
કર્મે લીપ્યા તેહાં જીવાંહૂં ઉપદેશ ન લાગઈં । યદુક્તં શ્રીઉપદેશ-
માલાયાં—

‘ઉવણસસહસ્તેહિ વિ બોહિંજંતો ન બુઝઈ કોઈં ।

20

જહ બંમદત્તરાયા ઉદાયિનિવમારઓ ચેવ ॥ ૧૨૫ ॥ (ગા. ૩૧)

[મે.] મા માઝ ઘણઝં ઘણઝં ઘણઝં મ બોલઝ । જે જીવ
ચીકળે કર્મે બાંધ્યા છઈં ત્રીયાં સઘલાંનઈ વિપઈ હિતોપદેશ મહાદોષ
સમાન હુઈ ॥ ૧૨૫ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] एह जि वात प्रकारातरि करी वली कहइ ।

हिअयम्मि जे कुसुद्धा ते किं वुज्झंति' धम्मवयणेहिं ।
ता ताण कए गुणिणो निरत्थयं दमहि' अप्पाणं ॥ १२६ ॥

5 [सो.] हिअयम्मि० जे जीव हिअइ कुसूधा अधम्म
मायाविया हुइं ते धर्मेने वचने किम वूझइं ? घणाइ धर्मोपदेश दिउ,
पणि ते न' वूझइं । ता० तेह भणी तेहहूइ वूझववानइ कारणि जे
खप करइ ते आपणपउं निरर्थक दामइं, क्लेश करइं । तेह' अयोम्यहूइ
खप कीधी निरर्थक थाइं । काई गुण न करइ । यत उक्तं—

10 ये वैनेया विनयनिपुणैस्ते क्रियन्ते विनीता
नावैनेया विनयनिपुणैः शक्यते सविनेतुम् ।
दाहादिभ्य समलम्ममलं स्यात्सुवर्ण सुवर्ण
नायस्पिण्डो भवति कनकं छेददाहक्रमेण ॥ १२६ ॥

[जि.] जे पुरुष हियामाहे कुसुद्ध दुष्ट हुइं ते किम धर्मेने
15 वचने करी प्रतिवूझइ ? सरलचित्तइ ज धर्माक्षरे करी प्रतिवूझइं । ता
तउ पठइ गुणवंत परोपकारी पुरुष ताण कए तेहां दुष्टाने कीधइ
निरर्थक आपणपउं दमइं खेदावइं ॥ १२६ ॥

[मे.] जे मनुज हीयामाहि कुसूधा छइं ते धर्मेने वचने किम
प्रतिवूझइं ? ते ते जीव प्रतिवूझवानइ कारणि गुणवंत निरर्थक आपणपउं
20 दमइं, क्लेश करइं । तिहा खप कीधी वृथा थाइ ॥ १२६ ॥

१ जि. वुज्झंति २ दमइ. ३ 'न वूझइं....तेहहूइ' एतलो पाठ बीबी
प्रतमांसी पढ़ी गयो छे ४ जि. ५ दमइं. ६ छेद

[સો.] ધર્મની આસ્થા' જીવહૂં પાપ ફેડઈ^૧ । એ વાંત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જઈ દુષ્ટ મારેકર્મા જીવને હિયયઈ જિનધર્મોપદેશ ન લાગઈ તડ પઠઈ ત્રિસું જિનધર્મ પ્રમાણ ? इसी शंका फेडिवा भणी जिनधर्मनउं प्रमाण बोलइ । 5

दूरे करणं दूरस्मि साहणं तह पभावणा दूरे ।
जिणधम्मसदहणं पि तिकखदुक्खाइं निट्ठवइ ॥ १२७ ॥

[સો.] દૂરે૦ શ્રીજિનધર્મનં કરિવં આરાધિવં તે દૂરિ પરહં છઈ અનઈ જિનધર્મનું સાહણં કહિવં, થાપિવં, અનેરાનઈ હિઅઈ આણિવં તેહઈ પરહં છઈ । તથા શ્રીજિનશાસનની પ્રમાવના 10 લોકમાહિ રૂડં મવાડિવં, બાહ્ય લોકઈ પાહિ વચ્ચણાવિવં તેહઈ પરહં છઈ । તેહ એકે જીવ તીર્થંકરપદવી ગણધરપદવી કેવલજ્ઞાન મોક્ષ લગઈ ઊપાર્જઈ । જિણધર્મ૦ વીજં કાર્ક મ કરિસ્યત્ । જિનધર્મનં સદ્દહણ માત્ર કરઈ, આસ્થાઈ જિ મનિ આણઈ તેડ તિક્કલદુક્ખાઈં તીક્ષ્ણ ગાઢાં પોતનાં પાપ નીઠવઈ ક્ષપઈ, હલ્લઅકર્મંત થાઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 15

[જિ.] જિનધર્મનં કરણં કરિવં દૂરિ વેગલં હુત અનઈ જિનધર્મનં સાધન તપશ્ચરણાદિ પ્રમાણિ ચઢાવણ પુણ દૂરિ હત । તહ તથા જિનધર્મની પ્રમાવના દ્રવ્ય વેચી જિનશાસનિ પ્રોત્સર્પણા તેહીઈ વેગલી છઈ । શ્રીજિનધર્મ સાચત્ રૂડત્ ચરત્ । ઇસું જિનધર્મનં શ્રદ્ધાનઈ તીક્ષ્ણ તીવ્ર દુક્ખહૂં નિરાકરઈ નિટ્ઠવઈ ફેડઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 20

૧ આસ્થાઈ. ૨ આ 'ફેડઈ' શબ્દથી માઠી વાકીનો બાલાવબોધ કે ૧૨૭ મી ગાથા સો ની વીજી પ્રતમા નથી માત્ર આ ગાથા ઉપરના બાલાવબોધના છેલ્લા બે શબ્દો 'હલ્લઅર્મંત યાઈ' તેમા છે. અર્થાત્ ૧૨૭ મી ગાથા અને તે ઉપરના બાલાવ-
બોધને સ્થાને સો ની વીજી પ્રતમા માત્ર આટલું છે—'ધર્મની આસ્થાઈ જીવહૂં પાપ
[વચેનો વધો પાઠ પઢી ગયો છે] હલ્લઅર્મંત યાઈ.'

[मे.] वीतरागना धर्मनउ करिवउ दूरि रहउ । क्रियानउ साधियउ दूरि रहउ । तिम शासननी प्रभावना पणि दूरि रहउ । एक जे जिनधर्मनउ सद्विबउं ते तीक्ष्ण गाढा पोतना पाप थकी जे दुक्ख तेहनउ नीठयइ ॥ १२७ ॥

5 [सो.] धर्म सामलिवाना मनोरथ कहइ छड ।

[जि.] अथ सुश्रावकनी धर्मचिन्ता कहइ ।

कइया होहि दिवसो जइया सुगुरूण पायमूलम्मि ।
उत्सुत्तलेसविसलवरहिओ' निसुणेमि' जिणधम्मं ॥ १२८ ॥

[सो.] कइया० ते दिहाडउ मझहूइं कहिइं हुसिइ, जहीइ
१०हुं उत्तम चारित्रिया सुगुरूनइ पदमूलि उत्सूत्रलेश लगारइ उत्सूत्ररूपिउ
विपलय पिसनउ लेस तीण करी रहित खरउ श्रीजिनधर्म सामलिसु ?
जेह मणी जिनवचननइ सामलियइ जीवहूइ मोटउ गुण ऊपजइ । यत
उक्त—

नवि त करेइ देहो न य सयणा नेव विच्छसाओ ।

15 जिणययणसवणजणिया ज सवेगाइया लोए ॥ १२८ ॥

[जि.] कइया कदा कियारइ दिवसो दिहाडउ होहि
होसिइ, जइया यदा कियारइ सद्गुरूनइ पादमूलि चरणरुमलि
जिनधर्म निसुणिमु सामलिसु ? कियुउ हूतउ ? उत्सूत्रनउ लेस तेह
रूपिउ विपलव तिणि करी रहित हूतउ । एतलइ ते दिहाडउ निहीइ
20होसिइ ? जिणि दिहाडइ गुरूनइ पदकमलसमीपि जिनधर्म सामलिसु ते
दिन कृतार्थ ॥ १२८ ॥

[मे.] कहीइं ते दिहाइउ मुझनइं होइसिइ, जहीइं सुगुरु सुद्ध
प्ररूपकनइं पादमूलि उत्सूत्रलेसरूप विपलव तिणि करी रहित हूंतउ
जिनधर्म सांगलिमु ! ॥ १२८ ॥

[सो.] वली गुरु आथी' कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुचिन्ता आथी कहइ छइ ।

दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए न रमंति मुणिअतत्ताणं ।
केवि पुण अदिट्ठ चिय रमंति जिणवल्लहो जेम ॥ १२९ ॥

[सो.] दिट्ठा^{१०} केतलइ गुरु साक्षात् दीठाइ हूता तत्त्वना
जाणनइ मनि रमइ नही । हीयइ हर्ष न करइ । केवि^{१०} अनइ
केतलइ पुण गुरु अणदीठाइ हूता, हीइ रमइं वसइं^१ । तेहना^१ गुण^{१०}
सांभलीनइ हीइ हर्ष उपजइ । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि । ते
जिनवल्लभसूरि नेमिचंद्र भंडारीथा पहिला हुआ भणी अट्टइ
हूता नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि तेहनां कीधां पिण्डविशुद्धि
आदिक प्रकरण देपतां वस्या । इसिउ भाव ॥ १२८ ॥

[जि.] मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्वाने हियइ केईएक गुरु^{१५}
दीट्ठाई हूता न रमइं, न वसइं, न गमइं । अनइ वली, केईएक अदीठाई
गुरु हीयइ रमइ । कहिनी परि ? श्रीजिनवल्लभसूरिनी परि । जिम
श्रीजिनवल्लभसूरि अणदीठाई हूता श्रीनेमिचंद्र भंडारी प्रमुख
ज्ञाततत्त्व श्रावकने हीए सुगुरुपणइ करी वस्या तिम केईएक सुगुरु
हीइ अणदीठाई वसइं । एतावता श्रीजिनवल्लभसूरि पहिलु हूउ ।^{२०}
तिणि कारणि श्रीनेमिचंद्र भंडारीड न दीठा । पुण तउ हीइ जाणे
किरि दीठाई ज छइ । जइ हियामाहे वसइ छइ ।

दूरस्थोऽपि समीपस्थो यो यम्य हृदि वर्त्तते ।

चन्द्रः कुमुदखण्डानां दूरस्थोऽपि प्रबोधकः ॥ १२९ ॥

[मे.] दीठाइ हूँता केनला गुरु धर्मतत्त्वना जाण छइं तेहनइ
हीयइ रमइ नहीं, गमइं नहीं । अनइ केतलाइ गुरु अणदीठाइ हूँता
5 जाणना हीयानइं रुचइं । श्रीजिनवल्लभसूरिनी परिइं । किम ?
श्रीजिनवल्लभसूरिना कीधां पिंडविशुद्धिप्रमुख प्रकरण देपीनइ
जिम नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि अद्वष्टिं हर्ष ऊपनउ ॥ १२९ ॥

[सो.] हव कुगुरु ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धर्मवाख पुरुषनी वात कहइ छइ ।

10 अजया अइपाविट्ठा सुद्धगुरू जिणवरिंदतुल्ल त्ति ।
जो इह एवं मल्लइ सो विमुहो सुद्धधम्मस्स ॥ १३० ॥

[सो.] अजया० जे गुरु अजयणांत छइं, जीयनी विराधना
करइ छइ ।

दगपाणं पुष्पफलं अणेसणिज्जं गिहस्थकिच्चाइं ।

25 अजया पडिसेवन्ति जइवेसविडंगगा नवरं ॥

(उपदेशमाला, गा. ३४९)

ईणं श्रीउपदेशमालानी गाहां जे कहिया छइं, अइपाविट्ठा
अतिपापिष्ठ पाप बोलतां करताइं जेहहूइं शंका नयी एव्हाइ गुरु शुद्ध-
चारित्रिया गुरु भणी मानइं, 'ए अम्हारइ जिनवरेंद्र तीर्थकर समान ।'
30 जो इह० जे अजाणइ इम मानइं ते सूधा धर्महूइं विमुख ऊपराठउ
जाणियउ । तेहहूइं धर्म केहाइं हूकडउ' नयी ॥ १३० ॥

[जि.] अजया इन्द्रियजयरहित अनइ पापिष्ठ आरंभना
करणहार हुइं एवहा अनइ एवहा जाणइ जु 'ए गुरु शुद्धचारित्री

हंता जिनवरेन्द्र तुल्य श्रीजिनवरेन्द्र सरीपा' इति । जे श्रावक अथवा जे महात्मा अथवा अनेरउई कोई इह संसारमाहे एवं इसुं पूर्वोक्त मानइ ते पुरुष सुद्ध धर्महूईं विमुख ऊपराठउ बाह्य ॥ १३० ॥

[मे.] जयणारहित, अति पापिष्ट, पापमइ वचन बोलतां संकाईं नहीं एवहाइ गुरु सुद्धचारित्रिया कही मानइं । कहइं 'अम्हारइ ए १ तीर्थकर समान ।' जे अजाण इम मानइं ते सूधा धर्मनइ सर्वज्ञा वचननइ विपइ विमुख ऊपराठउ जाणिवउ ॥ १३० ॥

[सो.] एह जि वात ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] तेही ज धर्मबाह्य अजाण श्रावकनइ उपदेश दिइ छइ ।

जइ^१ तं चंदसि पुज्जसि वयणं हीलेसि तस्स रागेण ॥ २०
ता कह चंदसि पुज्जसि जणवायठिइं^२ पि न सुणेसि ॥ १३१ ॥

[सो.] जइ तं० रे बापडा जीव ! जइ^१ तूं तीर्थकर देव बांदइ छइ, पूजइ छइ, स्तवइ छइ, तु तूं ते परमेश्वरनउं वचन 'सुसाहुणो गुरुणो पांचिदिअसंवरणो० पंचमहुव्वयजुत्तो^३०' इत्यादिक फाईं अवगणइं ? दृष्टिरागि^४ बाहिउ तेहतेहवा आपणा गुरुनइ अनुरागि^५ बाहिउ हंतउ । परमेश्वरि कहिउ छइ । 'एहवा अष्टाचारनु आलावो संवासो वीसंभो संथवो पसंगो य० एतलां वानां न करिवां' इसिउं परमेश्वरनुं वचन^६ जइ हीलइ छइ, अवगणइ छइ, मानतु नयी ता कह० तू परमेश्वरहूईं वादइ कांइ, पूजइं कांइ ? जणवाय लोक-व्यवहारइनी स्थिति न जाणइं छइं ॥ १३१ ॥

२०

१ जि. जा, मे. जो २ जि. मे. जिणवायठियं पि. ३ जउ. ४ पंचमहुव्वयं.
५ अवगुणइ. ६ दृष्टिरागि. ७ 'वचन' नयी.

[जि.] अहो श्रावक अजाण ! जइ निगइ तू जिनहूइ वादइ नमस्करि धरि पूजइ अनइ वली मिथ्यात्वीनि रागिइ करी तस्स तेह जिननउ वचन अण्हेलिसि अवगणिमि न मानइ ता तउ अहो श्रावक मुग्ध ! तउ तू जिनहूइ काइ वादइ ? काइ पूजइ ? जिनवाद ५ जिनवचन तेहनी स्थिति आचारई किमु न जाणइ ? सिद्धात्माहे इसु कहिउ, ' श्रावकि जिनवचन मानियउ, अण्हेलियउ नही । ' इसु जिन वचनई न जाणइ तू ॥ १३१ ॥

[मे.] जइ तउ देवनइ वादइ पूजइ अनइ वली तेहइ जि तीर्थकरना वचननइ हीलइ राग लगी तउ तउ तेह परमेश्वरनइ काइ १० वादइ, काइ पूजइ ? किमउ लोकायवहारनी स्थिति न जाणइ ? ॥ १३१ ॥

[जि.] सिद्धातरीतिइ अजाण श्रावकहूइ उपदेश देई वली लोकरीतिइ उपदिसइ ।

लो० वि इमं भणिअं जो आराहिज्ज^१ सो न कोविज्जा^२ ।
मन्निज्ज तस्स वयण जइ इच्छसि इच्छिअं^४ काउं ॥ १३२ ॥

१५ [सो.] लो० लोकरूमाहि इसिउ कहीइ । ने आराधीइ ते कोषविषु नही, अवगणियउ नही । तेह भणी मन्निज्ज० तेहनु वचन मानियउ, जउ तेहना मानउ गमनु करिवा बाउइ । जउ तेहनु वचन आराधियउ, तु ते मानिउ पूजिउ । जउ तेहनु वचन न मानीइ तउ बाध पूजिइ काई न तूसइ । सामहु^३ कृपइ । लोकरू ए बात २० कहइ ॥ १३२ ॥

१ जि मुण्डि मे मुणिय २ आराहिज्ज ३ कुपिजा ४ इच्छिउं

५ ' मानियउं तेहनु वचन न ' ए० लो पाठ सो नी श्री श्री प्रतमाधी पदी गयो हे

६ सामुह

[जि.] अहो भोला धावरु ! लोकरुमाहे इसुं न सांगलिउं—
जो आराहिज्ज सो न कोविज्जा ? जे आरापीइ ते न कोपवीइ ।
लोकरुं इसुं कहइ । तिणि कारणि मन्निज्ज तस्स वयणं तेह
आराध्यनउं वचन मानीइ मानियउं, जइ किमइ वांछित करिवा लहिवा
वांछइ ॥ १३३ ॥

[मे.] लोकरुमाहि इसउं सांगलीइ । जे आरापीयइ ते विरापीयइ
नहीं, कोपवियइ नही । केवलउं तेहनउं वचन मानियउं । जउ किमइ
आत्मानइ ईप्सित वांछित करिवा वांछइ ॥ १३३ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्तनीं दढाई ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्तनी सम्यक्त्तनिश्चलता बोलइ । 10

दूसमदंडे' लोण सुदुक्खसिद्धम्मि' दुट्ठउदयम्मि ।
धन्नाण' जाण न चलइ सम्मत्तं ताण पणमामि ॥ १३३ ॥

[सो.] दूसम० ईणइ दुःखमाकालि पांचमा आरारूपिइ दंडि
'पडीइ हुंतइ सुदुक्ख० शिष्ट उत्तम धर्मवंत गाढा दुःखिया थिया' ।
दुट्ठ० दुष्ट पापी अधमी चाडादिक तेह रहइ' उदय मान महत्त्प¹⁵
लक्ष्मी हुई । एहवइ विरुअड ऊपराठइ कालि । अथवा सुदुक्ख-
सिद्धम्मि दुक्खउदयम्मि इसिइं पाठि सु अतिशयइं दुःखिइ
पूर्वभव ऊपार्जीइं सीधउं नीपनउं जे दुःखनउ उदय तीणइ छतइ जे
धन्य भाग्यवंतनुं सम्यक्त्त चलइ नही, धर्म ऊपरि लगाइ अभावडि
न थाइ, धर्मतु मन डोलइ नहीं, ए' तेहवा उत्तम रहइं पणमउं²⁰
नमस्करउं ॥ १३३ ॥

१ सम्यक्त्तदंडाई २ जि. दूसमदंडे, मे. दूसमदंडिय ३ जि. मे. सुदुःख'.
४ जि. धन्माउ ५ थाय. ६ 'रहइ. ७ ते.

[जि.] दूसमि दु खमाकालिइ दंडे दंडिइ लोकि हूंतइ । वली
स्वदु खसिद्ध आपणा दु खइं नीपनउ दु खनउ उदय तिणि हूंतइ ।
एतलइ एकतउ दुपमाकालि लोक दंडिउ । वली दु खइ ऊपरि दु ख
एहे विहुं हूँते जेहां पुरुषानउं धर्म हूंतउ सम्यक्त्व न चालइं तेहां
५ भाग्यवंता पुरुषानउं हउं नेमिचंद्र भंडारी सम्यक्त्व प्रणमउं नम-
स्करउं ॥ १३३ ॥

[मे.] ईणइं दुखमाकालि लोक दंडिइ हूंतइ शिष्ट उत्तम
लोके गाढे दुखीए हूँते अनइ दुष्टनइ उदइ हइ हूंतइ । एवहइ छतइ
धन्य ते जेहना चित्त हूंतउं सम्यक्त्व न चालइं तेहनइं हउं प्रणाम
१०करउं ॥ १३३ ॥

[सो.] वली गुरु आश्री बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुपरीक्षारूप कहइ ।

निअमइअणुसारेणं व्यवहारनएण समयसुद्धीए^१ ।
कालखित्ताणुमाणेण परिक्खिओ जाणिओ सुगुरू ॥ १३४ ॥

१५ [सो.] कवि कहइ छइ । आपणी बुद्धिनइ अनुसारि, व्यवहार-
नयइं करी, सिद्धातना वचननइ अनुसारि, कालक्षेत्रनइ अनुमानि, कालक्षेत्र
संघयणादि जिस्या छइ तेहनइं मानिइं चारित्र क्रियानी सर्व शक्ति^२
खप करइ छइ । तेहनइं अनुमानिइं परीपी गुरु लीघउ अनइ मानिउ
छइ ॥ १३४ ॥

२० [जि.] निजमतिनइ अनुसारि करी आपणाइ बुद्धिप्रागल्भ्यनइ
प्रमाणि करी, वली व्यवहार लोकाचार तेहनउ नय न्यायरीति तिणि
करी अनइ वली वीजउं समयबुद्धीए सिद्धातनी बुद्धिइं परी

सिद्धांतनी रीतिइं करी, बली चउयउं कालनइ अनुमानि करी, वर्षाकाल
ठाली अनेइ सीयालइ उन्हालइ फालि विहार करिवानइ अनुमानि करी,
बली पांचमइ क्षेत्रनइ अनुमानि करी, जिणइं क्षेत्रिइं चइतालीस
दोषविवर्जित शुद्ध आहार लगइ तिणइं क्षेत्रि विहार करिवानइ
देपिवइ करी एह पांच परीक्षाइं करी परीक्षिउ हंतउ सुगुरु जाणिउ ॥
मानिउ ॥ १३४ ॥

[मे.] निज आपणी मतिनइ अनुसारि, व्यनहारनइं झाइं करी,
सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ अनुमानि परीपीनइ
सुगुरु जाणिवउ ॥ १३४ ॥

[जि.] तउहीइ गुरु मोटइ पुण्यइं लगइं । इसी बात कहइ ॥ १०
तह वि हु' नियजडयाए कम्मगुरुत्तस्स नेव वीससिमो ।
धन्नाण कयत्थाणं सुद्धगुरु मिलइ पुण्णेहिं ॥ १३५ ॥

[सो.] तह० तऊ आपणउं जडता मूर्खपणउं । कम्मगुरु०
अनइ आपणा भारेकर्मपणानु वीसास न कराइं । कुण जाणइ केतीवारइं
गुरुइ परीपतउ वरासिउ हउ' । जेह भणी सुद्ध० सुद्ध खरउउ
गुरु धन्य धन्य कृतार्थ भाग्यवंतइ जि रहइं, मोटा पुन्यनइ उदइ'
मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] तथापि हिं नियजडयाए निज आपणी जडता मूर्ख-
पणउं तिणि करी कर्मगुरुत्वहइं भारेकर्म जीवहइं सुगुरु जाणिवानउ
विश्वास नही । पुण धन्य भाग्यवंत अनइ कृतार्थ कृतपुण्य पुरुषहइं पुण्य२०
करी सुद्ध गुरु चारित्री आचार्य मिलइं ॥ १३५ ॥

[मे०] तथापि हि आपणी जडता मूर्खाई तिणि करी अनइ कर्मनउं गुरु भारीपणउं तिणि करी वेसास न करिवउं । पणि ते धन्य कृतार्थ जेह रहइं पुण्यनइ योगि सूधउ गुरु मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] इणी जि कारणि सुगुरुप्राप्ति दुर्लभ कहइ ।

५ अहयं पुणो अहन्नो ता जइ पत्तो अह न पत्तो य ।
तह वि हु सो मह सरणं संपइ सो जुगप्पहाण^१ गुरु ॥ १३६ ॥

[सो०] अहयं० हुं पुण अपुण्य अमागीउ छउं । ता जइ० तु जइ मइ गुरु प्रामिउ छइ अथवा नथी प्रामिउ, तउ नश्चिइं^२ मू रहइ तेह जि प्रमाण ॥ १३६ ॥

१० [जि०] श्रीनेमिचंद्र भंडारी गामि गामि नगरि नगरि गुरुपरीक्षा करतउ हंतउ फिरइ, पुण सुगुरु न रहइं । तिनारइं सुं कहइ^३ अहयं पुणो अहन्नो० । अहयं हउं पुण अधन्यपुण्य छउं । ता तउ पछइ जइ किमइ सुगुरु पामिउ तउ पामिउ । अह न पत्तो य अथवा न पामिउ । तह वि तथापि तउहीइ हु निश्चइं मह १५ मूहइं सो तेह जि सुगुरु शरण आराध्यपणइ आधार । जे गुरु सप्रति हिवडानइ फालि जुगप्रधान श्रीजिनवत्तसूरि युगप्रधान गुरुना पण शरण । इति भाव ॥ १३६ ॥

[मे०] हउं तउ अकृतपुण्णीयउ । जउ मइं ते सूधउ गुरु पामिउ छइ अथवा नहि पामिउ । तथापि जे युगप्रधान गुरु छइ ते २० मुश्नइ शरणि ॥ १३६ ॥

[जि.] अथ जिनधर्म तणउ जाणिमानउ प्रकार कहइ ।

जिणधम्मं दुत्तेअं अइसयनाणीहि नज्जाए^१ सम्मं ।

तह वि हुं समयट्ठिइए^२ चवहारनएण नायव्वं ॥ १३७ ॥

[सो.] जिण० जिनधर्म जाणतां गाढइउं दोहिलउ छइ ।

अइसय० अतिशयज्ञानी जे मनोगत भाव जाणइ, सम्यग् एहे^३ जि ५

जाणइ जं 'एहमाहि धर्म छइ ।' तह वि हु० तऊ धीजे छद्मस्थे

सिद्धांतमाहि जिसी परीक्षा कही छइ तिसी स्थितिइं करी व्यवहारनयइं^४

धर्म जाणी लेयउ । सर्वथा अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

[जि.] जिनधर्म दुर्जेय जाणतां दुहेलउ, पुण अतिशय ज्ञानवंत

पुरुषे सम्मं सम्यक् प्रकारि साचउं जाणीइ । तह वि तउहीइ^५

निश्चइं समयट्ठिइए सिद्धांतनी स्थितिइं अनइं चवहारनएण

लोकव्यवहारनइ न्यायि करी लोके जिनधर्म जाणियउ । 'अहो सिद्धांतनी

रीतिइं धर्म जाणीइ ते प्रमाण, पुण लोकव्यवहारइं धर्म जाणीइ ते किम

प्रमाण ?' इमुं म कहे । 'लोगविरुद्धचाओ' इसा सिद्धांतना चचन-

इतउ । जिम सिद्धांतस्थिति प्रमाण तिम लोकव्यवहारइं प्रमाण । तथा^६

चोक्तं—

लोक म रूसउ, लोक जि तूसउ, लोक लेई परमारथि पइसउ ।—

जइ तूं जोगी त्रिभुवनसार, तइ तू न मेल्हे लोकाचार ॥ १३७ ॥

[मे.] जिनधर्म जाणता गाढउं दोहिलउं । जे अतिशयवंत

ज्ञानी हुइं तेह जि सम्यक्त्व जाणीइं जु 'एह माहि धर्म छइ' ।^७

तथापि व्यवहारनइ ज्ञाइ सिद्धांतनी परीक्षाइ सम्यग् करी जाणी लेयउ ।

अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

१ मे. निजए २ मे. ह. ३ समयट्ठिइए, जि. मे. समयट्ठिइए, ४ गाईउं,

५ एह. ६ नयइं करी.

[जि.] अथ जिनेन्द्रनइ वचनि जिनधर्म जाणिवानउं फल कहइ ।

जम्हा जिणेहिं भणिअं सुअववहारं विसोहयंतस्स' ।

जायइ विसुद्धबोही जिणआणाराहगत्ताओ' ॥ १३८ ॥

३ [सो.] जम्हा० जेह भणी जिन श्रीसर्वज्ञइ इम कहिउं छइ ।
श्रुतव्यवहार सिद्धांतनउ मार्ग जोईनइ देवगुरुधर्म लिइं, जायइ० तु
विशुद्ध बोधि निर्मल सम्यक्त्वनी प्राप्ति हुइ । जिण० जिननी आज्ञाना
आराधक भणी । यदुक्तं श्रीआवश्यके सामाचार्या—

निच्छयओ दुन्नेअ को भावे कम्मि वट्टए समणो ।

१० वेवहारओ उ कीरइ जो पुब्बट्ठिउ चरित्तमि ॥

वेवहारो वि हु बलनं जं छउमत्थं पि वंदई अरहा ।

जा होइ अणामित्तो जाणंतो घम्मयं एयं ॥ (भा. ७१६-७१७)

सिद्धांतनउ व्यवहार प्रमाण करतउ केवलइं जे छद्मस्थि सिद्धांतनइ
व्यवहारि जोई चांही स्वरउ निर्दोष भणी आणित हुइ. पुण ते आहार
१५ छइ आधाकर्मी । तउ ते जिमइ । केवली इम न कहइ, 'ए आधाकर्मी
छइ' । इम कहिता सिद्धांतना व्यवहार ऊपरि अनास्था थाइ । तेह
भणी न कहइ ॥ १३८ ॥

[जि.] जम्हा यस्मात् जिणि कारणि जिने इयुं कहिउं ।

सुअववहारं श्रुतव्यवहार सिद्धांतनी स्थिति विशोधता समाचरता
२० पुरुषहइं विशुद्ध निर्मली बोधि जिनसम्यक्त्वप्राप्ति जायइ हुइ । किंसा
हेतुइतउ ? जिनाशाराधकत्वात् । जिननी आज्ञानउ आराधकरणात् ।
कोई जिनाज्ञाप्रतिपालक पुरुष देपी बोधिफल प्रतिइं संदेह करइ । तेह
पुरुष प्रतिइं जिणआणाराहगत्ताओ इयुं पद हेतुरूप थाइ ।

किमु ! श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी प्रतिज्ञा
 किंसातउ ? जिननी आज्ञानउ आराधकपणातउ । एहे तु जे जे जिननी
 आज्ञाना आराधक हुइं तेहां तेहां पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी
 अन्वयन्यासि । जिम श्रीश्रेणिक महाराजहूँ । इसु दृष्टांत । तिम एही
 जिनाज्ञाराधक । ए उपनय । तिणि कारणि विमुद्ध बोधि हुई ज । बली ५
 अप्रत्यक्ष बोधिफल प्रतिहं संदेहकारक पुरुष वादी इसुं कहइ, 'अहो
 प्रतिमादिन् ! हेतु हुउ, साध्य म हुउ । विपक्षि किमु बोध ?' इसिइ
 कहइ हंतइ प्रतिवादी उत्तर दिइ, 'अहो यादिन् ! जेहांहूँ विमुद्ध बोधि
 न हुइ तेहांहूँ जिनाज्ञाराधकपणउई न हुइ, जिम मिथ्यात्वीहूँ ।
 तेहनी परि ए नही । तिणि कारणि श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ १०
 विमुद्ध बोधिफल हुइ जि ।' इसिइ पंचावयवरूप अन्वयन्यतिरेकी
 अनुमानप्रमाणि करी जिनमार्गप्रवर्त्तक जीउहूँ बोधिफल स्थापइ ॥ १३८ ॥

[मे.] जेह भणी वीतरागदेवे कहिउ श्रुतसिद्धांत तेहनउ
 व्यवहारमार्ग साधतां हूतां विमुद्ध सूधी जिनधर्मनी प्राप्ति हुइ । तउ जइ
 जिननी आज्ञाना आराधकपणातउ ॥ १३८ ॥

१५

[सो.] श्रीगुरु आश्री वीतरागनी आज्ञा कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु-दुर्लभता कहइ ।

जे जे दीसंति गुरु समयपरिक्खाइ ते न पुज्जंति ।
 पुणमेगं सदहणं दुष्पसहो जाव जं चरणं ॥ १३९ ॥

[सो.] जे जे० कवि कहइ छइ । हिवडानइ फालि जे जे २०
 गुरु देखीइं ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइं न पहुचइं । कहिमाहि सधलाइं
 गुरुना गुण देखीइं नही । पुणमेगं० पुण एक वातनुं निश्चिइं
 सदहिवुं जाणिवुं जं परमेश्वरि इम कहिउं छइ । पांचमा आरानइ

छेइहें^१ श्रीदुप्पसह^२ आचार्य युगप्रधान हुसिइं । तेह लगइ भरतक्षेत्रि
चारित्र वर्तसिइ । तीणइ सिउं^३ जाणीइ ? निश्चिइं को को चारित्रीउ
गुरु भरतक्षेत्रमाहिं छइ, जि हुं उल्लसतउ नेयी ॥ १३९ ॥

[जि.] जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाईं
न पूजइं न पहुचइं । पुण एक श्रद्धधान आस्ता छइ । किछु श्रद्धधान
ते ! दुप्पसहो जांव जं चरणं । जं जउ दुःप्रसहाचार्य
लगइ चरण चारित्र थोडउं थोडेरउं होसिइ जि । इसी आस्ता छइ । पुण
जुगप्रधान गुरु टाली बीजउ कोई गादउ सुगुरु दीसइ नही । इति
भावः ॥ १३९ ॥

१० [मे.] कवि कहइ । हिवडांनइ कालि जे जे गुरु दीसइं ते ते
सिद्धांतनी परीक्षाईं न पहुचइं । कोई ? आपणपानइं सूधा ज्ञाननउ
अवबोध नही । अनइ असूधा घणा, सूधा थोडा ते भणी जाणी न
सकीइं । पणि एक घातनी सदहणा करिवी । जां दूप्पसहसूरि तां
सीम चारित्र छइ ॥ १३९ ॥

११ [जि०] तिणि कारणि ते जुगप्रधान गुरु जाणिवानउ उपाय
कहइ ।

ता एगो जुगपचरो मज्झत्यपणेहिं समयदिट्ठीए ।

सम्मं परिक्खियव्वो मुत्तूण पवाहइलथोलं ॥ १४० ॥

१२ [सो.] ता एगो० तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एक को
युगप्रवर युगमाहि उल्लसतउ चारित्रीउ मध्यस्थ मन धईनइ परीक्षिवउ ।
समय० सिद्धांतनी रीतिइं सम्यग् जोई लेवु । मुत्तूण० लोकनउ
प्रवाह फलकल 'आ माहरउ, आ ताहरउ गुरु' इत्यउ लोकनउ प्रवाह

तेहखुमिआ हलबोल द्रहबोल मेल्ली करी । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु
पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं । तेह भणी
ते छांडीनइ तत्त्ववृत्तिइं गुरु जोईनइ लेवु ॥ १४० ॥

[जि.] ता तउ पठइ एक अद्वितीय युगप्रवर युगप्रधान गुरु
मध्यस्थमनोभिः मध्यस्थ उदासन पुरुषे समय सिद्धांत तेहनी दृष्टि जोइवउं
तिणि करी । अथवा सिद्धांतरूपिणी दृष्टि लोचन तिणि करी सप्रमं
सम्यक् साचउ परिक्रियवन्वो परीखिवउ । किंसुं करी १ प्रवाह
लोकप्रवाह तेहखुमिउ द्रहबोल मेल्ली करीनइ । जिम द्रहबोलमाहि
वस्तु पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं ।
तिणि कारणि लोकप्रवाह मेल्ली मध्यस्थेई जि पुरुषे सुगुरु परीखिवउ, १०
न तु आग्रहवन्ते पुरुषे । यदुक्तं—

आग्रही बत निनीपति शुक्तिं तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।

॥ × × × 'शुक्तिर्यत्र यत्र मतिरेति निवेशं ॥

सिद्धांतनी दृष्टि किसी ?

पडिखवो तेयस्सी जुगप्पहाणागमो महुरवको ।

१३

गंभीरो धीमंतो उवएसपरो य आयरिओ ॥

अप्परिस्तावी सोमो संगहसीलो अभिगाहमई य ।

अविकत्थणो अचवलो पसतहियओ गुरू होइ ॥

(उपदेशमाला, गा. १०-११)

इत्यादि सिद्धांतदृष्टिइं जुगप्रधान उरुपी आदरिवउ ॥ १४० ॥

२०

[मे.] तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एकेकउ युगप्रधान
अनुक्रमिइं दुप्पहसूरिसीम विसहस्र चडोत्तर होसिइं । एह भणी

रागद्वेष मूकी मध्यस्थपणइ समय सिद्धातनी दृष्टिं सम्यग् प्रकारि गुरु
परीपी लेवउ, पणि लोकनउ प्रवाह कल्कल 'ए माहरउ, ए ताहरउ'
एवहउ हल्योल मूकीनइ ॥ १४० ॥

[सो.] ईणइं लोकप्रवाहिइं दिवडा जाणइ क्षुभइं छइं । ए वात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ पूर्वोक्त लोकप्रवाहनउं स्वरूप कहइ ।

संपइ^१ दसमच्छेरयनामायरिएहिं जणिअजणमोहा ।

सुयधम्माओ^२ निउण^३ वि चलंति बहुजणपवाहाओ ॥ १४१ ॥

[सो.] संपइ० दिवडा अस्सजयाण पूआ इसिउं दसमुं अछेरुं
^{१०}प्रवर्त्तइ^४ छइ । ईणं करी गुणरहित नामिइं आचार्य घणा धिया । तीणइं
करी जणिअजण० लोक रहइ मोह कहीइ अम बरासउ पडिउ^५ । न
जाणीइ केहउ गुरु । इसिइं छतइं जे निपुण डाहा चतुर तेहइ घणा
लोकना प्रवाहमाहि पडिआ हुंता साचा धर्मतउ चूकइं चलइं छइं,
साचा गुरुनइ अणलदिवइ ॥ १४१ ॥

^{१५} [जि.] संप्रति दिवडा दसमइ आश्चर्यि ऊपना नामायरिएहिं
नामधारक आचार्य तेहे जनित ऊपजाविउ जन अज्ञाततत्त्व लोक तेहना
सरीपउ मोह अज्ञानपणउं जेहां निपुणाहइ छइ ते जनितजनमोह ।
एवहा हुंता निउण वि निपुणइं जाततत्त्वइं सुभधर्म हूता चालइं ।
किसा प्रमाणइतउ^२ बहुजणपवाहाओ बहु घणा जण लोक तेहना
^{२०}प्रवाहइतउ । एक नामधार आचार्य मोह ऊपजावइ । लोकप्रवाह
पुण शुभधर्म हूतउ डाहाइं भोलवइ । तिणि कारणि लोकप्रवाह
भेलिहवउ ॥ १४१ ॥

[मे.] सांप्रत दसमा अच्छेरा जे कखा तेहमाहि दसमा अच्छेरा-
नइ प्रस्तावि नामाचार्ये लोकनइ जे व्यामोइ उपजाविउ तेह लगी घणा
लोकना प्रगाहमाहि पढ्या हुंता निपुण दाहाइ लोक सूया धर्म हुंता
चालइं अष्ट हुइं, साचा गुरु अणलहता थका ॥ १४१ ॥

[सो.] जे लोकनइ प्रगाहि पडिआ तेहनं आलंवन लेई कुगुरु ५
कुधर्म सेइइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अध मिथ्यात्त्वी सम्यक्त्वी विहुंना लक्षण कहइ ।
जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे पडणालंबणाइं गिण्हंति^१ ।
जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि मणो चडणपयडीए^२ ॥ १४२ ॥

[सो.] जाणिज्ज० निश्चयनयनी अपेक्षाइं ते मिथ्यात्त्वीइ जिः^३
कहीइं, जे पडवाना आलंवन लिइं । ‘अमुकउ प्रमाद कुमार्गादिक करइ
छइ, हुंइ करं’ इम तेहनां आलंवन लिइं । जे^४ साचा सम्यग्दृष्टि
साचा सम्यक्त्वांना धणी तेहनं मन चडवाइजिनी पगथीइं हुइ । जे खरउ
धर्म करता हुइ तेहनं आलंवन लेईनइ आपणपइं खरंइ जि करइ ।
यदुक्तं श्रीआवश्यकै चंदनकरिर्मुक्तौ—

१५

आलंबणाण लोओ भरिओ जीरस्स अजउकामस्स ।
जं जं पिच्छइ लोए तं तं आलंबणं कुणइ ॥
जे जत्थ जयाजईआ बहुस्सुआ चरणकरणपवभट्ठा ।
जं ते समायरंति आलंबण मंदसइढाणं ॥
जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणसंपन्ना ।
जं ते समायरंति आलंबण तिब्बसइढाणं ॥ १४२ ॥

२०

(गा. ११८८-८९-९०)

१ विण्हंति. २ जि. चेव पडणीए ३ ‘जे साचा सम्यग्दृष्टि.....तेहनां
आलंवन’ एउलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांधी पही गयो छे.

[जि.] ते मिच्छदिट्ठी मिव्यात्त्वीदृष्टि जाणिज्ज जाणिवउ,
 जे पतित धर्म हंता अष्ट ह्या तेहना आलवन ओठम लिइं,
 अष्टनी विसमसि करइ । 'एहइ तप नथी करतउ, हउंइ नही
 करउं' इत्यादि आलवन लिइ । अथ सम्यक्की लक्षण । जे पुण
 ५ सम्मदिट्ठी जे वली सम्यग्दृष्टि हुइं तेसि मणो तेहना मन
 , चढते पावडीया लेहु । मोटा तपस्वी प्रमुख पुरुष तेहना अवष्टम
 आदरइ ॥ १४२ ॥

[मे.] ते जाणिम मिव्यादृष्टि जे पडियालंघण पतितनउ
 आलवन लिइ । जे वली जीव सम्यग्दृष्टि छइ ते चडियालननी पावडी
 १० चढइ । जे रूडी क्रिया करइ तेहनी पयडीइ चढइ ॥ १४२ ॥

[सो.] उत्तम सयोग दुर्लभ ए वात कहइ छइ ।

सव्वं^१ पि जए सुलहं सुवन्नरयणाइवत्थुवित्थारं ।

निचं चिय मेलावं सुमग्गनिरयाणं^२ अइदुलहं ॥ १४३ ॥

[सो.] सव्वं पि० बीजउं सह सुवर्ण रत्न आमरणादिक
 १५ वस्तु ऋद्धिनउ विस्तार सुलभ । यत उक्त—

सयं भावा सर्वजीवै प्राप्तपूर्वा अनतशं ।

बोधिर्न जातुचित्प्राप्तो भवभ्रमणदर्शनात् ॥

राज्यऋद्धि, धनकनकादिक घणीइ वार अनते भवे लाभइ, पुण सन्मार्ग
 निरत खरा उत्तम धर्मना आराधक उत्तम पुरुष तेहनउ सदैव मेलावउ
 २० ते अतिदुर्लभ । तेहइ जि भणी सदैव जयवीअरायमाहि प्रार्थीइ
 छइ, 'सुहगुरुजोगो तव्वयणसेवणा आभन्मखडा' ॥ १४३ ॥

१ आ गाथा तथा से अक्षरनो बालावशेष जिं मी भधी २ 'निउणाणं

[मे.] सपत्नीइ वस्तु पृथ्वीमाहि सुवर्णरत्नादिक वस्तुनउ विस्तार सोहिलउ । पणि नित्य सर्वदा मन्मार्गनइ विपद् निरत, स्वरा धर्मेना प्ररूपक तेहनउ मेलवउ अति दुर्लभ । जयवीअरायमाहि 'सुहगुरुजोगो तन्वयणसेवणा' एह जि वस्तुनी प्रार्थना मागी ॥ १४३ ॥

[सो.] केतलइ 'आ' माहरउ देव, आ माहरउ गुरु । ए टाली ५ बीजा गुणवंतइ काई नही । हुं. एह जि मानउं ।' इसिउं अंमिमान वहइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ देवां गुराहइं सगर्वणइ करी कर्मबहुलतां बोलइ ।
'अहिमाणविसोवसमत्थयं च युज्वन्ति देवगुरुणो अ ।
तेहिं पिं जओ' माणो ही ही तं पुज्वदुच्चरिअं' ॥ १४४ ॥^{१०}

[सो.] अहिमाण० अहंकाररूपिआ^१ विसना विकार उप-
शमाववा देवगुरु कहीइ । देवगुरु सेवतां अहंकारादिक विकार जाइं ।
तेहिं पि० तेहे जि देवगुरे करी केतलाहइं^२ मान अहंकार आवइ ।
ही ही० आहा ! ते पूर्वदुश्चरित पाठिल भवना पाप तेहनूं प्रमाण, जं
गुणागुण काई जोतउ नथी । दृष्टिरागिइं वाहिउ 'आपणाइ जि देवगुरु^३
रूडा' इसिइं गर्विइं गर्व्यु हींइइ छइ ॥ १४४ ॥

• [जि.] लोठ परमार्थवृत्तिइं च बली बाह्यवृत्तिइं पुण अभिमान
अहंकार तेहनइ वशि देवा गुरुइहइं वर्णवइं । जउ देवगुरुइं
अहंकारी, छइं, इसिइं स्तवइं । स्तवितां छतउई गुण, अछतई गुण
वर्णवइ, पुण तेहां देवांगुराहइं जउ माण अहंकार हउ साचउ, तउ^४
तेहा देवगुरुनां पूर्वकृत दुश्चरित जाणिवउं ॥ १४४ ॥

--- १ 'आ माहरउ देव' सो. नी बीजी प्रतमा नथी. २ आ गाथा जि. नां नथी,
पण ते उपरनो बालावबोध छे. ३ मे. जाओ. ४ 'दुच्चिरिअं. ५ अमिमान
अहंकार'. ६ केतलाइ.

[મે.] અહંકાર રૂપીયા વસના વિકાર તેહનહં ઉપશમાવિવાનહં
 કાજિ દેવગુરુની સ્તુતિ કીજઈ. કાંઈ ? તે સ્તવતાં અહંકાર જાઈ.
 અનહ તેહી જિ દેવગુરુ હૂંતડ જે અભિમાન ઉપજઈ તડ હીં હસિઈં સ્વેદિ
 તે પૂર્વદુશ્ચરિત્ર પાપનડં પ્રમાણ જાણિવડં ॥ ૧૪૪ ॥

૭. [સો.] લોકના આચાર કરતડ જે આપણપડં જિનમક્ત
 કહાવઈ તે આશ્રી વાત કહઈ છઈ. •

[જિ.] અથ જે જૈન આચારિ કરી બીજાં જૈનહૂં ન મિલઈં તેહ
 જૈનહૂં ઓલંમડ દિઈ.

જો જિણઆચરણાણ લોઓ ન મિલેઈ તસ્સ આચારે ।
 ૧૦ હા હા મૂઢ કરંતો કહ અપ્પં મળસિ જિણપણં ॥ ૧૪૫ ॥

[સો.] જો જિણ૦ જિન-શ્રીવીતરાગની આચરણાસિડં જે
 લોકનડ આચાર ન મિલઈં. મૂઢ મૂર્ખ ! તે આચાર સમાચરતડ હૂંતડ
 આપણપૂં જિનમક્ત કિમ જિનમક્ત કહં છં ? ‘અન્નસ્સ કઠિ ચઢિઓ,
 અન્નસ્સ વિ-હોઈ થણપાણં’ એ લોકનડ ઉપાણડ સાચડ કરં
 ૧૫ છં ॥ ૧૪૫ ॥

[જિ.] અથ જે લોક જિનની આચરણાઈં કરી તસ્સ તેહ
 જિનનહ આચારિ ન મિલઈં, જિનની આચરણા અનહં જિનનડ આચાર
 તેહ વિહુંહૂં મિત્તતા જાણઈં. અનહં જિનાચરણ-જિનાચારહૂં મેદ નહીં ।
 હે મૂઢ ! હા હાં સ્વેદે । મેદ કરંતડ, લોકાચાર કરતડ હૂંતડ આપણપડં
 ૨૦ જિનપ્રણત જિનમક્ત કિમુ મળઈ, કાંઈ કહઈ ? ॥ ૧૪૫ ॥

[મે.] જે જિનની આચરણાઈં લોક ન મિલઈં તે લોકનડ

आचार जे लोक करइं । हा हा इसिइ खेदि । ते मूढ मूर्ख ते आचार
करतउ आपणपउं जिनमत्तपणउं किम कहइ ! ॥ १४५ ॥

[सो.] धीतरागइजिनुं वचन मानइ ते थोडा । ए^१ वात कहइ
छइ ।

[जि.] एवढउ जैनभेद काइं ? तेहनउं कारण कहइ । ५
जं चिअ लोओ मन्नइ तं चिअ मन्नंति सयल लोआ वि ।
जं मन्नइ जिणणाहो तं चिअ मन्नंति किवि^२ चिरला ॥ १४६ ॥

[सो.] जं चिअ० एक लोक जे बोल मानइं तेह जि बोल
सघलाइ लोक मानइं । प्रवाहि पड्या प्राहि^३ संसारामिलापी सविहुं^४
जीवनां मन सरीपाइ जि हुइं । जं मन्नइ० जे जिननाथ तीर्थकरदेव^५
जे बोल मानइं कहइं, केवलज्ञानि करी जाणीनइ, तेह जि श्रीसर्वज्ञां^६
वचन जे मानइं, लोकनउ प्रवाह काई न मानइ ते केतलाइ चिरलाइ जि
थोडाइ आसन्नसिद्धिहुइं ॥ १४६ ॥

[जि.] जे आचार लोक मानइ तेही ज आचार सघलाई लोक
मानइं । पुण जे आचार जिननाथ मानइ ते आचार चिरला थोडा^७
केईएक भाग्यवंत मानइं ॥ १४६ ॥

[मे.] जे वस्तु मिथ्यात्वादिक प्रवाहि लोक मानइं ते सकल
लोकमाहि मानीइ । अनइ जे जिननाथ मानइ कहइ ते जइ चिरलउ
कोईएक भज्य जीव मानइ ॥ १४६ ॥

[सो.] निश्चय नय आश्री श्रीसम्यक्त्वनूं स्वरूप कहइ^८ । २०

[जि.] अथ जे साहम्मी उपरि गाढउ स्नेह न करइं तेह
उदिसी कहइ ।

साहम्मिआओ अहिओ बंधुसुआईसु' जाण अणुराओ ।
तेसिं न हु सम्मत्तं विज्ञेयं^१ समयनीईण^२ ॥ १४७ ॥

[सो.] साहम्मि० जेहहूइ साहम्मी^३ पाहिं बाधव पुत्र कलत्र मित्रादिक स्वजेन ऊपरि अनुराग घणउ अधिकउ हुइ । साहम्मी 'उपरि स्नेह थोडउ अनइ आपणा सगा कुटुम ऊपरि घणउ स्नेह हुइ, मोट लगइ । तेसिं० सिद्धातनी रीतिइ जोतां निश्चयइ^४ तेहहूइ सम्यक्त्व नथी इसिउ मानउ । जउ सम्यक्त्व दृढ हुइ तउ धर्मवत ऊपरि अनुराग गाढउ जोईइ । इह लोकना सगण ऊपरि थोडउ जोईइ । इसिउ भाव ॥ १४७ ॥

१० [जि.] जेहा पुरुषहूइ साहम्मी पाहइ बहु स्मरनादिक ऊपरि अधिकउ अनुराग स्नेह हुइ तेह पुरुषहूइ सम्यक्त्व नही । इसु सिद्धातनी नीतिइ विज्ञेयं जाणिउ ॥ १४७ ॥

[मे.] जेह जीवनइ साधर्मी पाहति बाधव पुत्र कलत्र मित्र ऊपरि अधिक अनुराग हुइ ते जीवनइ सिद्धातनी रीतिइ जोता सम्यक्त्व नथी ।
१५ कइ^५ जु सम्यक्त्व दृढ हुइ तउ साहम्मीनउ अनुराग गाढउ हुइ ॥ १४७ ॥

[सो.] शुद्ध सम्यक्त्वनउ धणी लोकाचारनउ धर्म काई न गणउ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यास्वीनइ पक्षि हउ जि माइ तिहहूइ ओलभउ दिइ ।

२० जइ जाणसि जिणणातो लोआयारा^६ विपक्खण^७ हओ ।
तां तं तं मच्चनो फल मच्चसि लोअआयारं^८ ॥ १४८ ॥

१ जि मे 'सयाईगु २ मन्ने ३ सिद्धातनीइए ४ साहम्म ५ निश्चयइ
६ जि मे लोआयाराण पक्खण ७ मे ता तथ ती ८ मे 'अयारे

[સો.] જઈએ અહો મન્ય જીવ ! તૂ જડ ઇસિડ જાણ છ—
 ‘જિનનાથ શ્રીસર્વજ્ઞ લોકિક આચાર થિકુડ વિપક્ષભૂત અલગડ છઈ ।
 લોકાચાર જૂડ અનઈ શ્રીસર્વજ્ઞનડ’ આચાર જૂડ છઈ ।’ તા તં તં
 તેહ મળી તુ તે શ્રીવીતરાગનડ માનતડ હંતડ લોકનડ આચાર ધર્મ
 મળી કાઈ માનઅં છઅ ? જે ‘લોગવિરુદ્ધચાઓ’ ઇસિડ રહિડ છઈ ૫
 તે પ્રસિદ્ધ લોકનડ આચાર ધર્મ સિડ અવિરુદ્ધ અળકરતા લોક પાપ
 ઝપાર્જઈ । તે છાટા^૩ આમોષાદિકુ કરિયુ । પણિ તેહઈ ધર્મ મળી કાઈ
 ન માનિયડ ॥ ૧૪૮ ॥

[જિ.] લોકાચારનડ પક્ષઈ હૂડ હૂતડ માનતડ જડ જિનનાથ
 જાણઈ, મનમાહિ ધરઈ, તડ પછઈ તૂ તે જિન માનતડ હૂતડ લોકાચાર^{૧૦}
 કાઈ માનઈ ? ॥ ૧૪૮ ॥

[મે.] અરે જીવ ! જડ તડ હમ જાણઈ છઈ જિ ‘જગન્નાથ
 વીતરાગ લોકના આચારનઈ વિપક્ષભૂત અલગડ છઈ । લોકાચાર જૂડ,
 વીતરાગનડ આચાર જૂડ ।’ તડ તડ વીતરાગનઈ માનતુડ હૂતડ
 લોકનડ આચાર ધર્મ મળી કાઈ માનઈ ? ॥ ૧૪૮ ॥ ૪૬

[સો.] ઘલી સમ્યક્ત્વડ જિ ઊપરિ ૪^૪ ગાહ કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ જિન માનીનઈ પછઈ અન્ય દેવ માનઈ તેહ ડહિસી
 કહઈ ।

જે મન્નેવિ જિણંદં પુણો વિ પળમંતિ હરદેવાણં ।

મિચ્છત્તસન્નિવાયગઘત્થાણં તાણ કો વિજ્ઞો ॥ ૧૪૯ ॥^{૨૦}

[સો.] જે મન્નેવિએ જે જિનેન્દ્ર શ્રીસર્વજ્ઞ સાચડ દેવ

૧ શ્રીસર્વજ્ઞઆચાર ૨ માનઈ છઈ ૩ છાટ ૪ આથા ૫ જિ ‘સન્નિવાયગ’,
 મે ‘સન્નિવાય’

वीतराग मानी तेहनी आज्ञा पडिजनीनइ पुणो वि० वली इतर देव
बीजा संसारिक देव नमइ मिथ्यात्वरूपिइ सन्निपात^१ रोगिइं करी
असिधा अचेत जाणिना । तेहहूइं कुण वैद्य हुइं ? तेहहूइं कुण
साजा करइं ? जे अमृत पीईनइं विस पीईं तेहहूइं सिउं प्रतिकार
हुइं ? ॥ १४९ ॥

[जि.] जे पुरुष जिनेन्द्र मानी पठइ इतर देव हरिहरादिक
प्रणमइं तउ मिथ्यात्वरूपिउ सन्निपातक रोग तिणिइं घत्थ अस्या
व्याप्या हंता ताण तेहा पुरुषहूइं कुउण वैद्य ह ? अपि तु न
कोई ॥ १४९ ॥

१० [मे.] जे सर्वज्ञ साचउ देव मानी तेहनी आज्ञा पडिजनीनइ
इतर बीजा संसारिक देवनइं मानइं ते मिथ्यात्वरूपीइं संनिपाति रोगि
अस्या हंता अचेत हुइं । तेहनइ कउण वैद्य साजा करइ ? ॥ १४९ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] एक श्रावक गुरु नानाविध चैत्यद्रव्य माहोमाहि न
वेचावइं ।

एगो^१ सुगुरु एगा वि सावगा चेईयाणि विविहाणि ।
तत्थ य जं जिणदब्बं परुप्परं तं न विचंति ॥ १५० ॥

[सो.] एगो० गुरु एकइ जि अनइ श्रावक एरुइ जि छइ ।
पुण चैत्य देहरा जूआ जूआ अनेरा अनेराना^२ कराव्यां छइ । तिहां जे
१० द्रव्य छइ ते परस्परिइ न वेचइ । पेला^३ देहरानु उलिइ देहरइ, ओल्या
देहरानु पेल्इ देहरइ न वेचइ । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

१ सन्निपाति २ आ गायानी प्रथम पक्षि जि मां नदी ३ ओरा
४ 'पेला देहरानु न वेचइ' एग्लो पाठ सो नी मीजी प्रतमाषी पढी गयो छे

[जि.] एक जि सुगुरु । एकइ जि सघला श्रावक । चैत्य जिनदेवगृह विविध नानाप्रकार छइ । तत्थ तेहे विविध चैत्ये जं जे जिनद्रव्य ऊपजइ ते जिनद्रव्य देवद्रव्य परस्परइं एक चैत्यनउं द्रव्य बीजइ चैत्यि जे सुगुरु श्रावक न वेचावइं ॥ १५० ॥

[मे.] एक सुगुरु, एक श्रावक छइ अनइ देहरां जूजूआं ५ छइ । अनइ तिहां जे द्रव्य छइ ते परस्परइं न वेचइं । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

ते न गुरु नवि सङ्गा न पूइओ तेहिं होइ जिणनाहो ।
मूढाणं मोहठिई सा नज्जइ समयनिउणेहिं ॥ १५१ ॥

[सो.] ते न० ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे इम देहरानी १० जूजूआई करइं । एक ना गणइं तेहे वीतराग देवइं पूजिउ नही । साचउ वीतराग पूजिउ तु कहीइ, जउ वीतरागना प्रासादविंन एकइ जि देपइ । जे जूजूउं देखिवुं ते मूढनी मोहस्थिति अजाणिवुं जि जाणीइ ॥ १५१ ॥

[जि.] ते गुरु नही । ते श्रावक नही । तेहे गुरु-श्रावके १५ जिननाथ वीतराग देव किवारइं न पूजिउ । काइं ? तेहे गुरु-श्रावक समयनिउणेहिं समय सिद्धांत तेहना निपुण जाण एवहई सा ते चैत्यद्रव्यनी परस्परइं अणवेचिवानी रीति ते मूढ मूर्खनी मोहस्थिति नज्जइ जाणीइ । नाना चैत्यपदनउ द्रव्य भावइ तिमइ जिनचैत्य वेचिवउं । दूषण नही, सागुह महाधर्म । इसी सिद्धांतरीति न जाणइं, २० किंतु पूर्वोक्त मूर्खस्थिति जाणइं तेह भणी ते अजाण ॥ १५१ ॥

[मे.] ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे देहरां एक न गिणइं ।

तेहे वीतराग पूजिउ नहीं । जे प्रासाद बिन आपणा-पारका करी देणइ ते
मूढनी मोहस्थिति अजाणिउ समय सिद्धातने निपुणे ॥ १५१ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] एह ज बात प्रकारातरि वली कहइ ।

५ सो न गुरु जुगपवरो जस्स य वयणम्मि वट्टए भेओ ।
चिअभवणसङ्गणं^१ साहारणदब्बमाईणं ॥ १५२ ॥

[सो.] सो न० ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि
उपदेशि एतलानु भेद थाइ । चेत्यभवन देहरा अनइ श्रावक तथा
साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी जूजूआई थाइ, माहिमाहि विरोध
१० पडइ ॥ १५२ ॥

[जि.] जे गुरु जुगप्रवर नहीं, जस्स य जेह गुरुनइ वचनि
चेत्यभवन देवगृह तेहना द्रव्यहूइ अनइ श्रावकना द्रव्यहूइ वली
साधारण द्रव्यहूइ भेद भिन्नता वर्तइ ॥ १५२ ॥

[मे.] ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि एतलानउ
१५ भेद थाइ । चेत्य देहरा, श्रावक तिम साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी
जूजूआई थाइ, माहोमाहि विरोध पडइ ॥ १५२ ॥

[सो.] वली कवि गुरुनी भक्तिइ कहइ छइ ।

[जि.] जय मिश्यात्वनउ माहात्म्य बोलइ ।

संपइ पहुवयणेण^१ वि जाव न उहसइ विहिविवेअत्तं^२ ।
२० न्ता निविडमोहमिच्छत्तगंठिआवुट्टमाहप्पं ॥ १५३ ॥

१ भुवण. २ जि 'नियणेण' ३ जि 'विहिविवेअत्तं'

[सो.] संपइ० हिवडां प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनिइं आं धर्मनी परी विधि अनइ साचा विवेकनउं^१ जाणिवउं^२ न उछसइं न अपजइ ता निविड० ते निविड मोह अजाणिवउं अनइ मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं माहात्म्य गाढउ महिमा । ते गाढा अजाण अनइ गाढा मिथ्यात्त्वी कहीइं ॥ १५३ ॥ ३

[जि.] संप्रति हिवडां प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि तेहनइ वचनिइं जउ विधिविवेकपणउं न उछसइ, विधि जिनसिद्धांत कर्त्तव्य तेहनउं विवेकपणउं, पापपुण्यनउं जाणिवापणउं जउ न अपजइ तां तउ पछइ निविड मोह अज्ञान तद्रूप मिथ्यात्त्वग्रंथिका मिथ्यात्त्वनी गांठडी तेहनउं माहात्म्य प्रभाव जाणियउ ॥ १५३ ॥ १०

[मे.] सांप्रत प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनिइं जेहनउं चित्त खरी विधि ऊपरि अनइ साचउ विवेक तेहनउं जाणिवउं तेह ऊपरि चित्त उछसइ नहीं, तेहनइं निविड मोह अजाणिवउं वली मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं महादुष्ट मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १५३ ॥ १५

[सो.] परमेश्वरना वचननी आशातनानुं करिवूं ते गाढउं विरूउं ।

[जि.] अथ जिननी आशातना करिवानउं फल कहइ ।
बंधणमरणभयाइं^१ दुहाइं^२ तिक्खाइं^३ नेव दुक्खाइं^४ ।
दुक्खाणं^५ दुहनिहाणं^६ पहुवयणासायणाकरणं^७ ॥ १५४ ॥ २०

[सो.] बंधण० बाधिवउं^१, मारिवउं^२ अनेराइ भय एहवा जि तीव दुख ते दुख न कहीइं । ते थोडेसी^३ वेला^४ सहियां अनइ

१. १ विवेकनुं. २ जाणिवुं. ३ भयाइं. ४ मे. दुक्खाइं. ५ जि. मे. पहुवयणा-
सायणं करणं. ६ बाधिवुं. ७ 'मारिवउं' नयी. ८ जे. ९ थोडिसी. १० वेलां.

फीटी' जाइं । **हुक्खाण०** पुण प्रभु तीर्थकरदेवनां वचननी आशातनानुं करिबुं ते सर्व दुःखनउं निधान । अनंता संमारमाहि अनते भवे अनंता दुःख दिइ । वीतरागना वचन जे ऊथाषइं ते घणुं आगलि दुःखिया थाइं ॥ १५४ ॥

5 [जि.] बंधनमरणभयप्रमुख दुःख तीव्रई हंता पुण दुःख न कहीइं । स्वल्प नान्हपणातउ । जइ बंधनमरणादिक दुःख नही, जिन-वचन आशातना करिवउं किसउं दुःख ! **पहुवयणा०** प्रभु स्वामी जिन तेहनी आशातनानउं दुःखनिधान दुःखस्थानक । अतिउत्कृष्ट-पणातउ । जिनवचन आशातना करिवइ तउ अणंता मोटां गाढा दुःख 10 ऊपजइ । तेह भणी जिनवचन आशातना न करिषी । किन्तु मानिवउं करिवउं पुण जिनवचन, जिम नानाविध मनोश सुख हुइं ॥ १५४ ॥

[मे.] बंधनमरणमयादिक जे दुक्ख ते तीव्र दुक्ख कहीइं ते धोडीसी घेरां सदां पटी बिल्ड जाइं । एणि प्रभु तीर्थकरदेवना वचननी आशातनानउं करिवउं ते सर्व दुःखनउं निधान, जेइ लगी 15 अनंतां दुक्ख पामीइ ॥ १५४ ॥

[सो.] हिव कवि आपणी निन्दा करइ छइ ।

- [जि.] अद्य सुश्रावकत्वं आजन्म पाटिगुं । इमुं कइइ ।

पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं जाव दीसए अप्पा ।

ता कइ सुसावगत्तं जं चिंछं धीरपुरिसेहिं ॥ १५५ ॥

20 [सो०] पहु० प्रभु तीर्थकरदेव तेहने वचने,

सुनिणिच्छिअपगमई धम्ममि अनन्नदेवओ अ पुणो ।

न य युसमए सु रज्जइ पुज्यावरवाहयभेसु ॥

दट्ठण सुत्तिगिणं तसथावरमूममइणं त्रिदिहं ।

पग्माओ न चात्तिजइ देपेहिं सइंइणहिं नि ॥

25

(उषदेशनाम्न, गा. २११-२२)

१ पीटी, २ दि. मे. भाऊन दि. १ मे हुक्खावणं.

ददसीलवयनियमो पोसह आवस्सएसुं अक्खलिओ^१ ।

(उपदेशमाला, गा. २३४)

इत्यादिके जे श्रावकनउं रहस्य बोलिउं छई ते जाणीनइ जेती वारई आपणपउं जोईइ तां कह^२ तु किहां आपणपामाहि सुश्रावकणुं ? जं चिह्नं^३ जे आगलि धीर पुरिषे आनंद कामदेवादिके समाचरिउं^४ तेहनउं लवलेश आपणपामाहि नही ॥ १५५ ॥

[जि.] प्रभु परमेश्वर तेहनउं वचन विधि रहस्य नाऊण, विजाणई अनइ जाव जां लाई आत्मा ब्रह्मस्वरूप दीसई तां लाई किंसु सुश्रावकणउं ? जे सुश्रावकणउं धीरपुरुषे आचीण आचरिउं ॥ १५५ ॥

[मै०] प्रभुरतन वीतरागदेव तेहनी भापी विधि तेहनउं रहस्य^५ जाणीनइ जउ आपणउं आत्मानउं स्वरूप जोईइ तउ किहां सुश्रावकणउं ? काइ ? आगइ जे आनंद कामदेवादिके धीर पुरुष श्रावक हूआ तेहनउं तउ लवलेश मात्र आपणपामाहि नही दीसता ॥ १५५ ॥

[सो.] हिव आपणु मनोरथ चिहु^६ गाहै कवि^७ कहइ छइ ।

[जि०] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी पाचे गाथाइ आपणा^८ मनोरथ प्रकासइ ।

जइवि हु उत्तमसावयपयडी^९ चडणकरणअसुमत्थो ।
तह वि पहुवयणकरणे मणोरहो मज्झ हिअअम्मि ॥ १५६ ॥

[सो.] जइ वि० यद्यपि^१ उत्तम श्रावकनी पगथीइं चडवू करी न सकुं, तीणइं बहिरड^२ असमर्थ छउं तह वि० तउ प्रभु^३ तीर्थकरना वचन आराधिवानइ विपइं^४ माहरइ हिअइ मनोरथइ^५ छई । किमइ^६ वीतरागनी आज्ञा आराधाइ तु रूडउं ॥ १५६ ॥

१ विहु २ 'कवि' नहीं ३ यद्यपिइ ४ बहरइ. ५ विषय ६ मनोयं.
७ किमइइ

[जि०] जइवि ययपि हु निश्चइं उत्तमसावयपयडीए

मुजाण श्रावकनइ पापडियालइ हृतउ चरणकरणि चारित्रपालनइ
विषइ असमर्थ, दीक्षा पाली न सकउं, तह वि तथापिहिं मज्झ
हिअअग्नि माहरा हियामाहे प्रभुवचन करिवानइ विषइ यतिधर्म
१ पालिवानइ विषइ मनोरथ होज्यो ॥ १५६ ॥

[मे०] जउ किमइ उत्तम श्रावकनी पगयीइं चडिवानइ विषइ

असमर्थ छउं, पणि तउ ही प्रभु वीतराग तेहना वचनजउं करिवउं तेहनइ
विषइ मनोरथ माहरइ हियइ छइ ॥ १५६ ॥

ता पहु पणमिअ चलणे इकं पत्येमि परमभावेणं ।

१० तुह वयणरयणगहणे अइलोहो मज्झ हुज्ज सया ॥ १५७ ॥

[सो.] ता पहु० तेह भणी प्रभु परमेश्वर वीतरागना चलण

नमस्करीनइ एक वानउं प्रार्थउं मागउं साचइ भाविइ । तुह० हे
स्वामी ! ताहरा वचन रूपिया रत्न लेगानइ विषइ मूढरइं सदैव
अतिलोभ हुज्यो । श्रीसिद्धातवचन उपरि आस्था आदर आवियो ।

११ एतलइ काज सरइंसि ॥ १५७ ॥

[जि.] ता तउ पठइ पहु प्रभु जिन तेहना प्रणमित

नमस्करिया चरण पदकमलि जिणइं मइं एतावता प्रभु तणा चरणकमल
नमस्करी प्रभु कन्हां परम भावि मोटी भक्तिइं करी एक वस्तु प्रार्थउं ।
‘हे प्रभो ! ताहरा वचनरूपिया रत्न तेह लेग सर्वदैव मूढइ अतिलोभ

१२ होज्ज हुउ ॥ १५७ ॥

[मे.] तउ तेह भणी प्रभु वीतरागना चरण नमीनइ परम भावि

करीनइ एक वानूं मागउं । ताहरा वचनरूपिया रत्न लेगानइ विषइ
मूढरइं सदैव अतिलोभ हुज्यउ ॥ १५७ ॥

[जि.] इसुं प्रमु आगलि^१ प्रार्थी आपणी मनोगत चिंती कहइ ।
अइमिच्छवास^२ निक्किट्ट^३ भावओ गलिअगुरुविवेआणं ।
अम्हाण कह सुहाइं संभाविज्जंति सुविणे^४ वि ॥ १५८ ॥

[सो.] अति गाढउ^५ घणा कालनु मिथ्यात्वनु वास^६ संस्कार
तीणइं करी जे ऊपनु निक्किट्ट भाव मइलु परिमाण तीणं करी गलिउ^७
गिउ गुरु विवेक छइ अम्हारउ एहवा अम्ह रहइं सुहणाइमाहि शुभ
पुण्य किहां संभावीइ ? अथवा सुख मोक्षसुख किहां संभावीइ ? ते
गाढउं दुर्लभ ॥ १५८ ॥

[जि.] इह संसारमाहे एवहां अम्हहूइं सुमिणे^८ वि सुहणाइ-
माहि किउ सुख संभावीइ ? अपि तु न संभावीइ । अम्हे किसा छां ?^९
मिच्छवास मिथ्यात्वनउ संस्कार तिणि करी निक्किट्ट विरउ भाव
तेहतउ गलिउ गुरु गुरुउ विवेक तत्त्वातत्त्वविचार जेहनउ छइ ॥ १५८ ॥

[मे.] इहां घणा कालनउ मिथ्यात्त्ववासनउ जे निक्किट्टभाव
तीणइ गलिउ गरुउ विवेक एवहा अम्हे तेहनइं सुहणाइमाहि परम
सुख मोक्षसुख किम संभावीयइं ? ॥ १५८ ॥

15

[सो.] बली कवि कहइ छइ ।

[जि०] बली काई मनोगत कहइ ।

जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि नामं च सावयाणं पि ।
तं पि पहु महाचुज्जं अइचिसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥

[सो.] जं इसिइ अतिविपमि दुःखमाकालि वर्त्ततइ जीवितव्य^{१०}
मात्रइ धरीइ अनइ श्रावकनुं नामइ जं धरीइ तेहइ हे प्रमु ! महा
आश्चर्य । जेह भणी ए काल अपार अनर्थबहुल अतिधर्मरहित तेह
भणी ॥ १५९ ॥

१ जि. मे. इह मिच्छवास". २ वि. "निक्किट्ट". ३ जि. मे. सुमिणे. ४ गाढ.
५ 'वास संस्कार...अम्हारउ एहवा' एटलो पाठ सो नी पीगी प्रतमांधी पडी गयो हे.

। [जि.] हु निश्चइं जे जीवितव्य मात्रई धरेमि धरउं, च वली एहि निषमि दुखदायकि दुःपमाकालि सावयाणं पि श्रावकई नाम धरउं, है प्रमो जिन ! तं पि तेहइ महाखुजं महा आश्चर्य ॥ १५९ ॥

१ [मे.] ईणइं कालि जे जीवितव्यमात्र धरउं अनइ हउं वली श्रावकनउ नाममात्रइ वहउं, है प्रमो ! है स्वामी ! ते महाआश्चर्य जे अतिविषम दुःस्वमाकालि ॥ १५९ ॥

[सो.] वली गुरु प्रति कवि कहइ छइ ।

[जि.] अथ तार्त्तिकार्चिता कहइ ।

१० परिभाविऊण एवं तह गुरु करिज्ज अम्ह सामित्तं ।
जह सामगिमुजोगे जह सुलहं होइ मणुअत्तं ॥ १६० ॥

[सो.] परिभाविऊण० इसिउं विमासीनइ सदगुरु ।
अम्हारउ स्वामीपणउं तिम अम्हारी सार करिजो, जिम आगलि अम्हे
धर्मसामग्रीनु रूढउ योग प्राप्तुं अनइ जिम मनुष्यपणउ सुलभ थाइ ।
१५ जेह भणी सिद्धातमाहे एह जि बोल गाढा दुर्लभ कहिया छइ—

चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणि अ जतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजममि अ वीरिअ ॥

(उत्तराध्ययन, अध्ययन ३, गा. १)

तथा—

२० धन्नाण विहिजोगो विहिपक्खाराहगा संया धन्ना ।

विहिबहुमार्णी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥ १६० ॥

। [जि.] देव आगलि धीनती करी गुरु आगलि धीनती करइ ।
है गुरो ! इसु पूर्वोक्त गाय्यास्वरूप परिभाविऊण परिभावी विमासी
नइ तह तिम अम्ह सामित्तं अम्हारी धणीप करिज्ज करिजो ।

१ पट्ट २ जि 'मुजोगे, मे 'सजोगे ३ जि सलहं, मे सहलं ४ जि सम्मत्ता ५ धर्मसामग्री

जह जिम पहुसामग्गि जैन सामग्री तेहनइ सयोगि हूंतइ अम्हा रहइ सम्यक्त्व सुलभ हुइ ॥ १६० ॥

[मे.] इसिउं विमासीनइ हे सुगुरु ! अम्हारउं स्वामीपणउं तिम् करउ, जिम स्वामीनी सामग्रीनइ जोगिहं अम्हारउ मनुष्यपणउं सकल सुलभ थाइ ॥ १६० ॥

5

[जि.] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी स्वनामांकित गाथा कहइ । एवं भंडारिअनेमिचंदरइयाओ कहवि^१ गाहाओ ।

विहिमग्गरया भन्वा पढंतु जाणंतु जंतु सिचं ॥ १६१ ॥

[सो.] एवं० इम इसी रहइ^२ नेमिचंद्र भंडारीरची कीधी ए केतलीइ १६० गाथा जे भव्य जीव खरा विधिमार्गनइ विपइ तत्पर^३ छइ ते^४ ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । सम्यग् आराधीनइ मोक्षपदि जाउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[जि०] एवं इणि प्रकारि भांडागारिक श्रीनेमिचंद्रइ रचित कीधी केतलीएक गाथा विधिमार्गरत भव्य जीव पढउ । तेह गाथानउ अर्थ जाणउ । किम शिव मोक्षि निरुपद्रवि स्थानकि जंतु^५ जाउ । मणहार जाणहार पुरुषहइ महापुण्यफलप्राप्ति हुइ ॥ १६१ ॥

[मे.] इसी परिहं भंडारी श्रीनेमिचंद्रइ केतलीएक गाथा रची । अनइ जे विधिमार्ग खरी विधि तेहनइ विपइ रत जे भव्य जीव छइ ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । अनइ आराधता भणता जाणता शिवपद पामउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

20

[सो.] इति^६ पष्टिशतकवालावबोधः समाप्तो विरचित श्रीसोमसुन्दरसूरिपादै सर्वजनोपकाराय ।

१ जि मे कहवि २ रहणइ ३ 'ते' मधी ४ सो नी बीगी प्रतमा मात्र आटली ज पुष्पिका छे—“ इति पष्टिशतकवालावबोध समाप्त ॥ छ ॥ धीः ॥ गयाम १०९६ श्लोक ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥ ”

क्ष्मासंडामृतकुंडविष्टमिति १४९६ सक्त्सरे श्रीतपा-

गच्छेन्दैर्गुरुसोमसुन्दरवैराचार्यधुर्यैरियम् ।

वार्त्ताभिर्विहिता हिताय कृतिना सम्यक्त्वबीजे सुधा-

वृष्टि षष्टिशताह्वयप्रकरणव्याख्या चिरं नन्दतु ॥

५ ए प्रशस्तिनड काव्य महात्मानडं कीधडं । सप्तदश[२] १५१३ वर्षे ॥

ग्रन्थाग्रं ९९८ श्लोका ॥ छ ॥ मंडपदुर्गे

[जि.] इति श्रीषष्टिशतकप्रकरणवार्त्तारूपवृत्ति ॥ छ ॥

सन्त १५०१ वर्षे श्रावण वदि १० भौमदिने श्रीखरतरगच्छे

श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनचर्द्धनसूरिस्तपट्टे श्रीजिनचन्द्र-

१० सूरिपट्टे भव्याम्भोजदिवामणिना सविम्वचूडामणिना वावाच्यार्थ (१)

दानचिन्तामणिना सुविहितगुरुचक्रार्त्तिना महापरोपकारिणा श्रीजिन-

सागरसूरिणा बालानामबोधाय श्रीनेमिचन्द्रभांडागारिककृतस्य

षष्टिशतकप्रकरणस्य स्वरूपा वार्त्तारूपा वृत्ति कृता । सा च

श्रीसवेन वाच्यमाना चिर नन्वात् ॥ छ ॥ शुभ भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥

१३ लिपितं ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥

[मे.] इति श्रीनेमिचन्द्रभांडारीविरचितषष्टिशतक-

विचरणं । कृतिरिय श्रीवृद्धखरतरगच्छीय वाचकेन श्रीनेरु-

सुन्दरेण ॥ छ ॥

शालं बालावबोधाख्यममरप्रभसूरिमि ।

लिखितं निजपुण्याय शोध्यसाहाय्यहेतवे ॥

यदत्र विहित कर्त्ता स्वबुद्धयार्थनिरूपणम् ।

प्राय प्राकृतबाहुल्यात्त दोषोऽस्माकमत्र च ॥

शुभ भूयात् श्रीसधस्य ॥ छ ॥ द० ॥ ग्रंथसल्या श्लोकशत ६०० ॥ छ ॥

छ ॥ श्रीजन,....

परिशिष्ट १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरांचत

जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन

पणमवि सामियं^१ वीर जिण,^२ गणहर गोयम सामि ।
 सुधर्म^३ सामिअ नं^४ लगि सरणि^५ जुगप्रधान सिग्गामि ॥ १ ॥
 तित्थुधरणु^६ सु मुणिरयण,^७ जुगप्रधान क्रमि पत्तु ।
 जिणवल्लभसूरि जुगपवरो,^८ जसु निम्मलउं चरित्तु ॥ २ ॥
 तसु सुहगुरु^९ गुणकित्तणइ, सुरराउं^{१०} वि असमत्थु^{११} ।
 तो भत्तिभर^{१२} तरलियउं^{१३} कह^{१४} हंउ कहि^{१५} सकयत्थो^{१६} ॥ ३ ॥
 कह भवसायर दुहपवर,^{१७} कह पत्तउ मणयत्तु ।
 किह जिणवल्लभसूरि वयणु, जाणउं^{१८} समय पवित्तु^{१९} ॥ ४ ॥
 कह सबोहि^{२०} मणु^{२१} उल्लसित्तु,^{२२} कह सुद्धउ संमत्तु^{२३} ।
 जुगसमल^{२४} नाएण मइं, पत्तउ जिणविह^{२५} तत्तु ॥ ५ ॥
 जिणवल्लभसूरि सुहगुरह,^{२६} थलि किजिसु^{२७} गुरराय^{२८} ।
 जसु वयणेण^{२९} विजाणीयण,^{३०} तुट्टइ कुमय^{३१} कसाय ॥ ६ ॥
 मूढा मिरुहहु मूढ पहु, लग्गहु^{३२} सुद्धइ धम्मि ।
 जो जिणवल्लभसूरि कहिउ,^{३३} गच्छउं^{३४} जिम सिवरंमि^{३५} ॥ ७ ॥

१ सामि. २ जिण. ३ सुधर्म. ४ तुलति. ५ सरण. ६ तित्थु रणुद्र.
 ७ रयणु. ८ जुगपवर. ९ सुहगुरु. १० सुरराओ. ११ असमत्थो. १२ भत्तिभर.
 १३ तरलिओ. १४ कहिउ. १५ कहिसुं. १६ हियत्थु. १७ पवर. १८ जाणिउं.
 १९ पवित्तओ. २० सुबोह. २१ मण. २२ उल्लसिय. २३ सामणु. २४ संसिज्जा.
 २५ विहि. २६ गुरहे. २७ किजउ. २८ सुरगुरराय. २९ वयणे. ३० विजा-
 णियइ. ३१ क्कमय. ३२ लग्गहु. ३३ कहिओ. ३४ गच्छहु. ३५ सिवरंमि.
 ११

अथिर^१ माइ पिय बंधवइ,^२ अथीर^३ रिद्धि गिहवासु ।

जिणवल्लइसूरि पय नमउं,^४ तोडइ^५ भवदुह-पासु ॥ ८ ॥

परमपणइ^६ न के वि गुरु निम्मल धम्मह हुंति ।

सब्बि^७ ति सुइगुरु^८ मन्नियहि,^९ जे जिणवयण मिलंति ॥ ९ ॥

५ 'गुरु गुरु' गायवि^{१०} रंजियहि,^{११} मूढउं^{१२} लोउ अयाणु ।

न मुणइ जं जिण आण विणु, गुरु हुइ^{१३} सत्तु समाणु ॥ १० ॥

जिम सरणाइय^{१४} माणुसहं, कोइ करइ सिरछेउं^{१५} ।

न मुणइ जं जिणभासियउं,^{१६} तिम कुगुरह संजोउं^{१७} ॥ ११ ॥

हुंड^{१८} विसप्पिणि^{१९} भमम गुरु,^{२०} दूसम फालु कलिट्ठु^{२१} ।

१० जिणवल्लहसूरि भडु नमहु, जिणिउं^{२२} सत्तु^{२३} निसिट्ठु^{२४} ॥ १२ ॥

जा^{२५} जहि^{२६} कुलगुरु आवियउं,^{२७} ते तहि भक्ति^{२८} करंत^{२९} ।

विरला जोइवि जिणवयण,^{३०} जहि^{३१} गुण तहि^{३२} रचंति^{३३} ॥ १३ ॥

हा हा दसम^{३४} कालबलु, खल-वक्कतण जोइ ।

नामेणिइ^{३५} सुविहिय तणइ, मित्तु वि वयरीय^{३६} होइ ॥ १४ ॥

१५ तहि^{३७} चेडाहिब^{३८} हउं नमउं,^{३९} सुमणिय^{४०} परमत्थाह^{४१} ।

हीयडइ^{४२} जिणपर^{४३} इक्कपर, अनु सुद्धउ गुरु^{४४} जांह^{४५} ॥ १५ ॥

१ अथीर. २ बंधवह. ३ अथिर. ४ नमओ ५ तोडइ ६ परमपणय.
७ सब्ब ८ दसपुर. ९ मन्नियइ १० गाइवि ११ रंजियइ १२ मूढा.
१३ होइ. १४ सट्ठणाइय १५ सिरछेओ १६ जिणभासियओ. १७ संजोओ.
१८ हुंडा. १९ अवसप्पणि २० गहु. २१ किलिट्ठु २२ जेणउ २३ सुउ.
२४ नसिट्ठउ. २५ जो २६ जिह. २७ आइयउ २८ भक्ति. २९ करंति
३० जिणवयण ३१ जहि. ३२ तहि. ३३ रच्यति. ३४ दूसम ३५ नामेणइ
३६ वयरीओ. ३७ तिहि. ३८ चेडाहिबि ३९ नमओ. ४० सुमणिअ.
४१ परम उट्ठाह. ४२ हियडिइ ४३ नाइटाजीनी प्रतमा 'जिण विहियउ पर'
एवो पाठ छे, पण ए सहियानी भूल ज लागे छे. ४४ गुण. ४५ जाह.

जिणिं^१ जिणवरं^२ पहु हीलियइ^३, जणु रंजियइ^४ सहासुं^५ ।

सो वि सुगुरुं^६ पणमंतयह^७, फुटिं^८ न हियां^९ हयासु ॥ १६ ॥

मिरियभवे^{१०} जिउं^{११} वीर जिणं^{१२} इफं^{१३} उसत्तं^{१४} लवेण ।

कोडाकोडि सागरं^{१५} भमिउं^{१६}, किं न मणहं^{१७} मोहेण ? ॥ १७ ॥

तव संजम सुचेण^{१८} सह^{१९}, सव्वुं^{२०} वि सहलउ होइ । ५

सो वि उमुत्तलवेण^{२१} सह^{२२}, भवदुह-लक्खइं^{२३} देइ ॥ १८ ॥

माया मोह चएह^{२४} जण, दुलहउं^{२५} जिणाविहं^{२६} धम्मं^{२७} ।

जो जिणवल्लहसूरिं^{२८} रुहिउं^{२९}, सिग्घं^{३०} देउं^{३१} सिवसंमुं^{३२} ॥ १९ ॥

संसउं^{३३} कोइ म करहु मणि, संसइ होइं^{३४} मिच्छत्तु ।

जिगवल्लहसूरिं^{३५} जुगपवरं^{३६}, नमहु सु तिजग-पवित्तुं^{३७} ॥ २० ॥ १०

जइं^{३८} जिणवल्लहसूरिं^{३९} गुरु, नहं^{४०} दिट्ठउं^{४१} नयणेहिं ।

जुगपहाण तउं^{४२} जाणीयइं^{४३}, निच्छइं^{४४} गुण-चरिणहि ॥ २१ ॥

ते धन्ना सुकयत्थ नरं^{४५}, ते संसारुं^{४६} तरंति ।

जे जिगवल्लहसूरिं^{४७} तणीए, आणं^{४८} सिरें^{४९} धरंतिं^{५०} ॥ २२ ॥

तहं^{५१} न रोगुं^{५२}, दोहग्गु नहं^{५३}, तहं^{५४} मंगल कल्लाणं^{५५} । १५

जे जिणवल्लह गुरुं^{५६} नमइं^{५७}, तिन्नि संश सुविहाणं^{५८} ॥ २३ ॥

१ जे २ जिणवर. ३ हयासुं ४ पणमंतयह ५ डहिल ६ हियइ. ७ मरियं,
८ जिओ. ९ जिणु. १० इकि ११ उमुत्तलवेणु. १२ भमिओ. १३ सुणहु.
१४ सउ. १५ सग्ग. १६ सउ. १७ लक्खइं. १८ चएउ. १९ दुलहउं.
२० जिणविहि. २१ धम्मं २२ रुहिओ. २३ सिग्घं २४ देइ. २५ सिवसंमुं.
२६ संसओ. २७ हुइ. २८ जुगपवर. २९ तिजग पवित्त. ३० जइ. ३१ नय.
३२ दिठओ ३३ जुगपहाणउ. ३४ विजाणियए ३५ निच्छइं. ३६ नरा. ३७ संसार.
३८ तणीय. ३ आणा. ४० सिरें. ४१ यइति. ४२ तेहिं. ४३ रोगो. ४४ तहु.
४५ कल्लाण ४६ सूरि. ४७ पुणिहि. ४८ सुविहाण.

सुविहिय मुणिचूडारयण,^१ जिणवल्लह वहु^२ राउ^३ ।
 इक्क जीह किम सयुणउ,^४ भोलउ^५ भत्तिसहाउ^६ ॥ २४ ॥
 सपइ ते मन्नावि^७ गुरु, उग्गइ उग्गइ सूरि^८ ।
 जो जिणवल्लह पहु^९ कहइ,^{१०} गमइ उमग्गु^{११} सुदुरि^{१२} ॥ २५ ॥
 इकि^{१३} जिणवल्लह जाणीयइ, सव्वु^{१४} मुणियइ धम्म^{१५} ।
 अनु^{१६} सुहगुरु^{१७} सवि मनियइ,^{१८} तित्थु^{१९} जि^{२०} धरहि^{२१} सुहम्म^{२२} ॥ २६ ॥
 इय जिणवल्लह धुइ भणिय, मुणियइ करइ कल्लाणु ।
 देउ^{२३} वोहि चउवीस जिण, सासइ^{२४} सखनिहाणु^{२५} ॥ २७ ॥
 जिणवल्लह^{२६} ३ क्रमि जाणियउ,^{२७} हिव मइ तासु^{२८} सुसीसु^{२९} ।
 जिणदत्तसूरि जुगपवरो, उद्धरियउ गुरुवसो ॥ २८ ॥
 तिणि निय पइ पुण ठावियउ,^{३०} बालउ^{३१} सीहकित्तोह^{३२} ।
 परमइ^{३३} मइगल^{३४} बलदलणु, जिणचदसूरि मुणि सारु^{३५} ॥ २९ ॥
 तसु^{३६} सुपट्टि हिव गुरु जयउ,^{३७} जिणपत्तिसूरि^{३८} मुणिराउ^{३९} ।
 जिणमय विहि-उज्जोयकरु, दिणयर जिम विक्खाउ^{४०} ॥ ३० ॥

५ पारततु विहि विसयसुटु, वीरजिणेसर वयणु ।
 जिणवइसुरि गुरु हिव कहइ,^{४१} निच्छइ^{४२} अनु^{४३} न कवणु ॥ ३१ ॥

१ चूडारयण २ वहु ३ गुणराओ ४ सयुणेउ ५ भोउओ ६ भक्तिसुहाओ
 ७ मन्नामि ८ सूर ९ पउ १० कहहि ११ अमग्गउ १२ दुरि १३ इक्क
 १४ सव्वु वि १५ धम्म १६ अन १७ सुहगुरु १८ मनियइ १९ तित्थ
 २० जिम २१ धरइ २२ सुहसु २३ देओ २४ सासय २५ सोक्खु,
 २६-अ नाहटाजीनी वाचनामा 'जिणवल्लह' पद्धी 'गुरु' शब्द वधारानो छे
 २६ जाणियइ २७ तसु २८ सुसीसु २९ ठावयओ ३० बालओ ३१ सीह
 कित्तोह ३२ पर ३३ मयगउ ३४ मुणीसर ३५ तस ३६ जयओ
 ३७ जिणपत्तिसुरि ३८ मुणिराओ ३९ विक्खाओ ४० कहओ ४१ मिच्छइ
 ४२ असुण

धत्त ति^१ पुरवरपट्टणहं, धत्त ति देस^२ विचित्त ।

जिहि^३ विहरइ जिणवइ सुगुरु, देसण करइ पवित्त ॥ ३२ ॥

कवणु^४ सु होसइ दिवसडउ, कवणु^५ सु तिहि सुमुहुत्तु^६ ।

जिहि^७ वंदिगु जिणवइ सुगुरु, निमुणिसु^८ धम्मह तत्तु^९ ॥ ३३ ॥

सल्लुद्धारु^{१०} करेसु हउ, पालिसु^{११} दिहु संमत्तु^{१२} ।

नेमिचंदु^{१३} इम वीनवइ, सुहगुरु-गुणगण-रत्तु^{१४} ॥ ३४ ॥

नंदउ विहि जिणमंदिरहं, नंदउ विहिसमुदाउ^{१५} ।

नंदउ जिणपत्तिसूरि गुरु, विहि जिणधम्म-पसाउ^{१६} ॥ ३५ ॥

जिनेश्वरसूरि, जिणप्रबोधसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनकुशलसूरि, जिन-
पद्मसूरि, जिनलब्धिसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनोदयसूरि, जिनराजसूरि,^{१०}
जिनवर्द्धनसूरि, श्रीसागरचन्द्रसूरि । शुभमस्तु ॥ छ ॥

१ तई. २ देश. ३ जहि. ४ कवण. ५ देसडओ. ६ कवण. ७ सुमुहुत्त.
८ जही. ९ निमुणि. १० तत्त. ११ सल्लुद्धार. १२ सुदइड. १३ सम्मत्तो.
१४ नेमिचंद. १५ यिगमइए १६ रत्त (रत्तो). १७ मंदिरहि १८ समुदाओ.
१९ पसाओ.

परिशिष्ट २

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

पार्श्वनाथ स्तोत्र

भवभयवर्णमणदहणं दरिद्ररोगारिदुरियनिद्वलणं ।

सिद्धिपुरकयनिवास सया वि सुमरामि जिणपासं ॥ १ ॥

इह संसारअरत्ने मीमे पडियाण मुद्धजंतूणं ।

तुज्झ विणा जयबंधन सरणं न हु को वि दुहियाणं ॥ २ ॥

तं माया तं च पिया तं सामी बंधवो गुरू देवो ।

तं चिय परमनिहाणं किं बहुणा मज्झ तं इको ॥ ३ ॥

न सरामि देवयाओ नो पिज्जाओ न मंतमूलीओ ।

जं सामिय तं पत्तो अउवविप्फुरियमाहप्पो ॥ ४ ॥

तुह आणाभंगाओ दुहाइं बहुयाइं जाइं जायाइं ।

ताइं तुमं चिय निहणसु अलो फइया वि न समत्थो ॥ ५ ॥

जइ वि पराभवठाणं जइ दीणो दुत्थिओ अइं देव ।

तह वि तुह पय सरंतो मत्तामि न को वि अप्प समो ॥ ६ ॥

उल्लसियाइं सुहाइं दुहाइं खीणाइं ताण निब्भंतं ।

जाण मणम्मि विमसिओ विहिणा तं पासजिणनाह ॥ ७ ॥

ता हरसु मज्झ चिंता संतावं भाणसम्मि संकंतं ।

विहिजिणसुहगुरुजोगं सिवमुदयं देहि अणवरयं ॥ ८ ॥

इय पासनाहदेवं सरियं सज्जनमुष्ण अम्पहियं ।

जो तं सरइ तिसंशं सो पावइ वंठियमुहाइं ॥ ९ ॥

भा० नेमिचन्द्रमुश्रावकृतं श्रीपार्श्वनाथस्तोत्रं ॥

‘पष्टिशतक’नी प्राकृत गाथाओनी सूचि

[गाथाओनी प्रतीको सामेनी अंरु शृङ्खल सूचवे छे.]

अहमिच्छयासनिदिद्ध	१५७	कस्या होहि दिवसो जइया	१२८
अइसयपाचियपाचा	३४	कटं करति अप्पं दमंति	५०
अजया अइपायिद्धा मुदगुरु	१३०	कहिअं पि मुदधम्मं काहि	११३
अन्न वि गुणो गुणिणो	१०९	ठियं पि धम्महिचं	४९
अप्पा वि जाण वदरी	११८	किरियाइफडाछेयं अहियं	१०२
अन्हाण रापरोसो कस्सुवदि	१०६	किवि पुल्लमम्मि रत्ता	७६
अरिहं देवो गुणुग मुदं	३	किं भणिमो किं करिमो	४४
अइयं पुणो अइछो ता	१३६	किं सो वि जणणिजाओ	८२
अइया सरलसहावा सुअया	६६	कुम्माइगइगइयाणं मूटो	१७
अहिमाणविसोयसमत्थयं व	१४५	कुणुग वि सत्तिमो हं	४५
आणारहिअं षोडाइसंजुअं	५९	कुंजचउत्थी नवमी वारसी	७९
आरभजम्मि पावे जीवा	१३	मरे असुआणं दोसो ज	६४
इअरजणसंसणए पिट्ठा	६०	गवयिहवा वि सविहमा सदिआ	९०
इअराण वि उचइसं तमगुअं	६५	गिहवावारपरिस्समसिन्नाण	२५
इओ वि न सदेहो अ	२०	गिहवावारविमुळे बहुमुणिलेए	६७
इअ पि मइअडुअं	११४	गुणो भइ जाया सइडे	३६
इयराणं ठवुराणं आणाभेण	१००	छइति निययजीअं तणं व	८९
ईदो वि ताण पणनइ हील्लो	८८	जइ जाणसि जिणणादो	१४८
उस्सुत्तभासगाणं षोहीनासो	६१	जइ तं वदसि पुजसि वयण	१३१
उस्सुत्तमायरंत वि ठवंति	७६	जइ न कुणसि तवचरणं	५
एणो सुगुह एण वि साइगा	१५०	जइवि हु उअमसावयवयहीए	१५५
एणं पिअमरणमुदं	१११	जइ सव्वसावयार्ण एणं	५५
एयं भइरिअनेमिचंदरइयाओ	१५९	जगगुहजिणस्स वयणं सयळाण	१०९

जत्थ पमुमहिसलक्खा	७८	जो निहकुहुंत्तामी संतो	७९
जम्हा जिणेहिं भणिअं	१३८	जो जिणआयरणाए लोओ	१४६
जयजंतुजणणितुळे अइउदओ	४७	जो वेइ सुद्धंघम्मं सो परमेप्पा	१०३
जह अइकुलम्मि खुत्त	८०	जो सेवइ सुद्धगुरु	५२
जह कुवि वेसारत्तो	८		
जह फेइ मुकुलवहुणो सीलं	७५	सइया अहमाण अहमा	१२०
जह जह जिगंदवयणं सम्मं	६९	तह वि हु नियजइयाए	१३५
जह जह तुट्टइ धम्मो	४६	तं चैव केवि अहमा छलिया	९९
जह वइलेण सूरं महियलपयइं	८१	तं जयइ पुरिमरयणं	५६
जं चिअ लोओ मज्झइ तं	१४७	ता एगो जुगपवरो	१४०
जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि	१५७	ता जिणआणपरेणं धम्मो	२८
जं जं जिणआणाए तं चिय	९३	ता जे इमं पि वयणं	१२२
जं न करइ अइभावं	५४	ताण कई जिणधम्मो	१२३
जं वीरजिणस्स जीओ मरिइं	१२१	ता पहु पणमिअ चल्णे	१५६
जाण जिणिंदो नियसइ सम्मं	७०	तित्थयराणं पूआ	९२
जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे	१४३	तिहुअणजणं मरंतं दट्ठण	११०
जिणआणाए धम्मो आणारहिमाण	९४	तुळे वि उअरभरणे	२६
जिणआणाभंगभयं	६३	ते न गुरु नवि सट्ठा न	१५१
जिणआणा वि चयंता गुरुणो	४३		
जिणगुणरयणमहानिहि	३०	धोवा महाणुभावा जे	११५
जिणधम्मं दुजेअं	१३७		
जिणपूअणपत्थावे जइ को	९१	दिट्ठा वि कैवि गुरुणो हिअए	१२९
जिणमयअवहीलाए जं दुक्खं	७२	दूरे करणं दूरम्मि साहणं	१२७
जिणमयकहापवंधो सवेगकरो	२८	दूसमदंडे लोए सुदुक्खसिद्धम्मि	१३३
जिणवयणवियन्नूण वि जीवाणं	११	देवेहिं दाणवेहिं य मुओ	७
जिणवरआणाभंगं	१४	दोसो जिणिंदवयणे संतोसो	६६
जिणवरआणारहिअं धद्धारंता	१६		
जे अमुणिअगुणदोसा ते	१०४	धम्मम्मि जस्स माया	४८
जे जे दीसंति गुरु	१३९		
जे मजेवि जिगंइ	१४९	न मुणंति धम्मतरंतं सत्थं	११६
जे इअपणारिअं कारणमूआ	११९	न सयं न परं कोवा जइ	६८

नाम पि तस्त असुहं	३२	वन्नेमि नारयाओ जेसिं	९७
निअमइअणुसारेणं	१३४	वयणे वि सुगुरुजिणवाहस्त	१०९
निहक्खिण्णो लोओ जइ कुवि	४४	विरयाण अग्विरए जीवे	१२
नो अप्पणा पराया गुरुणो	१०७	वेसाण चदियाण थ	८३
परिभाविऊण एयं तह गुरु	१५८	स कहा सो उवएसो त	२९
पहुययणविहिरहस्त नाऊण	१५४	सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ	४१
बलि किज्जामो सज्जणजणस्त	१०८	सप्पो इव मरण सुगुरु	४२
बहुगुणविज्जानिलओ	२३	समयविऊ असमत्था	५३
बधणमरणभयाई दुहाइ	१५३	सम्मत्तसजुआण यिग्घ	८७
भीया थ सत्तरहिआ	१२०	सयणाण वा मोहे लोआ	२४
मज्झठिई पुण एसा	३३	सव्वग पि हु सगड	११६
मा मा जैपह बहुअं	१२४	सव्व पि जए सुलह	१४४
मि छत्तबहुलयाए	२२	सव्व पि वियाणिज्जइ	२१
मिच्छत्तमायरंत वि	७४	सव्वो वि अरिहं देवो	३८
मिच्छत्तसेवगाणं विग्घसयाइ	८५	सगो वि जाण अहिओ	७७
मिच्छपवाहे रत्तो लोओ	३७	सपइ दसमच्छेरयनामायरिएहिं	१४२
मुद्धान रंजणथ अविहिपसस	६७	सपइ दूसमकाले घम्मत्थी	११३
मूल जिणिंददेवो तव्वयण	१०५	सपइ पहुवयणेण वि जाव	१५२
रे जीव अनाणीण	७३	साहम्मिआओ अहिओ	१४८
रे जीव । भवदुहाइ इक्क	६	साहीणे गुरुजोगे जे न हु	९५
रोसो वि यमाकोसो सुतं	१८	तिरिधम्मदासगणिणा रइयं	९८
लच्छी वि हवइ दुविहा	३५	सुद्धफुलधम्मजा अवि	९६
लज्जति जाणिमो इं	५८	सुद्धविहिधम्मराओ वट्ठइ	५१
लोअपवाइसमीरणउट्ठपयवचइ		सुद्धा जिणआणरया केसिं	३९
लहरीए	७१	सुद्धे मग्गे जाया सुहेण	८४
लोअपवाहे सकुलक्कमम्मि	९	सुरतरुचितामणिणो अग्घ	५७
लोए वि इमं भणिअं	१३२	सोएण कदिकण कुट्टेकणं	१११
लोयम्मि रायनीईनार्यं न	१०	सो जयउ जेण विहिया	३१
		सो न गुरु जुगपवरो	१५२
		हा हा गुहअ अकज सामी	४०
		हिअयम्मि जे सुमुद्धा	१२६

प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
व. व.	बहुवचन
भू. कृ.	भूत कृदन्त
म.	मराठी
मा.	मारवाडी
व. कृ.	वर्तमान कृद
वि.	विशेषण
प.	पष्ठी विभक्ति
स.	सप्तमी विभा
सर्व.	सर्वनाम
स.	संस्कृत
सं. कृ.	संबंधक कृद
छा.	छां लिंग
दि.	हिन्दी
हे. कृ.	हेत्वर्थ कृदन्त

अ निधयार्थ अव्यय. ७-३. [स. च > प्रा. य > अप., जू. गुज. इ]
 जुओ आ शब्दकोशनां इ तथा ई. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे.
 उदाहरण तरीके—'नयणडा विचि बिहु नीली अ टीली अ बरी अ कस्तुरि,
 आपु पान समोगहुं छी अ फोफलचूरि, नैवेय आगलि नव करी पुत्री अ लागी अ
 पाइ, अरला आवस मागि अ मया म छंडेसि माई' (वीरसिंहकृत 'उदाहरण,'
 पं. २३०-२४), चहिली अ करी अ सजाई अ माइ अ धू तिणगारी (एज, पं.
 १७०), इत्यादि.

अक्खइ 'कहे छे' वर्तमान प्रीजो पु. ए व. ४-११. [सं. आख्याति >
 प्रा. अक्खइ]

अक्खरु 'अक्षर'. द्वि. ए. व. पु. ४-११. [सं. अक्षर > प्रा. अक्खर]

अछेरु 'अचरज'. प्र. ए. व. न. १४२-९. अंगरुप अछेरु १४३-९.
 [स. आश्चर्य > प्रा. अछेरु]

अजयणावंत 'जयणा विनाना.' वि. प्र. ब. व. पु. ११०-१२. जुओ
 जयणारहित.

અજાણિયડં 'અજ્ઞાનઃ' પ્ર. ય. વ. ન. ૧૫૨-૨, ૧૫૩-૩-૧૩. જુઓ જાણં.

અજૂઝાલું 'અજવાલું.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૦૪-૨૧. [સં. ડજ્જલાયિતમ્ > પ્રા. ડજલાઈઝં > અપ. ડજઝાઈઝં > *ડજ્જુલાઈઝં > જૂ'ગુજ. ડજુયાલઝં, અજુયાલઝં. સર. ગુજ. 'ઝજઝું.']

અળહતડ 'નહિ મેઢવતો.' વ. ક. પ્ર. એ. વ. પું. ૨-૧૭. અંમરૂપ
અળહતા ૧૪૩-૪ [સં. અન + √લ્હ્ > પ્રા. અળહ]

અળહદિવડં 'નહિ મેઢવવું તે, અપ્રાપ્તિ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૩-૧૫, ૧૪-૯.

અળાઘડ 'અળાધો.' ૬૫-૨. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. જુઓ લાઘડ.

અનઈ ઉમયાન્વયી ૧-૬ [સં. અન્યાનિ > પ્રા. અન્નઈ > જૂ ગુજ. અનઈ,
અસ્વરિત પ્રપમધુતિલોપથી નઈ, અર્વાચીન ગુ અનેને.]

અનીરા ૧૧૮-૫. જુઓ અનેરા

અનેયિ 'મીઝો.' અ. ૧-૨૦. [સં. અન્યત્ર > પ્રા. અન્નત્ય]

અનેરડ 'મીઝો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪-૫, ૪૭-૧૬, ૬૦-૧૩-૨૦,
૬૯-૭, ૧૦૩-૧૫-૨૧, ૧૩૧-૨. અનેરડં દ્વિ. એ. વ. ન. ૪૮-૧૪, ૫૦-૨.
વઢી જુઓ અનેરહં ત્. એ. વ. ૬૮-૨૧; અનેરહ સ એ. વ. ૪૩-૨૨, ૭૫-૧૧.
[સં. અન્યતર > પ્રા. અન્નયર] અનેરડંનું ઉત્તરકાલીન અનેરું રૂપ પણ છે.
પ્ર. એ. વ. ન. ૪૮-૧૩. અનેરે સ. એ. વ. ન. ૨૮-૭. વઢી જુઓ અનેરા ૧૬/૧૦,
૨૬-૬-૧૧, ૪૦-૧, ૯૭-૧૩, ૧૦૬-૧૧, ૧૦૭-૪, ૧૧૮-૨૩, ૧૫૦-૧૯,
૧૫૩-૨૧; અનેરાનહ ૧૨૭-૯; અનેરાના ૧૧૦-૨. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં
'અનેરો' શબ્દમાં 'અનન્ય,' 'અસાધારણ' એવો અર્થ વિકસ્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.

અમઘ્ય 'મોક્ષનો અનધિકારી' વિ. પ્ર. ય. વ. પું. ૧૧૦-૧૭ આ જૈન
ધાર્મિક પરિમાપાનો શબ્દ છે

અમાવઢિ 'અમાવ, અળગમો.' દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી ૧૩૩-૧૯ [સં અમાવ +
અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય ઢિ]

અમકહ 'અમુકમા.' વિ. સ. એ. વ. ન. ૧૧-૧૧. [સં અમુકે, અપ.
અમુકઈ]

અમુનિત 'અજ્ઞાત'. મૂ. કૃ દ્વિ. ય. વ. પું. ૧૦૫-૪ [પ્રા મુન
'જાણવું']

भयाणु 'अजाण.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६२-५. [सं. अज्ञानिन् > प्रा. अज्ञाणि, अजाण].

अलगड 'अलग, अलगो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४९-२-१३. [सं. अलमकः > प्रा. अलमगओ].

असमत्यु 'अममयं.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६१-५. [सं. असमर्थ > प्रा. असमत्य].

असमाधि 'अशान्ति, अस्वस्थता.' प्र. ए. व. स्त्री. ११४-२०.

अहिनाण 'अंधाण.' द्वि. ए. व. न. ९३-२३. अहिनाणि तृ. ए. व. न. ९३-४. [सं. अनिज्ञान > प्रा. अहिणाण]

अंधण 'अंधापो.' द्वि. ए. व. न. १०९-१९. 'अंधण'नुं पाठान्तर 'अंधपण' मटे छे, एटले एना अर्थ विपे सिद्ध रहैतो नथी.

आगि 'आग.' प्र. ए. व. पुं. ६५-१२. [सं. अग्नि > प्रा. अग्नि > गु. गुज. आगि. एनुं लघु प्रयत्न 'य'कारवाहुं रूप 'आग्य' यया पछी अर्वाचीन गुजराती 'आग' याय छे.]

आचाम्ल 'व्रत विशेष, जेमां लखूँ सुकुं खावानुं होय छे,' गुज. 'आवेळ.' द्वि. ए. व. न. ५-८, [प्रा. आयंबिल] आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.

आणिड 'आवेळो, गुज. 'आण्यो.' भू. क. द्वि. ए. व. पुं. १३८-१४. [सं. आनीतः > प्रा. आणिओ]

आधाकर्मो 'साधु माटे खास तैयार करैलुं भोजन, जे जैन साधु माटे खेवानुं निषिद्ध छे.' १३८-१५. वि. प्र. ए. व. पुं. [आ शब्दनुं प्राकृत रूप आहाकम्मिय. ए जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे]

आनंद भगवान महावीरना दस सुप्रसिद्ध उपासक श्रावकोमानो एक प्र. ए. व. पुं. १५५-५-१२.

आपण 'पोतानुं.' सर्व द्वि. ए. व. न. ८१-२. आपणई तृ. ए. व. न., ७५-४, ७८-८. वली जुओ आपणड ६९-७, ११८-३-४. आपणउं ७५-३, ८९-१५, १०५-२१, ११७-१८, ११८-८; आपणा ७०-३, ११३-७, ११४-३, ११८-१६-१९, १५२-१, १५५-१५; आपणां ११९-१२; आपणी १३५-१८, १३६-१, १५४-१६; आपहणी ७३-१३-१४, ७८-६; आ छेला शब्द साथे गज

‘આપ્ણી,’ ‘આપ્ણિયે’ (‘પોતે’) શબ્દ સરસાવો. [સં. આત્મનઃ > પ્રા. અપ્પણો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં થયેલો આ શબ્દનો અર્થવિસ્તાર નોંધપાત્ર છે, કેમ કે ‘આપણું’ ઇચ્છે ‘પોતાનું’ તેમ જ વક્તા સમેત થીજાં અનેકનું.]

આપણપડ ‘પોતાનો.’ સર્વ. દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૧૧૮-૧૧. આપણપડં ‘પોતાની જાત.’ દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૫૧-૧૫, ૬૦-૧૬, ૭૬-૯-૧૧, ૧૦૬-૧૦, ૧૧૧-૨-૯, ૧૧૨-૬, ૧૨૬-૧૭, ૧૪૬-૫-૧૯, ૧૪૭-૨, ૧૫૫-૪. આપણપહં તુ. ઇ. વ. ન. ૬૯-૧૨, ૭૩-૧૭, ૭૮-૧-૨. વઢી જુઓ આપણપા ૬૭-૧૩, ૯૯-૧૨; આપણપાનહં ૧૪૦-૧૧; આપણપામાહિ ૧૫૫-૪-૬-૧૩; આપણપૂ ૧૪૬-૧૩; આપણપૂં ૭૩-૭ [સં. આત્મન્ + આત્મન્ > પ્રા. અપ્પણ + અપ્પ. અથવા સં. આત્મત્વ > પ્રા. અપ્પણ].

આરાધણ્દાર ‘આરાધના કરનાર.’ દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૫૭-૧૯. [સં. આરાધન + કાર > પ્રા. આરાધન + આર > ‘હ’ના પ્રક્ષેપથી આરાધણ્દાર. સર. સરજન-હાર, સેવનહાર, તારણહાર, इत्यादि. ‘હ’નો લોપ થતાં ‘આરાધનાર,’ इत्यादि. આ જ પ્રત્યમાં મૂલ પાઠમાં જુઓ કરણહાર ૬-૧૦, ૯-૧૪, ૬૫-૪, ૮૨-૧૬, ૯૨-૧૬, ૧૧૩-૯, ૧૩૦-૨૩, इत्यादि. વઢી કરન્દાર એવું એમાંથી વ્યુત્પન્ન થયેલું રૂપ પણ છે (૮૫-૨૦), જેમાંથી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કરનાર’ આવે. વઢી જુઓ ‘કહણહાર’ (= કહેનાર) ૪-૮, ૨૯-૪, ૮૪-૯; કહિણહાર ૩૭-૧૨, ૨૨-૧૨. જ્ઞાણહાર (= જ્ઞાનાર < પ્રા. જ્ઞાણઆર < સં. જ્ઞાનકાર) ૧૮-૭; એમાંથી જ વ્યુત્પન્ન થયેલ જ્ઞાણ્દાર ૧૭-૧૭. ચાલણ્દાર (= ચાલનાર) ૯-૧૫. જાણહાર (= જાણનાર) ૯૩-૧૦. જાણહાર (= જાનાર) ૪૭-૨૦, ૧૫૯-૧૬. દિણ્દાર (= દેનાર) ૧૦૩-૧૭, દેણહાર ૩૭-૬, ૮૪-૯, ૧૦૩-૯; દેનહાર ૫૭-૧૩; દેન્દાર ૨૪-૪. નાસણ્દાર (= નાસનાર) ૪૧-૧૭. પ્રકાસણ્દાર (= પ્રકાશનાર) ૧૦૫-૨૦. પાલણ્દાર (= પાલનાર) ૧૧૫-૬. પૂરણ્દાર (= પૂરનાર) ૧૦૩-૧૩. પ્રેરણ્દાર (= પ્રેરણા કરનાર) ૧૦૩-૧૮. ચોલણ્દાર (= ચોલનાર) ૨૪-૧૧, ૬૧-૮. મણ્દાર (= મળનાર) ૧૫૯-૧૬. લેણ્દાર (= લેનાર) ૩૭-૫. સાંમલણ્દાર (= સાંમલનાર) ૩૭-૧૧, ૨૯-૧૬. સેવણ્દાર (= સેવનાર) ૮૬-૧૯. દહણ્દાર (= દોનાર, ધનાર) ૬૦-૧૯.

આલોહ ‘આલોચના કરે છે.’ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. વ. ૬૯-૪. [સં. આલોચ > પ્રા. આલોઝ. પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે પોતાના અપરાધ ગુરૂને કહેવા તે, આલોચના.] આ-જૈન પારિમાયિક શબ્દ છે.

આસોજી 'આસો માસની' ય. એ. વ. છી. ૭૧-૪. [સં. અથયુક્ > પ્રા. અસ્સોઝ > ગુજ. આસો] 'જી' અહીં, કચ્છી અને સિન્ધીની જેમ, પછોના પ્રત્યય તરીકે છે એ. નોંધપાત્ર છે.

આસ્થા 'આસ્થા, થ્રદા.' પ્ર. એ. વ. છી. ૧૪૦-૫-૭, ૩૮-૮. દ્વિ. એ. વ. છી. ૩૮-૮. [સ. આસ્થા]

આહ્નતઝ 'ધા કરતો.' વ. કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૦-૧. [સં. આહન્ > પ્રા. આહ્ન]

આહ્નિઝ 'ધા કરવામાં આવેલો.' મૂ. કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૧૨-૪ [સં. આહન્ > પ્રા. આહ્ન]

આંગ 'અંગ, જૈન આગમસાહિત્યનો એક વિભાગ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૧-૧૧. [સં. અન્ > (અનુનાસિક કોમલ ધવાથી) આગ]. આગમસાહિત્યમાં 'અંગ' તરીકે ઓઢિલાતા ચાર મન્થો હતા, પણ એમાં ચારમાં અંગ 'દષ્ટિવાદ' છૂટ થયું છે, અગિયાર અંગો વિદ્યમાન છે.

આંગમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૮૧-૪. આંગમી સ કૃ. ૧૨૪-૧. આંગમીનહ સં. કૃ. ૧૨૩-૭-૮. [સ. અન્ + √ ગમ્ ઉપરથી. જુઓ આંગીગમહ.]

આંગીગમઈ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૮૧-૧૬. આ રૂપ 'આંગી' (અંગમા) અને 'ગમઈ' (જાય છે) એવા બે શબ્દોનું ઘનું છે, અને તે ઉપર સૂચવેલી વ્યુત્પત્તિનું સમર્થન કરે છે જુઓ આંગમહ.

આંગો 'અંગો વહે.' તુ. ધ. વ. ન. ૧૧૬-૬. [સં. અન્ > પ્રા. આગ]

હ નિધ્યાર્થ અવ્યય કેટલીક વાર પાદપૂરક તરીકે પણ પ્રયોગાય છે ૬-૭, ૭-૧૬, ૮-૧૨-૧૩-૧૫, ૯-૧૧-૧૭, ૧૦-૧-૧૫-૧૮-૧૯-૨૧, ૧૫-૧, ૧૬-૫, ૧૭-૨, ૧૮-૧૦-૨૨, ૧૯-૧૫-૧૭-૧૮, ૨૦-૫, ૨૧-૧-૫-૧૯, ૨૨-૩-૫-૧-૧૩-૨૦, ૨૩-૨-૫-૮, ૨૪-૧-૭-૧૨, ૨૬-૧૨, ૨૭-૧-૪-૯-૧૮, ૨૮-૬, ૨૯-૬, ૩૩-૩, ૩૯-૧, ૪૩-૧૭, ૪૬-૧૮, ૪૯-૧૯-૨૧, ૫૭-૭-૨૦, ૫૯-૮, ૬૪-૧૨, ૬૫-૨-૧૨-૧૯, ૬૭-૪, ૬૮-૮, ૭૧-૮-૧૦, ૭૪-૫-૨૦, ૭૭-૧૨, ૮૧-૧-૧૩-૨૦, ૮૨-૧૬, ૮૪-૩-૭, ૮૫-૪, ૮૭-૧, ૮૯-૧૧, ૯૦-૬-૭-૮-૧૫-૨૦, ૯૧-૧-૩-૪-૧૩-૧૪, ૯૨-૧, ૯૩-૯, ૯૫-૫-૮, ૯૬-૧૮-૨૩, ૯૮-૩, ૧૦૨-૧૧, ૧૦૪-૧૭, ૧૦૭-૭, ૧૦૮-૭-૮, ૧૦૯-૧૬, ૧૧૧-૫, ૧૧૨-૧૮, ૧૧૩-૭,

૧૧૪-૨, ૧૧૫-૬, ૧૧૭-૬-૧૨, ૧૨૯-૧૦, ૧૪૨-૪, ૧૪૩-૧૨-૧૪, ૧૪૪-૨, ૧૪૫-૧૫, ૧૪૭-૧૨, ૧૪૯-૧૪, ૧૫૫-૨૧, ૧૫૭-૨૧, इत्यादि. जुओ अ.

इकि 'एक.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-५. [सं. एक]

इक 'एक.' वि. वृ. ए. व. पुं. १६३-२, १६४-२. [सं. एक]

इस्पट 'आ प्रसारनो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ७३-१०. द्वि. ए. व. १४०-२२. ઘડી जुओ इत्ती २४-६; इसुं ६५-६, ६६-३, १५७-१. [सं. ईदशिक > पा. ईदिस > प्रा. ईदस > ज. गुज. इसिउ]

इं निश्चयार्थं अव्यय. કેટલીક વાર પાદપૂરક તરીકે પણ પ્રયોજાય છે. ૫-૮-૧૨, ૧૮-૧૪-૧૫, ૭૬-૪, ૮૧-૨૨, ૮૪-૪, ૮૬-૧૨, ૮૭-૬. जुओ अ.

ई निश्चयार्थं अव्यय. કેટલીક વાર પાદપૂરક તરીકે પણ પ્રયોજાય છે. ૮-૨-૨૦, ૧૯-૮-૯-૧૧, ૨૩-૫-૭-૧૬, ૨૪-૮, ૨૮-૧૮, ૩૪-૨૨, ૫૦-૫, ૬૪-૧૭-૧૮, ૬૬-૧૩, ૬૭-૧૭, ૬૯-૭, ૭૪-૧૧, ૭૫-૧૩, ૭૬-૮-૧૧, ૮૭-૧૬, ૮૮-૧૬, ૯૦-૧૫-૧૭-૧૯, ૯૭-૯, ૯૮-૧૦-૧૪, ૯૯-૧૯, ૧૦૧-૧૬, ૧૦૩-૧, ૧૦૭-૨-૪, ૧૦૮-૨, ૧૧૫-૧, ૧૧૭-૧૨, ૧૧૮-૧૮, ૧૨૯-૧૬-૧૮-૨૦, ૧૩૩-૩, ૧૩૭-૧૫, ૧૩૯-૯, ૧૪૧-૧૦, ૧૪૨-૧૮-૨૧, ૧૪૫-૧૯, ૧૪૭-૧૪, ૧૫૪-૫, ૧૫૭-૨૧, ૧૫૮-૧-૨, इत्यादि. जुओ अ.

ईण 'एनायी.' सर्व. वृ. ए. व. न. ९१-१४, ९९-१३, १३०-१७ [सं. एतेन > प्रा. एएण > ज. ईण. ઘડી જ. ગુજ. માં 'ईणई' एवं रूप પણ મળે છે, જેનો આ 'ईण' संक्षेप છે. અર્વાચીન. 'ગુજ. ' एणे, ' લોન્ગ્વોલીમાં (જાસ કરી ઉત્તર ગુજરાતમાં) ' एण. ' આ છેલ્લા શબ્દના અંતિમ 'ण'નો અકાર પડત છે.]

ईहइ 'इच्छे छे.' वर्तमान प्रीजो पु. ए. व. ४-११. [सं. ✓ ईह]

उषाणउ 'कहेवत.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-१४. धीर्घ 'ऊ' धातु रूप ऊषाणउ પણ મળે છે-પ્ર. એ. વ. ૧૦૩-૧. [સં. ઉપાખ્યાન > પ્રા. ઉક્ષાણ. અર્વાચીન ગુજ. 'ઉષાણુ,' મ. 'ઉષાણા,' સોઢમાં શતકમાં થયેલો ગુજરાતી કવિ માઢળ પોતાની 'પ્રવોધવત્રીસી'માં પ્રયોજેલી. મહુસંલ્લ્ય કહેવતોને 'ઉષાણા' કહે છે. જેમકે- 'ઉષાણા મહુ આદર કરી, જોયો અર્થ વિધિ વિસ્તરી' (પં. ૬૪૧). ઘડી હાથપ્રતમાં એ કાવ્યનો 'માઢળ વંધારાના ઉષાણા' તરીકે નિર્દેશ છે. અર્વાચીન ગુજ. માં 'ઉષાણુ'નો 'સમસ્યા' એવો અર્થ વધારે પ્રચલિત છે.]

ઉજ્જોયકર 'પ્રકાશ કરનાર' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૬૪ ૧૪. [સં
ઉજોતકર]

ઉદાસન 'તન્મય' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૪૧ ૫ [સં ઉદાસીન]

ઉપાયના 'માનતા, આશીર્વાદ' પ્ર વ વ ન ૬૧૭ [સં ઉપાયન]

ઉમમ્મુ આહો માર્ગ 'દ્વિ એ વ પુ ૧૬૪ ૪ [સં ઉમાર્ગ > પ્રા
ઉમમ્મગ]

✓ ઉલ્પી 'ઓઢલીને' સ ક ૧૪૧ ૨૦ [સં ઉપલક્ષ્યતિ > પ્રા
ઉલ્પક્ષતિ ઉપરથી]

ઉલિહ 'પેશામા,' કા 'ઓલ્યામા' સર્વે સ એ વ ૧૫૦ ૨૦ [વ્યુત્પત્તિ
નિશ્ચિત થઈ શકી નથી] હુમો ઓલ્યા

ઉકાંટજ 'રોમાચ' દ્વિ એ વ પુ ૧૮૪ ૧૮ [સં ઉત્ક્રમ્બક > પ્રા
ઉક્રમ્બક]

✓ ઉલેલી 'ચલેલીને' સ ક ૧૨૫ ૪ [પ્રા ઉલ્લસાલ < સં ઉલ્લાલ]

ઉતારણઢ 'ઉતારણ, ઉતારીને પેંકી દેવું તે' દ્વિ એ વ ન ૧૦૮ ૧૪
ઉતારણઢ તુ એ વ ૧૦૮ ૨૨ [સં ઉતારણકમ્]

ઉપહરઢ 'અલગ,' ગુજ 'ઉપહર' અનુગ ૬૧૮ [જુ ગુજ ઉપર +
હરઢ? જો એમ હોય તો આ 'હરઢ' ને ચતુર્થી અને યદીના અનુગ 'રહઢ' નું
રૂપાન્તર ગણવું જોઈએ]

ઉમતિ 'સરાવ માત-ચિનામણ' સ એ વ હી ૪૬૩ [સં ઉદ +
મતિ > પ્રા ઉમતિ સર૦ ગુજ 'માત્ય,' 'માત']

ઉલ્લસતઢ 'ઓઢલતો' વ ક પ્ર એ વ પુ ૧૪૦-૩ હુમો ઉલ્પી

ઓઢમ 'આલમન' દ્વિ એ વ ન ૧૪૪ ૨ [સં અવદમ્મ > પ્રા
અવદમ્મ]

ઓલમઢ 'ઉપાલમ,' ગુજ 'ઓઢમો' દ્વિ એ વ પુ ૧૪૬ ૮, ૧૪૮-
૧૧ [સં ઉપાલમ્મ > પ્રા ઉવાલમ]

ઓલ્યા 'પેલા' અગ્રસ્થ ૧૫૦ ૨૦ હુમો ઉલિહ

કઠ્ઠજિનહ 'કોઠકના જ.' સર્વ. સ. એ. વ. ન. ૪૭-૧. નિશ્ચયાર્થ-અવ્યય 'જિ' અહીં 'કઠ્' સર્વનામ અને 'નહ' પ્રત્યયની વચમાં આવેલો છે. એ નોંધપાત્ર છે. યાસ કરી જૂના ગુજરાતી ગદ્યમાં આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ પ્રયોગો મળે છે.

કઠ્ઠતિગ 'આધર્ય.' પ્ર. એ. વ. ન. ૮૫-૧૪. [સં. કૌતુક]

કઠ્ઠકઠ્ઠતા 'શુદ્ધ, નિર્દોષ.' વ. ક. પ્ર. વ. વ. પું. ૧૦૯-૧૪. આ જ અર્થમાં જુઓ કઠ્ઠકઠ્ઠો ૧૦૯-૧૪.

કન્હહ 'પાસે,' ગુજ. 'કને.' સતમીનો અનુગ. ૨૭-૧૫, ૨૮-૧૨-૧૩, ૫૨-૨૨, ૫૩-૯, ૯૫-૧૮. કન્હહ ૨૯-૧૫, ૩૦-૧૨, ૧૨૨-૧૧. કન્હહિ ૧૧-૧૫, ૨૮-૧૪-૧૭, ૨૯-૧૧. કન્હાં ૧૫૬-૧૮. [સં. *કર્ણસ્મિન્ > અપ. ઋણહિ > કન્હહ. કન્હ + લ (સ્વાર્થિક પ્રત્યય) + ઇ = કન્હહિ. 'કન્હાં'માં સતમીનો 'આં' પ્રત્યય છે. અર્વાચીન ગુજરાતી 'કને' અથવા 'કને' = પાસે સં. કર્ણે > પ્રા. કર્ણે ઉપરથી છે.]

કર્મઠ્ઠજિનહ 'કર્મને જ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૬૫-૧. કર્મઠ્ઠજિનઠ્ઠ 'કર્મનું જ.' પ. એ. વ. ન. ૧૧૦-૧૦. 'કર્મ' નામ અને એના પ્રત્યયની વચમાં 'ઠ્ઠ' અને 'જિ' એવા બે અવ્યયો આવે છે એ નોંધપાત્ર છે. જુઓ કઠ્ઠજિનહ.

કલિઠ્ઠ 'કિલ્લટ, હલકો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૨. [સં. કિલ્લટ > પ્રા. કિલિઠ્ઠ]

કહ 'તું કહે (છે).' ચર્તમાન ઘીજો. પુ. એ. વ. ૧૪૬-૧૩.

કાદમ 'કાદવ.' સ. એ. વ. પું. ૮૧-૨. [સં. કદમ > પ્રા. કદમ. ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં હજી 'કાદમ' બોલાય છે.]

કઠણ 'કોળ,' પ્રા. ગુજ. 'કુળ.' સર્વ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૦-૮. [સં. કઠણ > પ્રા. કઠણ > અર્વાચીન ગુજ. 'કોળ.']] 'કઠણ' એવું જ. ગુજ.માં વ્યાપક રીતે પ્રચલિત રૂપ પણ વારંવાર મળે છે—૪૫-૭, ૫૬-૫-૯, ૫૭-૪, ૬૪-૭-૨૧, ૧૫૦-૧૨, इत्यादि. કુળ-પણ છે—૧૦૮-૨, ૧૩૫-૧૪, ૧૫૦-૩, इत्यादि.

કૂતિરઠ 'કૂતરો.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૮-૭. કૂતિરાનહ 'કૂતરાને (સુલે).' સં. એ. વ. પું. ૧૮-૨. [સં. કુકુર > પ્રા. *કુકુર. જો કે કુકુર શબ્દ જ આર્યેતર મૂળનો હોય એ સંભવે છે. અહીં 'ક'નું 'સ'માં પરિવર્તન થાય છે એ સાથે સંરણાનો 'કુક,' 'કુત' જેવા ગુજ. શબ્દો. સાહિત્યિક પ્રાકૃતમાં પણ 'કુત' શબ્દ છે.]

કુમતિ 'સરાય ભાત-ચિત્રામણી' દિ. ૧૬ વ. સ્ત્રી ૪૫-૧૮. [સં. કુમતિ > પ્રા કુમતિ] જુઓ કુમતિ.

ફૂકર 'ફૂકરો.' દિ. ૧૬ પું ૧૭-૧૭. [સ. ફુકુર] સોમસુન્દરસરિ આ શબ્દનો 'ફુંદીડ' (ફુંડ) એવો અર્થ કરે છે, ફટકે ૧ અર્થ પણ પ્રચલિત હશે એમ ગણવું જોઈએ.

ફેદાહતપણું 'અનુયાયીપણું.' દિ. ૧૬ વ. નં. ૭૫-૧૩૨. ઘઠી જુઓ ફેડિલું 'પાછળનો,' દિ. ૧૬ વ. પું ૭૧-૧૨. ['ફેદ,' 'ફેદી,' 'ફેડો' યોગે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિને સ કટિ સાથે સંબંધ હશે?]

✓ કોઢિ 'કરોડ.' દિ. ૧૬ વ. સ્ત્રી. ૧૧-૧૦. [સ. કોટિ > પ્રા કોઢિ. એમાં 'ર'નો પ્રસ્થેપ યતાં જૂ. ગુજ. 'કોઢિ' અને અર્વાચીન ગુજ. 'કોદ' અને 'કરોડ'] ઘઠી, જુઓ કોઢાકોઢિ 'એક કરોડને એક કરોડે ગુણવાધી થાય એટલી સંખ્યા.' દિ. ૧૬ વ. સ્ત્રી. ૧૨૧-૨૧, ૧૨૨-૧૩-૧૬, ૧૬૩-૪.

ક્ષપ 'ધમ' દિ. ૧૬ વ. સ્ત્રી ૧૨૬-૨૦. ક્ષપહ 'ખપાવે છે, દૂર કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ૧૬ વ. ૧૨૭-૧૫ ક્ષપીનહ 'ખપાવીને.' સ. કૃ. ૮૭-૧. [સ ✓ ક્ષપ્ ઉપરથી] જુઓ ક્ષપ.

સદર 'સેરનું જાહે.' પ્ર. ૧૬ વ. પું ૧૦૩-૧૫. [સ. સદિર > પ્રા. સદર]

સપ 'ધમ, પ્રયત્ન' દિ. ૧૬ વ. સ્ત્રી ૧૨૬-૮-૧, ૧૨૪-૧૮. 'સપ'નો 'ઉપયોગ, જહૂર' એવો તુલનાએ અર્વાચીન અર્થ આપાથી નિષ્પન્ન થયેલો છે જુઓ ક્ષપ.

સરહ - તુ ૧૬ વ. પું ૫૪-૧૪. [માત્ર એક જ પ્રયોગ ઉપરથી આ શબ્દનો સ્પષ્ટ અર્થ સમજાતો નથી, પણ સન્દર્ભ જોતાં 'સરહ'મા નિહુટ કોઠિની વ્યક્તિનો ભાવ રહેલો છે]

સાળાહાર 'સાનાર' પ્ર. ૧૬ વ. પું ૧૮-૭. [સ સાદન + કાર > પ્રા સાળાહાર] આ પ્રકારના અન્ય પ્રયોગો માટે જુઓ આરાધણદાર શબ્દ નીચે.

સાંઢ 'નિરંકુશ માણસ' તુ ૧૬ વ. પું ૫૪-૧૩. ['સાંઢ' એ અર્વાચીન અર્થ લક્ષણથી આખ્યો જણાય છે]

સેપહં 'કંકે છે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ૧૬ વ. ૪૫-૧. [સં ક્ષેપ > સેપ. જૂની હાથપ્રતોમાં લખેલા 'પ'નો સ્થાન ઘણું સરહ 'સ' કરવાનો હોય છે]

૧. ગણધર 'ગણધર, મહાવીરના પટ્ટશિષ્ય.' દિ. એ. વ. પું. ૧૬૧-૧.
[સં ગણધર]

૨. ગરુડ 'મોટો, ગુજ. 'ગરવો' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૪. ગુરુડ પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૨. ગુરુયા પ્ર. વ. વ. પું. ૭૧-૨૨. ગરુયાઈના 'મોટાઓના પળ' ય. વ. વ. પું. ૭૨-૬. [સં. ગુરુક: > પ્રા. ગુરુઓ, ગરુઓ]

૩. ગરુયાઈ 'મોટાઈ' દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૫૬-૧૨. [સં ગુરુક > પ્રા. ગરુઅ + (અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય) ટિ]

ગાહ 'ગાયા.' દિ. વ. વ. સ્ત્રી. ૬૦-૩-૫. ગાહઈ 'ગાયમાં' સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧-૧૦. ગાહે 'ગાયાઓ થહે' તુ. વ. વ. સ્ત્રી. ૫૨-૧૩-૧૬, ૧૫૫-૧૪. ગાહાં 'ગાયમાં.' સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૩૦-૧૭. [સં ગાયા > પ્રા. ગાહા]

ગુણતા 'ગુનરાશિ કરતા, મળતા,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગણતા.' વ. કુ. પ્ર. વ. વ. પું. ૫-૧૨. ગુણતાં વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૩-૬. ગુણિવડે 'ગણવું-મળવું.' દિ. એ. વ. ન. ૫-૨૦.

ગુરો 'ગુરુઓને.' દિ. વ. વ. પું. ૧૪૫-૮-૨૦.

ગયડ 'ગયેલો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૯૦-૧૧. [સં. ગત: > પ્રા. ગમો > અપ. ગિઠ. વા. 'ગિયો,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગયો.'] ઘઠી ગુઓ ગમો 'ગયો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૯. ગિઠ 'ગયો.' પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૨. દિ. એ. વ. પું. ૮-૧૫.

ગ્રહણ 'પરાણું, અટાણું' અ. વિ. એ. વ. ન. ૧૬-૧૨. [સં ગ્રહણકમ્]

૧. ઘાલઈ 'નાણે છે.' ગુજ. 'ધાલે છે' થતેમાન શ્રીઓ પુ. વ. વ. ૧૭-૧૮, ૧૮-૮, ૨૫-૭-૮, ૪૫-૫, ૧૧૧-૨૦. ઘાલિડ 'નાણ્યો, પાણ્યો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૭૯-૧૩-૧૯. [પ્રા. ઘા 'ફેંકવું']

૨. ચડગગઈ 'દેવ, માનવ, નારક અને ત્રિયંબ એ પ્રમાણે ચાર પ્રકારની ત્રિ' એ. વ. સ્ત્રી. ૪-૧૧. [સં ચડુર્ગતિ > પ્રા. ચડગગઈ]

૩. ચડવાઈગિની 'ચડવાંની' એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૩-૧૨. 'ઈ' અને 'ત્રિ' એ બે અવ્યયો નામ અને પ્રત્યયની વચ્ચે આવેલા ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે [પ્રા. ✓ ચડ. સંસ્કૃતમાં ઇક ચડ્ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે જાણે, પણ એ પ્રાકૃત ઉપરથી ભેળાવું હોવાનો સંભવ જણાયે છે]

चलइ 'चांगळाबी.' तु. ए. व. न. ८६-६. [सं. 'चुलुकेन > अप. चुलभइ]

चाढ, 'दुर्जन, कपटी.' प्र. ए. व. पुं. ६७-१३. [दे. चाढ]

चाही 'जोईने.' सं. क. १३८-१४. [प्रा. चाह 'इच्छुं.' जूनी गुजरातीमां 'चाह'नो प्रयोग 'जोवा'ना अर्थमां छे—'अखा आणी मंदिरिमाहि, चित्रतालि परि परिनि चाहि' (वीरसिंहकृत 'उपाहरण,' पंक्ति ३३८); चतुरपगू अति चाहवा नारि जंपिइ-नाह' (ए. ज. पंक्ति ६००). सरखावो अर्वाचीन गुजराती 'चाहन' (सौ शुए तेम, खुडी रीते), 'चाहीने' (जाणी जोईने), इत्यादि. अल्यत्त, 'चाहवुं'नो 'इच्छुं' ए अर्थ पण जूनी गुजरातीमां छे ('सम चाहु सारं ए हाय, वीइ न जा को दूजण बाय'—वीरसिंहकृत 'उपाहरण,' पंक्ति १०५), अने अर्वाचीन गुजरातीमां तो ए अर्थ सामान्य छे.]

चिणी 'चणेली' (भीत.) मू. क. प्र. ए. व. स्त्री. १२५-१०. [सं. चिनोति > प्रा. चिणइ उपरबी चिण > चण क्रियापद व्युत्पन्न बयेल छे.]

छग्रस्य 'अ-सर्वज्ञ.' प्र. ए. व. पुं. ६०-२१. [सं. छग्रस्य, केवली-सर्वज्ञ न होय ते बधा छग्रस्थ कहेवाय. आ जैन पारिभाषिक शब्द छे.]

छाला 'बरुवा.' अं. वि. व. व. पुं. ४८-२०, ७९-४. [सं. छागल > प्रा. छागल.]

छेदइ 'छेदे.' स. ए. व. पुं. १४०-१. [सं. छेद > प्रा. छेअ > अप. छेह. स्वार्थिक प्रत्यय 'ड' तथा सप्तमी प्रत्यय 'इ' लागतां छेदइ, व्यत्ययधी छेदइ. एतु पाठान्तर 'छेदइ' मळे छे ए नोंधपान छे]

छेहनउं 'नुवसाननुं.' घ. ए. व. न. २१-१८. [व्युत्पत्ति माटे जुओ छेदइ. वक्षे शब्दोनी व्युत्पत्ति एक ज मूलमांथी होवा छता बजेनो विभिन्न अर्थ-विकास ध्यान खेंचे छे.]

छोह 'चूनानी छो.' स. ए. व. स्त्री. १२५-७, छोहि प्र. ए. व. स्त्री. १२४-११, १२५-११. छोहिं तु. ए. व. स्त्री. १२५-१०. [सं. सुधा > प्रा. छुदा, छोदा.]

जमलड 'सावे.' अ. १०२-४. [सं. यमल > प्रा. जमल. जूनी गुजरातीमां अराढमा सैका सुधी 'जमलड-जमलो'नो प्रयोग छे. सर० म. 'जवळ' = पासे]

जसाराउ 'जन्मारो' द्वि ए व पुं ७-१५ [स जन्म + कार > प्रा जम्मभार]

जयणारहित 'हिंसा टाळवाना प्रयत्नशी'रहित' वि अ ए व पुं १३१४ [सं यत्नारहित] जुओ भजयणावत

जायल° 'यक्ष' प ए व पुं ८३९ स ए व पुं ८३१६ [सं यक्ष > प्रा जक्स > अप जाख (ष) + स्वार्थिक 'ल' जुओ पाल्हण कविकृत 'आपुरास' (स १२८९)ने अतै—'राखइ जापु जु आछइ खेइइ, राखइ प्रज्ञसंति मूरेइ'] ज. गुज मा अन्यत्र थाय छे तेम, अही पण 'प'नो उचार 'ख' करवानो छे

जाण 'ज्ञानी' प्र ए व पुं ९३१० जाणनी प ए व पुं ८०१८ [सं. जानइ > प्रा जाण सर० गुज 'अजाण']

जाण ('तु) जाणे छे' वर्तमान बीजो पुं ए व १४९१

जाणिवउ 'जाणवी' विध्यर्थ क प्र ए व पुं ६९६१५ जाणिवउ विध्यर्थ क प्र ए व न ८०६, ८६६ [सं जानाति > प्रा जाणेइ जाणइ]

जान 'वाहन' द्वि ए व न ३७ [सं यान सर० गुज (वरनी) 'जान' आ ग्रन्थमा प्रयोगियेज 'जान' शब्दमा केवल 'वाहन' ए अर्थ उपरांत समारंभपूर्वक समूहमा जवानो अर्थ पण छे ए स्पष्ट जणाय छे]

जि निश्चयार्थ अव्यय अर्वाचीन गुज 'ज' ६१४, ७-३१६, ९२०, १०९१५१८, १५-९, १६१, १८२२, १९१५ २०१९, २१२१९, २५१७, २६९, २७२११ २८७ १११२, २९४, ३१११२२०, ३४१०० १११७, ४६१८, ४९१४१७ १९२० २१, ५०८९२१, ५३१८, ५७१२, ५९८, ६०१२ ६२२१, ६३१ ६५१, ६७४, ७०४७१७ १९, ७३७, ७७४, ८११ ८३१, ८४७, ८६११, ९११३, ९२२४-११, ९३९, ९४१३, ९५५८, १०१४, १०४१७, १०७७-९, १०८८, १०९१७, ११४३, ११५६, ११७-६, १२६१, १३५१६, १३६९, १३७-१७, १३९११, १४०७, १४११०, १४७-११, १४९१६, १५०१३, १५११, इत्यादि [स एव प्रा ज्येव, जेव, जे अप जि]

ઝિણિઝ - 'જીત્યો.' મૂ. કૃ. તૃ. ઇ. વ. પું. ૧૬૨-૧૦. [સં. * જિનાતિ > ઝિણિઝ. સર. જિન (તીર્થંકર)]

જિમહ 'જમે.' વર્તમાન ત્રીજો પું. ઇ. વ. ૧૩૮-૧૫. જિમણ 'ભોજન, જમણ.' દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૮૩-૧૭. જિમિવડં 'ભોજન, જમવું.' દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૭૪-૧૯. 'જીમવડં' પ્ર. ઇ. વ. ન. ૭૪-૧૪. 'જીમિવા' 'જમવા.' હે. કૃ. ૭૪-૧૩. [પ્રા. જિમહ, જેમહ. મ. જેવળે. કેટલાક વિદ્વાનો આ માટે *જેમતિ એવું સંસ્કૃત રૂપ કલ્પે છે -પણ સંદર્ભ જોતાં, કોઈ અજાણ્યા મૂળનો આ શબ્દ 'ભોજન કરવા'ના અર્થના સંસ્કૃત મુજ્ ને સ્થાનભ્રષ્ટ કરીને પ્રચલિત થયો એમ માનવું વધારે યોગ્ય છે.]

જાહ 'ન્યાય વહે.' તૃ. ઇ. વ. પું. ૧૩૭-૨૧. જાહં તૃ. ઇ. વ. પું. ૧૩૫-૭. [સં. ન્યાયેન]

ઠહણ 'અપમાન કરવા માટે.' હે. કૃ. ૧૦૨-૧૪. [ધ્યુત્પત્તિ અનિશ્ચિત]

ઢલી 'લચકો.' દ્વિ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૪-૨૨, ૧૨૫-૪. પ્ર. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૫-૧. [દે.] દયારામે આ જ અર્થમાં આ શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે - 'મન થયું માટીની ઢલી' ('રસિકવલ્લભ,' પદ ૩, કઠી ૫.)

ઢાહડ 'ઢાહો.' વિ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૪૮-૮, ૪૯-૬ ઢાહણ 'ઢહાણ.' પ્ર. ઇ. વ. ન. ૪૮-૨૦. ઢલી જુઓ ઢાહા ૫૧-૧૭, ૧૨૧-૨, ૧૪૨-૧૨, ૧૪૨-૨૧, ૧૪૩-૩. ઢાહાઈનહ ૫૨-૧૦. ઢાહાઈનહ ૫૨-૬-ઢાહુ ૪૮-૧૭. [સં. દક્ષઃ > પ્રા. દક્ષો, દાહો, *દાહો શ્રી નરસિંહરાવ દિવેદિયા સં. દક્ષિણક. > પ્રા. દાહિગડ ઉપરથી ('જ' નો લોપ કરીને) 'ઢાહો' ની વ્યુત્પત્તિ મતાયે છે. ડૉ. ટી. એન. દેવે સ દમ્ધ > પ્રા દમ્ધ ઉપરથી સૂચવે છે]

ઢાહીયાર 'ઢાહ્યા' વિ. પ્ર. વ. વ. પું. ૧૧૭-૧૪. [સં. દક્ષ+કાર > *દાહઆર. જુઓ ઉપર ઢાહડ.]

ઢીલિ 'જાત વહે, ગુઝ, ઢિલે.' તૃ. ઇ. વ. ન. ૭૮-૯. [પ્રા. ઢિલ્લ. જો કે પ્રાકૃતમાં એનો પ્રયોગ એક પ્રકારના જઙ્ઙંતુ માટે છે, પણ જૂની ગુજરાતીમાં 'ઢીલ' શબ્દ 'જાત-શરીર'ના અર્થમાં પ્રચલિત છે.]

ઢિગ 'ઢગ, ઢગલો.' દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૧૪-૧-૨-૧૮-૧૧-૨૦. ઢિગલા 'ઢગલા.' દ્વિ. વ. વ. પું. ૧૪-૧. [દે.]

✓ 'तड' पं. ए. व. नो प्रत्यय. ७-१२, ८-४, १५-१५-१६, २०-१२, २१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२३, ८०-१६, ११०-३, ११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-२, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. 'तः']

यड्ड 'यडा, उपर, दुकानना अग्रभाग, उपर.' स. ए. व. न. ३-१८. [प्रा. थुड]

थाकतड 'बाकीनो' वि. द्वि. ए. व. पुं. ९४-७. 'थाकतड' 'बाकीनुं' द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. 'थाकता' 'बाकीना.' द्वि. व. व. पुं. १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकित, याकित]

भाकी 'रही.' भू. कृ. प्र. ए. व. स्त्री. १०-५. [सं. *स्यकिता > प्रा. यकिआ] जुओ थाकतड.

✓ थिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'थको.' २७-१८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकिओ > अप. यकित] जुओ थाकतड, थाकी.

थुद 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

डुकर 'डुकर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. डुकर]

देवां 'देवोने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०.

देसण 'उपदेश.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देसना > देसणा]

दोहग 'दुर्भाग्य, गुज. दोहग.' प्र. ए. व. न. १६३-१५. [सं. दौर्भाग्य > दोहग]

घणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. घनित्व > प्रा. घणित-प्प]

घीरट्ट 'घीट.' वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. वळी जुओ घीरट्टणइ ९५-२०; घीरट्टणुं ६३-१०; घीरट्टणना १११-४; घेठणानइ १११-११; घेठा ९५-१२, ९६-१०; घेठानइ ४५-७. [सं. घृष्ट > प्रा. *घरट्ट > घिरट्ट] एज प्रमाणे सं. घृष्ट > प्रा. घिट्ट.]

न भारदरीक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के कहो ने, बोले ने, इत्यादि). १३-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय. १६३-११-१५. [सं. नहि]

નાત્રા 'સંબંધ, ગુજ. નાતરા.' દ્વિ. વ. ઘ. ન. ૨૪-૨૧. [સં. જ્ઞાપ્ર. આ શબ્દ તથા એના તદ્ભવોનાં રૂપાન્તરો અને અર્થાન્તરો માટે જુઓ 'સંસ્કૃતિ', જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ માં મારો લેખ 'નાતરું અને નાત.']

નાપઈ 'ન આપે,' વર્તમાન ત્રીજો પુ. વ. વ. ૪૪-૧૩. [સં. ન + અપયતિ > પ્રા. ન + અપ્પઈ]

નારાધઈ 'ન આરાધે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૩૧-૩. [સં. ન + આરાધયતિ]

નાવઈ 'ન આવે,' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૪-૩. ઘ. વ. ૬૫-૧૨, ૭૭-૨૧. [છેછાં બે પ્રયોગોમા 'ન કરી શકે' એવી અર્થચ્છાયા પળ છે. જેમ કે 'કરિવા નાવઈ' એટલે 'નથી કરી શકતા.' સં. ન + આયાતિ > અપ. ન + આવઈ.]

નિકાચિત્ત કર્મ 'અત્યંત નિવિડ કર્મ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૨૫-૧૨-૧૪. વઢી જુઓ નિકાચિત્ત ૧૨૪-૧૧. નિકાચિત્ત કર્મનડં ૧૨૪-૧૯-૨૦. નિકાચિત્ત-કર્મી ૧૨૪-૫ [આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

નિધત્ત કર્મ 'એક પ્રકારનું સંધાયેલું કર્મ.' પ્ર એ. વ. ન. ૧૨૪-૨૧, ૧૨૫-૮.

પઈ 'કરતાં.' અ. ૫૭-૧૮. [સ. પ્રતિ > પ્રા. પઈ. પ્રસ્તુત સ્થળે પઈનું પાઠાન્તર પાહઈ છે; આથી નીચે પ્રમાણે વ્યુત્પત્તિ પળ શક્ય લાગે છે--સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પાહઈ-પાહઈ > પાઈ-પઈ.]

પટ્ટઈ 'નગરો.' પ્ર. ઘ. વ. ન ૧૬૫-૧. જુઓ પાટણિ.

પણિ 'પળ, વઢી.' અ. ૨૪-૧૧-૧૩, ૭૦-૧૬, ૮૨-૬, ૮૬-૧૫, ૧૦૯-૩, ૧૧૩-૧૪, ૧૩૬-૨, ૧૪૦-૧૩, ૧૪૨-૨, ૧૪૯-૭, ૧૫૬-૭, इत्मादि. [સં. પુનઃ અપિ > પ્રા. પુણવિ > જૂ. ગુજ. પુણિ. સર૦ હિં પુનિ.] જુઓ પુણ.

પરહડ 'દૂર.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૨૪-૫. પરહડં પ્ર. એ. વ. ન. ૧૧૭-૧-૧૦-૧૧. પરહું પ્ર. એ. વ. ન. ૨૨-૧૨. [સ પરસિમ્ > અપ. પરહિં. સર૦ ગુજ. 'અરૂં પહં.']

પરીક્ષિવડ 'પરસ્ત્રવો.' વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૧૦. પરીક્ષિવડ વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર એ વ પું ૧૪૦-૧૦. પરીપતડ 'પરીખા કરતો, પરસ્તો.' વર્તમાન કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૩૫-૧૫. પરીપી 'પરસીને.' સં. કૃ. ૧૩૪ ૮, ૧૪૨-૧. પરીપીનઈ સં કૃ. ૧૩૫-૮. [સ પરીક્ષ > પ્રા. પરિક્ષ] જુઓ પરીક્ષી. ૨૪

✓ °तउ पं. ए व. नो प्रत्यय. ७-१३, ८-४, १५-१५-१६, २०-१३, ३१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२२, ८०-१६, ११०-३-११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-३, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. °तः]

यड्ड 'यडा उपर, दुकानना अप्रभाग उपर.' स. ए व. न. ३-१८. [प्रा. शुठ]

थाकतउ 'बाकीनो' वि द्वि. ए व. पुं ९४-७ थाकतउं 'बाकीनुं' द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. थाकता 'बाकीना.' द्वि. व. वं पुं १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्यकित > प्रा. थकित, थकित]

प्राकी 'रही.' भू. कृ. प्र. ए. व. स्त्री. १०-५. [सं. *स्यकिता. > प्रा. थकिआ] जुओ थाकतउ.

✓ थिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'थको.' २७-१८. [सं. *स्यकितः > प्रा. थकिओ > अप. थकिउ] जुओ थाकतउ, थाकी.

थुइ 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

डुकर 'डुकर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. डुकर]

देवां 'देवोने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०;

देसण 'उपदेश.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देशना > देसणा]

दोहग 'दुर्भाग्य, गुज. दोहग.' प्र. ए व. न. १६३-१५ [सं. दौर्भाग्य > दोहग]

धणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा. धणित-प्प]

धीरठ 'धीट.' वि. प्र. व. व. पुं ९५-१९. वली जुओ धीरठपणइ ९५-२०; धीरठपणुं ६३-१०; धीरठपणा १११-४, धेठपणानइ १११-११; धेठा ९५-१२, ९६-१०; धेठानइ ४५-७. [सं. धृष्ट > प्रा. *धरठ > धिरठ ए ज प्रमाणे स. धृष्ट > प्रा. धिठ]

न भारदर्शक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के बहो ने, बोले ने, इत्यादि). १३-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय १६३-११-१५ [सं. नहि]

નાત્રા 'સંવંધ, ગુજ. નાતરાં.' દ્વિ. વ. વ. ન. ૨૪-૨૧. [સં. જ્ઞાત્ર. આ શબ્દ તથા એના તદ્દમ્બોનાં રૂપાન્તરો અને અર્થાન્તરો માટે જુઓ 'સંસ્કૃતિ', જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ માં મારો લેખ 'નાતરં અને નાત.']

નાપહં 'ન આપે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. વ. વ. ૪૪-૧૩. [સં. ન + અપયતિ > પ્રા. ન + અપ્પહ]

નારાધહં 'ન આરાધે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૩૧-૩. [સં. ન + આરાધયતિ]

નાવહં 'ન આવે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૪-૩. વ. વ. ૬૫-૧૨, ૭૭-૨૧. [છેલ્લા બે પ્રયોગોમાં 'ન કરી શકે' એવી અર્થચ્છાયા પળ છે. જેમ કે 'કરીવા નાવહં' એટલે 'નથી કરી શક્તા.' સં. ન + આયાતિ > અપ. ન + આવહ.]

નિકાચિત્ત કર્મ 'અત્યંત નિબિડ કર્મ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૨૫-૧૨-૧૪. વઢી જુઓ નિકાચિત્ત ૧૨૪-૧૧. નિકાચિત્ત કર્મનંદં ૧૨૪-૧૯-૨૦. નિકાચિત્ત-કર્મી ૧૨૪-૫. [આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

નિધત્ત કર્મ 'એક પ્રકારનું બંધાયેલું કર્મ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૨૪-૨૧, ૧૨૫-૮.

પહં 'કરતાં.' અ. ૫૭-૧૮. [સં. પ્રતિ > પ્રા પહં. પ્રસ્તુત સ્થલે પહંનું પાઠાન્તર પાહહં છે; આથી નીચે પ્રમાણે વ્યુત્પત્તિ પળ શક્ય લાગે છે—સં. પક્ષ > પ્રા. પક્ષે > અપ. પાહહં-પાહહં > પાહં-પહં.]

પટ્ટણહં 'નગરો.' પ્ર. વ. વ. ન. ૧૬૫-૧. જુઓ પાટણિ.

પણિ 'પળ, વઢી.' અ. ૨૪-૧૧-૧૩, ૭૦-૧૬, ૮૨-૬, ૮૬-૧૫, ૧૦૯-૩, ૧૧૩-૧૪, ૧૩૬-૨, ૧૪૦-૧૩, ૧૪૨-૨, ૧૪૯-૭, ૧૫૬-૭, इत्यादि. [સં. પુનઃ અપિ > પ્રા. પુણવિ > જૂ. ગુજ. પુણિ. સર૦ દ્વિ. પુનિ.] જુઓ પુળ.

પરહહં 'દૂર.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૨૪-૫. પરહહં પ્ર. એ. વ. ન. ૧૧૭-૧-૧૦-૧૧. પરહં પ્ર. એ. વ. ન. ૨૨-૧૨. [સં. પરસ્મિન્ > અપ. પરહિં. સર૦ ગુજ. 'અસં પરં.']

પરીક્ષિચઢ 'પરખ્ખો.' વિધ્યર્થ કૃ પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૧૦. પરીક્ષિચઢ વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૦-૧૦. પરીપત્તઢ 'પરીજ્ઞા કરતો, પરખતો.' વર્તમાન કૃ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૩૫-૧૫. પરીપી 'પરખીને.' સં. કૃ. ૧૩૪-૮, ૧૪૨-૧. પરીપીનહ સં. કૃ. ૧૩૫-૮. [સં. પરીક્ષ > પ્રા. પરિક્ષ] જુઓ પરીછી. ૨૪

પરીછી 'પરીક્ષા કરીને, ગુજ. પ્રીક્ષીને.' સં. રૂ. ૧૫-૧૯. પરીછીહ 'પરિચાય છે.' કર્મણિ પ્રયોગ, વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૨૨-૮. [સં. પરીન્ > પ્રા. પરિચ્છ] જુઓ પરીસ્થિતિ.

પ્રમ 'માલિક.' પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૧-૨ [સં. પ્રમુ]

પ્રમુલ 'શ્યાદિ, વગેરે.' અ. ૧-૭, ૩-૧૨, ૪-૫, ૫-૧૧, ૬-૨-૧૭, ૩૨-૮, ૩૩-૪, ૮૦-૪, ૮૩-૧૬, ૧૨૯-૧૮, ૧૫૪-૪, શ્યાદિ.

પાલ્હ 'સિવાય.' અ. ૧૫-૧૧, ૩૭-૧૭, ૪૦-૨૦, ૧૨૧-૫. [સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાલ્હ-પાહહ. ગુજ. 'પાલ્હે-પલ્હે.'] જુઓ પાહહ.

પાપહ 'સિવાય.' અ. ૧૬-૧૨, ૪૫-૧૮, ૭૦-૩, ૧૨૧-૯. ઉચ્ચારણમાં 'પાલ્હ' અને 'પાષ્હ' અમિલ છે. જુઓ પાલ્હ.

પાટણિ 'શહેરમાં.' સ. એ. વ. ન. ૨૫-૭. [સં. પત્તન > પ્રા. પટ્ટણ. સામાન્ય નગરવાચક આ શબ્દ પાટલથી વિશિષ્ટ નગરવાચક થયો છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ પટ્ટણહ.

પાહ્હ 'અશુભ.' વિ. પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૮-૧૫. પાહ્હં પ્ર. એ. વ. ન. ૩૩-૩; દિ. એ. વ. ન. ૮૪-૧૬. [સં. * પાતુકમ્ > પ્રા. પાહુઅં. આ પ્રયોગ જૂની ગુજરાતીમાં આ અર્થમાં વ્યાપક છે.]

પાધરા 'સાદાસીધા, સામાન્ય.' વિ. અં. વિ. ય. વ. પું. ૧૫-૧૨, ૧૦૦-૧૧. પાધરાં 'સીધાં' ('અવલોંથી કલગ્યાં') દિ. ય. વ. ન. ૫-૧૨. પાધરી 'સીધી'. સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૦-૧૪. [દે. પદ્મર. ગુજ. 'પાધરં.' સર. 'અદ્ધર પદ્મર.']

પાપહજિનહ 'પાપને જ (વિષે).' સ. એ. વ. ન. ૩૪-૧૬. 'પાપ' એ નામ અને 'નહ' પ્રત્યયની વચ્ચે બે અવ્યયો લાગેલ યદિ ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે.

પાહ્હ 'કરતાં.' અ. ૧૦૨-૧૧. પાહ્હં ૪૨-૫, ૫૮-૪, ૯૭-૧૩, ૧૪૮-૧૦. પાહ્હતિ 'કરતાં.' ૧૨૧-૯. પાહિ ૯૧-૩. પાહિં ૪૨-૬. પાહ્હતિ 'પાલે, દ્વારા'. ૬૧-૧૨, ૧૦૩-૪. પાહિં ૧૪૮-૩, ૧૨૦-૧૯. પાહ્હતિ ૧૪૮-૧૨. [સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાલ્હ-પાહહ. 'પાહ્હતિ' શ્યાદિ પ્રયોગોની ધ્યુત્પત્તિ સં. પક્ષતઃ > અપ. પક્ષતતઃ-પાહ્હતઃ-પાહ્હતહ એ રીતે સંભવિત છે.] જુઓ પાલ્હ.

પ્રામહ 'પામે છે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૪, ૫૩-૧૮, ૭૨-૧૪, ૧૦૦-૧૮. પ્રામહં વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ય. વ. ૧૨-૧૫, ૨૭-૬-૯, ૩૮-૨૦,

૮૭-૧૦-૧૨, ૧૮-૫. પ્રામિઈ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ વ. ૨૫-૨૦. વલી જુઓ પ્રામિઈ ૧૩૬-૮. પ્રામિસિઈ ૬૭-૬. પ્રામિસ્યહં ૯૯-૧૪, ૧૧૮-૯. પ્રામી ૯૬-૧૭, ૯૭-૪. પ્રામીઈ ૧૦૦-૧૫. પ્રામું ૧૫૮-૧૪. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. *પ્રાપુણતિ > પ્રા. *પ્રાઠણઈ, પ્રાવઈ > જૂ. ગુજ. પ્રામઈ.] 'ર'કાર વિનાનું રૂપ જે અર્વાચીન ભાષામાં વ્યાપક છે તે પણ મળે છે-પ્રામઈ ૨૬-૧૧. પ્રામહં ૫૪-૫, ૭૪-૧૫, ૯૭-૧૯. પ્રામહ ૧૫૯-૨૦. પ્રામિઈ ૧૩૬-૧૩-૧૯. પ્રામિસ્યહ ૬૭-૧૪, ૭૭-૧૪. પ્રામીઈ ૯૨-૨, ૧૧૩-૧૪. પ્રામીસ્યહ ૯૮-૧૮. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. પ્રાપુણતિ > પ્રા. પ્રાઠણઈ, પ્રાવઈ > જૂ. ગુજ. પ્રામઈ]

પ્રાહિં 'ઘડું કરીને, મોટે ભાગે' અ ૨૪-૧૪-૧૫. પ્રાહિ ૧૪૭-૯. પ્રાહિં ૨૨-૧૮. [સં. પ્રાયઃ]

પ્રિયાગત 'વંશપરંપરાગત.' વિ. દ્વિ. એ. વ. પું. ૪૪-૧૪. [સં. પ્રજાગત > પરજાગત, પરયાગત. સર. અર્વાચીન ગુજ. પરિયાગત. 'ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં 'પરિયા' શબ્દ 'પ્રજા'ના અર્થમાં વપરાય છે. 'પ્રજા' શબ્દની આ 'પરિયા' અને 'પ્રિયા' રૂપાન્તરો નોંધપાત્ર છે.]

પુણ 'પણ, વલી.' અ ૨૩-૨૧, ૩૩-૨૦, ૪૧-૧૬, ૫૫-૨૨, ૭૮-૨, ૯૮-૨૦, ૧૨૭-૧૭, ૧૨૯-૧૦, ૧૩૭-૯-૧૩, ૧૩૯-૨૨, ૧૪૦-૫-૭, ૧૪૧-૨૧, ૧૪૫-૨૦, ૧૪૭-૧૫, ૧૫૦-૧૯, ૧૫૪-૧-૫, ૧૬૪-૧૧, इत्यादि. [સં. પુનઃ > પ્રા પુણો > અપ. પુણ] જુઓ પળિ.

પૂજઈ 'પહોંચે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ વ. ૧૪૦-૫. [સં. પૂર્યતે > પ્રા. પૂજઈ. 'જ' નો 'ગ' થવાથી જૂની ગુજ માં 'પૂગઈ,' અર્વાચીન ગુજ. માં 'પૂગે.']

પૂર્વ 'જૈન શાસ્ત્રોનો એક વિભાગ.' દ્વિ. વ વ ન. ૫-૯-૧૧. [આગમ-શાસ્ત્રના અંગવિભાગમાં ચારમું અંગ 'દષ્ટિવાદ' નામે હતું. એમાં ચૌદ 'પૂર્વ' હતાં. દષ્ટિવાદ તેમ જ પૂર્વો ઘણા સમય પહેલાં લુપ્ત થઈ ગયા હોવાની પરંપરા છે.]

ફલદાયન 'ફલદાયક.' વિ પ્ર. એ. વ. પું. ૧૧૬-૧૪.

ચર્ટીંગ 'મૂર્તિ. વિ પ્ર એ. વ. પુ ૫૪-૧૯.

ચઢહલ 'ગાઠની ધરીની અંદરનો લીલો.' પ્ર એ. વ. લી. ૧૧૬-૬. વલી જુઓ ચઢહલ ૧૧૬-૧૩.

‘બંદોર’ ‘બંદીવાન, ષેરી,’ પ્ર. ધ. વ. પુ. ૧૧૮-૧૪. [સં. તેમ જ ફા.માં ‘બંદી’ શબ્દ ‘કેરી’ના અર્પમાં છે. ‘બંદોર’ શબ્દ સં. મન્દી + કાર > પ્રા. બંદિયાર-માંથી ઉચ્ચારણમેદે થયો હશે ? જ. ગુજ.માં અન્યત્ર પણ ક્વચિત્-આ શબ્દ મળે છે, જેમ કે ‘કાન્હડદેપ્રવચ્ચ’ (સં. ૧૫૧૨)માં—‘ એક લૂસ્યા ઘીસદ્ બંદોર ’ (સંદ ૨, વધી ૭). જો કે અહીં એ કાવ્યના સંપાદક શ્રી. ઢાઢ્યાભાઈ ઢેરાસરીએ ‘બંદોર’નો અર્થ ‘બંદર’ એવો આપ્યો છે એ બંધવેસતો નથી. જિન-સાગરસૂરિના શાલાવબોધમાં ‘બંદી બંદોર બાંદિ શાલ્યા લોક’ એવો અર્થ સમજાવ્યો છે, તેમ જ સન્દર્ભ અપરથી પણ ‘બંદોર’નો ‘કેરી’ એ અર્થ દેખીતો છે.]

‘બાંદિ’ ‘કેરીપણામાં,’ સ. એ. વ. છી. ૧૧૮-૧૪. [સં. મન્દિ].

મટ ‘માટ.’ દ્વિ. ધ. વ. પુ. ૮૩-૧૫-૧૮. [સં.]

✓ મળાં ‘મહું.’ વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૪૫-૪, ૬૮-૧. [સં. ✓ મળ્]

✓ ‘મળી’ ‘માટે, તરફ.’ અનુગ. ૧-૮, ૪-૧૭, ૧૬-૧-૧૫, ૨૪-૩-૪, ૪૮-૧૬, ૮૩-૩, ૮૫-૧૧, ૮૭-૧૦-૧૪, ૯૭-૧૫, ૧૦૨-૧૭, ૧૦૭-૨૧, ૧૦૯-૭, ૧૪૦-૧૨, ૧૪૧-૨૧-૨૨, ૧૪૯-૧૫, ૧૫૬-૨૧, ૧૫૭-૨૨. [‘મળ’ ક્રિયાપદનું આ સંબંધક કૃદન્ત છે. એનો અનુગ તરીકેનો પ્રયોગ એક વિશિષ્ટ અર્થ-વિકાસનું ઉદાહરણ છે. ‘મળી’ એટલે ‘બોલીને’ અર્થાત્ ‘માટે, ચાતર.’]

મવાડિષડં ‘શોભા દેખાડવી તે.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૨૭-૧૧. [આ પ્રયોગનું અર્વાચીન ગુજ. રૂપાન્તર ‘મવાડવું’ એવું થાય. પણ અર્વાચીન કાલમાં એનો અર્થ મીચે ક્રતયોં છે; ‘મવાડો’ (ફજેતો) શબ્દ એનું ઉદાહરણ છે. ‘કાન્હડદેપ્રવચ્ચ’માં ‘મવાડ’ ક્રિયાપદ સારા-અર્થમાં છે—‘ચહુઆણનૂં નિહડં રાજ, રહુંં અદ્ધે મવાડુંં આજ’ (સંદ ૨, વધી ૧૪૮). સં. મૂ (મવ) ધાતુમાંથી એની વ્યુત્પત્તિ હશે. ગુજરાતી લોકનાઢ્યના વાચક ‘મવાઈ’ શબ્દનો વ્યુત્પત્તિગત સંબંધ આ વધા પ્રયોગો સાથે હોય એ અસંભવિત નથી.]

મહગલ° ‘હાથી.’ ધ. વ. વ. પુ. ૧૬૪-૧૨. [સં. મદકલ > પ્રા. મયગલ. સર. ગુજ. ‘મેગલ.’ ‘મેગલ’ વિશેષ નામ પણ છે. ‘ધુવાચ્યાન’નો વર્તા મેગલ નામે એક ગુજરાતી કવિ વિક્રમના ૧૭મા સૈકામાં યદ્દે ગયો છે.]

મહૂતા ‘મંત્રી, ગુજ. મહેતા.’ અ. વિ. ધ. વ. પુ. ૫૩-૧. [સં. મહત્, પ્રા. મહંત, અપ. મહંતડ. જૂની ગુજ.માં મહંતડ, મહતડ, મહુતડ, મહિતડ, મહિતુ આદિ એના સ્વરૂપાન્તરો છે. સર. દિ. મહતા, મા. મુંતા ચૌલક્યયુગીન ગુજરાતના

શિખલેસો, પ્રન્યુષ્પિકાઓ આદિમાં વ્યક્તિવિશેષોનાં નામો પૂર્વે 'મહં.' પદવી મૂકેલી હોય છે એને અપ. 'મહંતત' નો સંક્ષેપ ગણવી જોઈએ.]

માનઅં '(તું) માને છે.' વર્તમાન થીજો પુ. એ. વ. ૧૪૧-૫. [સર૦ ઉત્તર ગુજરાતની અર્વાચીન બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિત 'માનૈં' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ સકર્ષ.

મુહિમાં 'વ્યર્થ, નિર્થક.' અ. ૮૨-૧૬. [સં. મુધા > પ્રા. મુહા. દેશ્ય પ્રાકૃતમાં 'મુધિકા' ('વિના મૂલ્ય') શબ્દ છે, એમાંથી અવાન્તર રૂપ 'મુહિઆ' દ્વારા આ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પત્ત થઈ શકે.]

મૂલગા 'મૂલ્ય.' પ્ર. ષ વ. પું. ૮૧-૧-૫. [સં. મૂલગતઃ > પ્રા. મૂલગઞો. સર૦ 'મૂલગો' શબ્દનાં અર્વાચીન અર્થાન્તરો.]

૨હં દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૫૨-૨૧, ૮૭-૧૧. જુઓ રહદં અને રહ્.

રહદ્ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૪૨-૧૦, ૪૪-૨૧, ૬૩-૮, ૬૫-૫, ૬૬-૬, ૮૩-૧૮, ૧૩૩-૧૫, ૧૩૬-૮. રહદં એવું અનુસ્વાર સહિત રૂપ પણ મળે છે: ૧૬-૮, ૨૫-૧૦, ૨૬-૯, ૨૮-૯, ૩૨-૧, ૩૩-૧૩, ૪૧-૧૭, ૪૫-૧૮, ૪૭-૧૪, ૪૯-૫-૧૫, ૫૧-૧૭, ૫૫-૧-૧૮, ૬૩-૭, ૬૪-૮, ૬૫-૧-૧૩, ૬૬-૯, ૭૬-૧૫ ૮૨-૧૬, ૮૪-૪-૮-૯, ૮૫-૧૬, ૧૩૩-૨૦, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૩, ૧૪૨-૧૧, ૧૫૬-૨૩, ૧૫૭-૬, ૧૫૯-૨, इत्यादि. [સં. અપરસ્મિન્ > અપ. અવરહિં. શ્રી. ટી. એન. દવે એની વ્યુત્પત્તિ સં. રહે > પ્રા. ધરમ્મિ > અપ. ધરહિં, 'હરહિં' એ પ્રમાણે આપે છે જૂની ગુજરાતીમાં 'હૃઈ' એ અનુગ આ 'રહદ્-રહદ્' નો સંક્ષેપ છે. સત્તરમા સૈકાથી આ તરફના જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ અનુગોનો પ્રયોગ ખાસે જ નજરે પડે. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં, 'અમારે, તમારે' જેવા સાર્વનામિક રૂપોના અંત્યાક્ષરોને ગણતરીમાં ન લેઈએ તો, આ અનુગોના અવશેષ રહ્યા નથી, જ્યારે અર્વાચીન મારવાડીમાં પછીના 'રો' પ્રત્યય-રૂપે એ ચાલુ છે. આ પ્રશ્નમાં છાપેલા સોમગુન્દરસંસ્કૃત બાલાવબોધમાં, પંદરમા શતક જેટલા પ્રાચીન કાલમાં 'લોકરા' (=લોકના) એવું રૂપ મળે છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ ૨હં અને રહ્.

રામતિ 'રમત.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૬૩-૧૬ [સં. + રમ્યતિ > પ્રા. રમ્મતિ]

રહ્ 'રહ્' વર્તમાન થીજો પુ. એ. વ. ૧૧૮-૫, ૧૨૨-૧. રહ્દં વર્તમાન થીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૮, ૩૫-૨૧; ષ વ. ૩૭-૩, ૮૭-૧૪. વહી જુઓ

રહિસિદ્ધં ૧૨૧-૩. રહિસ્યદ્ ૧૨-૧૪. રહિસ્યદ્ ૧૧-૨ રહિસ્યું ૧૧-૧૪.
રહીસ્યદ્ ૧૦૦-૧. રહું ૬૩-૧. [સં. *હૃઙિતિ > પ્રા. રહદ]

કુટકદ્ 'કુકડો પળ.' દ્વિ. ઇ વ પું ૪૪-૧ [સં કૃત્તક > પ્રા કુટ્ક]
કટકઠ પળ છે ૪૪-૧.

હૂઙ્ દ્વિતીયા, ચતુર્થો અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે પાઞ્ચઘી ઘસાઈને પ્રત્યયનું હપ પામે છે. ૫-૧, ૩૦-૧૦, ૩૪-૨૦, ૩૫-૧૩, ૪૪-૨૧, ૧૨૬-૮. હૂઙ્ ૪-૧૬, ૫-૩, ૬-૧૦-૧૭, ૮-૧૨, ૯-૧૫, ૧૦-૧૦, ૧૧-૧૩-૧૫-૧૬-૧૮, ૧૨-૭-૧૧, ૧૩-૨૧, ૧૪-૧૪, ૧૬-૧૦-૧૨, ૧૭-૩-૮-૧૫-૧૭-૨૧, ૧૮-૩-૪, ૧૯-૮-૧૦, ૨૦-૮-૧, ૨૫-૧૨-૧૭-૧૮, ૨૬-૬-૭, ૨૭-૧૦-૧૨-૧૩, ૨૮-૬-૧૮, ૨૯-૧૬, ૩૦-૧૨, ૩૨-૫, ૩૩-૯-૧૦, ૩૯-૧૧, ૪૧-૧૮, ૪૫-૪-૫-૧૧, ૪૬-૨-૭, ૪૭-૨-૧૫, ૪૮-૧-૩, ૫૦-૧૩, ૫૩-૪, ૫૫-૬, ૫૬-૩-૬-૧૨, ૫૭ ૧૩, ૫૮-૩-૬, ૫૯-૧૭-૨૧, ૬૦-૨૦ ૨૧-૨૨, ૬૧-૧૨, ૬૪-૧૮, ૬૫-૧૬, ૬૬-૧૧-૧૨-૧૩, ૬૭-૧-૧૭-૧૮, ૬૮-૧-૧૦, ૭૧ ૪, ૭૨-૧૬, ૭૩-૩, ૭૮-૧૬, ૮૦-૬, ૮૧-૨૨, ૮૩-૧૭, ૮૫-૨, ૮૬-૨-૩-૧૪, ૮૭ ૭-૧૬-૧૧, ૮૮-૫-૧૦-૧૩-૧૫-૧૬, ૮૯-૨૦, ૯૧ ૮-૧૨, ૯૨-૧૩-૧૫, ૯૫-૧૬, ૯૭-૧૨-૧૩, ૯૮-૨-૮-૧૭, ૯૯-૧૨, ૧૦૧-૯-૧૧-૧૨-૧૬-૨૦, ૧૦૨-૧૩-૧૮-૧૧, ૧૦૪-૧-૧૨-૧૩-૧૭, ૧૦૫-૧-૬-૮, ૧૦૬-૧૭, ૧૦૭-૨, ૧૦૮-૧-૨-૧૩, ૧૦૯-૧૭-૧૯, ૧૧૦-૫-૧૧, ૧૧૧-૩-૮, ૧૧૨-૭, ૧૧૩-૭-૨૦, ૧૧૪ ૧-૨-૬, ૧૧૭ ૪-૧૧, ૧૧૮ ૫-૭-૧૧-૧૨-૧૭, ૧૨૧-૧-૭-૧૪-૧૧, ૧૨૩-૧૫, ૧૨૪-૩-૫-૧૧, ૧૨૫-૫-૮-૧૮, ૧૨૭-૧, ૧૨૮-૧-૧૨, ૧૩૦-૧૮-૨૧, ૧૩૧ ૩-૧૧, ૧૩૨-૧-૪-૧૧, ૧૩૫ ૧૧-૨૦, ૧૩૬-૧૫, ૧૩૮-૨૦, ૧૩૯-૧-૩-૮-૧-૧૦-૧૨, ૧૪૨-૧૭, ૧૪૫-૮-૧૩-૧૮-૨૦, ૧૪૬-૭-૧૮, ૧૪૮-૩-૬-૧૦-૧૧-૧૮, ૧૫૦-૩, ૧૫૨-૧૦, ૧૫૬-૧૧, ૧૫૭-૧, ૧૫૯-૧૬, इत्यादि द्विहं ૧૨૪-૧૨. જુઓ 'રહં અને રહદ.

લઙઙદ્ 'લાકડી વઢે' ત્વ. ઇ વ. પું ૧૨૧-૨૨. લઙઙાનઙ 'લાકડીનો'
પ ઇ વ. પું ૧૧૨-૧૦ [સં લઙઙ > પ્રા લઙઙ]

લગ્દ 'ને કારણે, ત્યાથી માંદીને' પૂર્વમર્યાદાસૂચક અનુગ. ૩૬-૧, ૬૮-૨૨, ૬૯-૩, ૧૪૦-૧, ૧૪૮-૬. 'સુખી' એનો ઉત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ પણ એમાં કેટલીક વાર આવે છે ૧૪૦ ૭, ૧૫૫-૮. આનું જ રૂપાન્તર લગી આ પ્રત્યયમાં વારંવાર મળે છે, પણ એના બધા જ પ્રયોગો પૂર્વમર્યાદાસૂચક છે. ૧૧-૨૧, ૧૨-૧, ૧૩-૮, ૧૫-૨૧, ૨૩-૮, ૩૩-૧, ૩૪-૨-૭, ૩૫-૨૦, ૩૯ ૨૦, ૫૦-૧૦,

५१-७, ६४-१८, ६९-१२, ९२-१, १३२-९, १५४-१४. [सं. *लमस्मिन् > अप. लगहि. भाषाना जूनां धरमां आ अनुगनो पूर्वमर्यादामूचक अर्थ व्यापक छे —व्युत्पत्ति पण ए ज अर्थ सूचवे छे—पण जेम अर्थाचीन काळ तरफ आवीए तेम उत्तरमर्यादामूचक अर्थ बधारे प्रचलित यतो देखाय छे, ते एटले सुधी के त्रणेक सैकाधी भाषामां 'लगी'नो अर्थ 'सुधी' एटलो ज समजाय छे.]

✓ लीय 'लीयु.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. निम्बु > प्रा. लिबु]

लोला 'समज विनाना, अज्ञानी.' वि. द्वि. ब. व. पुं. ४५-१-५, ६२-६, १०२-१८. [सं. लोल 'चपळ, अस्थिर.' आ शब्दमां थपेलो अर्थपल्लो नोंधपात्र छे. 'पट्टिशतक'ना बालाबबोधकारोए 'सुरधजन'नो अर्थ 'लोला लोक' एवो आप्यो होई ए विशेष कशो संदेह रहेतो नथी.]

लांखइ 'नाखे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १७-१९, १२५-५. लांखीइ 'नखाय.' कर्मणि वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२५-४. [सं. निक्षिपति > प्रा. निक्खिखइ > जू. गुज. नाखइ. डॉ. टर्नर एनी व्युत्पत्ति जुरी रीते आपे छे— *नक्षति > प्रा. नंखइ > जू. गुज. नांखइ. 'न'नो 'ल' बवाधी 'लांखयुं.' 'न'नुं आ प्रकारे 'ल'मां परिवर्तन ए हात्मां दक्षिण गुजरातनी बोलीनी लाक्षणिकता गणाय छे, पण उपर निर्देशेला प्रयोगो बतावे छे के एक काळे उत्तर गुजरात तथा मारवाडनी बोलीमां पण ए प्रचलित हती.]

वक्कत्तण 'वक्ता, वांकापणुं.' द्वि. ए. व. न. १६२-१३. [सं. वक्कत्वन > प्रा. वक्कत्तण. आ साथे सर० पुरुषातन, अहेवातण, शूरातन, वीरातन (जू. गुज.) आदि शब्दोनो अंत्य प्रत्यय.]

वर्णवां '(हुं) वर्णयुं.' वर्तमान पहेलो पु. ए. व. ९८-१४.

वीतरागइजिनुं 'वीतरागयुं ज.' ए. ए. व. पुं. १४७-७. प्रत्यय अने नामनी बचे बे अव्ययो दाखल थई गया छे ए ध्यान खेंचे छे.

विरड 'हलको, गुज. वरवो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५७-११. विरह 'हलकी.' प्र. ए. व. ली. १८-११, १९-३-१८; द्वि. ए. व. ली. १८-२२. बली जुओ विरहइ १३३-१६. विरहउं ४२-२-४. विरुआ १११-२०, ११३-७. विरुआं ३२-२०. विरुइ ८५-३. विरुई १२२-२. विरुउ ४६-७, ६५-१३, १०६-१८. विरुउं ४१-१३-१५, ८७-२, १०५-१, ११७-३, ११८-१७, १५३-१७. विरुऊ ४०-१०. विरुपा ७८-४. [सं. विरुप > प्रा. विरुअ > अप. विरुउ]

વિસમસિ 'આલંબન.' દ્વિ. એ. ઘ. સ્ત્રી. ૧૪૪-૩.

વેચહ 'વ્યય કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. ઘ. ૧૬-૧૧, ૧૫૦-૨૧
વેચહં ૧૫૦-૨૦, ૧૫૧-૬. [પ્રા. વેષ 'વ્યય કરવો.' જૈનોમાં ધાર્મિક પરિભાષામાં
આ શબ્દ થાજે પણ આ અર્થમાં ચાલુ છે.]

✓ સહ 'સો, ગુજ. સે-સે.' દ્વિ. ઘ. ઘ. ન. ૭-૧૫. સહં પ્ર. ઘ. ઘ. ન. ૮૫-૨૧
સ. ઘ. ઘ. ૩૩-૧૧. [સં. શન > પ્રા. સય]

સકઅં '(તું) શકે.' વર્તમાન ધીજો પુ. એ. ઘ. ૫-૧૦-૧૫. [સર૦
છત્તર ગુજરાતની બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિતનું 'સકે' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ
માનઅં.

સકયથો 'કુનાર્થ.' વિ. પ્ર. એ. પું. ૧૬૧-૬. [સં. સકૃતાર્થ > પ્રા.
સકૃત્યથ.]

સર્ણાજા 'સ્નેહીઓ.' પ્ર. ઘ. ઘ. પું. ૧૦૩-૧૩. [સં. સ્નિગ્ધકઃ > પ્રા.
સિણિજ્ઞઓ. સર૦ ગુજ. 'સળેજો.']

✓ સયર 'શરીર.' પ્ર. એ. ઘ. ન. ૧૮-૫. સયરનાં 'શરીરનાં.' ઘ. ઘ. ઘ.
ન. ૩૭-૨૦. [સં. શરીર > જૂ. ગુજ. સર. અસંયુક્ત 'ર'નો આ પ્રકારે લોપ
ગુજ. માં અન્યત્ર પણ થાય છે: પરિમલ > પીમલ, સરિજ્બલ > સરજલ > સેજલ,
કરીર > કરર > કેર, इत्यादि.]

સહુદ્ધાર '(અધર્મરૂપી) શન્ય દૂર કરવું તે.' દ્વિ. એ. ઘ. પું. ૧૬૫-૫.
[સં. શલ્યોદ્ધાર.]

સંજા 'સંધ્યાએ' સ. એ. ઘ. સ્ત્રી. ૧૬૩-૧૬. [સં. સંધ્યા > પ્રા. સંજા]

સુંધુળડ 'સ્તુતિ કરું.' વર્તમાન પહેલો પુ. એ. ઘ. ૧૬૪-૨. [સં. સંસ્તુનોતિ
> પ્રા. સધુળડ]

સંતાનીહ 'વંશજે' ત્વ. એ. ઘ. પું. ૧-૨૧. સંતાનીઅહં ત્વ. એ. ઘ. પું.
૧-૨૨. [સ. સંતાનિક > પ્રા. સંતાનિઅ]

સાટિસડ 'એકસો સાઠ (ગાથાવાળો ગ્રંથ).' દ્વિ. એ. ઘ. પું. ૨-૨, ૩-૧૪
[સં. પટ્ટિશત > પ્રા. સટ્ઠિસઅ]

સાતિડં 'સંતાડ્યું.' ભૂત ત્રીજો પુ. એ. ઘ. ૧૩-૨૩. [સં. ✓ સિઙ્ઘ ઉપરથી
દશે? સાંચ્યું (સાચ્યું)-સાચ્યું, એ અર્થમાં? જુના સાહિત્યમાં અન્યત્ર પણ ઘા

ક્રિયાપદનો આ જ અર્થમા પ્રયોગ છે જેમ કે કૂઢવૃત 'પાડવવિટિ' (સ ૧૬૭૭)મા —'જેદથ શાત્યો મોંએ, કૌરવે વીધુ તાલુ' (પ ૪૪૮), સવિતા ઢાક્યો ચાલળી, ડટ લેડ શાતુ ઓટિ' (વં ૪૫૪)]

સાધર્મિય 'સમાન ધર્મના અનુયાયી' વિ દ્વિ વ વ પુ ૪૧૨ સાધર્મી
દ્વિ વ વ ધ ૧૪૮-૧૩ જુઓ સાહમ્મીનડ

સાહમ્મીનડ 'સમાન ધર્મના અનુયાયીનો' વિ પ એ વ પુ ૧૪૮ ૧૫
જુઓ—સાહમ્મીમાહે ૫૩ ૬, સાહમ્મી પાહદ ૧૪૮ ૧૮, સાહમ્મી પાહિ ૧૪૮-૩,
દત્યાદિ [સ સાધર્મિન > પ્રા સાહમ્મી સર૦ અર્ચાચીન ગુન 'સાહમી (સામી)
માઈ,' 'સાહમીનચ્છલ' (સાધર્મિકવાત્સલ્ય) આ જૈન પરિભાષાનો શબ્દ છે]

સિગ્ધ 'જલરી' અ ૧૬૩ ૮ [સ શીગ્ર > પ્રા સિગ્ધ]

સિધ્યાદ્ 'સ્વાધ્યાય' દ્વિ એ વ ન ૨૦૪ [સ સ્વાધ્યાય એમાથી
પ્રા સ્વાધ્યાય > ગુજ સગ્ગાય શબ્દ આવેલો છે]

મુલંભ 'મુલભ' વિ દ્વિ એ વ ન ૧૫૯ ૫ [સ મુલભ]

મુહેત્તલડ 'સહેલું' વિ દ્વિ એ વ ન ૩૧૩ [સ ✓ શુભ > પ્રા
મુહ ઉપરથી ?]

મુહેલડ 'સહેલુ, ગુન સોહાલુ ('દોઢલુ'થી કલટુ) ' વિ દ્વિ એ વ ન
[સ ✓ શુભ > પ્રા મુહ ઉપરથી ?] જુઓ સોહિલડ

સેપલ 'નાગદેવતા' સ એ વ પુ ૮૩-૧૬ સેપલની પ એ વ પુ
૮૩ ૯ [સ શેપ + લ જૂની ગુનરાતીમા પ'નો ઉચાર ઘગુસરુ 'સ' થાય છે
એ ધ્યાનમા રાખતા જેવું છે]

સોહિલડ 'સહેલો, ગુજ સોહલો' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૪૧૦ દ્વિ એ વ
પુ. ૨૦ ૯ સોહિલડ પ્ર એ વ ન ૨૧૧૦ ૧૦, ૨૧ ૯ [સ શોભ > પ્રા
સોહ ઉપરથી ?] જુઓ મુહેલડ

હલ્લખર્મડ 'જેના અન્ન કર્મ અવશિષ્ટ રહ્યા હાય એવો, શીઘ્ર મુક્તિગામી,
ગુજ હલ્લકર્મો' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૨૭ ૧૫ [સ લ્હુ > પ્રા લહુ, વ્યત્યયથી
હલુ + કર્મો આ પણ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે]

હલ્લપણ 'હલ્લવાપણ' દિ ણ ષ ન ૫૪૫ [સ લ્હવ્વન ~ ણ
લહુત્તણ પ્પણ > હલ્લપ્પણ